

P. I. 310 (5)

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMINE
FILIALA IAȘI

STUDII ȘI CERCETARI
ȘTIINȚIFICE
FILOLOGIE

ANUL VIII

FASC. 1

1957

1964

R

1964

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMINE

COMITETUL DE REDACȚIE

Acad. R. CERNĂTESCU, acad. I. NIȚULESCU, acad. V. RĂȘCANU, acad. I. ENESCU, prof. M. HAIMOVICI, membru corespondent al Academiei R. P. R., prof. C. SANDU-VILLE, membru corespondent al Academiei R. P. R., prof. Cr. SIMIONESCU, membru corespondent al Academiei R. P. R.

Redactor responsabil acad. O. MAYER

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
FILIALA IAȘI
STUDII ȘI CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE
FILOLOGIE

Anul VIII

S U M A R

Fasc. 1, 1957

	<u>Pag.</u>
V. ARVINTE — Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului	1
AL. DIMA — Preocupări de teorie literară la V. A. Urechia	187
I. LĂZĂRESCU — Științele naturii la „România literară“ (1855)	199

АКАДЕМИЯ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ
ЯСКИЙ ФИЛИАЛ
УЧЕННЫЕ ТРУДЫ И ИССЛЕДОВАНИЯ
ФИЛОЛОГИЯ

8-й год изд.

СОДЕРЖАНИЕ

Вып. 1, 1957

	<u>Стр.</u>
V. АРВИНТЕ — Терминология лесопромышленности и сплава леса	1
АЛ. ДИМА — Занятия В. А. Уреке по теории литературы	187
И. ЛЭЗЭРЕСКУ — Естественные науки в журнале „Ромыния литерарэ“ (1855 г.)	199

ACADÉMIE DE LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE ROUMAINE
FILIALE DE JASSY
ÉTUDES ET RECHERCHES SCIENTIFIQUES
PHILOLOGIE

Année VIII

SOMMAIRE

Fasc. 1, 1957

	<u>Pag.</u>
V. ARVINTE — La terminologie de l'exploitation forestière et du transport par les trains de bois	1
AL. DIMA — Préoccupations de théorie littéraire chez V. A. Urechia	187
I. LĂZĂRESCU — Les sciences de la nature dans la revue „România literară“ (1855).	199

TERMINOLOGIA EXPLOATĂRII LEMNULUI ȘI A PLUTĂRITULUI

DE

V. ARVINTE

*Comunicare prezentată la 26 iulie 1957 în ședința Filialei Iași
a Academiei R. P. R.*

INTRODUCERE

Terminologia populară românească a diferitelor îndeletniciri s-a bucurat în trecut de atenția a numeroși cercetători, care au dat la iveală lucrări valoroase în această privință. Este destul să ne gândim la scrieri de felul celor întocmite de Fr. Damé, *Încercare de terminologie populară română*, Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*, T. Pamfile, *Agricultura la români*¹⁾ și multe altele de acest fel. Majoritatea cărților de acest gen aparțin unor cercetători pentru care luarea în considerație a profesiunilor rurale, implicând și înregistrarea termenilor populari corespunzători, nu-i obliga la nici un fel de explicații de natură lingvistică. Autorii lor priveau obiectul cercetării în primul rînd din punctul de vedere al etnografului, care, trebuind să descrie obiectele de civilizație materială, este obligat, prin forța lucrurilor, să noteze și cuvintele pe care oamenii anchetați de el le folosesc. Fără îndoială că această muncă a fost de mare utilitate pentru lingviști, căci lucrările de lexicologie, în primul rînd dicționarele, au putut să se îmbogățească astfel cu mult material terminologic inedit. În același scop au servit și culegerile folclorice, care cuprind, de asemenea, numeroase cuvinte ce țin de îndeletnicirile zilnice ale țaranului român.

Nu lipsesc însă nici studii asupra unor termeni profesionali făcute de specialiști în știința limbii. Aceștia vin în lucrările lor cu un punct de vedere propriu, caracterizat, în primul rînd, prin tendința de a explica termenii, de a le clarifica etimologia, de a le stabili, deci, evoluția sensului și a formelor. Pe lingviști îi interesează apoi locul ocupat de terminologia unei profesii în ansamblul lexicului al unei

---

1) Vezi și Al. Bocănețu, *Terminologia agrară în limba română*; S. Fl. Marian, *Ornitologia populară română și Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*; Z. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român*; M. Băcescu, *Peștii așa cum îi vede țaranul român*.

limbi. Nu-i străină de preocupările lor nici grija de a stabili vechimea acestor cuvinte, de a clarifica proveniența lor din diferitele limbi străine, după cum chestiunea repartiției teritoriale, după graiuri și dialecte, a acestora este iarăși pentru ei de o mare însemnătate. În acest sens i s-a acordat o atenție specială la noi îndeosebi terminologiei legate de stână și păstorit, iar meritul lui Ov. Densusianu de a fi fost primul care să fi văzut, în numeroasele sale lucrări cu acest obiect, importanța acestei îndeletniciri străvechi în viața poporului și a limbii române este de multă vreme unanim recunoscut. În afară de Ov. Densusianu, problema păstoritului și a terminologiei sale a pasionat pe mulți alți cercetători, dar nu este cazul să insistăm asupra lor. Vom adăuga însă că, în afară de păstorit, și alte domenii au trezit interesul lingviștilor. De pildă, terminologia legată de creșterea cailor s-a bucurat de cercetări amănunțite făcute de S. Pop și de Șt. Pașca (v. „Dacoromania“, V, 1929). Alte exemple în acest sens nu credem că mai este necesar să mai amintim acum, pentru că nu stă în intenția noastră de a da, nici într-un mod cu totul incomplet, informațiile bibliografice asupra chestiunii în discuție. Am dorit numai să subliniem că preocupări de terminologie populară românească au existat în trecut și ele s-au datorat atât etnografilor, cât și celor care se interesează de problemele limbii. Cu toate acestea, o serie de îndeletniciri populare au fost incomplet, sau chiar de loc, cercetate. Chiar pentru cele despre care avem deja lucrări ample pot fi încă spuse lucruri noi, căci ne aflăm aici într-un domeniu unde prefacerile lexicale se petrec cu mare ușurință.

Terminologia pădurăritului și a plutăritului, care constituie obiectul lucrării de față, nu a fost lipsită nici ea de atenția unor cercetători. Ca și în cazurile precedente, primii care s-au ocupat cu adunarea ei din gura lucrătorilor forestieri au recurs tot la maniera etnografică de a prezenta materialul. Lucrările cu cuvinte legate de pădurărit, construirea plutelor etc. cuprind adeseori în ele termenii tehnici însoțiți de explicațiile cu ajutorul obiectelor desenate, fără lămuriri de natură strict lingvistică. Alteori, și aceasta în cele mai multe cazuri, cei care se ocupă cu terminologia silvică dau simple liste de cuvinte și de sensuri, în ordine alfabetică sau pe grupuri de sinonime. Printre cei care au contribuit în chip remarcabil la cunoașterea termenilor forestieri trebuie amintiți M. Ittu, I. Ciupală, M. Anania, ingineri sau tehnicieni silvici, Al. Viciu (pentru plutăritul pe Mureș) și mulți alții despre care va fi vorba în decursul lucrării. Cea mai mare parte a activității de înregistrare a termenilor folosiți în exploatarea de pădure s-a desfășurat în jurul publicației scoase, încă din anul 1886, de societatea „Progresul silvic“ și intitulată „Revista pădurilor“. Întinzându-se pe o perioadă de mai bine de o jumătate de secol, această publicație conține interesante contribuții în problema pe care ne-am propus să o cercetăm. Revista întreține o rubrică dedicată terminologiei silvice unde, însă, numai din când în când apăreau materiale noi, căci cei cu astfel de preocupări erau puțini la număr. Se manifestă în paginile ei și un interes, la fel de sporadic, pentru istoricul exploatarea forestiere din țara noastră. În afară de „Revista pădurilor“, și alte publicații,

care vor fi amintite la timp, cuprind termeni silvici. În general însă, materialul publicat nu-i prea numeros în comparație cu ceea ce se găsește în realitate pe teren. De aceasta ne-am putut da seama cu prilejul anchetelor efectuate în regiunea păduroasă a Moldovei, în Bucovina și în Maramureș, unde îndelnetnicirea pădurăritului este ocupația de bază a oamenilor. Această afirmație o vom dovedi cu materialul de fapte care urmează, în mare parte necunoscut de vechile studii și nici de dicționarele românești existente. Lucrarea de față numai în rare cazuri va recurge la termenii dați în lucrările autorilor anteriori, mai ales atunci când se vor constata diferențe între situația actuală și cea reflectată de lucrările mai vechi.

Înainte însă de a trece la problemele pe care le ridică terminologia pădurăritului, considerăm că sînt necesare cîteva observații cu caracter general asupra a ceea ce se numește lexic profesional, terminologie profesională, limbaj profesional etc. Expresiile acestea se referă la o realitate ușor de sesizat. Este vorba de una din ramificațiile sociale ale limbii naționale. Trăsătura specifică a acestor ramificații este dată de lexicul lor aparte, special. Limbajul diferitelor profesii recurge însă tot la structura gramaticală și la fondul principal lexical al limbii comune. A studia terminologia unei profesii înseamnă a face, așadar, lexicologie în primul rînd. În lumina studiilor recente de lexicologie, în care valoarea fiecărui cuvînt, în ansamblul lexicului, este judecată după întrebuințarea lui mai mare sau mai mică de către indivizii vorbitori, stabilindu-se astfel dacă acel cuvînt este din fondul principal sau din restul vocabularului, trebuie spus că termenii profesionali, cu puține excepții, nu se grupează printre elementele importante ale vocabularului, acelea care „circulă“ mai mult, cum spunea Hasdeu, ci, dimpotrivă, că ei îngroașă numărul mare al cuvintelor cu o întrebuințare redusă, cu o „circulație“ restrînsă numai la un grup mic de specialiști.

Nu rezultă însă de aici că unii dintre acești termeni nu au putut să capete, în anumite condiții, o mare circulație, și deci importanță, în lexicul unei limbi, privit în totalitatea lui. Printre elementele care pătrund din restul vocabularului în fondul principal, proces ce se petrece neîncetat în evoluția limbajului, se pot afla și cuvinte aparținînd lexicului profesional. În această situație sînt mai cu seamă termenii fundamentali din fiecare îndelnetnicire, cei generali, legați de realități cunoscute de întreaga colectivitate lingvistică. Aceștia merg alături de celelalte elemente importante ale lexicului unei limbi. Dar, de obicei, cuvintele profesionale au o răspîndire redusă, sînt cunoscute de puțini oameni și nu pot avea, de aceea, dreptul de a ocupa un loc central în lexicul limbii comune. Mai mult încă, ele sînt într-o continuă înnoire. De altfel, aceasta este trăsătura caracteristică a cuvintelor care aparțin celui de al doilea compartiment al lexicului. Procesul de schimbare are loc și în domeniul fondului principal, dar el este aici mult mai lent. În restul vocabularului, apariția unor elemente noi și înlăturarea unor cuvinte învechite se produce neconținut. Cu atît mai mult vor avea loc asemenea schimbări în domeniul termenilor tehnici profesionali care,

aparținând tot restului vocabularului, sînt direct legați de activitatea de producție, de unelte și procese tehnologice, despre care se știe că sînt într-o continuă prefacere și înnoire. Poate că în nici un alt compartiment al lexicului schimbarea aceasta, determinată de legătura directă cu nivelul tehnicii de producție, nu-i mai evidentă ca aici. Orice modificare la nivelul procesului de producție se reflectă pe plan lingvistic prin apariția unor cuvinte noi sau prin dispariția celor depășite. Faptul este prea cunoscut ca să mai fie nevoie să insistăm. Adăugăm numai că în discuțiile următoare el va fi folosit ca unul din criteriile fundamentale în lămurirea constituirii în decursul timpului a terminologiei silvice din zona anchetată.

În ciuda faptului că sînt într-o continuă prefacere și că sînt cunoscute de puțini oameni, cercetarea cuvintelor care țin de anumite îndeletniciri ridică probleme importante pentru istoria limbii sau pentru istoria poporului. Acești termeni vorbesc prin ei înșiși despre relațiile economice și sociale create într-un anumit moment din evoluția unui popor, despre influențele străine determinate de anumite raporturi etnografice de pe teritoriul țării respective. Ei merită, de aceea, toată atenția cercetătorilor.

O altă chestiune preliminară este aceea cu privire la raportul dintre terminologia profesională populară, unde se încadrează și cuvintele care sînt legate de pădurărit, și terminologia marilor întreprinderi industriale sau a diferitelor ramuri ale științei și tehnicii. Cu toate că în ambele cazuri avem de-a face tot cu ramificații ale limbii comune după profesioni, între aceste două realități există cîteva trăsături distinctive. Dintre acestea, ni se pare că pot fi subliniate cîteva. Astfel, termenii aparținînd celei de a doua categorii sînt, în primul rînd, de factură cultă. Cei mai mulți dintre ei sînt fie creații ale învățaților pe baza lexicului latin sau grecesc, fie împrumuturi din aceste limbi cu accepții noi în știința și tehnica modernă. Termenii științifici și tehnici sînt fixați în opere scrise, iar specialiștii se străduiesc să-i folosească în mod corect. Această terminologie cultă se caracterizează apoi printr-o relativă unitate, care, de cele mai multe ori, depășește granițele unei singure țări, căpătînd un caracter internațional. O altă trăsătură importantă a terminologiei tehnice și științifice constă în aceea că ea este legată de mijloace de producție perfecționate, moderne. Față de toate acestea, terminologia diferitelor îndeletniciri populare se caracterizează tocmai prin lipsa unor astfel de trăsături. Ea nu este fixată nici în lucrări scrise, după care să se ghideze cei care o utilizează¹⁾, nu-i nici unitară, căci ea e alta de la grai la grai, de la sat la sat, uneori, și, ceea ce-i foarte important, nu-i legată de o tehnică perfecționată, modernă. Prin aceasta, cele două realități se deosebesc între ele. Ar mai putea fi adăugat și faptul că, în timp ce pentru cele mai multe ramuri ale terminologiei științifice și tehnice se poate stabili, cu oarecare ușurință, timpul cînd ele s-au constituit ca atare (pentru limba romină aceasta s-a petrecut cam acum o sută de ani), pentru terminologia di-

1) „Revista pădurilor” a militat pentru crearea unei terminologii silvice unitare, bazată pe lexicul popular al pădurăritului, dar rezultatele par a nu fi fost cele scontate,

feritelor profesiuni populare lucrul acesta este mai greu de făcut, căci limbajele profesionale datează de multe veacuri, desigur de la apariția diverselor meserii, și ele nu au fost, ca cele dintii, fixate în scris. Uneori însă, deosebirea dintre termenii profesionali populari și cei legați de o tehnică avansată este greu de făcut în fapt. Aceasta se datorește pătrunderii tot mai puternice a cuvintelor din cea de a doua categorie în uzul meseriașilor, de la sate. Dacă ne referim la situația de pe terenul limbii române, aceasta se constată îndeosebi în domeniul terminologiei fierăriei, tâmplăriei etc., care sînt tributare terminologiei din întreprinderile similare ale marii industrii. Fenomenul pătrunderii acestor cuvinte tehnice face parte din procesul mai mare, observat în zilele noastre, al adoptării de către masele populare a formelor și cuvintelor din limba cultă, care se bucură de un tot mai accentuat prestigiu. Aceași situație am putut-o constata și în domeniul terminologiei profesionale a pădurăritului, a transportului lemnului cu plutele și a gaterului țărănesc. Deși cei mai numeroși termeni ce vor fi luați în discuție au un caracter popular, în toate momentele mai importante din această ramură de producție pot fi auzite și cuvinte tehnice împrumutate din limba literară. În această privință, nu poate fi ignorată influența tehnicienilor și a inginerilor silvici. Cu toate acestea, terminologia silvică ce urmează a fi prezentată are un caracter popular pregnant, în sensul pe care i l-am atribuit mai sus acestui cuvînt.

Materialul lexical al lucrării de față provine, în cea mai mare parte, din satele de pe valea Bistriței, îndeosebi de la Bicaz către izvoarele acesteia, și din cîteva localități din Maramureș. Extinderea cercetării și în satele Vișeu de Sus, Moisei și Borșa din Maramureș a fost determinată de constatarea existenței unor termeni specifici lucrătorilor sezonieri maramureșeni, întîlniți în satele de pe Valea Bistriței. Pentru a se putea stabili asemănările și deosebirile care, după cum se va vedea mai departe, există între terminologia din aceste două regiuni, s-a considerat necesară și o deplasare pe celălalt versant al Prislopului, în satele care se bucură de o faimă deosebită (e vorba în primul rînd de Borșa) în privința îndemînării locuitorilor lor în această profesiune. De asemenea, mai rar, vor fi amintite și unele localități din Bucovina. Cîteodată au fost notate cuvintele ce țin de pădurărit și din alte localități situate în apropierea bazinului rîului Bistrița, cum ar fi, de pildă, Boroaia, Humulești, Pipirig, Vatra Moldoviței și altele, cu prilejul unor anchete nu prea extinse. Materialul din Vatra Moldoviței provine de la un informator ocazional, originar din această localitate, întîlnit întîmplător.

Anchetele, începute din anul 1951, au fost întreprinse de unii membri ai Catedrei de limba romînă de la Facultatea de istorie-filologie și de membri ai Colectivului de lingvistică al Filialei Iași a Academiei R.P.R. La anchete au participat prof. G. Istrate, în calitate de conducător, Ecat. Teodorescu, N. A. Ursu, Al. Andriescu, Șt. Giosu și V. Arvinte. Materialul care provine din satul Poiana Stampei a fost adunat de Gh. Bodor din colectivul de lingvistică de la Academie. Selectarea, din întregul material dialectal cules, a fișelor referitoare la

terminologia forestieră, clarificarea unor sensuri și, uneori, și a câtorva etimologii, parcurgerea unor publicații cu termeni forestieri și redactarea unui glosar provizoriu al termenilor, de obicei neînregistrați în dicționarele existente, au început să fie făcute încă din anul 1953 de către membrii colectivului amintit. Lucrarea de față pleacă însă direct de la fișe și numai în unele cazuri s-a făcut apel la glosarul redactat anterior. Acesta ne-a servit, mai ales, ca punct de plecare la alcătuirea glosarului de la sfârșitul lucrării de față. De asemenea bibliografia mai veche a terminologiei pădurăritului și plutăritului a fost parcursă din nou integral.

Nu socotim că sînt necesare alte amănunte asupra felului cum s-au desfășurat anchetele, asupra chestionarelor folosite, a informatorilor. Atîta doar că, în foarte multe cazuri, materialul lexical a fost adunat prin întrebări directe, însoțite de indicarea obiectului respectiv, puse lucrătorilor forestieri pe care anchetatorii îi găseau la locurile lor de muncă, în pădure, la legatul plutelor etc.

În redactarea materialului am renunțat la transcrierea fonetică a cuvintelor, din cauză că lipsesc semnele necesare la tipografie. Chiar dacă această dificultate nu ar exista, pentru o lucrare de lexicologie aspectul fonetic al cuvintelor este de minimă importanță.

În multe privințe, lucrarea de față va folosi metoda cunoscută sub numele de „cuvinte și lucruri“ (Wörter und Sachen) la care se recurge adeseori în studiile de lexicologie bazate pe un material asemănător cu acela pe care îl ia în discuție lucrarea de față.

CAP. I.

FORMAREA TERMINOLOGIEI FORESTIERE

Prima chestiune pe care o ridică terminologia exploatării forestiere și a plutăritului ține de vechimea acestei terminologii, de modul cum ea s-a constituit în decursul timpului. Ea trebuie rezolvată pornindu-se, în primul rînd, de la vechimea îndeletnicirii pădurăritului și a transportului de lemne pe apă în regiunea indicată. Mai mult decît în orice alt domeniu al limbii, terminologia profesională este legată de activitatea de producție. Dacă aceasta se va efectua cu mijloace tehnice rudimentare și cuvintele corespunzătoare vor fi puține la număr. Cînd însă procedeele de producție se perfecționează, numărul termenilor crește în mod corespunzător.

Privit din acest punct de vedere, materialul lexical de care dispunem ne îngăduia să distingem trei mari straturi terminologice. În primul rînd, este vorba de o serie de cuvinte care amintesc de mijloace rudimentare în tehnica lucrului la pădure și a transportului de bușteni pe apă sau a prelucrării lor cu ferăstraiele țărănești primitive. Unii din acești termeni, puțini la număr, continuă să fie în uzul aproape al tuturor lucrătorilor din satele anchetate. Nu ne referim aici la termenii generali ai acestei îndeletniciri, cunoscuți, de altfel, de

întreaga colectivitate lingvistică românească, unii din ei pătrunși chiar în fondul principal lexical, ci tot la niște termeni profesionali, care, deși amintesc de exploatările forestiere din vechime, sînt și astăzi foarte uzitați. Este cazul, cum se va vedea îndată, cu cuvinte de felul lui *dragoman*, *schelă* (de plute) și altele. Alți termeni, deși cunoscuți de informatori, sînt întotdeauna însoțiți de remarca, aproape invariabilă, că *se spuneau mai înainte*. Ca exemplu de acest fel amintim aici cuvîntul *dălcăuș*. În sfîrșit, unii termeni care apar întîmplător în documentele moldovenești, foarte puțini la număr de altfel, sau în articole scrise de silvicultori către sfîrșitul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului nostru, sînt cu totul dați uitării. Inovațiile tehnice survenite între timp le-au grăbit sfîrșitul.

Al doilea strat terminologic, care l-a înlocuit aproape pe cel vechi și care se păstrează și astăzi, oferind cercetătorului tocmai materialul cel mai bogat și mai variat, s-a constituit, cu aproximație, către sfîrșitul secolului trecut și s-a mărit neconținut în toată prima jumătate a secolului nostru. El stă în legătură cu intensificarea, uneori dezastruoasă, a exploatărilor forestiere în munții Moldovei, ai Bucovinei și în Maramureș din epoca infiltrării aici a capitalurilor străine sau a dezvoltării întreprinderilor capitaliste autohtone. Nu trebuie însă să se tragă concluzia că înlocuirea termenilor vechi s-a produs imediat. Procesul trebuie imaginat ca o suprapunere a termenilor noi peste cei vechi, în urma căreia puțini dintre aceștia din urmă, după o perioadă mai îndelungată de coexistență, au mai putut supraviețui. În această perioadă pătrund, după cum se va vedea, numeroase neologisme de origine franceză (romanică, în general) sau latină, termeni de origine germană, maghiară sau chiar italiană, aceștia din ultimele trei limbi de la lucrătorii angajați de întreprinderile din regiune. Un rol important îl va avea și limbajul folosit de specialiștii în problemele de silvicultură, de la care țărani vor deprinde termenii noi ai silviculturii românești, constituită acum ca disciplină științifică în limba națională.

Un ultim grup de termeni în cadrul acestei profesiuni poate fi pus pe seama perfecționărilor tehnice recente și a noii organizări a muncii efectuate în timpul din urmă. Cuvintele din acest strat pot fi ușor recunoscute. Ele sînt, totodată, puține la număr.

Ne vom opri, pe rînd, asupra fiecărei grupări de termeni din cele stabilite acum, căutînd să ilustrăm cu exemple caracteristicile fiecăreia și să desprindem calea pe care s-a dezvoltat această terminologie populară. Așadar, în cadrul primei părți a lucrării de față vor fi tratate trei mari probleme, corespunzătoare celor trei straturi lexice pe care le-am distins mai sus. Intîi vor fi discutați termenii care amintesc de exploatările făcute în folosul turcilor sau care atestă o tehnică neevoluată, vor urma termenii din epoca intensificării producției forestiere sub capitalism (aici vor fi tratate influențele germană, italiană, ucraineană etc.), pentru ca, în sfîrșit, să fie discutați termenii pătrunși în ultimii ani. În partea a doua a lucrării se va face o prezentare amănunțită a stadiului actual, așa cum a fost el consemnat în anchetele recente, a terminologiei exploatării forestiere și a plutăritului. După un scurt

capitol asupra ariilor terminologice (ar fi, deci, a treia parte) și altul asupra mijloacelor de îmbogățire a lexicului forestier, va urma un glosar al cuvintelor mai importante ale acestei terminologii.

A. Vechimea exploatărilor forestiere. Primul strat terminologic

De la început trebuie să precizăm, în legătură cu vechimea exploatărilor forestiere și a plutăritului pe Bistrița, că nu avem intenția de a face un istoric amănunțit al acestei chestiuni. De altfel, câteva începuturi, fără pretenție, în această privință există. Autorii lor, de obicei specialiști în silvicultură, se mulțumesc, de regulă, cu publicarea unor pasaje din documentele adunate în colecțiile mai cunoscute, fără nici un fel de interpretare. Așa se prezintă, de pildă, articolul semnat de P. Antonescu, *Din trecutul pădurilor noastre*, în „Revista pădurilor“, anul XXIV (1910), sau acela al lui I. S. Zăvoianu, *Din trecutul pădurilor noastre. Documente istorice*, tot în „Revista pădurilor“, anul XXV (1911), p. 11—14; 139—143. Izvoarele folosite de amândoi sînt „Uricariul“ lui T. Codrescu, colecția de documente a lui Hurmuzachi, *Istoria Romînilor* a lui V. A. Urechia sau alte colecții. Despre situația din trecut a pădurilor din Maramureș nu se face, cum era și normal, pentru că această provincie făcea parte din imperiul austro-ungar, nici o mențiune. În schimb despre pădurile din Bucovina se pot scoate câteva date din „Orînduiala“ de pădure emisă în timpul împăratului Iosif al II-lea în 1786. Despre ea va fi vorba îndată.

Știri istorice mai numeroase cu privire la exploătările de lemn din Moldova, după cum rezultă din cele două articole citate, apar în secolul al XVIII-lea. Cu siguranță că și mai înainte această îndeletnicire va fi existat, căci munca de tăiere a arborilor pentru nevoile vieții este străveche. Secolul al XVIII-lea se pare că aduce însă pentru Moldova o intensificare a exploatării pădurilor. Acum nevoile împărăției otomane în produse forestiere sînt satisfăcute, în cea mai mare parte, de țările romînești. Un loc important îl are, în această privință, regiunea muntoasă a Moldovei și îndeosebi bazinul râului Bistrița. Dar și celelalte păduri, din regiunile deluroase ale țării, iau drumul Constantinopolului. Cetățile turcești din Crimeia și din sudul Rusiei primesc lemne din Moldova. Aceasta rezultă, printre altele, din *Sama vîstieriei pe anul 1763*, f. 167, de la Arhivele statului din Iași, Tr. 1768, op. II, 2018, nr. 1. În cele două articole din „Revista pădurilor“ acest document nu-i pomenit. Din el aflăm că hanul Crimeii și cetatea *Călburului* primeau cherestea făcută cu cheltuiala vîstieriei Moldovei, că spre Cetatea Albă cherestea era transportată cu plutele, că pentru construirea plutele erau meșteri anume plătiți. Din acest document menționăm termenii care, probabil, denumeau un sortiment lemnos: *criș cușacii* („126 lei pe 630 *criș cușacii* cîte 24 bani *criș*“). Alte știri inedite asupra exportului de lemne spre imperiul turcesc rezultă și din *Sama vîstieriei pe anul 1786*. (Tr. 1768, op. II, 2018, nr. 3), tot de la Arhivele statului din Iași. Aici, la capitolul „Chereste“, se vorbește de o sumă de 12670 lei reprezentînd „cheltuiala ce s-au făcut de cei rîn-

duiți în părțile țării muntenești la tăetul a 189 bolovani, 24 coți lungul, 12 parmaci *ciacciarși*, adică tăetul și cărat pînă la Lichișești și trecut Dunărea cu beceturi, cari din poruncă împărătească s-au trimis la Silistra“. Ca și în cazul documentului precedent, și acesta de aici nu figurează în articolele citate din „Revista pădurilor“. Autorii acestora invocă însă alte documente. Noi ne vom opri puțin mai ales asupra acelor care cuprind și termeni din acea vreme referitori la calitățile de lemn cerute de Poarta otomană.

Cum rezultă din hătișeriful împărătesc din 1774 („Uricariul“, VI, p. 442), cheresteaua produsă în munții Moldovei se exporta către Dunăre „din vechime“. Și de acum înainte, cînd se va cere, ea va trebui să fie trimisă pentru trebuința cetăților Rumeliei, iar plata pentru tăiatul și adusul ei să se facă din birul țării de către Bina-emi. Un document 1776, publicat în „Uricariul“, XIX, p. 380, dă din nou știri în problema pe care o urmărim. El atestă, la fel, exportul lemnului nostru la Constantinople, ca și atîtea alte documente. În plus, el cuprinde și o serie de termeni forestieri folosiți în epocă. Documentul se referă la veniturile mănăstirii „Sf. Spiridon“ din Iași, rezultate din taxarea lemnurilor exportate. Veniturile proveneau de la *șeicele mari* „ce se pogoară pe Siret“, de la *șeicele mici*. Erau apoi taxate diferitele sortimente lemnoase, cu care ocazie sînt înșirate după cum urmează: „de tot *catargul* ce se pogoară pe Siret“, de la toată *cîrma*, de tot *trinchetul*, de tot *șirinul mare* și *mic*, de tot „*tahtalîcul* ce se pogoară pe Siret“ de tot *dulapul mare* și *mic*, de la *grinzi*, *scînduri de brad* și de *tei* „ce vin pe apă“, de la *ușori*. Unii dintre termenii aceștia vor dăinui pînă în zilele noastre.

Exploatările forestiere se intensifică spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Din această cauză se vor lua unele măsuri de reglementare a tăierii pădurilor, căci continuarea stării de lucruri de pînă acum va face, cu vremea, ca să nu mai fie de unde lua „chereste mare pentru trebuința Țarigradului și altor *sarhaturi*“. Despădurirea a atins codrii *merei* ai ținutului Covurlui din care cu înlesnire se trimitea la Galați pe plute cherestea pentru nevoile Țarigradului ¹⁾. Într-o altă știre, din 1799, sînt iarăși consemnate *șeici* și *catarge* care veneau pe Siret spre Galați, cu obligația de a plăti o dare. Dintre categoriile de produse lemnoase sînt consemnate: *sireanul*, *tahtalîcul*, *dulapii*, *trunchiurile*, *grinzile* etc. (v. Uricariul, I, p. 87). Sînt însă mai puține sortimente decît cele date în documentul din 1776. Se pare că pînă la tratatul de la Adrianopole lemnul din Moldova nu putea fi exportat în alte părți în afara imperiului turcesc. Aceasta rezultă, printre altele, și din hătișeriful publicat în *Tezaurul de monumente istorice*, vol. II, p. 312, unde se specifică anume că *raelele* [adică supușii sultanului din Moldova] să nu cumva să ducă cheresteaua în altă parte în afara hotarelor țării. Știrea este din anul 1802. Cu trei ani înainte de pacea de la Adrianopole, în 1826, din nou se interzice exportul cherestelei în

1) Vezi Uricariul, I, p. 189. Este vorba de *Așezămîntul lui Al. Moruzi pentru păduri, rădiuri și dumbrăvi*, din 28 noiembrie 1792.

altă parte decît la Țarigrad („Uricariul“, XXII, p. 302). Plata cherestelei care mergea pe Siret spre Dunăre și apoi mai departe se făcea cu „fiat“ („prețul hotărît din Țarigrad“), cum spune Manolachi Drăghici, *Istoria Moldovei*, Iași, 1857, p. 29. Iată un citat mai lung din lucrarea acestuia : „Mai înainte însă pînă a nu se îngrădi prin războiul rușilor de la 1828, pretențiile cele neprecurmuate ale turcilor care izvorau pe toată ziua asupra acestui pămînt de la domnia fanarioșilor încoace, codrii cei mari a Moldovii era în bunăvoință a devletului pentru că după ce toată cheresteaua trebuitoare Porții o ridica din țară cu fiatu (prețul hotărît din Țarigrad) apoi orînduie și înadins dregătoriu de la Poartă asupra cherestelilor Moldovei, numit Direccibașa ca să taie lemnul ce se cerea trebuinței lor, după măsurile ce aduce cu sine, încît ținuturile Bacău, Neamțu și Suceava nu făce alta peste vară decît cherestele turcești și pe lîngă oamenii lui Direccibașa împănați prin satele de la munte, cu privigherea măsurilor se trimete și înadînși boieri ai domniei executori în facerea cherestelilor ce să fie mai de grabă și după urmare acest product însemnătoriu vreo sută de ani s-au măcinat cu paguba pămîntului și cu sdruncinul țării“ (p. 29). Situația aceasta, cum rezultă chiar din spusele lui Drăghici, se va schimba într-un anumit sens după Tratatul de la Adrianopole.

Un document inedit (aflat în Biblioteca Academiei R.P.R., XXXV/28, original), datînd din 1813, august 12, conține știri importante referitoare la producția forestieră de pe Valea Bistriței. Este vorba de o învoială care se încheie între locuitorii satului Hangu și Enache Contovici „supusul englezesc“. Față de acesta, locuitorii din satul amintit contractaseră anumite datorii. Ei se învoiesc astfel : „...cu a noastră cheltuială să facem și să pogorîm la șchele tîrgului Pietrii două mii plute dulapi fiind fieștecare plută cîte una sută cînzeci dulapi, iar dulapii să fie lungimea lor cîte de douăzeci și două palme proaste și lățimea de 12 parmace, iar grosul un pol parmace...“ De asemenea în ferestraie ei vor tăia scînduri și le vor trimite pe plute tot la Piatra. În fiecare primăvară vor sosi în „șchele tîrgului Pietrii“ cîte 100 de plute scînduri, timp de cinci ani, fiecare plută cuprinzînd „300 scînduri, lungimea lor 14 palme proaste, latul 8 parmace și grosul două degete“. După ce obligația anuală, spune documentul, era predată lui Enache Contovici, locuitorii satului Hangu erau liberi să vîndă cheresteaua produsă pe deasupra oricui vroiau. Proprietarii de ferăstraie aveau însă obligația să dea de tot „heresăul cîte o plută de scînduri“ ca dijmă. Despre această obligație se vorbește și în alt document, de asemenea inedit, datînd din 1816, martie 29 (aflat la Academia R.P.R., XXXV/26, original). El cuprinde mărturiile „plăieșilor din cotunurile Hangului“ cu privire la obligațiile lor față de proprietar.

Învoiala dintre „supusul englezesc“ Enache Contovici și „plăieșii“ din Hangu nu a putut fi respectată de către aceștia din urmă. Știm aceasta dintr-un document datînd din 1817, ianuarie 26 (la Academia R.P.R., XXXV/27, copie). Locuitorii satului Hangu „cu toate cotunurile“, dau scrisoare la mîna lui Enache Contovici „supusul englezesc“, „pentru ca să se știe că din întîmplare vremilor neputînd noi nici la

una din vadele să facem și să răspundem dumisale suma de chestele din două mii plute dulapi și scînduri brad cu care am fost drepți datori dumisale (precum la învoielele ce s-au făcut între noi la anul 1813 august 13 pre larg se arată) care învoieli sînt întărite și de către prea înălțatul nostru domn, măria sa Scarlat Alexandru Voevod prin luminata carte înălțimii sale, tot dintr-aceiași an și lună și după dreaptă socoteală ce-am făcut scăzîndu-ne dumnealui cu toți dulapii și scîndurile ce-am dat din suma mai sus arătată rînduri, rînduri, pînă la trecuta lună octombrie a anului 1816, fără a încărca asupra noastră un dulap sau scîndură sub cuvînt de dobîndă, am mai rămas drepți datori cu 175 069 dulapi și 122027 scînduri, adică [în litere], în măsurile cuprinse în învoielele mai sus pomenite. Pentru care neavînd alt chip de plată, am căzut cu rugăminte la dumnealui ca să ne mai păsuiască și să ne mai puie vade de 10 ani, ca în curgerea acestor ani, rînduri, rînduri, fără zdruncinare noastră, să plătim toată această datorie...". Plata se va face cu dobîndă și anume la 10 dulapi, unul în plus anual. La fel și la scînduri. Cheresteaua trebuie pogorîtă la „șchele tîrgului Pietrii“ și făcută „teslim“ (= predată) dumisale (lui Enache Contovici) în tot anul primăvara.

Din toate acestea rezultă iarăși că la începutul secolului trecut exploatările forestiere erau destul de dezvoltate și că supușii străini puteau întreprinde un comerț intens cu aceste mărfuri. Nu putem ști dacă materialul lemnos de care e vorba în aceste documente era exportat în afara granițelor imperiului turcesc. Am văzut mai înainte că Poarta nu permitea acest lucru. E drept că acolo era vorba numai de „raiele“, nu de „supuși“ străini, cum este acest Enache Contovici.

Iată alte cîteva știri furnizate de documente inedite aflate la Arhivele Statului din Iași, referitoare la producția și traficul cu produse forestiere din jurul anului 1830 în satele din bazinul mijlociu al Bistriței. Știrile se găsesc în lucrarea lui Gh. Platon, *Cu privire la dezvoltarea pieței interne și participarea țărănimii la procesul de schimb în preajma Regulamentului Organic în Moldova* (în manuscris). Astfel, în anul 1829 negustorul Manole Copce din Piatra Neamț contractează cu locuitorii din satul Mădei 120 plute cherestea. Plutele trebuiau aduse la Piatra. La Arh. St. Iași, în dos. lit. M/352, f. 71, se păstrează cererea din 16 iulie a acestui negustor, în care se arată că deși locuitorii din satul amintit primiseră banii, nu i-au livrat la timp cheresteaua. Negustorul pietrean deja vînduse lui Iacob Budanov din Ismail 100 de plute din cele pe care locuitorii din Mădei urmau să i le livreze.

Numeroase ferăstraie rudimentare care lucrau la începutul secolului al XIX-lea în satele regiunii aparțin țaranilor și nu arendașilor sau proprietarilor. Uneori există mai mulți proprietari țărani la un singur ferăstrău. Au loc uneori conflicte între proprietarii de ferăstraie și arendașii moșilor. De pildă, în aceeași lucrare a lui Gh. Platon, la p. 14, se citează cazul locuitorilor din satul Bistricioara și cotunurile sale aparținînd de Hangu care, la 24 iunie 1830, se plîng lui Kisselev că arendașii moșiei le-au luat cele 17 mori și 25 ferăstraie. Tot un conflict între arendaș și localnicii proprietari de ferăstraie este consemnat în două jalbe din 23 septembrie și 25 octombrie 1830

ale locuitorilor din Galu și Pipirig. Aceștia se plîng că noul arendaș le-a mărit numărul de scînduri contractate în învoielile mai vechi (1500 de scînduri în loc de 700) și că îi obligă ca „nimărui să nu fie volnici a da sau a vinde cheresteaua ce vom face decît numai d-sale, cu cel mai de gios prețu, ...și să ne plătească de fiecare plută 32 lei... să le facem teslim la schelile Pietrii“ (Arh. St. Iași, dos. lit. P/485, f. 382 și 565—566).

După 1829 exportul de lemne din regiunea muntoasă a Moldovei nu se va micșora, ci dimpotrivă, el va fi într-o continuă creștere, căci noua conjunctură economică a Principatelor dunărene creează premise favorabile proprietarilor de păduri, puși pînă atunci în imposibilitate de a-și valorifica, pe piața europeană, aceste bogății pe care erau stăpîni. După această dată, pe lîngă negustorii turci, care de acum înainte vor cumpăra lemnele cu prețul de pe piața internațională, se înmulțesc cumpărătorii din afara imperiului turcesc. În articolul amintit al lui P. Antonescu sînt consemnate o serie de documente care atestă creșterea traficului de lemne pe Bistrița, Siret și Dunăre. Astfel, dintr-un document rezultă că negustorii de lemn din Galați cer guvernului, în 1836, să abolească, în conformitate cu Regulamentul Organic, taxa plătită la Vădeni guvernului Munteniei pentru plutele ce se scoborau pe Siret, cu toate că o taxă, plătită de bună voie, în interesul înfrumusețării orașului Galați, s-ar putea stabili aici, în acest oraș. Așadar, barierele vamale, pe care vechea stare de lucruri le favoriza, urmează a fi desființate, căci traficul cu material lemnos nu are nevoie de opreliști. Tăierile de păduri sînt în continuă creștere. Pericolul despăduririi țării este din nou semnalat, printre altele de „Spicuitorul moldo-romîn“ din 1841. În numărul II pe aprilie, mai și iunie, p. 106, al acestei publicații este consemnată această situație. Mai înainte, în anul 1839, Mihailescu de Hodocin primise însărcinarea din partea Epitropiei școalelor de a vizita Valea Bistriței și de a referi asupra stării pădurilor și a altor bogății, îndeosebi cele miniere, ale regiunii. Într-adevăr, în anul 1840 apare la Iași lucrarea sa *Observații asupra stării pădurilor din Valea Bistriței de sus*, care cuprinde constatări alarmante asupra distrugerii pădurilor, fie prin tăierea lor nechibzuită de către proprietari, fie prin arderea lor și transformarea terenurilor în pășuni. Nici știrile furnizate de această scriere nu sînt luate în considerație de autorii celor două articole din „Revista pădurilor“.

Asupra exploatării pădurilor Moldovei în folosul negusturilor turci dispunem de puține știri. Se pare că acești negustori continuă să vină pe Valea Bistriței pînă către sfîrșitul secolului al XIX-lea și chiar în primele decenii ale secolului nostru, alături de traficanți de alte origini. După mărturia lui D. C. Ionescu, *Plutăria pe Bistrița*, în „Revista pădurilor“, anul XII, (1898), p. 204 și următoarele, „amestecul turcilor în exploatarea samavolnicească a pădurilor noastre a fost mai ales simțită pînă la 1861 în pădurile locuitorilor din satele Șarul-Dornei, Panace, Șărișorul, Gura-Negrei, Zugreni, Gioseni... etc., din județul Suceava, dar care acei turci au fost goniți din pădurile usurpate“. Din înșirarea acestor localități se vede că e vorba de sate așezate în De-

presiunea Dornelor, care în vremea aceea nu aparținea Moldovei ci Austro-Ungariei. Locuitorii de aici erau ei înșiși proprietarii pădurilor și probabil că vor fi contractat unele obligații față de negustorii turci. Evenimentul expulzării acestora din Țara Dornelor se păstrează în tradiția locală. De pildă, în localitatea Crucea, din nordul raionului Ceahlău, așezată în apropierea fostei granițe dintre România și Austro-Ungaria, un bătrîn mai ținea minte, în 1954, faptele celor din Dorna. Negustorii turci au fost legați cu forța, puși așa pe o plută și conduși pe Bistrița la vale înspre Piatra Neamț. În localitatea Șarul Dornei trăia încă, în 1953, un turc în vîrstă de 92 de ani, cu numele *Tache a lui Ieiu*, rămas aici din vremea cînd negustorii turci exportau din Țara Dornelor lemne înspre Galați. Există în apropiere de localitatea Păltiniș și un toponimic *Piatra Ieiu* *poaiei*. Se spune că aici a fost omorîtă soția aceluiași turc, care era romîncă și i se spunea *Ieiu* *poaia*.

Încă din secolul al XIX-lea, poate și mai înainte, lemnul plutărit pe Bistrița, în drumul său spre Turcia, era depozitat, într-o primă etapă, în schelele de la Piatra Neamț. Pentru începutul secolului al XIX-lea faptul rezultă clar dintr-un document în limba greacă scris pe vremea lui Scarlat Calimach (Mss. 4126, f. 54—54 verso, de la Biblioteca Academiei R.P.R.). Aici se vede că orașul Piatra Neamț era un punct important în transportul cherestelei către Țarigrad. Plata pentru această muncă se făcea întîi pentru transportul pînă în acest oraș și apoi pentru transportul pînă la Galați. Documentul are următorul titlu: *Plata cherestelei ce se cere acum pentru tarsana*. În el scrie cum pentru 450 de „*catarguri* la Suceava în 12 *saliuri* pînă la Piatra“ s-a plătit cîte „40 groși *saliu*, precum s-a plătit și anul trecut“, în timp ce pentru aceleași *saliuri* „plata plutașilor de la Piatra la Galați“ a fost de cîte 25 de groși. Probabil că în primul caz se lua în considerație și munca de doborîre a buștenilor în munte. La fel se continuă cu alte sume plătite întîi pentru aducerea lemnului pînă la Piatra și apoi pentru transportul lui la Galați. Consemnăm, cu acest prilej, și niște termeni turcești netraduși în romînește. Se vorbește despre suma de 500 groși plătită pentru „2000 *cefte calas covusu* la Neamț pînă la Piatra în 20 *saliuri* cîte 25 groși“. La fel, în legătură cu niște cherestele destinate reparațiilor din portul Sulina, se amintesc ca unități de măsură *arșinul* („6 *arșini* lungime“) și *parmacul* („4 *parmaci* lățimea și grosimea“). Lemnăria aceasta s-a scos din părțile vecine cu Siretul ale ținuturilor Tecuci, Bacău, Putna, Tutova și Roman, în timp ce, se spune tot acolo, 25 000 de doage au fost aduse din Fălciu și Covurlui.

Pe lîngă documentele citate, despre rolul orașului Piatra ca prim centru în drumul cherestelei către Galați vorbește, pe la 1848, și Principele Șuțu, *Notițe statistice asupra Moldovei*, p. 15. (informația se găsește în *art. cit.* din „*Revista pădurilor*“). Mai tîrziu, pe la 1898, D. C. Ionescu, *art. cit.*, amintește de o breaslă a „cherestegiilor“ și „plutașilor“ (p. 204), invocînd o lucrare din 1881, căreia nu i se dă nici titlul, nici autorul. Breasla plutașilor, spune Ionescu, este împărțită în două tabere: „muntenii“ și „pietrenii“. Se continuă, așadar, vechea stare de lucruri. Situația consemnată de M. Anania, *art. cit.*, este

întrucîtva diferită, căci la 1900, cînd apare articolul acestuia, etapele din parcursul Bistriței sînt mai numeroase, deși Piatra Neamț rămîne, cum e și astăzi, un mare centru al producției forestiere.

Amintirea vechii împărțiri a plutașilor în două „tabere“, „muntenii“ și „pietrenii“, se păstrează însă și în prezent. Plutașii de la Piatra în sus sînt numiți astăzi tot „munteni“. Informația provine de la un plutaș din satul Calu-Iapa. *Munteanu nu-și face covercă pe plută*, spune acest informator (*covercă*=adăpost, colibă), cum fac plutașii din jos de Piatra Neamț. Plutașii „munteni“ sînt numiți și *hangani* (după numele satului Hangu) sau *gîrtani* (Crucea), în timp ce plutașii din jos de Piatra sînt porecliți *corjani* (Crucea, Poiana Grințieșului), *perjări jarpâni* sau *jârci* (Poiana Grințieșului).

Am prezentat pînă acum cîteva date istorice asupra exploatării pădurilor din Moldova bazîndu-ne mai ales pe materialul pus la dispoziție de cele două articole din „Revista pădurilor“, dar și pe cîteva documente inedite. Problema, din punct de vedere istoric, este netratată, iar noi nu intenționăm, cum am mai spus, să stăruim prea mult asupra ei. Folosind un alt material tot din revista amintită, vom da cîteva date asupra situației din trecut a pădurilor Bucovinei. În această privință dispunem de un singur articol al lui G. h. T. Kirileanu, apărut în „Revista pădurilor“ anul XXII (1908), p. 161—170; 271—279; 330—346; 364—376, și intitulat *Cel mai vechi cod silvic tipărit în limba romînească*. Este vorba de *Orînduiala de pădure pentru Bucovina*, dată de împăratul Iosif al II-lea în 1786. Printre altele, în legătură cu problema vechimii exploatărilor forestiere și a constituirii terminologiei corespunzătoare, se pomenește, la p. 277, vorbindu-se de soiurile de arbori din regiune, despre *laris* și *sorb* astfel: „Acest *copaciu* dă ceale mai bune *catarturi* de corăbii, care prea bine se pletescu de neguțătorii cei ce neguțătoresc pe mare“. Pasajul poate să se refere și la „neguțătorii“ din Marea Neagră, pentru că lemnul din partea bucovineană a Bistriței lua tot drumul apei către Galați (vezi și cele spuse mai înainte despre negustorii turci din Țara Dornelor). Codul silvic bucovinean, tradus din limba germană (ambele texte sînt publicate paralel), la „pontul 12“, care se ocupă de „tăietura pădurilor la munți“, dă unele indicații referitoare la modul cum trebuiesc transportați buștenii la vale. Ele sînt deosebit de prețioase pentru că arată nivelul tehnicii forestiere, procedeele folosite la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în Bucovina, sau care ar trebui să se introducă aici, după exemplul altor regiuni muntoase ale imperiului habsburgic. Sub dominația austriacă, Bucovina a cunoscut, în această privință, se pare, o dezvoltare mai rapidă decît restul Văii Bistriței, unde perfecționările tehnice în anumite momente ale lucrului se produc spre sfîrșitul secolului al XIX-lea. Ne referim aici la procedeul transportului buștenilor cu ajutorul *ulucurilor* sau *jilipurilor*. Iată ce se spune în *Orînduiala de pădure...* din 1786: „... în locuri greale neumbate, trebuie să să facă un chipu de jghiabu din patru, cinci sau șasă necioplîți și întrulocați copaci sau leamne groasă, din care leamne daoa sau trei ceale mai groase să vie pe dedesuptu, iară pe îmbe părțile să vie sau să să pue cîte unul, cel mult doau. Aceste jghiaburi se chiamă slo-

bozitari de lemn“. „Aceste jghiaburi le facu uneori cu podișu, mai virtos acolo unde înceapă deșchiderea văii“ (p. 373). Pe ele „în vreme ce ține frigul și mai bine noaptea pe lună, să lasă gios lemnul“. În *Orînduială* nu se trece cu vederea nici sfatul către cei ce taie pădurile de a îndrepta pe aceste jghiaburi firele de izvoare, ca lemnele să alunece mai ușor, procedeu folosit adeseori și astăzi: „De va avea acea vale izvoare sau mici riuri, apoi foarte bine se face ca jghiaburile acelea să se ude cu ape, care înghețîndu pe dinsele, ușurează și iuteaște meargerea lemnului în josu“ (p. 375). Dacă totuși localnicii vor manifesta unele rezerve în introducerea acestei inovații, *Codul silvic* ține să le dea asigurarea că „Nu are vreun mare meștersugu facerea acestoru jghiaburi și fiește-care cioplașu de lemn, căruia numai odată să să arate chipul cum să închiaie, cum să punu și cum să lungescu aceale jghiaburi, va putea pre ușor să înțăleagă“. Faptul a fost verificat aiurea cu rezultate foarte bune, căci „silința omenească au aflatu în chipu care acolo în țară [Bucovina] nu este cunoscut, dar cu atît mai multu în alte țări să obicinuiască la mari și de treabă lucruri cu multu folos și prin chipul acela să ducu multe mii de butuci din ceale mai adînci văi și din ceale m i neumblate locuri, la văile ceale mai mari și la ape ducătoare de plute“ (p. 372). Nu știm dacă aceste instrucțiuni cuprinse în codul lui Iosif al II-lea au fost imediat puse în aplicare. Putem presupune totuși că chiar dacă proprietarii de păduri, *moșinașii*, cum sînt ei denumiți în *Orînduială*, nu se vor fi grăbit să le pună în practică, în schimb lucrătorii forestieri colonizați în Bucovina în același timp și mai tîrziu, le vor fi aplicat, pentru că le cunoșteau, desigur, din regiunile lor de baștină. Unii din coloniștii germani stabiliți aici la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și anume cei originari din Boemia, erau specializați în munca de tăiere a pădurilor (v. dr. Norbret Z i m m e r, *Die deutschen Siedlungen in der Bukowina, Plauen im Vogtland*, 1930, passim.) Cu toate acestea, admițînd că în Bucovina exploatarea pădurilor s-a făcut mai de timpuriu cu mijloace oarecum perfecționate, în Moldova vecină se va continua încă starea mai veche de lucruri. De altfel, lipsa interesului pentru introducerea unor perfecționări tehnice, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în munții noștri, s-ar putea explica și prin faptul că munca la pădure era, în foarte multe cazuri, efectuată de țărani, care aveau obligațiuni de clacă față de proprietari. În a doua jumătate a secolului trecut, situația aceasta se va schimba. Asistăm acum la dezvoltarea producției de tip capitalist, în care interesul pentru creșterea profitului este mobilul perfecționării mijloacelor de producție. Ea este însoțită, drept consecință, de o îmbogățire simțitoare a terminologiei, continuată și în deceniile de la începutul secolului nostru.

Elemente turcești în terminologia pădurăritului

Primul strat terminologic care poate fi distins s-a constituit, în perioada de început a exploatărilor forestiere mai intense, sub semnul influenței otomane. Termenii turcești s-au grefat însă pe un fond termi-

nologic românesc, alcătuit din cuvinte de felul lui *plută*, *butuc*, *cîrmă* (la *plută*) etc. O parte din cuvintele turcești sînt consemnate în documentele vremii, dar nu știm dacă acestea au pătruns vreodată în graiurile populare. Unele vor fi dus o existență efemeră pe Valea Bistriței, dar au dispărut o dată cu realitățile pe care le denumeau. Altele însă, fie pentru că obiectele denumite prin ele s-au păstrat, fie pentru alte motive, există și astăzi. Din prima categorie — cuvinte întilnite în documente — unele au fost deja consemnate. Astfel, cuvîntul *direccibaşa* „funcționar turc însărcinat cu procurarea lemnului împărătesc“ nu a lăsat nici o urmă. Poate că el nu a fost niciodată termen curent în graiurile populare românești, așa cum s-a întîmplat cu *dragoman*, păstrat pînă astăzi. Un document amintește de „ciubuccii ce taie ciubuce“ din pădure, obligați să dea stăpînului din 10 unul (V. art. cit. al lui P. Antonescu, p. 380). Alți termeni cum ar fi *criș*, *cușacliu*, apoi *cefte calas covusu*, *parmac*, *arșin* (ultimele două, deși se mai păstrează poate în graiurile populare, nu-s folosite în terminologia forestieră actuală), *ciacciarși*, *bina-emini* și alții au dispărut fără nici o urmă.

Sînt însă unele turcisme despre care subiectele anchetate remarcă de obicei că realitatea denumită prin ele a existat altădată. Printre acestea se află cuvîntul *dălcăuș*. El este cunoscut pe întreaga vale a Bistriței, pînă la Cîrlibaba, unde are forma *dăltăuș*, nu însă și în satele anchetate din Maramureș. În locul lui se folosește la Moisei (în Maramureș) termenul *zadarnic*, un derivat, cu sufixul *-nic*, de la *zadar* „ultima tablă a plutei“, pe care stătea *dălcăușul*. La Vișeu de Sus, tot în Maramureș, a fost notat sinonimul de origine maghiară, *hózaș*. *Dălcăușul* este un ajutor al plutașului. Cînd plutele erau construite dintr-o singură tablă, pînă pe la 1900 sau chiar și mai încoace, el stătea înapoia acesteia, executînd comenzile date de cîrmaciul din față. De obicei *dălcăușul* era un tînăr care învăța plutăria. Prezența lui era atunci absolut necesară, pentru că stîncile de sub apă, *boambele*, cum se spune prin partea locului, nu fuseseră încă înlăturate și plutele, dacă nu erau bine conduse, foarte ușor puteau să se desfacă. Pe de altă parte, aceste plute aveau legături slabe, din nuiele de alun sau mesteacăn, care se puteau rupe îndată prin locurile tari. Cînd aceste legături au fost înlocuite cu sîrme groase numite *șprăngi*, iar cursul Bistriței a fost amenajat, prezența *dălcăușului* n-a mai fost atît de necesară. Pluta poate fi condusă astăzi de un singur om de pe tabla din față. Cu toate acestea, cînd ea este prea mare, se pun în față două cîrme. Atunci, alături de plutașul cu experiență, merge și un „ucenic“, ajutorul său, *unul care nu știe tocmai bine ca plutașul* (Soci). Acestuia i se mai spune uneori *dălcăuș*.

Cuvîntul în discuție trebuie considerat, așa cum face A. Scriban, *Dictionaru limbii românești*, Iași, 1939, s. v., de origine turcească, deși derivarea din turc, *dalkauk*, *dalkavuk* nu este clară, atît din pricina sensului, cît și a formei. Termenul turcesc înseamnă, cum arată Scriban, „căciulă lungă, parazit, bufon“. Cu acest sens, termenul *dalcauc* este atestat pentru Muntenia și de H. Tiktin, *Dicționar român-german*. Sub *dalcauc*, Scriban mai adaugă și sensul, ironic și recent, de „agent,

cirac“. De la acest sens s-ar putea cu ușurință deriva acela de „ajutor de plutaș“ pe care îl are *dălcăuș*, admitînd că el va fi existat altădată și prin Moldova. Într-adevăr, prin unele părți din Moldova există sensul de „băiat zburdalnic, tînăr“, al cuvîntului *dălcăuș*. Cu această explicație, filiația sensului se clarifică mult. Rămîne însă dificultatea ridicată de forma cuvîntului, anume înlocuirea lui *-k* final, din cuvîntul turcesc, prin *-ș*. S-ar putea admite modificarea aceasta fonetică prin analogia cu forma de plural. Dintr-un plural *dălcăuê*, cu pronunțarea africăteii *ê*, în graiul moldovenesc, ca spirantă, *ê*, și trecerea apoi a acesteia în *ș*, va fi rezultat forma *dălcăuș*, trecută și la singular, căci în acest grai, și în altele, substantivele în *-ș* au forme identice pentru ambele numere. Schimbarea fonetică pe care o presupunem este ilustrată și de exemple ca *obicinuit*, *pacinic*, *vecinic*, unde *ê* se mai păstrează în radicale (*obicei*, *pace*, *veci* sau în *vecie*), devenite *obișnuit*, *pașnic*, *veșnic*, apoi în cuvîntul *bișchie* (turc. < bg. *bîčki*) din graiul muntenesc, sau *șarlă*, derivat din *cociarlă* de Scriban, *Diçt.*, s. v. Fără îndoială că mai există și alte exemple. O altă explicație ar fi înlocuirea sufixului *-uc* prin *-uș*, ca în *țumburuc* față de *țumburuș* sau *gălătuc* (< bg. *găltzk*), față de *gălătuș*. Ulterior găsesc că G. Pascu, *Sufixeale românești*, p. 365, dă această din urmă explicație: „*Dălcăuș*, „ajutorul cîrmaciului la plutărie, el stă în coada plutei“... turc. *dalkauk* „parasite; bouffon, flatteur“, cu substituirea sufixului *-uc* prin *-uș*. Este singurul exemplu invocat de Pascu pentru această înlocuire de sufix. Poate că această explicație este preferabilă celorlalte.

Un alt termen care altădată a fost mai mult întrebuițat este *pălimar*, denumind un „odgon lung de tei cu care se lega înainte pluta la mal“. La Neagra Șarului, în Depresiunea Dornelor, un subiect a făcut precizarea că-i cunoscut acest cuvînt pe Bistrița. Astăzi nu se mai folosesc *pălimare*, ci sîrme groase numite *șprăngi* sau *calîmbe*. A rămas însă în uz expresia *legătură pălimărească* sau *înodătură pălimărească*, precum și adverbul *pălimărește* (am legat sîrma *pălimărește*). Deși cuvîntul e derivat de dicționare din ngr. *παλαμάρι*, care a pătruns în mai multe limbi balcanice, cum ar fi sîrba, albaneza, precum și în turcă, credem că pentru terminologia de care ne ocupăm, limba turcă a servit drept intermediar, ca și în alte cazuri ce vor fi îndată discutate. Termenul a fost atestat, în afară de localitatea Neagra Șarului, și la Crucea, Galu și Călugăreni.

Tot de pe vremea exploatărilor făcute sub dominația otomană ține și termenul *poiant*. El a fost atestat, în legătură cu terminologia construcției plutelelor vechi, în satul Galu, avînd sensul de „cui de lemn bătut în butucii care alcătuiau o tablă, servind la fixarea *gînjurilor* cu care se legau plutele de butuci în trecut“. Cuvîntul este atestat și de I. Ciupală, *Terminologia întrebuițată la plutăria lemnelor pe Bistrița*, „Revista pădurilor“, anul XXVIII (1913), p. 337, aici el însemnînd la fel un „cui de lemn bătut în butucii plutei, avînd menirea de a fixa *chinga* în partea din față a plutei“. I. Ciupală făcea constatarea că „se aplică rar“ acest procedeu. La el cuvîntul are forma *poent* și e sinonim cu *pieptene*. Sub forma *paiant*, notată de dicționarele noastre, cuvîntul cir-

culă și astăzi și e utilizat de constructorii de locuințe. Cu sensul din terminologia plutăritului, el e pe cale de a fi complet dat uitării, pentru că procedeul de care era legat a fost depășit. Este turc. *paianta* „sprijin“, cum arată dicționarele.

Cum s-a văzut mai sus, unele turcisme se păstrează pînă astăzi, deși poziția lor în cadrul terminologiei forestiere este diferită. Unele se folosesc mai des, altele sînt pe cale de dispariție. Dintre acelea care sînt încă frecvente în gura tăietorilor de lemne și plutașilor, — ele ar constitui cea de a treia categorie de termeni amintind de exploatările din vremea turcilor — înșirăm aici pe următoarele. Încă din documentul prin care se fixau taxele ce trebuiau percepute de Mănăstirea „Sf. Spiridon“ din Iași, în anul 1776, era pomenit, printre sortimentele lemnoase „ce se pogoară pe Siret“, și *catargul*. Termenul, sub forma *catart*, mai apropiată de etimon, îi era cunoscut și traducătorului bucovinean al *Orînduiei de pădure* dată de Iosif al II-lea în 1786. După această dată, cuvîntul apare mereu în documente. El este tot mai des atestat de colaboratorii „Revistei pădurilor“, începînd din anul 1898 (v. art. cit. al lui D. C. Ionescu), apoi în 1900 (de M. Anania), sau în 1913 (de I. Ciupală). Astăzi el este general în regiunea anchetată, așa că nu mai e nevoie să indicăm localitățile unde a fost înregistrat. Numai la Crucea un subiect anchetat spunea că termenul era folosit mai înainte, în timp ce astăzi el ar fi cunoscut *pe la Dorna*. ALR, II, harta 614, *trunchiu (de copac)*, îl atestă în punctul 551 (Pipirig) și 605 (Furcenii Vechi, reg. Galați: *catarg sau butuc lung*). *Catarg* (pl. *catarguri*) denumește într-adevăr un „trunchi de brad, lung de 27—30 metri (lungimea variază după informatori), necurmat, drept și cojit“. Pentru înțelegerea originii lui, trebuie să se țină seama că asemenea bușteni lungi erau folosiți pentru construirea *catargurilor* sau *catarturilor* de corăbii, ceea ce, de fapt, se și menționează în *Orînduiala* de la 1786. Din firmanul împărațesc dat lui Al. Calimach în 1770 (v. Uricariul, III, p. 151), rezultă că Moldova avea obligația de a procura lemnul necesar construcțiilor de corăbii turcești. Lemnul de *catarg* avea la început numai această menire. Cu timpul, sensul în legătură cu navigația s-a pierdut în satele de pe Valea Bistriței. În aceste sate el înseamnă numai „trunchi lung de brad“. Deși dicționarele, cînd îi dau originea, pleacă de la termenul ngr. *κατάριον*, pătruns și în sîrbă, fără să menționeze limba turcă, credem că în regiunea anchetată de noi, dat fiind că este un termen marinăresc, el nu a putut ajunge decît tot prin intermediul funcționarilor turci sau al acelor care se îngrijeau de materialul necesar construcțiilor navale turcești în epoca veche. În această situație este și *pălimar*, pe care l-am discutat, precum și alți termeni marinărești proveniți din neogreacă sau din italiană, intrați și în turcă, iar de acolo în graiul localnicilor de pe Valea Bistriței.

Cînd trunchiul de brad este ceva mai mic, el poartă denumirea de *cătărgel*. Acesta este notat în articolele citate ale lui D. C. Ionescu, M. Anania sau în *Monografia domeniului Borca și Sabasa* de A. Berian, București, 1906, p. 20. În anchete nu l-am găsit. În schimb s-a înregistrat la Gura Haitei derivatul cu sufixul turcesc *-giu*, *catargiu*

sau cu sufixul *-ar*, *catargar* „muncitor forestier care taie și transportă „*catarguri*“. Nu putem preciza dacă derivarea a avut loc pe terenul limbii române sau dacă ea s-a produs în limba turcă. Mai consemnăm și verbul *a cătărgi*, auzit la Vinătorii Neamțului, cu sensul de „a curăți un brad de crengi și de coajă lăsându-l întreg, necurmat“. Dicționarele existente nu-l înregistrează.

Un alt termen, de data aceasta de origine turcească indiscutabilă, este *cazic* (pl. *cazici* și *cazice*). Cea mai veche atestare pe care o cunoaștem este din anul 1900, din *art. cit.* al lui M. Anania, p. 321, dar termenul trebuie să fi circulat și mai înainte. După articolul lui I. Ciupală din 1913, îl înregistrează *Dicționarul Academiei*, care-i stabilește etimologia : turc. *kazyk*. Azi el este general pe întreaga Vale a Bistriței și înseamnă „stilp puternic, înfipt adânc în pământ, pe malul apei, de care se leagă plutele“, același cu sensul notat în *Lexiconul tehnic român*, cu mica deosebire că acesta nu pomenește nimic despre plute, ci numai despre nave.

În materialul adunat pe teren există apoi termenul *galaț*, însemnând „lobă, traversă“. El apare mai des în expresia *plută de galaț*, având rolul de a indica materialul lemnos din care se construiesc astfel de plute. O explicație care să pornească de la cuvântul *gălătuș* „lemn rotund de mărime potrivită“, cunoscut în aproape toate satele anchetate, prin căderea sufixului *-uș* (deci sg. *galat*, pl. *galați*) este greu de admis. Mai degrabă acest termen trebuie pus în legătură cu numele orașului Galați, unde se îndreptau lemnele din bazinul Bistriței. În acest sens pledează și un alt exemplu. Numele localității Letea, de lângă Bacău, unde spre sfârșitul secolului trecut s-a înființat prima fabrică mare de hirtie (fabrica lui Asachi de la Piatra Neamț s-a desființat din cauza concurenței străine), a devenit și numele unui anumit sortiment lemnos care se cerea la această fabrică. De la *lemn letea* s-a ajuns să se spună simplu *letea*, cu sensul de „lemn subțire pentru celuloză“. Probabil că lemnul numit *galaț* era cerut de comerțanții din acest oraș, sau pur și simplu avea ca destinație acest port. Că așa stau lucrurile, că, adică, termenul *galaț* nu-i altceva decât rezultatul transformării numelui propriu în nume comun, în apelativ, ne-o dovedește și prezența cuvântului acestuia în limba turcă. L. Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, București, 1900, p. XXXV—XXXVI (vezi și p. CXCIII), notează termenul turcesc *kalas* (*kalas tah-tasy*) explicându-l astfel : „Planche épaisse (litt. planche de Galatz), de la faimoasele cherestele ce se transportau de la Galați la Constanti-nopole“. La cele spuse de Șăineanu, adăugăm și pe *calas* din documentul în limba greacă pomenit mai sus, din vremea lui Scarlat Calimach. Se spune acolo, anume, că printre felurile de produse lemnoase cerute pentru „tarsana“ se aflau și „2000 *cefte calas covusu*“, transportate de „la Neamț pînă la Piatra în 20 saliori“. Este clar că din cele trei cuvinte turcești, cel de la mijloc e identic cu *kalas* de care vorbește Șăineanu. Trebuie să reținem că acest material se transporta de „la Neamț pînă la Piatra“, adică din regiunea muntoasă din

susul Văii Bistriței, și că el se numea tot *calas*. Trecerea numelui propriu la nume comun s-a petrecut, probabil, atît în limba turcă, cît și în romînă, în mod independent.

Un alt termen care atestă folosirea lemnului din Moldova pentru construcțiile navale turcești, din aceeași categorie, deci, cu *catarg*, este *galion* (pl. *galioane* și *galioni*, la Neagra Șarului). El denumește un „trunchi lung de la 30 de metri în sus”. Sensul originar, care apare încă în cronică lui Ureche și apoi în alte locuri din literatura veche (v. *Dicționarul Academiei*, s. v.), era acela de „corabie mare de război”. Cel notat în anchete pe Valea Bistriței nu se găsește în nici unul din dicționarele existente, căci la Tiktin, *Dicț.*, s. v., citim: *Floss das aus Mastbäumen besteht* și la fel și în *Dicționarul Academiei*. De fapt, *galion*, în regiunea anchetată înseamnă nu „plută alcătuită din *catarguri*” ci „un anumit sortiment lemnos”. El se transporta la Galați sub formă de plute și servea, fără îndoială, la construirea corăbiilor turcești de război. Acest sens credem că îl atestă și versurile populare care s trecut în ambele dicționare: „S-o dus bădița Ion / După lemn de galion”, adică după lemnul necesar construcțiilor de *galioane* turcești în portul Galați sau în alte locuri. Căci, în secolul al XVIII-lea, poate și mai tîrziu, se construiau la Galați *galioane* la cererea și după planurile fixate de Poartă. Iată ce se spune, referitor la această chestiune, în *Cuprinderea înaltului împărătesc firman către Al. Calimach*, din 1770: „Ai trimis toate cele ce s-au convenit, trebuincioase la zidirea cetăților Chiliei și Achermanului... *galionul* care din înaltă împărătească poruncă s-au făcut la Galați, l-ai săvîrșit după chipul cum s-au cerșut...” (v. Uricarul, III, p. 151). La noi cuvîntul trebuie considerat de origine turcească, *kalion*. În această limbă, ca și în alte cazuri de termeni nautici, el a pătruns din neogreacă (*γαλεώνι*), care, la rîndul său, îl are din italiană (*galeone* „corabie de război”). Schimbarea de sens a avut loc pe terenul limbii romine, ca și în cazul cuvîntului *catarg*. *Galion* are astăzi o răspîndire mai mică. Se pare că locul său i l-a luat termenul *catarg*, notat aproape în toate localitățile. Probabil că în scurt timp el va fi cu totul uitat, cum s-a întîmplat cu un alt termen turcesc, *ghionder* (sau *ghiondei*) „lemn rotund, lung de 6—8 metri sau și mai mare”, altădată cunoscut de lucrătorii forestieri. Articolele amintite din „Revista pădurilor” ale lui D. C. Ionescu, M. Anania, sau A. Berian îl consemnează printre lemnele care se trimiteau cu plutele. Dicționarele, explicîndu-l din turc. *gönder*, dau numai sensul „prăjină”, care, desigur, nu-i cu totul diferit de cel notat aici.

Tot de origine turcă este și cuvîntul *șirin*. Am arătat mai înainte cum Mănăstirea „Sf. Spiridon” din Iași percepea venituri „de tot *șirinul* mare și mic”. La 1799 este atestată și forma *sirean*. În schimb, în localitățile unde termenul a fost găsit de anchetatori, el are ș- inițial, în loc de s-. Așa de pildă la Crucea există *șirin* (pl. *șirinuri*). La fel și în localitatea Cîrlibaba, precum și în articolele pomenite, de pe la 1900, din „Revista pădurilor”. La Crucea, *șirin* are sensul de „lemn de la 14—16 cm grosime, pînă la 18 m lungime, rotund, necioplît”. Se construiesc și *plute de șirinuri*. Dintre dicționare, îl notează cel al lui

Scriban, sub *sirean*, arătînd că-i din secolul al XVIII-lea, că înseamnă „raia, prăjină de făcut antenă la luntre“ și că vine din turc. *serên*, cu același sens. Tot acest dicționar îl are și pe *siric*, cu variante *șiric*, însemnînd tot „prăjină“. Vine din turc. *syryk*. Originea turcă a termenului notat în anchete nu poate fi pusă la îndoială.

Documentele pomeneșc și de *saliuri*: „450 catarguri la Suceava în 112 *saliuri* pînă la Piatra cîte 40 groși *saliu*, precum s-a plătit și anul trecut“. Este termenul turcesc *sal* (cf. și ngr. *sáli*, bg. *sal*, la Scriban), cu sensul de „plută“. Cuvîntul este atestat și prin jurul anului 1900, iar pe teren, în localitățile Neagra Șarului (*mai multe plute legate alătura ; pe Siret găsim*), Galu (2—3 *plute care merg alătura pe Siret*) și Calu-lapa (cu același sens).

Generalizarea termenului *schelă* „locul unde se construiesc sau unde se leagă plutele la mal“ în toate satele de pe Valea Bistriței stă tot în legătură cu exploatarea forestieră efectuată în vremea turcilor. *Schelă* (cu variantele *șchelă*, *ștelă*) constituie un exemplu de termen turcesc (căci înaintea celorlalte limbi balcanice, unde există cuvîntul ca împrumut din italiană, — *scala* —, trebuie avută în vedere limba turcă) din terminologia plutăritului care este foarte răspîdit și va rămîne multă vreme în uz.

În acest paragraf intră și *dragoman*, însemnînd „conducătorul unei lucrări de exploatare forestieră“, „șef de plutași“, „șef de schelă“. Cuvîntul e cunoscut pe întreaga vale, dar se pare că astăzi locul său tînde să fie luat de neologisme recente de felul lui *manipulant* (*la dragoman acu-l zice manipulant*; Coverca), *șef de sector*, *șef de echipă*, *șef de pîrau*, *antreprenor* etc. Un articol din „Revista pădurilor“, anul XVII (1903), intitulat *Valea Lotrului*, scris de M. Tănăsescu, consemnează, la p. 142, pentru regiunea respectivă, denumirea de *ceauș*, (deci tot un termen de origine turcă), pentru acela care este „intermediarul responsabil între expeditori și plutași“. Termenul *dragoman*, cu acest sens, apare în articolele care conțin terminologia de prin jurul anului 1900. Sînt mai multe feluri de *dragomani*: *dragoman de mal*, adică șeful unei schele de plute sau cel care conduce *o ceată de plute ; el merge pe pluta din frunte și conduce, de obicei, pînă la 20 de plute* (Calu-lapa), *dragoman de linie* (*care controlează linia apei, vede unde sînt închisori, aranjează deschiderea închisorilor*; Cîrlîbaba), *dragoman de schele*, *dragoman de mal*, *dragoman de plutași*. Termenul a fost înregistrat și în Borșa (Maramureș) precum și în Salva (raionul Năsăud), căci lucrătorii forestieri din aceste locuri întrețin un contact strîns cu cei de pe Valea Bistriței. *Dragoman*, cu sensurile de mai sus, este discutat și de I. Iordan în „Buletinul Institutului de filologie romînă «Al. Philippide»“, vol. VII—VIII (1940—1941), p. 243—244.

Numai într-o singură localitate, la Poiana Stampei, a fost notat cuvîntul *trinchet*, însemnînd „lemn rotund avînd înire 2 și 4 metri cubi“. S-ar putea ca el să mai fie cunoscut și prin alte localități. La începutul secolului, el era mult mai utilizat, cum reiese din articolele mereu amintite. De asemenea, în documentul referitor la taxele percepute de mănăstirea „Sf. Spiridon“ este și el prezent. La origine, ca și *schelă*, *galion*,

el era un teren marinăresc italian, *trinchetto* „catart“. Dar, ca și în cazurile precedente, la noi el a pătruns prin intermediul limbii turce. V. și L. Șăineanu, *op. cit.*, p. XXXV. În treacăt, trebuie pomenit aici și *taban* „scindură groasă pînă la 3 centimetri“ (sau *țantime*), înregistrat la Coverca, Panaci și Crucea. Este turc. *taban* „talpă, pedestal (v. Scriban, *Dicț.*, s. v.). Acest turcism este cunoscut însă și în alte regiuni ale țării. În aceeași situație se află cuvîntul *beschie*. În regiunea noastră, el este concurat de sinonimul de origine săsească *joagăr* sau de *firez* sau *ferăstrău*. Cu toate acestea, răspîndirea uneltei cu nume turcesc (< turc. *bicky*) nu trebuie trecută cu vederea în problema pe care o urmărim. De altfel, în limba romină mai sînt cunoscute și alte numiri de unelte de origine turcă (cf. *bidinea*, *ghimirliu* „ferăstrău de mină, avînd o coadă, mîner sau mănunchi și o punte, obișnuit de fier, care ține pînza întinsă“, pus în legătură, de V. Bogrea, *Contribuțiuni la studiul elementelor orientale în limba romină*, „Dacoromania“, I, p. 276, cu turc. *demirli* „de fier“ și altele). Tot aici nu trebuie uitat nici „unealta cu care se distanțează dinții ferăstrăului“, numită *ceapraz* sau *cheie de ceapraz*. Uneori *ceapraz*, în expresia *ferăstrău cu ceapraz*, se referă la rezultatul operației numită *ceaprazuire*. E vorba de un ferăstrău „rostit“, cu dinții distanțați. Cuvîntul este turc. *çapraz*.

Un ultim termen din această categorie este *taftaluc* (pl. *taftaluci*), însemnînd, la Sabasa, „catarg pînă la opt metri“. Obișnuit în regiune pe vremea *boierescului*, cum spune informatorul de aici, cuvîntul nu se mai întrebunțează astăzi decît arareori. Caracterul învechit al termenului este semnalat și la Coverca sau la Neagra Șarului (*încă se vorbește de taftaluc pe Bistrița și Dorna*), în timp ce la Vinătorii Neamțului el a ajuns să denumească „lemnul scurt pus sub un buștean pentru ca acesta să poată fi mișcat“; „un fel de *mîzgar*“. În același document al mănăstirii „Sf. Spiridon“, el este înregistrat sub forma *tahtalc*, apropiată de etimonul presupus de Tiktin (turc. **tahalyk* < *tahtá* „scîndură“; *tahtalyk* va fi însemnat „butuc din care se taie scîndură“).

O discuție aparte comportă termenul *zaviț* pe care îl folosește și M. Sadoveanu, *Valea Frumoasei* Ed. III, p. 109: „Șeful de echipă, *zavițul*, dădea comenzile...“. Scriitorul relatează aspecte din munca lucrătorilor forestieri de pe Valea Sebeșului. În Carpații răsăriteni, cuvîntul e cunoscut, îndeosebi, în bazinul superior al Bistriței și în satele anchetate din Maramureș și anume la Cîrlibaba, Gura Haitei, Borșa, Moisei precum și la Salva. Sinonimul său *dragoman* e răspîndit mai cu seamă în localitățile de la Crucea la vale. *Zaviț* apare și în satul Poiana Grințieșului de pe Valea Bistricioarei. S-ar părea că el e corespondentul lui *dragoman* în regiunile de peste munți, iar în partea moldovenească a Bistriței ar fi pătruns mai tîrziu, prin lucrătorii sezonieri veniți aici. Mai trebuie să pomenim și faptul că pe Valea Sebeșului, unde l-a cunoscut M. Sadoveanu, exploatarea forestieră au început, la sfîrșitul secolului trecut, cu lucrători veniți din Carintia, Tirol și Craina și că o bună parte din terminologia forestieră de aici trebuie pusă pe seama acestor lucrători. Pe de altă parte, în articolele care consemnează terminologia populară forestieră de pe valea Bistriței, de acum 60 de

ani, cuvîntul *zaviş* nu este pomenit, ci numai *dragoman*. Cuvîntul în discuție trebuie considerat de origine turcească. Aici, *zabit* înseamnă „administrator, guvernator“, „șef“. Sub forma *zabet* el apare în unele documente din secolul al XVIII-lea sau de la începutul secolului trecut (v. *Dicț. lui Tiktin*, unde se dau mai multe citate; v. și dicționarele lui Șăineanu și Scriban; de asemenea și L. Șăineanu, *Infl. orientală...*, p. CCXCIV și CCXCV. Iată un pasaj de pe ultima pagină citată: „Iar la hotărîrea pricinilor ce se va întîmpla între turci și între raiele, să fie în mijloc și cel după vremei Divan-efendisi al Domnului și alți *zabiți*“). Din aceeași familie turcească este și *zabt* „stăpînire, administrație“ și *zapciu*. Atît *dragoman* cît și *zabit* denumeau la început niște funcționari turci importanți. Ca atîtea alte turcisme, sensul lor a suferit o degradare pe terenul limbii romîne sau al altor limbi balcanice (cf. *marafet*, *tertîp* etc.). Rămîn totuși, în urma celor spuse pînă acum, neexplicate două chestiuni. Pe de o parte forma cu *-v-* în loc de *-b-* a cuvîntului înregistrat în anchete, pe de altă parte, repartiția teritorială a termenului. Surprinde constatarea prezenței lui mai ales în regiunile de peste munți, cînd, după cum se știe, cuvintele turcești numai arareori trec dincolo de fostele granițe ale Moldovei și Munteniei și aceasta în ultimele decenii, după alipirea Ardealului. Termenii turcești din Banat, veniți prin intermediul limbii sîrbe, au o situație aparte. Din aceste motive sîntem înclinați să punem răspîndirea termenului *zaviş* prin părțile muntoase ale Ardealului pe seama altei limbi decît romîna. Poate că acest cuvînt de origine turcească, existent și în limba sîrbo-croată, a fost adus prin aceste locuri de acei lucrători forestieri străini, veniți la lucru în pădurile din Carpați spre sfîrșitul secolului trecut.

Cuvinte legate de o tehnică forestieră veche

Din primul strat terminologic pe care l-am distins la început, fac parte, în afară de elementele turcești discutate, și cîteva cuvinte care atestă o tehnică forestieră rudimentară. În acest compartiment vor fi grupate, fără a se mai ține seama de gruparea lor, pe de o parte cuvintele atestate în știrile mai vechi referitoare la această îndeletnicire, iar pe de altă parte, acelea despre care subiectele anchetate au făcut precizarea că obiectul numit prin ele nu se mai întrebunțează astăzi.

În această situație pare a se afla termenul *căpătîi*, cu sensul de „tablă de plută“. Altădată, el era mult mai folosit. Astăzi sinonimul său *tablă* (care poate fi și un calc după germ. *Tafel*, acesta din urmă avînd și sensul în legătură cu plutăritul), tinde să-i ia cu totul locul. Asupra felului cum de la unul din sensurile de bază ale cuvîntului *căpătîi*, acela de „pernă“, s-a putut face extensiunea termenului și asupra unor obiecte care au unele asemănări cu *perna* (explicația aceasta aparține autorilor *Dicționarului Academiei*), ne putem clarifica și mai mult dacă invocăm aici și cuvintele *strujác* sau *perină*, al căror sens de „tablă la plută“ este atestat de M. Ittu în „Revista pădurilor“, anul XXXII (1920), p. 60 și anul XXXIV (1922), p. 650. Ele dovedesc că schim-

barea de sens presupusă de autorii dicționarului amintit este cu totul posibilă. Adăugăm acum câteva cuvinte despre termenul *strujac*. Ele sînt cu atît mai necesare, cu cît nici unul din dicționarele existente nu-l înregistrează. Acest cuvînt, cunoscut prin Moldova de nord și prin nordul Transilvaniei, are sensul de „saltea de paie“. De aceea l-am pus alături de *perină*. ALR, II, (serie nouă), harta 494, *fol*, îl notează și pentru punctul 141 din sudul Ardealului: „Din pînă se mai fac *strujace* și *cenușere*“. În ce privește originea din germ. *Strohsack* „saltea de paie“, în afară de unele prefaceri fonetice neexplicate, nu se opun nici sensul și nici aria lui de răspîndire într-o regiune caracterizată prin prezența a numeroase elemente de origine germană.

Tot printre termenii din această categorie trebuie trecut și *căulă*. La început el însemna, ca și *căpătii*, „tablă de plută“ și chiar „plută“, după cum rezultă dintr-o informație dată de D. C. Ionescu, *art. cit.*, p. 210, din articolul lui M. Anania, *Pădurea Tarcău*, p. 308 („pluta de butuci se numește și «căulă»“), sau din articolul *Unele exemple din bogăția terminologiei silvice*, al lui M. Ițtu, în „Revista pădurilor“, anul XLIII (1931), p. 653. Și informațiile culese în anchete atestă acest sens. La Panaci, un subiect afirmă: *căulă și plută e tot una*, iar altul de la Gura Haitei spune că *înainte pe Bistrița la un căpătii i se zicea căulă*. Cu timpul, cuvîntul a ajuns să însemne numai „un fel de plută mică pentru trecut apa de pe un mal pe altul, folosind o prăjină numită *céchie*“ sau „luntre dintr-un butuc gros, scobit“. Cu aceste sensuri, el este notat în dicționarele noastre, care nu i-au stabilit etimologia. În *Dicționarul* lui Scriban se încearcă o apropiere de toponimicul *Cahul*.

În localitatea Izvorul Alb, cuvîntul *chingă*, cu sensul de „lemn pus de-a curmezișul pe capetele butucilor dintr-o tablă de plută, în partea dinainte, cu scopul de a-i fixa bine“, este considerat ca învechit față de actualul *călădău*, cu același sens. *Chinga* era *cusută în cuie de lemn*, pe cînd *călădăul* e prins cu *șprangă*. Cu toate acestea, termenul *chingă* e cunoscut în multe din satele anchetate, cu sensul amintit. Peste acest lemn din partea din față a plutei se pune un altul mai scurt, numit *scaun*. *Scaun* spuneau *bătrîni*. *Acuma se spune jug* (Cîrlibaba). Un subiect din Neagra Șarului crede că *scaun și călădău și chingă* *îs toate una*, precizînd însă că *scaun* *spun cei de pe Bistrița*.

În partea din urmă a fiecărei table de plută, la *huzăr*, se punea înainte un lemn numit *zăvor*. La Neagra Șarului s-au dat următoarele lămuriri: *Înainte vreme se lega tabla și la huzăr; se dăltuiau toți butucii cu un topor special, toți cu aceeași măsură. Tăietura avea formă patrată. Prin toate dăltuiturile se vîra un lemn numit zăvor, prins în capete cu cîte o pană*. Un sinonim aproximativ al lui *zăvor* este *cordar* sau *coardă*, ultimul atestat și de I. Ciupală, *art. cit.* din 1913, p. 231. El denumea legătura făcută din gînjuri de alun sau de mesteacăn. Astăzi *cordarul* e alcătuit dintr-un „butuc prins de capete cu șprăngi, în partea din urmă la fiecare tablă de plută“.

Pînă la începutul secolului nostru, plutele se legau cu nuiele de mesteacăn, alun sau molid, pîrlite în foc și răsucite. Tot procedul

pregătirii acestor nuiele este amplu descris de I. Ciupală, *art. cit.*, p. 334. Ele se numeau *gînjuri* sau *gînjare*. Aceste cuvinte circulă și astăzi, cu toate că nuielelor pîrlite în foc le-a luat locul sîrmele groase de fier, *șprîngile*. Aceste sîrme groase sînt numite adeseori *gînjuri*, cu toate că la origine *gînj* înseamnă „nuia“ (v. sl. *gōzъ* „nuia“).

Altădată la construirea plutei se folosea procedeul numit *legatul în mărgele*. El este descris amănunțit în articolul citat al lui M. Anania. Și alte lucrări similare, cum e, de pildă, aceea a lui V. Țăranu, *Plută-ritul pe Bistrița*, în „Anuarul Liceului «Petru Rareș»“, Piatra Neamț — anii 1936—40, p. 47—55, îl consemnează. La p. 49 din acest articol se face specificarea că procedeul se folosea „mai ales în timpul antreprenorilor turci“. Pentru amănunte tehnice trimitem la M. Anania, *art. cit.*, p. 303. Denumirea de *mărgele* stă în legătură cu forma pe care o căpătau capetele butucilor dintr-o plută, legați după acest sistem. Fiecare butuc era retezat de jur împrejur la capătul gros, lăsîndu-se la „inima lemnului o bucată cam de 25—30 cm lungime... de forma unui trunchi de con cu baza mai mare în afară, numită *mărgică*“. Prin aceste *mărgele* se trecea un *gînj* sau o *cioancă*, care nu permitea desfacerea plutei în timpul mersului. Acestei legături i se spunea și *cioancă mărgelată*. Procedeul, cum am mai spus, a fost de mult părăsit. În arhivele recente a fost însă înregistrat termenul *cioancă* „parul cu care se strîngeau nuielele care legau butucii dintr-o tablă a plutei“ și verbul *a mărgela* „a nivela buștenii dintr-o tablă la capătul din față pentru fixarea mai bine a *chingii* (la plutele din vechime)“. Primul există la Crucea, celălalt la Galu.

Un alt cuvînt despre care se spune că-i *vechi*, anume *țec* „cui de lemn cu ajutorul căruia se fixează cîrma plutei pe lemnul numit *jug*“ (și în expresia *cui la țec* „cui de lemn de care se ancora pluta la mal“), a fost înregistrat la Cîrlibaba. El trebuie pus alături de *țenchi* „dispozitiv cu ajutorul căruia se fixa pluta la mal“, care apare la V. Țăranu, *art. cit.*, p. 49, precum și la I. Ciupală. La acesta din urmă apare și sinonimul *iapă* „lemn în chingă de care se prinde mînzul“ (p. 334). Același sens de „cui gros de lemn de care se anină *ciocîrlia* și se ancorează pluta la mal“ îl are și termenul *boinóc*. Astăzi el nu se mai întrebuițează. Informatorii din Galu, Călugăreni sau Crucea au făcut precizarea că *boinocul* sau *poinocul* (Gal) se folosea la plutele din vechime. Acolo unde mai apare, termenul are sensul întrucîtva schimbat: „cui de lemn înfipt în *jugul* plutei în care se introduce *cîrma*“ (Coverca, Neagra Șarului, Crucea, Soci, Călugăreni). Cuvîntul există și în *Dicționarul Academiei*, dar nu i se dă originea. Pare a fi de origine slavă, din aceeași familie cu rom. *priboi*, pus de Scriban, *op. cit.*, în legătură cu rus. *proboi* „scoabă“, *proboinik* „priboi de găurit“, *probiti* „a străpunge, a găuri“ etc. Dintre acestea, forma *proboinik* este mai apropiată de rom. *boinoc*.

În toate dicționarele noastre apare termenul *ciocîrlie* denumind „un fel de legătură făcută din nuiele pîrlite în foc și răsucite“ sau un fel de „copac tînăr scos din pămînt cu rădăcină cu tot, pîrlit în foc

și răsucit, servind la ancoratul plutei la mal“. La începutul secolului nostru, acest procedeu era singurul folosit. Astăzi pluta se leagă la mal cu ajutorul sîrmei numite *șprangă*. Dintre dicționare, numai cel al Academiei nu-l pune în legătură cu numele pasării cunoscute, ci cu substantivul *cioacă* + suf. *-irlă* (ca în *codîrlă*, din *coadă*) + suf. *-ie*. Originea lui *cioacă* nu-i însă de loc clară. El are și foarte multe sensuri. Dintre acestea, cel mai important pentru discuția de față este „trunchi cu rădăcinile unui copac scos din pămînt“ pe care îl dă I. A. C a n d r e a, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea romînească“*. Nu trebuie uitat nici cuvîntul *cioancă*, tot din terminologia plutăritului, al cărui sens l-am dat mai sus și pe care *Dicționarul Academiei* îl consideră tot o variantă a lui *cioacă*, cu un *n* epentetic, care apare de multe ori înaintea unor ocluzive velare. Credem, deci, că mai potrivită este explicația dată de acest dicționar, decît explicațiile care pleacă de la pasărea numită *ciocîrlie*.

Sinonim cu *ciocîrlie* (ne referim la sensul tehnic al acestui cuvînt) este *țânci*, notat la Panaci și la Coverca : *țânci și ciocîrlie îi tot una ; tai un țîrșuș, îl sucești, îi faci un ocht* (Panaci). Sau : *înainte pluta nu era legată la mal cu o șprangă. Era un copac cu vîrful îndoit și avînd și rădăcina la el. Se numea țânci* (Coverca). Dicționarele noastre nu-l înregistrează.

De o tehnică veche în munca la pădure amintește și cuvîntul *calhău* (pl. *calhauă*, formă întrebuițată uneori și la singular). El apare în Maramureș. Sensul este de „șapină al cărei vîrf nu formează față de coadă un unghi obtuz, ca cele italienești, ci un unghi drept“. *O mai au rușii pe Tisa*, precizează un subiect din satul Moisei. Nici unul din dicționare nu înregistrează cuvîntul. Nu credem că ne înșelăm dacă îl punem în legătură cu germ. *Keilhaue ale cărui sens și formă s-ar potrivi cu acela al cuvîntului din Maramureș ¹⁾. Remarcăm, totodată, și paralelismul dintre noțiunea denumită prin *calhău* și aceea denumită prin *șapină*, paralelism care se continuă și în felul cum aceste noțiuni sînt exprimate lingvistic. *Keilhaue* cuprinde în corpul său pe *Haue*, care înseamnă „sapă“. n prima parte avem pe germ. *Keil* „pană de înțepenit, ic“. În același timp, *șapină* nu-i altceva decît ital. *zappa*, pătruns cu forma *zappin* în graiurile germane din Carintia, *capin* în slovenă, de unde a ajuns, prin muncitorii forestieri din aceste locuri, în munții noștri (pentru *șapin(ă)*, vezi *Dicționarul* lui Scriban, s. v.). În ce privește latura formală, din germ. *Keilhaue mai greu de explicat este dispariția lui *i* consonant. Nu putem spune dacă pronunția velară a lui *l*, existentă, în acest caz, în Maramureș, are aici vreun oarecare rol. În schimb, transformarea lui *-e* final în *-ă* e lesne de lămurit. Sub influența lui *u* precedent, care are o articulație velară, *-e* s-a transformat în *-ă* (care trebuie considerată tot o vocală velară și nu centrală), printr-un fenomen de asimilație. În felul acesta, substantivul a trecut la declinarea I. Trecerea lui *-e* final la *-ă*, în condițiile amintite,

1) În germană există numele propriu *Keilhauer*.

se întâlnește și în cuvintele *doăuă* (< *dūae*), *noăuă* (< *novem*) etc., azi *două*, *nouă*. În felul acesta, *calhaue a devenit *calhauă*, formă atestată la Moisei, care stă alături de *steauă*, *măseauă*, existente la fel aici. Forma de singular *calhauă* era întru totul asemănătoare cu pluralul unor substantive neutre în *-auă*, cunoscut în Maramureș, Ardeal și Crișana. Din această pricină, și întrucât multe nume de unelte sînt de genul neutru, de la *calhauă*, considerată ca o formă de plural, s-a refăcut un singular *calhău*, care-i cel mai răspîndit astăzi în satele anchetate din Maramureș. Pentru originea germană a termenului nostru, să se țină seama și de faptul că lucrători germani, specialiști în munca forestieră, au participat în secolele trecute la exploatarea de pădure din Maramureș și probabil pe seama lor trebuie pusă răspîndirea acestei unelte și a cuvîntului corespunzător.

Termenul e cunoscut nu numai în Maramureș ci și în nord-estul Ardealului, ceea ce constituie un nou indiciu în sprijinul originii germane. El este atestat și de ALR, I, harta 27 (*tîrnacop*). Astfel, în punctul 353 din Maramureș este trecut răspunsul *calhău*, pl. *calhauă* „tîrnacop“. În punctul 362 (Borșa), găsim termenul *hagău*, pl. *hagauă* „idem“. În sfîrșit, în punctul 235, de pe aceeași hartă, apare *gaihău* pl. *gaihauă* însemnînd același lucru. În ultimul caz, ocluziva surdă inițială (*c-*) a devenit sonoră (*g-*), fenomen fonetic frecvent în graiurile populare din regiune (cf. *crivula* > *grivula*, germ. *Karnies* > *garniz* etc.).

În aceeași situație cu termenii grupați în acest capitol este și *cioflînc*, „lanț de fier, prevăzut la un capăt cu o verigă ce se prinde de tînjală, iar la celălalt, cu o pană care se bate în bușteanul tras la vale cu boii“. Cuvîntul (și unealta denumită prin el) este astăzi general în regiunea anchetată. Originea lui săsească a fost stabilită de N. Drăganu (v. *Dicționarul Academiei*.) L-am trecut în această categorie, pentru că el amintește de o tehnică mai veche a cărătușii buștenilor, de pe vremea cînd nu erau introduse la noi ulucurile sau jilipurile. Dar acolo unde construirea ulucurilor nu-i posibilă, *cioflîncul* este astăzi la fel de folosit.

În satele maramureșene cuvîntul *a slobozi* (buștenii la vale) era mult întrebuintat pînă în 1944, cînd în locul lui a apărut și s-a generalizat termenul de pe Valea Bistriței *a corhăni*, cu același sens. În *Orînduiala* din 1786 apare *slobozitură* (de lemne).

B. Al doilea strat terminologic

În a doua jumătate a secolului trecut o schimbare are loc în munca la pădure din Carpații răsăriteni, ca de altfel și în alte părți din regiunea muntoasă a țării. Este epoca de pătrundere masivă a capitalurilor străine în domeniul forestier și de dezvoltare a întreprinderilor cu capital românesc particular, sau a celor patronate de stat. Numeroase exploatarea forestiere, fie străine, fie autohtone, pentru a obține repede profituri cît mai mari, sînt interesate în introducerea

unor unelte, mașini sau procedee de lucru perfecționate. Situația înapoiată a tehnicii forestiere din prima jumătate a secolului suferă acum transformări serioase în cadrul relațiilor de tip capitalist, care se stabilesc pe nesimțite. Acum ia ființă industria forestieră a regiunii, primele gater perfectionate, fabrici de hîrtie etc. Adeseori, întreprinderile forestiere, o dată cu mașinile și uneltele aduse din alte țări, angajează și lucrători străini cunoscuți ca buni tehnicieni în această branșă. Cu o tehnică superioară, pe care în curînd și-o vor asimila și localnicii, ei reușesc să dea exploatărilor forestiere din Carpați o mare amploare, ceea ce a dus la despădurirea sălbatică a unor importante masive muntoase.

Din știri disparate apărute în „Revista pădurilor“ ne putem face o imagine, desigur cu totul incompletă, despre procesul de intensificare a exploatărilor forestiere în perioada dezvoltării capitalismului la noi. În problema pe care o urmărim, prezentarea cîtorva date referitoare la istoricul exploatărilor este necesară. Vom putea să arătăm, în felul acesta, cum terminologia acestei îndeletniciri se îmbogățește cu foarte numeroase elemente noi, de origini foarte diferite.

Dintre datele pe care ni le oferă paginile publicației amintite, cele referitoare la exploatarea Pădurii Tarcău, furnizate de monografia cu același titlu a lui M. Anania, sînt dintre cele mai prețioase. În linia generală, cele petrecute pe domeniul Pădurii Tarcău, în direcția intensificării exploatărilor de tip capitalist, s-au petrecut și în alte părți din Carpați în aceeași perioadă.

Pînă în anul 1876, se spune în lucrarea lui M. Anania, exploatarea la Tarcău era slabă și se făcea cu mijloace primitive. În acest an, pădurea este dată în arendă unuia Gridov, pînă în 1889. Acesta se înconjoară de oameni experți în exploatarea de pădure, introducînd pentru prima dată la Tarcău „sistemul de transport al lemnăriei pe apă, făcînd de la Brațiș, unde erau instalate ferăstraiele, pînă la malul Bistriței un canal de apă pe care transportă marfa fasonată“. Totodată, acest capitalist a canalizat riul Brațiș, „a făcut opusturi și pârcanii cu ajutorul cărora aducea la ferăstraie marfă brută“. Și M. Anania continuă astfel: „Ferăstraiele le-au făcut după sistemul venețian sau italian care debitau pînă la 120 dulapi pe zi cu noapte. În pădure și la toate manevrele butucilor pînă se tăia în ferăstrău a introdus întrebuițarea sapinei ce ușura mult munca. Cu aceste metode a putut să estragă cantități mari de material, să ridice deci valoarea pădurii“ (p. 325). În monografia domeniului Tarcău se dau și alte amănunte semnificative asupra procesului dezvoltării exploatărilor forestiere în a doua jumătate a secolului trecut. Se spune, de pildă, că pe domeniul Tarcău calea ferată forestieră a fost construită în anii 1893—1894, cînd o parte de pădure este concesionată primei fabrici mari de hîrtie din țară, Letea. De altfel, prima cale forestieră din Carpați pare a fi fost însă cea de pe domeniul Berhometh din Bucovina, creată în 1870. Ea era făcută cu șine de lemn, tracțiunea efectuîndu-se cu caii (v. „Revista pădurilor“, anul XXXV (1923), p. 785).

În tradiția locală de pe Valea Bistriței se păstrează amintirea unei vestite companii forestiere căreia informatorii îi spun „*cumpania Gheț*“.

O mare parte din materialul lemnos din pădurile regiunii aparținea acesteia. Un subiect din satul Crucea spunea că cei mai mulți dintre acționari erau de la Viena, dar că și de la noi erau câțiva. Într-adevăr, în ultimele decenii ale secolului trecut își desfășoară activitatea această întreprindere forestieră. O știre din anul 1898 (v. D. C. Ionescu, *art. cit.*) pomenește de un memoriu al plutașilor nemțeni adresat primului ministru, în 1887, în care aceștia se plîng de aducerea de către compania Goetz a unor lucrători forestieri străini. Despre ce este vorba ne spune, prea pe scurt însă, autorul articolului citat: „Într-o vreme compania Goetz a încercat de a înlocui plutașii romîni prin muncitori slovaci, ruteni și evrei polonești... încercarea însă a dat rezultate negative... deoarece străinii nu erau deprinși nici cu plutăria propriu zisă și nici cu cursul Bistriței“ (p. 212). Această companie avea fabrica ei de che-restea în Galați, căci, la 1900, multe plute de pe Bistrița au această destinație (amănunte pot fi găsite în articolul lui M. Anania). Și alte întreprinderi străine sau romînești apar către sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru. M. Anania vorbește despre următoarele fabrici, existente în jurul anului 1900, care prelucrau lemnul din bazinul Bistriței: „Moldova“, „Bistrița“, „Dorna“ din Piatra Neamț, fabrica „Pîngărați“, apoi fabricile de la Bacău, Letea, Cozmești. La acestea se adaugă și ferăstraiele de apă și ele destul de numeroase. În anul 1895 funcționau, în fostul județ Neamț, 18 mari ferăstraie cu un număr global de 1500 de muncitori (v. „Revista pădurilor“, anul XII (1898), p. 204). Se poate vorbi, deci, de existența la începutul secolului nostru a unei puternice industrii forestiere, cu diverse ramificații, în această parte a Carpaților răsăriteni.

Nu intră în intenția noastră de a înmulți aici știrile asupra dezvoltării capitalismului în această ramură de producție. Material bogat, care să prezinte importanță pentru istoria dezvoltării capitalismului, poate fi dat la iveală prin cercetări amănunțite de arhivă¹⁾. Pe noi ne interesează însă, în primul rînd, problema terminologiei silvice, a dezvoltării sale în această perioadă. Ea se amplifică paralel cu introducerea uneltelor și a procedeelor perfecționate de producție. Etapa aceasta din dezvoltarea lexicului forestier trebuie prelungită pînă aproape de zilele noastre. Acum pătund numeroase cuvinte de origine străină, italiană, germană, maghiară, ucraineană etc., precum și termeni tehnici de silvicultură auziți de localnici de la inginerii și tehnicienii silvici cu care vin în contact.

Elemente italiene în terminologia pădurăritului.

În monografia Pădurii Tarcău a lui M. Anania se precizează că cele mai multe din inovațiile introduse aici la sfîrșitul secolului trecut

1) În acest sens, pentru Valea Mureșului, vezi studiile lui S. Fuchs, *Greva muncitorilor din Valea Mureșului în anul 1925*, în Studii și referate privind istoria Romîniei, Partea a II-a, Buc., 1954, p. 1646 și urm. precum și *Situația industriei forestiere și luptele muncitorilor forestieri la începutul crizei economice din 1929*, în Studii și materiale de istorie contemporană, vol. I, Buc., 1956, p. 109 și urm. De asemenea și D. A. Sburian, *Holzproduktion, Holzindustrie und Holzhandel von Rumänien*, Buc., 1933.

în munca forestieră se datoresc unor tehnicieni italieni, frații Giacomuzzi. Aceștia și-au creat o adevărată faimă în toate satele de pe Valea Bistriței. Despre ei este vorba și în articolul *Civilizație, progres...*, scris de Gh. D. Belinschi (v. „Revista pădurilor“, anul XVII (1903), p. 164 și urm.), unde se relatează discuția autorului cu un bătrîn plutaș din Bicaz despre felul „cum au fost introduse turbinele de lemn de frații Giacomuzzi, doi harnici italieni din Tirol“. Aceștia „au adus din țara lor ferăstraiele cu turbine, au construit de la Dorna la Piatra ăst fel de ferăstraie, au lucrat mult timp, pînă au fost înlocuite cu alte mașini mai perfecționate“ (p. 166). Enumerarea realizărilor acestora continuă. Țapinele le-au adus tot frații Giacomuzzi. Pînă atunci se lucra cu parii, „cîte 10 cu parii de-abia putea mișca o bîrnă“, iar pentru un butuc mai mare era nevoie chiar de 30 de oameni. În schimb, cu țapinele aduse de italieni, „doi lucrători urcau unde pofteu butucii cei mai grei“ (p. 166). „Tot acei italieni au făcut, coane, și ulucul ăsta [discuția are loc pe podul de la Bicaz, la 1903] pe care cum vezi vin pe zi cîte 50 de plute dulapi și tocmai de unde? ...din țara ungurească“ (p. 166). Din acest articol reiese că pe la 1903 funcționa un funicular de la poalele Ceahlăului pînă la mașinile din Valea Pîntecului, unde buștenii erau transformați în „marfă germană, engleză...“. Din monografia lui M. Anania mai putem da și amănuntul că unul din cei doi frați italieni, Virgiliu Giacomuzzi, conducea, pe la 1900, „cu multă dibăcie și succes exploatarea prin antrepriză de pe domeniul Coroanei Bicaz, alături cu Tarcăul“.

Au venit acum nu numai antreprenori italieni, ci chiar lucrători de această origine. Despre prezența lor în Carpații Moldovei se vorbește în articolul *Metoda de scoatere a lemnului din pădure în Bucovina*, scris de Șt. T. Teodorescu („Revista pădurilor“, anul XLVI (1934)). La pagina 35 se arată că ei erau aduși de către „societățile mari exploatoare“ din România. „Italienii, după autor, sînt și rămîn lucrătorii clasici de pădure...“. „Venirea lor în țară se oprește cam prin jurul anului 1926, „dată după care a început să se resimtă criza în industria forestieră“. De la un subiect anchetat în satul Geamăna am primit relatarea, care merită să fie consemnată aici, că *cei mai tacticieni lucrători la pădure au fost talienii*.

Lucrători sezonieri de origine italiană sînt semnalati și în Carpații meridionali, pe Valea Argeșului sau a Lotrului. M. Sadoveanu îi întilnește pe Valea Sebeșului, de fapt, pe urmașii carintienilor și tirolezilor veniți aici la sfîrșitul secolului trecut. În publicațiile consultate mai pot fi descoperite și alte cîteva știri despre ei. De pildă, în „Revista pădurilor“, anul XVII (1903), un articol despre Valea Lotrului menționează prezența, la acea dată, a unor lucrători italieni, alături de alții de alte origini. Încă în 1886 o societate forestieră italiană condusă de Stagni Giovanni, originar din Trieste, cumpăra toate instalațiile cu pădure cu tot ale văduvei lui Carol Novach, cel care a început exploatarea masive în munții Lotrului, în anul 1854, și a confecționat pentru prima dată plute trimise pe Olt pînă la Dunăre pentru podurile de la Zimnicea și T. Măgurele ale armatelor ruso-romîne, în 1877.

În 1903, mii de muncitori de pe Valea Lotrului erau străini, printre care și italieni: „Ruși din Maramureș, unguri, bulgari, evrei din Ungaria, italieni și cei mai puțini romini“ (*art. cit.*, p. 140). Pentru prezența italienilor în fostele județe Argeș și Muscel trebuie relevate cele spuse de D. A. S b u r l a n, *Trasarea jilipurilor și utucelor*, în „Revista pădurilor“, anul XLVIII (1936), p. 308: „În treacă remarcăm că în Carpații sudici aceste instalații de transport se trasează și se construiesc exclusiv de lucrători romini care au învățat acest meșteșug de la muncitorii specialiști aduși de societățile exploatare de păduri“. Iar într-o notă la aceeași pagină: „În jud. Muscel și Argeș sînt renumiți ca excelenți constructori de jilipuri oamenii din Lerești, care au deprins meșteșugul de la lucrătorii italieni veniți din Tirol și stabiliți în această regiune acum 50—60 ani“ [deci cam pe la 1880].

De asemenea, lucrători forestieri italieni sînt semnați și în satul Clopotiva ca angajați „la o firmă de exploatare a pădurilor“ (v. M. G r e g o r i a n, *Graiul din Clopotiva*, în „Grai și sufler“, vol. VII, p. 184).

Elementele de origine italiană pătrunse în terminologia profesională a pădurăritului din nordul Carpaților răsăriteni sînt puține la număr. Cu toate acestea, unele dintre ele ocupă un loc central în cadrul acestei terminologii. În această situație sînt nu numai termenii italieni care intră în componența sistemului de semnalizare folosit de muncitori de-a lungul ulucului. Este vorba de interjecții ca *volta!*, *marina!*, *garga!*, *ohi!* etc., care, prin situația lor specială de semnale precise și invariabile, sînt foarte necesare și vor rămîne vreme îndelungată în uzul lucrătorilor forestieri romini. De origine italiană sînt însă și alți termeni care denumesc unelte, procedee tehnice etc., de felul lui *șapină*, *șprangă*, *a ștronța* și alții, foarte răspîndiți în limbajul muncitorilor noștri. În cele ce urmează ne vom ocupa întii numai de cuvintele care denumesc unelte sau procedee tehnice introduse de italieni, lăsînd ca interjecțiile de felul celor amintite să fie prezentate, o dată cu întregul sistem de semnalizare, în partea lucrării care tratează terminologia forestieră grupată pe procese unitare de muncă. În acest sistem de semnalizare, termenii italieni coexistă nestingheriți cu interjecții de cele mai diverse origini. Lucrătorii romini le cunosc și le folosesc ca atare.

Am arătat mai sus că unealta numită *șapină* (și *șapin*) a fost adusă în munții noștri de către italieni. Pe Valea Bistriței, meritul de a o fi încetățenit le revine fraților Giacomuzzi. Am arătat, totodată, la discuția etimologiei cuvîntului *calhău*, originea din italiană (după *Dicționarul* lui Scriban) a termenului *șapin*. Acum mai adăugăm următoarele. În localitatea Izvorul Alb s-a notat și răspunsul *șapină talenească marca două chei*. În ce privește forma cuvîntului în limba romină și răspîndirea lui teritorială, date interesante ne pune la dispoziție harta 617 (*șapin*) a ALR, II (Serie nouă). Forma mai răspîndită este cea de neutru: *șapin* pl. *șapine*. Ea apare și la istroromini. Forma de feminin, *șapină* e mai răspîndită în Carpații răsăriteni, dar se găsește și prin alte locuri, de pildă prin Munții Apuseni, sau într-un punct din sud-vestul Transilvaniei. În regiunea muntoasă din sud-vestul țării și în Făgăraș (punctele 2, 130, 172 și 784), e atestată forma *sapin* pl. *sapine*

(sau *sapinuri*). Varianta aceasta apare și la M. Anania, *art. cit.*, p. 325, apoi în „Revista pădurilor“ din anul XV (1901), p. 74, sau în „Observatorul social-economic“, II (1932), nr. 1-2, Cluj, p. 163. Pe hărțile ALR dedicate termenilor forestieri (în această situație este și harta *șapin*), se remarcă ușor cum acești termeni speciali sînt atestați numai de-a lungul lanțului carpatic și în Apuseni. În centrul Ardealului și în regiunile deluroase și de șes ale Moldovei, Munteniei, Dobrogei, Olteniei, Banatului și Crișanei, un cuvînt ca *șapin*, de exemplu, fie că nu e cunoscut, fie că obiectul denumit prin el nu există prin partea locului. Răspîndirea uneltei și a termenului în discuție s-a făcut nu numai de către italieni, ci și de lucrătorii forestieri romîni sezonieri. În această privință, exemplul oferit de lucrătorii maramureșeni este concludent. Ei merg la lucru nu numai pe Valea Bistriței sau în Bucovina¹⁾ ci și în Carpații meridionali (Cf. și următoarele versuri auzite de la Ioana Coman din Moisei: *Sebeșul butin frumos/Meri pe tren și vii pe jos*).

Într-o situație asemănătoare (ne referim la frecvența lui întrebuintare) cu a termenului *șapin* se găsește *șprangă*. Nu știm dacă acesta e cunoscut în Carpații sudici. În bazinul Bistriței, *șprangă* este general cunoscută și înseamnă „sîrmă groasă, uneori făcută din vițe împletite, cu ajutorul căreia se leagă buștenii din tabla unei plute sau se ancorează pluta la mal“. *Spranga* a luat locul nuielilor răsucite, de mai înainte, sau a *ciocîrliei* cu care se lega pluta la mal. Dintre dicționare, nu-l înregistrează decît cel al lui Scriban. Termenul apare și la M. Anania, *art. cit.*, p. 322: „Prin șprangă se înțelege, spune Anania, un odgon de cînepă cătrănit, lung de 20—30 de metri..., armat la capăt cu un cîrlig, destinat a opri plutele cînd trebuie să oprească la mal pe timpul apelor mari“. Astăzi nu mai sînt *șprângi* de cînepă cătrănită ci numai de fier. La prima vedere s-ar părea că termenul trebuie să fie de origine germană. Așa dă a înțelege și I. Iordan, „Buletinul Institutului «Al. Philippide»“, VII—VIII, p. 268. *Dicționarul* lui Scriban trimite de la *șprangă* la *prangă*, iar pe acesta îl derivă din turc. *pranga* „cātuși, carceră“, din ital. *spranga* „drug, traversă“. Cu forma *pranga*, cuvîntul este atestat în mai multe limbi balcanice, anume în albaneză, sîrbă și bulgară. Pe teren romînesc, Scriban îl cunoaște numai pentru Dunărea de jos, regiunea Siretului, cu sensul de „lanț de corabie“ ori, sub forma *șprangă*, cu sensul de „odgon de sîrmă la plute“. Credem că cele două cuvinte, *prangă* și *șprangă*, deși în ultimă analiză de origine italiană, trebuie socotite ca pătrunse pe căi diferite în graiurile populare romînești. Nu încapă îndoială că forma *prangă* trebuie pusă pe seama limbii turce sau a uneia din limbile balcanice amintite, cum arată Scriban. *Șprangă* însă a pătruns de la lucrătorii străini care au lucrat în Carpați, din Maramureș pînă pe Valea Sebe-

1) Cf. și spusele lui Șt. T. Teodorescu, *art. cit.*, p. 34: „Dar procentul cel mare de lucrători de pădure calificați îl dau maramureșenii, care o dată cu venirea primăverii își părăsesc familiile cu o cămașă de schimb în traistă, căutînd de lucru în exploatarea forestiere din Bucovina, la care muncesc o vară întregă, pentru ca spre toamnă să se întoarcă acasă cu mai nimic în pungă“.

şului. Cel puţin în bazinul Bistriţei nu există, cu siguranţă, oameni care să lucreze la lemn şi să nu-l cunoască. El este la fel de general ca şi *şapină*. În etimologia dată de Scriban nu-i prea clară filiaţia semantică. Nu se poate înţelege cum de la sensul de „drug, transversă“ s-a ajuns la acela de „sîrmă de fier“. În realitate, ital. *spranga* înseamnă şi „sîrmă de fier“, cum se poate vedea în *Vocabolario italiano-francese* al lui Gaetano Darchini, s. v. Cuvîntul are, deci, exact sensul atestat în terminologia forestieră romînească. Pronunţia cu ş- iniţial în loc de s-, cum e în italiană, s-ar putea explica prin folosirea acestui cuvînt tehnic şi de către lucrătorii de limbă germană în care grupul fonetic iniţial *şpr-* este atît de frecvent. Nu-i exclus ca transformarea lui s- în ş- să se întîlnească prin unele dialecte nordice italiene. Trebuie să menţionăm şi faptul că forma cu s- iniţial (*sprangă*) este totuşi cunoscută şi ea în unele sate de pe Valea Bistriţei, la Cîrlibaba, Buhalniţa sau Hangu. De asemenea, ea apare în „Buletinul Societăţii Regale Romîne de Geografie“, vol. XLVII (1928), p. 401, în „Revista geografică, anul I (1929), nr. 3—4, p. 59 şi în alte locuri. Nicăieri pe Valea Bistriţei sau în Maramureş nu a fost înregistrată forma *prangă* pe care o dă *Dicţionarul* lui Scriban. Şi acest fapt pledează pentru originea termenului din graiul lucrătorilor forestieri sezonieri de limbă italiană, veniţi în această parte a ţării.

Tot de la aceşti lucrători cunosc subiectele din Moisei, Neagra Şarului, Geamăna, Crucea şi Holda cuvîntul *malarină*. El denumeşte un „topor special pentru cioplit, care are *bârghia pe lîngă toporîşte*“. Uneori *malarină* este sinonim cu „bardă mare“. Notăm că la Moisei el are forma *mălărină* (pl. *mălăriini*), la Ostra, *marolină*, la Crucea, *mara-lină*. Pe de altă parte, A. Gociman-Oituz, *Din terminologia lemnului* „Observatorul social economic“, Cluj, anul III (1933), nr. 1—2, p. 64, consemnează cuvîntul *manolină* „topor mai lat, folosit la curăţitul crengilor de pe trunchi (cepit)“, acelaşi cu *malarină* notat de noi. Pentru explicarea lui trebuie să plecăm de la ital. *mannaia* „secure, sa-tîr“, de la care va fi existînd în graiurile italiene o formă *mannalina* (în dicţionarul italian amintit există cuvîntul *manaiola* „toporaş, bîr-diţă“, care mai greu poate fi luat în discuţie). Forma *manalina* este foarte apropiată de cea dată de A. Gociman-Oituz, *manolină*. În cazul formelor atestate în anchetele recente, schimbarea cea mai importantă constă în înlocuirea lui *n* prin *l* sau *r*, fenomen frecvent în cazul aşa-numitelor sonante.

Sinonim cu *malarină* este cuvîntul *morocut* „topor special cu *gura lată*“ (Moisei). Subiectul din Moisei afirmă că numele îi vine de la o firmă din Italia care producea *scule* speciale pentru pădurărit. Dar această afirmaţie nu am putut-o controla.

Într-un singur punct din Bucovina, la Straja, a fost înregistrat cuvîntul *palintar*. El se folosea altădată pentru a denumi „masa pe care se răsturna mămăliga, în cabana lucrătorilor forestieri“. Nu încapă în-doială că ne aflăm în faţa unui derivat de la cuvîntul italian *polenta* „mămăligă“, anume ital. *polentaro*, folosit de lucrătorii italieni veniţi în munţii noştri. Probabil că termenul va fi sunat întîi, în gura vor-

bitorilor de limbă română, *pălintar*, din care, prin transformarea lui *ă* neaccentuat proton în *a*, specifică graiului din Bucovina, a rezultat forma *palintar*, atestată la Straja.

La Moisei, în Maramureș, „dispozitivului care servește pentru micșorarea vitezei buștenilor corhăniți pe uluc, constând dintr-un butuc gros, prins cu un capăt pe o margine a ulucului și cu celălalt sprijinit pe marginea opusă, de care se freacă și-și încetinesc mersul lemnele care vin la vale“, i se spune, pe lângă *urs*, și *balarină* (pl. *balarini*). S-a făcut precizarea că *italienii au adus acest cuvânt*. Dicționarele noastre, ca și în cazul multor cuvinte de mai sus, nu-l înregistrează. Între termenul din Moisei și acela notat de Nistor Văleanu, *Scosul lemnelor din pădurile de munte*, „Revista pădurilor“, anul XLVIII (1936), credem că nu există nici o deosebire, cu toate că dispozitivul descris aici nu se aseamănă cu cel din Maramureș, iar forma este puțin schimbată. Iată ce scrie N. Văleanu, p. 664: „Dacă panta e prea mare și sînt și cascade, atunci se recurge la așa-numitele rebrusmente sau „balerine“—dispozitive introduse la noi de italienii din Tirol. Acestea au de scop de a dirija lemnele ce vin cu iuțeală, spre a nu cădea peste stîncile cascadei, de-a coasta și apoi spre deal. Din această cauză ele se opresc, apoi se rostogolesc într-un jghiab de pămînt și alunecă încet pînă cînd intră iarăși în scoc spre a merge mai departe“. Procedeu acesta e mult mai complicat decît cel descris de subiectul maramureșean. Cu toate acestea, cuvîntul din Maramureș și acesta de aici trebuie puse alături și explicate prin limba italiană. Sensul de bază de la care trebuie să pornim este acela dat de N. Văleanu. Denumirea de *balerină* a acestui dispozitiv, în ciuda domeniului atît de deosebit la care se referă, nu poate fi despărțită de ital. *ballerino*, *ballerina*, cu sensul cunoscut, din aceeași familie cu *ballare* „a dansa, a sări, a mișca“. Pătrunderea în terminologia tehnică a acestui cuvînt s-a petrecut, cu siguranță, pe terenul limbii italiene. Cf. și rom. *săritoare* sau *sărită* „ultima raclă de la gura ulucului, îndreptată puțin în sus, de pe care buștenii fac un salt prin aer căzînd în tason“. Sensul de la Moisei al lui *balarină* este posterior și se datorește unei confuzii.

Tot în satele maramureșene, la Vișeu de Sus și la Moisei, există cuvîntul *teară* „cenușă, pămînt sau piatră arsă și sfărîmată care se aruncă pe o pantă (sau pe uluc), de obicei în timp de iarnă, ca să se micșoreze viteza buștenilor corhăniți“. *Hucarii* (lucrătorii care fac această operație) *șipă teara pe huc* (pantă), spunea subiectul din Moisei. Cuvîntul nu poate fi altul decît ital. *terra* „pămînt“. El explică și interjecția *teara(ă) -teara(ă)!*, cunoscută tot prin Maramureș, prin care se anunță *șoibarul* (îngrijitorul ulucului) să arunce pămînt ars pe uluc, cînd buștenii merg cu prea mare iuțeală.

De origine italiană este și *manea* (pl. *manele*), notat și de M. Anania, *art. cit.*, p. 312, cu sensul de „lemn care folosește la ridicatul plutei atunci cînd ea se oprește pe drum, pe prundiș sau în bolovani“. Pe lângă aceasta, *manea* denumea și un anumit sortiment lemnos: „lemn rotund de 6—14 cm grosime“. Un subiect din Cîrlibaba spunea că mai înainte *manelelor* li se spunea *șirinuri*. Despre acesta din urmă am

arătat că-i de origine turcească. Se vede, aşadar, cum termenul italian l-a înlocuit pe cel turcesc. *Manea* cu sensul de „lemn rotund, nu prea lung, servind la ridicarea de greutate”, este cunoscut şi prin alte părţi din Moldova, de exemplu în satul Voineşti, regiunea Iaşi. Scriban în *Dicţionarul* său îl pune în legătură cu ital. *manella*, un derivat de la *mano*, pătruns şi în neogreacă, *manela*. Poate că prin unele locuri trebuie să se ia în seamă şi cuvântul din această limbă. Mai greu se poate explica termenul în discuţie din ital. *manovella*, cum face Candrea în *Dicţionarul enciclopedic*. De la pluralul rom. *manele* s-a refăcut un singular *manea* (pronunţat, de fapt, *mané* în graiul moldovenesc) după modelul substantivelor feminine terminate în *-eă* sau *-ă*, care au la plural o silabă în plus, *-le*, devenită desinenţa acestui număr (ex. *stea -stele*, *ciulama -ciulamale* etc.).

În terminologia pădurăritului din regiune există un alt cuvânt pentru explicarea căruia credem că trebuie să recurgem tot la italiană. Este vorba de verbul *a ştronţa*, *a se ştronţa*. Cu forma activă, verbul înseamnă „a rotunji capătul unui butuc cu toporul pentru a-l feri de despicături în timpul mersului său la vale”. Cu acelaşi sens, termenul e notat şi de P. Antonescu, *Terminologia silvică*, „Revista pădurilor”, anul XXXV (1923), p. 19. *A se ştronţa* se foloseşte în legătură cu ciocnirea a doi buşteni cap în cap. Se spune atunci că *s-au ştronţat două lemne*. La Hangu şi Buhalniţa, substantivul *ştronţ* înseamnă „partea groasă a unui butuc, huzăr”. În ultimul sat i se spune *ştronţ* şi unui copil neastîmpărat. De altfel, prin multe locuri din Moldova *ştronţ* se foloseşte şi ca poreclă batjocoritoare la adresa nemţilor, iar *a ştronţui* sau *a ştronţa* are şi sensul de „a vorbi nemţeşte”. Pentru clarificarea originii lui, credem că trebuie să plecăm de la ital. *stronzo*, cuvânt trivial, explicat de Gaetano Darchini, *op. cit.*, s. v., prin francezul *étron*. Acesta are sensul de „materie fecală”, cum rezultă şi din E. Littré, *Dictionnaire de la langue française*, tomul II, p. 1537, col. III. Deocamdată se lămureşte pe loc porecla folosită la adresa nemţilor. Ea trebuie să le fi fost dată la început de către italieni. Răspîndirea cuvîntului cu acest sens prin Moldova trebuie atribuită tot lucrătorilor din această ţară. Mai departe, tot de aici se explică şi sensul de „partea mai groasă a unui copac”, căreia i se mai spune, cu un termen ucrainean, *huzăr*, iar, uneori, şi *cur* (*curul lemnului*: cf. şi *curar* „ultima tablă a unei plute”, numită uneori şi *huzărul plutei*). La fel şi sensul de „a se ciocni cap în cap” al verbului *a (se) ştronţa*, precum şi, probabil, acela de „copil mic şi neastîmpărat” stau tot în legătură cu sensul pomenit al cuvîntului italian. Termenul francez *étron* este pus de Littré în legătură cu valonul *stron*, ital. *stronzo* şi *stronzare*. Din latina Evului Mediu sint citate formele *strundius* şi *struntus*. În flamandă există apoi cuvîntul *stront* „ordure, fumier”. În toate aceste limbi, cuvîntul a venit din limba germană. Aici, spune Littré, *strunzen* are sensul de „morceau coupé”, iar *strunzan*, „détacher en coupant: proprement, ce qui est rejeté”. Termenul italian dat mai sus, *stronzare* are tot sensul de „couper”. De la acest *stronzare* „a tăia” se explică uşor accepţia,

notată în anchete, de „a tăia marginile unui butuc, a-l rotunji“ pentru care apar pe teren rominesc și sinonimele *a olări*, *a teși*, *a oli*, *a ciuli* etc.

Nu putem spune în ce raport stă cuvântul discutat acum cu sinonimul său *a spronța* „a rotunji capetele unui butuc cu toporul“. Acesta cunoaște formele *a spronța*, *a spronțui* sau *a spronțui*, *a sprânțuri*. S-a notat și expresia *a face spranț*. Și ALR., II (Serie nouă), harta 615 (*rotunjești capetele trunchiului*) notează răspunsul *al sprânțuiești*, *ți faci spranț*, în pct. 386 (Marginea) din Bucovina, iar în pct. 219 (Prundul Birgăului) este trecut răspunsul *l-o șpențalat*, care se depărtează mult de cele precedente. Poate că în acest caz avem de-a face cu un etimon german, neidentificat însă, care și-a contopit forma și sensul cu termenul italian discutat mai sus. O transformare a grupului inițial *ștr-* în *șpr-*, deși nu imposibilă, este însă greu de probat.

Alte elemente italiene sînt discutate în paragraful „Comenzi“ și „semnale“ în munca la pădure.

Elemente germane în terminologia pădurăritului

Ca și în cazul termenilor de origine italiană, cuvintele germane din terminologia exploatării forestiere și a plutăritului au pătruns nu pe cale cultă, prin intermediul limbii literare, ci direct din graiurile populare germane vorbite în părțile nordice ale țării. Nu-i e³ clus ca pe ici pe colo cite un termen german, azi popular, să fi fost auzit de muncitorii noștri de la tehnicienii romini care s-au folosit de lucrări silvice redactate în limba germană. Dar, în timp ce influența italiană s-a manifestat într-o perioadă scurtă de timp, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea pînă în primele decenii ale secolului nostru, cît au stat aici lucrătorii sezonieri italieni, elementele germane au putut pătrunde în această terminologie cu mult mai înainte, de cînd oameni vorbind această limbă au venit să se așeze în regiunea de care ne ocupăm. Dacă luăm în considerație pe sașii ardeleni, atunci vechimea influenței germane crește considerabil. Din limba acestora au pătruns însă puține elemente în lexicul forestier. Cele mai multe elemente germane nesăsești s-au răspîndit tot către sfîrșitul secolului trecut, cînd exploătările forestiere se intensifică în Carpații răsăriteni, o dată cu dezvoltarea capitalismului. Din acest motiv, am socotit că locul cuvintelor de această origine este aici, în capitolul referitor la terminologia din această epocă. De altfel, influența germană este activă și în zilele noastre în nordul țării cu graiuri germane. Așa se și explică numărul cu mult mai mare al elementelor germane, față de cele italiene sau turcești. Nici cele maghiare sau ucrainene nu sînt mai numeroase decît cele germane.

Printre grupurile germane cărora graiurile populare rominești le datorează cuvinte referitoare la munca forestieră, am pomenit de acela al sașilor ardeleni. Cuvinte ca *cioflînc* (deja discutat), *joagăr*, *șindrită* și altele sînt explicate de dicționarele noastre ca fiind de origine săsească. Tot așa este considerat și termenul *struț* pentru care însă în nici unul din dicționare nu se dau sensurile legate de pădurărit. În

afară de „buchet de flori“, *struț* mai înseamnă : (1) „brăduț pus pe ultimul butuc scos dintr-o exploatare forestieră, la terminarea lucrului“ (Crucea, Poiana Grințieșului). La Crucea, expresia *a pune struț* e sinonimă cu „a termina o lucrare de exploatare forestieră“. În *art. cit.* al lui St. T. Teodorescu, la p. 36 se spune : *struț* „ultimul buștean adus în răcaș, cu care se termină această operație pe o vale și dă prilej de bucurie lucrătorilor“. „leșitul cu struțul“ constituia un prilej de bucurie pentru lucrători pentru că el era însoțit de un bacșiș, constând din bani sau rachiu, pe care proprietarii exploatărilor trebuiau să-l dea muncitorilor. Din această cauză, cuvântul *struț* a ajuns să însemne în vorbirea lucrătorilor de pădure (2) și „bacșiș, cinste“ : *Cît ți-a dat struț ?* (Poiana Grințieșului) sau *Hai să bem struțul!* (Crucea). Un alt sens (3), foarte apropiat de primul discutat (nu aparține însă terminologiei forestiere), este acela de „băț cu o batistă legată la vîrf, pus pe acoperișul unei case în construcție“. Adeseori se pune un brăduț cu o năframă în vîrf. În satele anchetate este cunoscut însă și sensul de „buchet de flori“ pe care-l dau dicționarele. Derivarea cuvîntului din mhd. *strûz*, așa cum face Tiktin, este mult mai indicată față de aceea pe care o dau dicționarele lui Șăineanu, Candrea, Scriban, din germ. actual *Strauss*, cu același sens. Credem că acest cuvînt trebuie pus pe seama sașilor ardeleni. Sensurile în legătură cu pădurăritul au apărut, probabil, pe teren românesc.

În terminologia de care ne ocupăm, cuvintele săsești sînt însă puține la număr. În schimb, alte grupuri germane stabilite mai tîrziu în nordul țării par a fi adus cu ele o terminologie forestieră încheagată, o dată, desigur, cu unele procedee noi și în mare măsură superioare celor cunoscute de localnici. Este vorba de coloniștii germani stabiliți în Bucovina la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, în urma politicii inaugurată de Maria Tereza și continuată de urmașii săi la tron. De fapt, noii coloniști germani au venit în Bucovina în două etape. Prima e cea de care am pomenit acum. Ea se încheie spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea. A doua coincide cu mijlocul secolului trecut. Printre coloniștii germani erau unii special aduși pentru lucrările de exploatare forestieră. Dr. Norbert Zimmer, *Die deutschen Siedlungen in der Bukowina*, precizează că lucrătorii forestieri și sticlari germani sînt originari din Boemia (p. 12). Ei s-au așezat în localitățile Frasin, Păltinoasa, Karlsberg, Althütte, Neuhütte și Fürstental. Așa-numiții *țiptări*, despre care autorul spune că erau, în primul rînd, lucrători în mine, s-au așezat pe Bistrița aurie la Iacobeni și Mariensee (Cîrlibaba), pe valea Moldovei la Luisental, Pojorita, Eisenau, Bucșoaia, pe Moldovița la Freudental, sau pe Suha la Stulpicani (p. 13). Numele de *țiptări* stă în legătură cu regiunea de unde ei au venit. Și în satele maramureșene, de pildă la Vișeu de Sus, se găsesc coloniști germani cu acest nume. Deși N. Zimmer spune clar că *țiptării* erau în primul rînd mineri, alții îi consideră specialiști în munca forestieră. Astfel Șt. T. Teodorescu, *art. cit.*, este de această părere : „Operația doborîtului... se execută într-o măsură oarecare cu lucrători băștinași — inclusiv „țiptării“ [în notă; „Germani colonizați în Bucovina] de la Iacobeni, Cîrlibaba, Althütte, Neuhütte și de pretutindeni unde au fost diseminați în decursul

vremurilor în această provincie“ p. 34). După ce pomenește de lucrătorii maramureșeni calificați, autorul ține să sublinieze din nou îndemînarea *țiptărilor* în mînuirea țapinei și în trasarea și construirea jilipurilor. „Pentru aceste considerente, țiptării și-au format o adevărată specialitate în această direcție și sînt cei mai indicați lucrători (după italieni, care sînt și rămîn lucrătorii clasici de pădure...)“.

Cele mai multe din elementele de origine germană trebuie puse pe seama acestor lucrători germani de pe cursul superior al Bistriței, din restul Bucovinei și din Maramureș. De aici, cuvintele tehnice s-au răspîndit pe întreaga vale a Bistriței sau în alte părți ale Carpaților răsăriteni. Termenii germani sînt însă cu mult mai numeroși în nordul regiunii anchetate.

Ni se pare important de discutat acum o altă chestiune. Cu toate că în articolele pe care le-am consultat nu am găsit nici o informație asupra unor lucrători germani veniți din alte părți ale fostului imperiu austro-ungar, în foarte multe sate de pe Valea Bistriței și din Maramureș ni s-a spus de către subiectele anchetate că niște lucrători forestieri specialiști, cunoscuți sub numele de *graineri* sau *craineri*, au lucrat și ei în trecut, adică la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului nostru, în pădurile din Carpații Moldovei și din Maramureș. Cine sînt acești lucrători și de unde au venit am încercat să arătăm într-un articol apărut în „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași“, (științe sociale), 1955, t. I., fasc. 1—2, intitulat *Din terminologia exploataării forestiere și a plutăritului (grainer, german, neamț, ștronț etc.)*. Concluziile la care am ajuns acolo sînt următoarele. Sub numele generic de *graineri* sau *craineri* se ascund niște lucrători din provincia *Krain* (Craina), care aparținea altădată imperiului austro-ungar, iar astăzi e integrată statului iugoslav. *Grainer* este o denumire care are ca punct de plecare o noțiune geografică și nu etnică sau lingvistică. Craina era și este locuită de oameni aparținînd din punct de vedere etnic și lingvistic unor grupuri diferite. Predomină populația de limbă slovenă, Craina fiind țara slovenilor, dar sînt și numeroși vorbitori de limbă germană în așa-numita insulă de limbă germană Gottschee. De asemenea, în această regiune și în provinciile austriece vecine (Tirolul și Carintia) se găsesc și vorbitori de limbă italiană. Munca la pădure este ocupația de căpetenie a localnicilor, indiferent de originea etnică. Lucrători din Carintia, Tirol și Craina au venit la lucru în Carpații răsăriteni. Ei sînt semnați de M. Sadoveanu și pe Valea Sebeșului. Iată ce spune, la un moment dat, M. Sadoveanu în cartea sa *Valea Frumoasei*: „Cînd capitalurile fără patrie au determinat căderea sistematică a brădetului din acești munți, poteca din lungul Frumoasei a devenit drumușor. Din loc în loc, la guri de piraie, s-au întocmit șandramale de adăpost. Lucrători din Carintia, Tirol și Craina au suit la deal cu gospodărie puțină. Ei au dat jos cu topoarele și joagărele cele dintăi șiraguri de brazi și au încheiat primele socuri și jilipuri. De șaptezeci de ani mașina merge așa. Carintienii și tirolezii au băut din Valea Frumoasei și nu s-au mai întors la baștina lor“ (p. 107). Și tot acolo: „Amestecîndu-se unii cu alții, urmașii Carintienilor și Tirolezilor s-au deprins a mărturisi întru

ortodoxie, și vorbesc fără greș cea mai frumoasă limbă a Lăzurenilor și Căpîlnarilor. Însă expresiile speciale și consacrate ale meșteșugului au rămas de la descălători și au fost adoptate în toată valea“. O serie de amănunte despre *grainerii* din Maramureș și de pe Valea Bistriței am dat în articolul amintit din „Analele Universității din Iași“.

La informațiile date acolo asupra localităților unde se păstrează amintirea *grainerilor*, mai avem de adăugat acum alte câteva. Aria pe care se întinde termenul *grainer* (căci numele propriu a devenit apelativ, cu cel puțin 7 sau 8 sensuri, referitoare la diferitele obiecte sau procedee tehnice cunoscute de romîni de la lucrătorii numiți *graineri*) nu se oprește, cum am afirmat în acel articol, la Galu, ci merge și mai jos pe cursul Bistriței, în satele Buhalnița și Izvorul Alb. Cuvîntul trebuie să fie cunoscut și pe Tarcău, pentru că informatorii din cele două sate pomenite ne-au vorbit despre *grainerii* din Tarcău. Pentru subiectul din Izvorul Alb, *grainerii* sînt italieni. De fapt, părerile localnicilor asupra apartenenței etnice și lingvistice a *grainerilor* sînt foarte diferite. La Galu și la Moisei ni s-a spus că aceștia erau germani. Un alt subiect din Moisei (Maramureș) știe că ei erau *de la margine*, că erau *mărgineri* de pe lîngă hotar cu Italia, iar limba lor era *ca pe slovocește*, dar nici chiar *slovecească limpede* pentru că *nu înțelegeai bine de-i ru-sească, ori slovecească, ori polecească*. Credem că în acest răspuns se reflectă situația lingvistică a provinciei Craina, ai cărei locuitori, numiți cu un cuvînt format pe terenul limbii germane, cu sufixul *-er*, *Krainer*, vorbeau cele trei limbi: italiana, germana, sau slovena.

Să revenim acum la datele primite de la Izvorul Alb. *Crainerii* au lucrat altădată și pe Tarcău. *Tonea Eram* și *Balac* sînt nume de *graineri* despre care subiectul nostru știe că au fost în trecut pe această vale. Chiar astăzi, *Victor Paulon* și *Ambroji Paulon*, *graineri* în vîrstă de 50—60 de ani, născuți aici, lucrează tot la Tarcău, după cum familiile de *graineri Ciofenig*, *Vașin* și *Ghicitălăr* trăiesc la Cîrlibaba. Un subiect mai în vîrstă din Hangu își amintește și el de lucrătorii *italieni* de pe Tarcău, căci era *căiman* la barăcile lor, cu obligația, printre altele, de a hrăni niște pisici sau de a prinde broaște pentru masa acelor lucrători. Un subiect din Buhalnița știe că *crainării* au lucrat la Hangu, Tarcău, Cuejdiu și Mitoc. Și în munții Buzăului, la Nehoi și Nehoiăș, au fost, acum 40—50 de ani, *graineri*. A lucrat alături de ei, pe cînd avea 16 ani, un subiect din Izvorul Alb.

În lumina celor spuse pînă acum, trebuie să admitem că cel puțin o parte din elementele germane ale terminologiei de care ne ocupăm trebuie pusă pe seama *grainerilor*, mai precis pe seama lucrătorilor germani din Alpii Carnici veniți la noi o dată cu lucrătorii italieni sau chiar sloveni, cunoscuți cu toții sub numele generic de *graineri* sau *craineri*. Insula de limbă germană Gottschee trebuie să fi dat un contingent însemnat de lucrători forestieri care și-au părăsit, temporar sau definitiv, locul de baștină. Credem că prin acest grai german se pot explica cele mal multe din interjecțiile sau „comenzile“ de origine germană, folosite de lucrătorii forestieri la datul lemnului pe uluc, sau la manipularea buștenilor cu țapina. Acest sistem alcătuit din cuvinte de

origine italiană, germană și slavă, s-a constituit în regiunea unde se întretaie domeniile aparținând celor trei limbi. Din Carintia, Tirol și Craina, sistemul de semnale a fost transplăntat, aproape fără modificări, în Carpați, de acești lucrători străini sezonieri. Așa se explică de ce astăzi pot fi auzite în gura țăranilor de pe Valea Bistriței cuvinte ca *volta!*, *garga!*, *flux!*, *contraflux!*, *forver!*, *canta!* și multe altele, pe care le vom discuta într-un paragraf special. Aceleași semnale sînt consacrate de M. Sadoveanu și pe Valea Sebeșului: „Însă expresiile speciale și consacrate ale meșteșugului au rămas de la descălicători și au fost adoptate în toată valea“.

Elementele germane ale terminologiei exploatării forestiere și plătăritului trebuie explicate luîndu-se în considerație, în primul rînd, graiurile germane din Bucovina și Maramureș. Uneori însă trebuie să admitem că ele au putut fi aduse și de lucrătorii originari din Craina. O separare a cuvintelor germane după dialectele care ni le-au dat este greu de realizat. Noi vom recurge, aproape în toate cazurile, la limba germană literară, atunci cînd vom invoca un etimon german care să explice un termen popular românesc de origine germană.

Interesant ni se pare de semnalat că primul termen tehnic din această categorie este chiar numele etnic *german* sau *neamț*. Primul are următoarele sensuri: 1. „Cui gros de fier, bătut pe fundul ulucului pentru a micșora viteza lemnului care vine la vale“ (Vișeu de Sus, Moisei, Borșa, Cîrlibaba, Maieru, Gura Haitei, Crucea, Galu, Călugăreni, Poiana Grințieșului). 2. „Dispozitiv, numit pe alocurea *urs*, constînd dintr-un butuc gros, prins de o margine a ulucului cu un capăt, iar cu celălalt lăsat liber pe marginea opusă, de care se freacă buștenii corhăniți și-și încetinesc mersul“ (Cîrlibaba). I se mai spune și *german de lemn*. 3. „Placă de fier cu trei sau patru colți, aplicată pe fundul ulucului, de care se freacă butucii și-și micșorează viteza“ (Cîrlibaba și în alte locuri). Sinonime pentru acest sens sînt *mîță* și *șpantă* (Poiana Grințieșului). În același timp, *neamț* se folosește fie cu sensul 1. de la *german*, fie cu sensurile următoare: 2. „Proptea la ulucul construit pe un teren accidentat“ (Vișeu de Sus). 3. „Par cu ajutorul căruia se doboară copacul tăiat cu beschia, cînd acesta nu cade singur“. 4. „Căpiță mică de fîn clădită pe un prepeleac, un brad tînăr căruia i s-au lăsat cepuri cam de 10—15 cm, pe care se pun palele de fîn“. Ultimul sens, care nu privește terminologia forestieră, a fost înregistrat la Vișeu de Sus și la Coverca. În ultima localitate s-au dat următoarele lămuriri: *Porșor de fîn făcut pe un prepeleag, ca să se usuce... Prepeleagul îl bătea în pămînt. Se spunea: am făcut două sute de nemți. Acuma nu se mai obișnuiește. Se pune numai pe plasă și pe gard. Atunci se pune și pe plasă, dar se făcea și nemți*. Prin unele locuri, de pildă la Boroaia, în loc de *german*, cu sensul 1., se folosește cuvîntul *ștronț*, care-i, cum s-a văzut, și un nume de batjocură la adresa germanilor. Despre felul cum s-au creat aceste apelative de la numele etnic *german* sau *neamț*, am vorbit în articolul *Din terminologia exploatării forestiere*. De fapt, aceste cuvinte erau invocate acolo pentru a întări presupunerea că un alt apelativ, frecvent în această terminologie, derivat de la un nume

propriu, anume *grainer* sau *crainer*, nu poate fi explicat decât în acest mod. La început însemnând „individ originar din provincia Craina“, acesta a devenit apelativ cu o bogăție semantică nebănuită. El denumeste diferite unelte, procedee tehnice etc., văzute de lucrătorii români la acești oameni străini. Sensurile apelativului *grainer* pot fi văzute în articolul amintit sau în glosarul de la sfârșitul lucrării de față. Între ele nu se pot stabili nici un fel de legături. Explicația trebuie căutată în împrejurarea că trecerea de la numele propriu la numele comun nu a avut ca punct de plecare o singură notă, considerată ca esențială, a *crainerilor*, cum se întâmplă în cazul altor nume proprii devenite apelative. S-a plecat de la mai multe din atributele considerate ca specifice pentru acești *graineri*. Deoarece lucrătorii străini aduceau cu ei procedee, unelte sau inovații tehnice necunoscute de către muncitorii forestieri români, aceștia, în loc să adopte termenii corespunzători folosiți de *graineri*, au denumit aceste unelte, procedee tehnice etc., cu însuși numele purtătorilor lor. Varietatea semantică s-a realizat și prin trecerea numelui propriu în nume comun nu într-un singur punct, sau într-o regiune oarecum unitară, ci în mai multe locuri din munții noștri, unde au lucrat la pădure oameni din Craina.

Îmbogățirea terminologiei forestiere românești s-a realizat numai arareori pe această cale a trecerii de la nume proprii la nume comune. În afară de *german*, *neamț*, *ștronț*, am mai amintit înainte de *galaț* și *letea*. Mai putem adăuga și pe *finlandeză* „baracă forestieră“ sau pe *ghernă* „închisoare de plute“. De obicei, îmbogățirea terminologiei de care ne ocupăm are loc pe calea împrumuturilor masive din alte limbi și mai rar pe calea derivării cu sufixe, prefixe etc. Elementele care urmează intră în categoria împrumuturilor din limba germană. Iată exemplele:

La Băișești, în raionul Suceava, la Crucea și la Galu s-a notat *șfăizic* (pl. *șfăizice*) „ferăstrău mic de mină“, același cu germ. *Schweifsäge* „ferăstrău de arcuit“. Cf. și germ. *schweifen* „a tăia în formă de arc, a arcui“, pe care îl dă *Dicționarul german-român* al lui Ghiță Pop, la p. 395. La Moisei, verbul *șfăifui* are exact sensul germanului *schweifen*, adică înseamnă „a rotunji cu ferăstrăul“.

Termenul *șferbon* (pl. *șferbonuri*) „fundament, podul de jos al construcției de pe malul apei numită *cășișă*, alcătuită din butuci groși între care se toarnă piatră“, trebuie să aibă ca etimon pe germ. *Schwerboden*, neatestat însă în dicționare. Un asemenea cuvânt compus este posibil în această limbă, (în germ. *schwer* „greu“ și *Boden* „fundament, bază“). Unei „porțiuni de pădure în tăiere“ i se spune și *șlag* (pl. *șlaguri*), același cu germ. *Schlag* „idem“.

La Cîrlibaba, *șlaidăr* (pl. *șlaidăre*) înseamnă „construcție din butuci, umplută cu pietre, în apropiere de poduri sau la coturile râului, în care lovesc plutele și alunecă spre mijlocul apei“, iar la Poiana Grințieșului, „construcție din butuci groși, prinși cu un capăt de mal și cu celălalt lăsat liberi pe apă, avînd aceeași menire de a feri plutele de izbituri“, așadar cu un sens foarte apropiat. Subiectul din ultima localitate a adăugat că *șlaidărul* *șuiază pluta*, adică o aruncă de la mal spre

mijlocul apei. Credem că germ. *Schleuder*, înseamnând „praștie“ (cf. și verbul *schleudern*, „a arunca, a zvîrli“) poate explica satisfacător termenul în discuție, întrucît instalația respectivă are tocmai rolul de a arunca pluta de la mal spre mijlocul rîului. Un alt termen german, sinonim cu *sanciu*, este *șlăif*, „*santie pentru transportat butuci*“. Sau, cum spunea un subiect din Cîrlibaba, *sanceu, ori zis acum pe nemțește șlăif*. Este germ. *Schleife* „sanie“.

Pentru denumirea „canalul prin care iese apa din stăvilarul numit *hait* și odată cu dînsa și plutele“ la Gura Haitei, Dorna Arinu, Crucea se folosește cuvîntul *șlăiș* (pl. *șlăișuri*). *Ridici stavila și dai drumul [apei] pe șlăiș*. La unele *haituri* sînt mai multe feluri de *șlăișuri*: *șlăișul porților* sau *șlăișul principal*; *șlăișul de la șurub* sau *șlăișul șurubului* (Gura Haitei). Prin *șlăișul șurubului* iese surplusul de apă cînd *haitul* este plin. Termenul trebuie pus în legătură cu germ *Schleuse* „stăvilar, zăgaz“. În *Lexikon A—Z in einem Band*, Leipzig, 1953, sub *Schleuse* se spune: „*Bauwerk, das den unmittelbaren Übergang eines Schiffes aus einem tieferen in einen höhergelegenen Wasserspiegel ermöglicht u. umgekehrt. Durch die Schleusentore gelangt das Schiff in die Schleusenkammer, in der durch Füllung od. Entleerung das Schiff auf die gewünschte Wasserspiegelhöhe gehoben od. gesenkt wird*“. Termenul e considerat „*volkstümlich*“ (p. 890). Probabil printr-o confuzie cu alt termen german s-a ajuns în unele locuri să se spună „canalului de la *hait*“ în loc de *șlăiș*, *șprăiș*. Ultimul este germ. *Spreize* „proptea“, cunoscut în toată Bucovina. Între *șlăiș* și *șprăiș* confuzia e ușor de făcut, dacă ne situăm pe punctul de vedere al vorbitorilor limbii romîne din regiunea anchetată. Cu acest sens, și nu cu acela de „proptea“, a fost notat cuvîntul *sprăiș* în satul Galu. Iar la Crucea, Poiana Grințieșului și Calu-Iapa, *șprăiș* e chiar sinonim cu *hait*. Cu acest sens pare a se folosi numai cînd e vorba de stăvilarul mare de la Bacău: *șprăișul de la Bacău*. Termenul *șpan* înseamnă fie „butuc de brad, scurt, din care se face draniță (Gura Haitei, Coverca, Panaci, Pîraie), fie „partea albă dintre măduva și scoarța unui copac“ (Crucea). Prin unele locuri din Bucovina el are forma *șpon*. Este germ. *Span* „așchie, țandură“. Există și verbul *a șpănui* „a face draniță, a tăia cu toporul din *șpan* (Panaci, Crucea), după cum, de la cuvîntul *șprăiș* s-a creat verbul *a șprăișui*, a propti“ (Moisei).

În unele sate anchetate, pentru „*crucea tînjălii*“ „lemn pus de-a curmezișul peste tînjală putîndu-se mișca înainte și înapoi, de care se prind ștreangurile cailor“, apare cuvîntul *șpilvag* (pl. *șpilvaguri*) (Cîrlibaba, Geamăna) *șpilvagă* (Vicovul de Sus), *șpilvac* (Crucea) sau *șpilvacă* (Vilcovul de Sus). Emil Petrovici, *Texte dialectale*, Sibiu-Leipzig, 1943, p. 335, pune în legătură pe *știlváha* „*crucea carului, bucată de lemn care stă curmeziș peste oiște*“, notat în pct. 399 (Boian-Cernăuți) cu ucr. *știlvaha*, cu același sens. Termenul este trecut și în ALR, II pe harta 345 (*cruce la căruță*), pentru punctul 366 (Brodina) de limbă ucraineană. Pentru explicarea originii lui, socotim că e necesar să mai adăugăm și următoarele amănunte găsite pe aceeași hartă. În punctul 2 din Banat se spune pentru *cruce* (la căruță) *cîntariu*, iar în Dobrogea, în punctele 682 și 987, *cantar*. Acesta-i mai apropiat de etimonul tur-

cesc din care îl explică pe *cîntar* dicționarele noastre. Informatorul din punctul 682 (Samova) a răspuns: *cantar care joacă*, adăugînd că *e prins într-un cui care ține cantaru. Mai demult era cantar stătător*. Subiectul din punctul 987 (Topraisar) a răspuns cu *barcă, cantar*. Pentru acest punct se adaugă și următoarea explicație: *Barca sau cantarul e prins în oiște cu un cui, în jurul căruia se poate mișca, pentru ca să tragă caii uniform. Îndărătul bărcii este o bară, numită cruce (crucea căruței)—prinsă cu fiare... între roți, de osie—care susține oiștea*. În punctul apropiat, 991 (Tuzla), de limbă bulgară, s-a răspuns tot cu termenul *cantar*. Ținînd seama de toate acestea, putem afirma că nu-i suficient pentru a explica termenul nostru *șpilvagă* să-l apropiem de ucr. *știlvaha*. Fără îndoială că forma *știlvahă* din *Textele dialectale* este de origine ucraineană. În ambele limbi, în romînă și în ucraineană, termenul trebuie pus pe seama influenței germane. Finalul cuvîntului este germ. *Wage* „cîntar“, care apare și într-un termen de origine germană ca *vasărvagă* „cumpănă de apă“, cu variantă stilcită *vacsărvasăr*. Există și un verb *a (se) vâgui*, exprimînd acțiunea săvîrșită de cai cînd trag în hamuri, în așa fel încît efortul lor să fie egal distribuit. Aceasta se poate realiza numai dacă ștreangurile sînt prinse de lemnul mobil numit *șpilvagă* (Vicovul de Sus). Dacă avem în vedere și răspunsul primit de anchetatorul *Atlasului lingvistic romîn* în punctul 682, *cantar care joacă*, atunci putem presupune că *șpilvagă* este corespondentul unui cuvînt compus german *Spielwage*. În ucraineană termenul acesta a suferit unele modificări fonetice, printre care și transformarea lui *g* în *h*, specifică acestei limbi. Adăugăm că la Vicovul de Sus, a fost notat și cuvîntul *țufircă* cu același sens ca și *șpilvagă*. După aspect, el pare a fi tot un element de origine germană.

În aceeași situație trebuie să fie și *șpont* (pl. *șponturi*) „lemn lăsat mai lung la fiecare tablă a plutei, introdus între butucii tablei următoare, cu scopul de a ușura conducerea plutei prin locurile repezi și cotite“. În dicționarele germane consultate nu există un cuvînt asemănător (cf. germ. dialectal *šponn* „un fel de vîslă“, pe care îl dă Fr. Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, p. 368). De la el s-a creat și verbul *a șpontui* „a pune la tabla de plută butucul numit *șpont*“. *Cînd tabla se șpontuiește, pluta merge foarte bine* (Cîrlibaba).

La Moisei, Vișeu de Sus, Poiana Grintieșului și Călugăreni, apa care se toarnă în timpul verii pe uluc pentru a ușura alunecarea buștenilor se numește *șpriț* (pl. *șprițuri*). Lucrătorului care face această operație i se spune, pe lîngă *șoaibă*, și *șprițar* (Gura Haitei) sau *șprițitor* (Moisei), iar acțiunea este denumită cu verbul *a șprițui* (Moisei, Vișeu de Sus, Vatra Moldoviței, Borșa, Galu) sau *a da șpriț*. Din aceeași familie cu *șpriț* „băutură, vin amestecat cu apă minerală sau cu sifon“, termenii de mai sus trebuiesc puși în legătură cu sensul de „a stropi, a împrășca, a țîșni“ al germ. *spritzen* (și *Spritzen* „stropire, împrășcare“). Prin Bucovina, există și substantivul *șpriță* „stropitoare, proască“.

Un alt element german este *șpiț*. Scriban, *Dicționar*, îl dă numai cu sensul de „dantelă“, care există în limba germană. În terminologia forestieră, *șpiț* e cunoscut însă cu accepția fundamentală din această limbă,

aceea de „vîrf, parte ascuțită (a țapinei)“ (Moisei, Geamăna, Crucea, Ostra, Calu-Iapa), iar un derivat verbal *a spițui* este atestat și de I. Ciupală, „Pădurea“, anul I (1912), p. 157: p. 157: „țapinele ascuțite sau *spițuite*, după cum le zic lucrătorii, după o terminologie a lor specială“. La Salva, *spiț* înseamnă și „par ascuțit de care se folosește cărașul la încărcatul lemnului“¹⁾.

Termeni ca *ștaflă* (pl. *ștafle*) „scîndură de 5—6 cm grosime“ (< germ. *Staffel* „treaptă“) *ștêmpel* „copac marcat, ștampilat pentru a servi drept semn de hotăr; cioplaș“ (Gura Haitei) (< germ. *Stempel* „marcă, pecete, ștampilă“), *ștol* (pl. *ștoluri*) „colț de fier, crampon fixat pe o placă de fier ce se prinde pe fundul ulucului“ (Chiril) (< germ. *Stollen* „căpățile îndoite la potcoavă“, sens atestat și pe Valea Bistriței) și alții sînt specifici graiurilor populare din nord și nu apar în nici unul din dicționarele existente. În aceeași situație este și *a streifui*, folosit la Vicovul de Sus cu accepția de „a trage un buștean la vale cu boii“. În germană, verbul *streifen* înseamnă și „a tîri“ nu numai „a vărğa, a face dungă“. Pentru explicarea altui cuvînt cunoscut de lucrătorii la pădure, anume *ștraiveg* (pl. *ștraiveguri*), pot fi luate în considerație ambele sensuri ale germ. *streifen*. În afară de forma *ștraiveg* (Cîrlibaba, Salva), au mai fost notate *ștraivig* la Maieru, *ștaibic* la Moisei (tot aici și *ștraiblic*), *ștraibig* la Vatra Moldoviței. În toate localitățile cuvîntul în discuție înseamnă „drum prin pădure pe care se tîrăsc buștenii la vale cu ajutorul vitelor; din loc în loc, la interval de 2—3 metri, și uneori și mai des, se așează de-a curmezișul lemne rotunde, de grosime potrivită, pentru ca butucii să alunece mai ușor la vale“. Din cauză că aceste lemne puse de-a curmezișul poartă numele de *mîzgari* (un derivat de la *mîzgă* „sevă“, deci lemn care are încă sevă în el), unui asemenea drum i se spune și *drum mîzguit*. Operația așezării acestor lemne e denumită cu verbul *a mîzgări* (Cîrlibaba, Crucea) sau *a mîzgui* (Coverca, Neagra Șarului, Holda, Crucea, Geamăna), pe care dicționarele nu le înregistrează. Despre un astfel de drum se poate spune că este „vărğat, cu dungă“, tocmai pentru că lemnele puse de-a curmezișul pe el îi dau o astfel de înfățișare. Dacă pornim de la acest sens, atunci *ștraiveg* ar putea fi descompus în *Streif* „dungă“ și *Weg* „drum“ așa dar un cuvînt compus german *Streifweg* „drum vărğat“ sinonim cu *drum mîzguit*, *drum argelat* etc. (cf. germ. *streifig*, *streificht* „vărğat, cu dungă, vîrstat“). Nu trebuie uitat însă nici sensul de „al tîri“ al germanului *streifen*, care se întîlnește în cuvîntul *a ștraifui* „a tîri buștenii la vale pe *ștraiveg*“, notat la Vicovul de Sus.

Un alt cuvînt care pare a fi de origine germană, tot neînregistrat de dicționarele noastre, este *ștrômpe* „uluc mai mic, scoc pe care se strîng butucii la capătul de sus al ulucului principal de unde sînt apoi dați la vale“. El apare la Salva. În satul Secu de pe Valea Bistriței a fost înregistrată forma *ștroápă* „uluc pe care se aduc lemnele de foc (metri) din pădure“. Ținînd seama că asemenea ulucuri urmează de o-

1) Adăugăm și sensurile de „blacheu“ sau „șigaret“ cu care circulă termenul *spiț* nu numai în regiunea anchetată. Dicționarele noastre nu conțin aceste sensuri.

bicei firul unor torente, apropierea de germ. *Strombett* „albie de râu“ poate că merită a fi amintită.

După cum s-a observat cu ușurință, exemplele invocate pînă acum spre a dovedi puternica influență germană în cadrul acestei terminologii încep aproape toate cu litera ș-. Am procedat astfel pentru că în această situație sînt foarte multe cuvinte. Iată acum și alte elemente de origine germană înregistrate pe teren. La Vișeu de Sus, verbul *a abzițui* înseamnă „a tăia (o scindură) cu ferăstrăul numit *abziț*“. Germ. *absägen* are sensul de „a tăia cu ferăstrăul“. *Ainștiț* „drug de lemn care unește părțile laterale ale unei *cășite* (construcție pe malul apei pentru a-l întări)“ (Cîrlibaba) este tot de origine germană. În satele maramureșene amintite, despre un „lemn rău, putred, nefolositor“ se spune că-i *lemn așuș*. Germ. *Ausschuss* „pleavă, lepădătură, marfă de aruncat“, folosit la noi în funcție adjectivală, explică perfect termenul în discuție. O unealtă cunoscută de lucrătorii forestieri din Vicovul de Sus, servind la cojitul copacilor, poartă numele de *băipig*. Trebuie să fie același cu germ. *Beilpicke* compus din *Beil* „topor“ și *Picke* „tîrnacop“, „cazma“. Printre uneltele folosite de militari există una numită *toporașul-tîrnacop*. Avem de-a face, desigur, cu un calc după germ. *Beilpicke*. A-dăugăm că în Vicovul de Sus aceeași unealtă a lucrătorilor forestieri este numită și *pică* (<*Picke*).

Pentru a denumi „intrarea în baraca de tip maramureșean (sau *borșănească*, de la numele localității Borșa)“ la Moisei apare termenul *brudăr*. Deși după aspect termenul este neîndoelnic de origine germană, corespondentul pe care l-am presupune în această limbă este mai greu de găsit. În germ. există un cuvînt compus de la *Brett* „scîndură“, anume *Bretterbude*, însemnînd „baracă de scîndură“. *Bude* înseamnă „magherniță, dugheană, baracă, șandrama“. Probabil că de la acest din urmă cuvînt trebuie să-l explicăm pe *brudăr*, cu un *r* epentetic și cu alte modificări datorate și cuvîntului *Bretter* din *Bretterbude*.

Tot la intrarea în baraca forestieră se află un fel de ceardac căruia i se spune *gadarăie* (Moisei, Borșa, Poiana Grințieșului) sau *ghidărăie* (Cîrlibaba, Chiril, Crucea). Pe Valea Bistriții, subiectele anchetate spun că termenul a fost adus de către lucrătorii maramureșeni, care au construit prin multe locuri barăci cu *gadarăie* sau *ghidărăie*. Apropierea de germ. *Geländer* „parmaclîc, balustradă“, de unde germ. *Geländerei* un derivat posibil în această limbă, cu toate că n-ar prezenta prea mari dificultăți semantice, e greu de admis din pricina formei. Ar trebui să admitem sincoparea celei de a doua silabe, așa dar o formă *ghedărai, din care, prin încadrarea morfologică la declinarea a III-a, *ghidărăie*. Pentru această explicație ar pleda, într-o anumită măsură, și forma *gladarăie* înregistrată la Călugăreni. Poate că mai admisibilă ar fi apropierea de un derivat tot în -ei de la germ. *Gatter*, care nu are numai sensul tehnic cunoscut de „ferăstrău mecanic“, ci și acelea de „parmaclîc“, „gratii“, „zăbrele“. Așadar, *Gatterei* > *gadarăie*, cu sonorizarea lui -t-.

Termenul *Geländer* este cunoscut însă în graiurile populare din regiunea de care ne ocupăm. El înseamnă „drug la scară în care sînt înfipti fușteii“ (Moisei), „lemn pus pe marginea unui drum din pădure pentru a nu permite buștenilor trași la vale să alunece în afară de

drum“ (Cîrlibaba), „perete de scîndură la canalul prin care iese apa din *hait* și o dată cu ea și plutele“ (Borșa), „balustradă pe marginea punții“, „stîlp, dereg“, „gard de lețuri“. Ultimele trei sensuri sînt cunoscute în satul Nepos, raionul Năsăud. Aici se cunoaște și forma *gäländer*, foarte apropiată de etimonul german. Ca și în multe alte cazuri, atît cuvîntul *gadaraiie*, cît și *galandăr*, nu apar în dicționarele noastre.

La Crucea, „șeful unei exploatări forestiere“ este numit și *buhälter*. Subiectul știe că *vorba e adusă aici*. Ea trebuie să fi circulat în timpul cînd unele exploatări forestiere erau conduse de firme germane. În germ. *Buchhalter* înseamnă „contabil“, astfel că originea termenului este indiscutabilă. La fel de clară este originea cuvîntului *cailac* „trunchi, capăt de butuc nefolositor“ (germ. *Keilhacke*). Acest cuvînt există și în ucraineană cu forma asemănătoare *kailak* „butuc scurt, capăt de butuc“ (v. B. D. H r i n ĉ e n k o, *Slovari ukrainskogo iazika*, p. 744), așa că nu-i de înlăturat nici ipoteza că el ne-a putut veni și prin intermediul acestei limbi.

O unealtă specifică profesiunii în discuție este *clupa*. Ea servește la măsurarea volumului buștenilor. Mai înainte i se spunea și *grosar*, după cum arată M. I t t u în „Revista pădurilor“, anul XXXIV (1922), p. 661, *compas forestier* dar și *clupă*. Acestui cuvînt i-a fost dedicată de autorii ALR o hartă (nr. 620), în vol. II (serie nouă), însoțită și de desenul unei respective. De aici rezultă că termenul e cunoscut mai mult tot în regiunile muntoase ale țării. Diferitele variante care pot fi văzute pe această hartă nu prezintă importanță în discuția de față. Ne interesează numai răspîndirea largă a acestui termen tehnic german, realizată, desigur, la început, prin intermediul lucrătorilor și tehnicienilor germani. *Clupă* e tot una cu germ. *Kluppe*, obișnuit avînd sensul de „clește“.

Un alt cuvînt german, *Draht* „sîrmă“ are, în mai multe localități (Moisei, Crucea, Ostra, Galu, Poiana Grințieșului etc.) forma *drod* sau *drot*. În loc de *calumbă* „funie groasă de sîrmă împletită cu care se leagă pluta la mal“ se spune și *funie de drod* (Borșa). Trecerea lui *a* la *o* poate fi explicată fie prin admiterea filierei maghiare, fie printr-o pronunție dialectală germană. Să se compare germ. *Span*, de care a fost vorba mai sus, cu forma, curentă prin satele din Bucovina, *șpon*.

În expresii ca *am sfredelit duri*, *am băgat sîrma duri* (Cîrlibaba) însemnînd „am sfredelit sau am băgat sîrma prin lemn pînă în partea cealaltă“, avem de-a face cu germ. *durch*, în funcție adverbială.

„Canalul prin care iese apa din *hait*, *șlaițul*“ este denumit la Cîrlibaba, unde influența germană e foarte puternică, și *flūdăr* (pl. *flu-dăre*). În afară de acest sens, întru totul asemănător cu al germ. *Fluder* „scoc la moară, jghiab care aduce apa la roata morii, canal“, în satele Dorna Arinu, Crucea, Poiana Grințieșului, Galu și Izvorul Alb a fost notat termenul *fludăr*, de fapt și cu variantele *fludur*, sau chiar *flutur* (ultima rezultată prin etimologie populară), și cu sensul de „tablă alcătuită din butuci fixați cu un capăt pe canalul numit *șlait*, iar cu celăl-

lalt lăsat liber pe apă, un fel de prelungire a *șlaișului*, avînd menirea de a ajuta plutei care vine cu viteză din *hait* să se înscrie în curentul de apă al riului“. I se mai spune și *raclă plutitoare*. La altă construcție numită *purif* (despre ea va fi vorba mai departe) există un *flutur zăcător* sau *flutur fix* (Crucea), alcătuit tot din mai mulți bușteni puși alăturați sub formă de tablă, pentru a sprijini această construcție. „Apa care iese prima dată pe *șlaiș* din *hait* se numește *förvas* (germ. *Vorwasser*) la Cîrlibaba, Ciocănești : *apa care vine întii, fruntea haitului* (Cîrlibaba). După ea urmează *trúcul* : *apa mai subțire care iese din hait înainte de a ieși grosul ei, trucul* (Cîrlibaba). Termenul *truc* poate fi germ. *Druck* „apăsare, presiune“, cu pronunțarea forte a ocluzivei inițiale „dulci“, caracteristică multor dialecte germane.

Unei „scînduri de 5—6 cm grosime“ i se spune la Moisei *fóștă* (pl. *foște*), iar la Salva *poștă*. Este tot un termen german, *Pfosten* „scîndură groasă, ușor (la ușă)“, pe care *Dicționarul Academiei* îl invocă pentru a-l explica pe *foastăn*. O dată cu trecerea în limba romînă, grupul inițial *pf-*, neobișnuit la noi, a fost descompus în elementele sale componente. În unele locuri s-a impus varianta cu *p-* (*poștă*), în altele, cea cu *f-* (*foștă*). Reflexul ca *f-* al grupului *pf-* din elementele germane mai apare și în alte cazuri, de pildă în *fenig*, cunoscut prin Bucovina și desigur și peste munți, din germ. *Pfennig*. În cazul cuvîntului *fândilă* neînregistrat în dicționarele noastre, cunoscut pe Valea Bistriței și în Maramureș, cu sensul de „tigaie cu coadă“ (asemenea *fandile* se folosesc și la stropitul ulucului cu apă în timpul verii), credem că a avut loc același fenomen. În germ. există cuvîntul *Pfanne* „tigaie, cratiță“ (cf. și *Pfannendeckel* „capac de tigaie, capac de cratiță“, care ar putea fi și el amestecat în forma rezultată în romînește, aceea de *fandilă*). În orice caz, finalul cuvîntului romînesc s-a modelat după termeni de felul lui *candelă* etc., sau a cuvintelor formate cu sufixul *-ilă*. Consemnăm și forma *fanglă* de la Panaci și Crucea. Nu a fost însă înregistrată o formă cu *p-*.

De origine germană indiscutabilă este *gater* (germ. *Gatter* „ferăstrău mecanic“), pătruns nu mai devreme decît sfîrșitul secolului trecut, probabil. E atestat în articolul lui M. Anania din anul 1900. La fel și *leafă* „lopată la cîrma plutei, scîndură prinsă de condeiul cîrmei“. *Cîrma are condei și lopată sau leafă ; noi zicem lopată, cei de pe Bistrița zic leafă* (Gura Haitei). E germ. *Löffel* „lingură, lopată“. Pe teren românesc s-a creat și un verb a *lefui* „a tepși sau a tipări mămăliga“, întrucît pentru *teapșă* se spune în multe locuri și *leafă*. Cuvîntul *partie* „echipă de lucrători forestieri“ trimite atît prin accent, cît și prin sens, la germ. *Partie*.

Termenul *plancă* este cunoscut de lucrătorii forestieri cu următoarele sensuri: 1. „Uluc simplu, construit în mod provizoriu pe o rîpă nu prea lungă; pe acest uluc vin buștenii la capătul de sus al ulucului“. Uneori pe *plancă* vin buștenii pînă în vale la locul de încărcare a remorcilor sau a vagonetelor de munte. Acest sens e cunoscut la Moisei, Borșa, Panaci, Geamăna, Crucea, Holda, Galu, Călugăreni, Poiana Grințieșului, Pipirig, Boroaia. 2. „Locul de la capătul de sus al ulucului

unde se adună lemnele pentru a fi date la vale; *bofintău, lujniță*“ (Sabasa, Hangu, Vatra Moldoviței). În legătură cu primul sens, sînt cunoscute expresiile *plancă într-o ureche* (acest fel de scoc este construit din bușteni puși numai pe o parte, dinspre vale) sau *plancă moartă* (Voitinel, raionul Rădăuți). Sensul 2 este posterior. În germ. *Planke* înseamnă „scîndură“, iar verbul *plancken* „a îmblăni cu scînduri“. Același sens al verbului îl are și derivatul românesc *a plâncui* „a construi o *plancă* din butuci, uneori despicați sub forma unor scînduri groase“. *A plâncui* mai înseamnă și „a da buștenii la vale pe *plancă*“, așa cum *a ulucări*, derivat de la *uluc*, are același sens. Și în ucr. există *planka* „scîndură, coajă de lemn“, întocmai ca în germană. La noi, termenul trebuie pus în primul rînd pe seama lucrătorilor germani și numai incidental, ca și în cazul lui *șilvaha, cailac*, pe seama unor împrumuturi locale din ucraineană.

În articolele amintite din „Revista pădurilor“ este trecut sortimentul lemnos numit *raie* „lemn rotund, lung de aproximativ 20—22 m gros de 35—37 cm“. Dintre dicționare, cel al lui Scriban îl notează sub *raia*, explicîndu-l din germ. *Rahe*. Sînt pomenite totodată și niște forme asemănătoare din poloneză și rusă. În dicționarul german-romîn al lui Schroff se dă pentru *Rahe* sensul de „vargă de vintrelă“. În satele Coverca, Panaci, Gura Haitei, Călugăreni, Calu-Iapa unde a fost înregistrat, cuvîntul *raie* trebuie pus pe seama lucrătorilor de limbă germană. Ținînd seama de sensul marinăresc originar al termenului, am putea face apropierea cu cuvinte ca *galion, cătarg, trinchet*, aparținînd la început tot terminologiei marinărești, dar folosite astăzi în Carpații răsăriteni pentru a denumi anumite feluri de lemn, întrebuițate altădată în construcțiile navale turcești. Transformarea semantică suferită de germ. *Rahe* pare a fi avut loc mai degrabă pe terenul limbii germane. În ce privește forma din limba romînă, de la un plural *raiele* s-a refăcut un singular *raia*, pronunțat însă în graiul moldovenesc *raie*, cu accentul pe ultima silabă.

Harta nr. 618 (*jilip*) din ALR, II, (serie nouă) notează pentru două puncte din Maramureș (353, Bîrsana; 362, Borșa) și în unul din nord-estul regiunii Cluj (219, Prundul Bîrgăului) cuvîntul *riz* (pl, *rizuri*, în punctul 353; informatorul din acest sat a răspuns cu doi termeni: *canal* și *riz*, făcînd și completarea: *canalul e mai mare decît cel numit riz*). Același cuvînt a fost notat în anchetele noastre și în următoarele localități: Moisei, Vișeu de Sus, Maieru, Salva, iar sub forma *riză*, în satele Holda, Crucea, Galu, Pipirig. La Moisei, prin *rizăncă* se înțelege „lemnele puse pe fundul ulucului, podeaua ulucului, a *rizului*“, în timp ce la Pipirig *a rizui* are sensul de „a construi un *riz*“, întocmai cum de la *plancă* sau de la *uluc* s-au creat verbele *a plâncui* și *a ulucări*. Aria termenului în discuție este, deci, mult mai mare decît aceea dată de harta pomenită a ALR. Cu toate acestea, în nord, în Maramureș pare a fi zona unde *riz* este cel mai mult întrebuițat. Cuvîntul trebuie explicat prin germ. *Riese* „uluc, scoc, jilip“.

Un sinonim al verbului *a ulucări* „a da lemne pe uluc“ este la Borșa *a rînu*. Verbul german *rinnen* „a curge“ poate fi invocat în cazul

de față, mai cu seamă dacă ținem cont de faptul că de multe ori transportul buștenilor de pe munte se face cu ajutorul *scocurilor de apă*. Trebuie luat în seamă și subst. *Rinne*, din aceeași familie, „uluc, jghiab“. De la un *rin sau *rină, neînregistrate de noi în anchete, dar existente, poate, în unele locuri ca reflexe al germ. *Rinne*, s-a putut deriva, ca și în cazul lui *plancă—plăncui, riză—rizui*, un verb *a rinui*, acela pe care noi l-am înregistrat la Borșa.

Cuvîntul *șnaiț* „cărare făcută prin pădure de om“ (Crucea), este germ. *Schneise* „cărare (prin pădure)“.

Un alt element de origine germană este verbul *a rictui* „a așeza, a pune în ordine lemnele la capătul de jos al ulucului numit *tason* sau *răcaș*“. După ce au fost date pe uluc mai multe lemne, lucrătorii de jos dau către cei de pe munte o comandă ca să înceteze lucrul, pentru ca buștenii veniți să fie așezați, să fie *rictuiți*. Operația aceasta se mai numește și *dreceluire*. Alături de *a rictui* mai există variantele *răctălui* și *răcălui*, precum și substantivul *rictălău* „muncitor care efectuează la *tason* operația *rictuitului*. Verbul *a rictui* are o arie destul de largă. E cunoscut la Vișeu de Sus, Borșa, Gura Haitei, Chiril, Geamăna, Crucea, Boroaia. Varianta a *răctălui* apare la Gura Haitei iar *a răcălui*, la Hangu. Substantivul *rictălău* e cunoscut la Borșa. Pentru toate trebuie să pornim de la germ. *richten* „a așeza, a îndrepta, a alinia“. Consemnăm tot acum și pe *signál* (Moisei) sau *sicnál* (Crucea) „comandă“ (germ. *Signal*, cu *s-* în loc de *z-*, sub influența rom. *semmal, semn* etc.

În legătură cu subst. *Zug* (și cu verbul *ziehen*) stă cuvîntul *a țugări* „a cărași, a trage lemnul cu ajutorul vitelor“ (Moisei). Există și derivatul *țugăș* (Moisei, Salva) sau *țugăr* (Coverca) „căraș“. *Bucovinenii la cărași le spun țugari, la tren țug, la cărașit țugărit* (Coverca).

Un ultim exemplu pe care îl mai dăm în acest paragraf acordat influenței germane este *vecsăl* „ramificație la uluc, locul unde se întîlesc două sau trei ulucuri, sau locul unde se ramifică o linie de cale ferată forestieră“. (Vișeu de Sus, Gura Haitei, Chiril, Crucea, Galu, Călugăreni, Poiana Grințieșului). Este germ. *Wechsel*, cu același sens.

Bogăția aproape de nebănuț a terminologiei de origine germană în domeniul exploatărilor forestiere și a plutăritului a fost, credem, cu prisosință ilustrată în paginile de mai sus. Trebuie să precizăm că au mai rămas deoparte o serie de cuvinte de această origine. Cuvinte germane se găsesc nu numai în terminologia silvică populară din nordul țării, ci și în alte îndeletniciri populare. De exemplu, terminologia fierăriei, a cizmăriei sau a lemnăriei abundă de elemente germane, căci o mare parte din ciocanele, ferăstraiele, gealăiele și multe alte unelte sînt numite cu cuvinte auzite de meseriașii romîni de la lucrătorii nemți, așezați vremelnic sau statornic prin diferitele orașe sau țîrguri, uneori și prin satele mai mari, din această parte a țării. Hotărîtor în această privință a fost contactul direct, de la om la om, a vorbitorilor de limbă romînă cu lucrătorii germani veniți la noi. Un mare rol în adoptarea acestor termeni l-a avut, fără îndoială, superioritatea procedurilor tehnice de care erau legați, pentru care limba romînă nu avea, adeseori, cuvîntul corespunzător. De multe ori, chiar cînd sinonimul romînesc

exista, termenul străin, care părea înzestrat parcă cu mai multă presanță, s-a impus în limbă.

În linii generale, așa trebuie să se prezinte situația și cu elementele de origine maghiară sau ucraineană. Aici trebuie considerat ca hotărâtor tot contactul direct al lucrătorilor vorbind una din aceste limbi cu lucrătorii români din satele anchetate. Avem în vedere elementele de aceste origini din terminologia de care ne ocupăm. Ca și în cazurile precedente, lucrători de limbă maghiară sau ucraineană au venit temporar la lucru în vechiul regat. În ce privește regiunile de peste munți, este știut faptul că oameni vorbind aceste limbi se află în număr mare în această parte a țării. E vorba în primul rând de populația maghiară. Vorbitori de limbă ucraineană se găsesc, după cum se știe, în nordul țării, în Bucovina și în Maramureș. Ne vom opri acum asupra elementelor de origine ucraineană din terminologia exploatării forestiere și a plutăritului.

Elemente ucrainene în terminologia pădurăritului

Înainte de a trece la prezentarea termenilor care pot fi atribuiți lucrătorilor forestieri ucraineni, sînt necesare cîteva considerații asupra elementelor de origine slavă, în general, pe care le cuprinde terminologia de care ne ocupăm. Nu-i vorba aici de elementele slave vechi ale limbii romîne, dintre care unele aparțin și sferei semantice în discuție, ci de niște cuvinte slave tehnice recente, cunoscute numai de cei care practică meseria de tăietori de lemne sau de plutași. E sigur că cea mai mare parte dintre acestea trebuiesc explicate prin ucraineană și așa vom proceda și noi mai departe. Nu-i însă exclus ca unele cuvinte slave să provină și din alte limbi slave decît ucraineana.

Se poate afirma că printre lucrătorii sau tehnicienii străini, stabiliți temporar în Carpați, unii trebuie să fi fost de origine slovenă, din provincia Craina. Nu posedăm însă știri clare în acest sens, iar datele furnizate de oamenii mai bătrîni de pe Valea Bistriței și din Maramureș sînt contradictorii sau neclare. Avem în vedere mai ales spusele unui informator din Moisei. Acesta credea că *grainerii* vorbeau o limbă care nu era nici *slovească* [slovacă] *limpede*, dar nu era nici *rusească* nici *polecească* [poloneză]. Ea trebuie să fi fost, probabil, limba slovenă. S-a arătat la timp că, după alți informatori, *grainerii* vorbeau fie italienește, fie nemțește. O informație, cu totul incompletă, asupra acestor lucrători sloveni ar putea rezulta dintr-un articol cu titlul *Importul și transportul lemnăriei din România în Ungaria*, tradus din revista maghiară „Erdészeti Lapok“, nr. 1, ian. 1903, de I. Haleriu și publicat în „Revista pădurilor“ din același an, p. 18—22. Anume, se vorbește în acest articol despre niște conducători de exploatare forestiere numiți *Primorczok*, „slavoni, italieni de origine, care tratează pe lucrătorii noștri [unguri], fie ei cît de buni, cît de activi și de stăruitori, ca un element străin și năvălitor“. Printre acești conducători „slavoni, italieni de origine (?)“, ar putea fi vreunii și sloveni. Ei conduceau lucrări de exploatare din România. Care sînt însă elementele de limbă slovenă din terminologia

cercetată este greu de precizat. Una din principalele dificultăți rezidă în marea asemănare dintre limbile slave. Cum s-ar putea afirma, de pildă, cu certitudine, că un cuvânt ca *ucinaș!* sau *ocinaș!* „semnal prin care se anunță încetarea lucrului pe uluc seara când se fac *ucinașele*,

adică rugăciunile de seară“, (slav, *otce naš* „Tatăl nostru“), este de origine ucraineană, slovacă (nu trebuie uitată nici influența lucrătorilor slovaci) sau chiar slovenă, când în toate aceste limbi cuvântul (sau cuvintele acestea) există. În aceeași situație mai sînt și alte cîteva cuvinte cu etimon slav, despre care cu greu s-ar putea spune căreia dintre limbile slave amintite aparțin. Cu toate acestea, dacă admitem că o bună parte din elementele componente ale sistemului de semnalizare forestier au intrat în acest sistem în munții din Carintia, Tirol și Craina, atunci trebuie să admitem că și cel puțin cîteva dintre elementele evident slave din acesta trebuiesc puse pe seama limbii slovene. Căci, alături de germani sau italieni, au participat la munca forestieră din regiunea amintită și lucrători de limbă slovenă. Întregul sistem a fost apoi transplatat în Carpați.

Cele mai multe din elementele slave trebuie explicate, cum am spus mai sus, prin ucraineană. Influența acestei limbi se face simțită în terminologia profesiei pădurăritului cu precădere în Bucovina și în Maramureș. Pe Valea Bistriței, de la Dorna în jos, elementele ucrainene au pătruns fie prin contactul direct cu lucrătorii sezonieri ucraineni, fie prin legăturile care unesc pe toți locuitorii de aceeași profesiune ai Văii Bistriței. Unele ucrainisme trebuie să fie destul de vechi. Mai multe par a fi pătruns spre sfîrșitul secolului trecut și în secolul nostru, când se intensifică munca în această ramură de producție, când lucrători ucrainenii sînt semnalăți nu numai în regiunea rîului Bistrița, ci și în Carpații meridionali, pe Valea Lotrului, cum s-a văzut mai sus.

În nordul regiunii anchetate printre satele de limbă ucraineană nu trebuie trecute cu vederea acelea care-s locuite de așa-numiții *huțuli*, lucrători forestieri pricepuți. Unele elemente din paragraful de față pot fi puse pe seama limbii acestora. Așa, de pildă, pare a se prezenta situația cuvîntului *cáiman*. El a fost înregistrat în localitățile Moisei, Borșa, Maieru, Gura Haitei, Crucea, Poiana Grințieșului etc., cu sensul de „lucrător, de obicei un tînăr, care se ocupă cu gospodăria cabanei muncitorilor forestieri, întreține focul și pregătește hrana lucrătorilor în timp ce aceștia sînt la lucru“. În *Slovari ukrainskogo iazika* de B. D.

Hrinčenko, p. 744, este trecut cuvîntul *kaiman* (și *kaliman*): „În artelul tăietorilor de lemne *huțuli*, acela dintre ei asupra căruia cade sarcina de a pune lemne pe foc, de a fierbe hrana și, în general, de a avea grijă de ordinea din încăperea lucrătorilor forestieri“. Cuvîntul apare însă și pe Valea Sebeșului. M. Sadoveanu, *Valea Frumoasei*, p. 150: „Lucrătorii erau la lucrul lor, la mînatul buștenilor pe unda rîului; numai *cáimanul* se afla acasă și pregătea prînzul“. Cum trebuie explicată prezența aici a acestui cuvînt din graiul *huțul*? Poate că aceștia l-au dus și pe Valea Sebeșului. Poate că la răspîndirea cuvîntului au contribuit și lucrătorii maramureșeni, mereu pe drumuri în căutare

de lucru. Nu știm apoi care-i originea cuvîntului în graiul huțurilor. El nu pare a fi un element de origine slavă, ci mai degrabă germană. S-ar putea ca atât la huțuri, cât și în graiurile populare românești care îl cunosc, el să fi pătruns de la lucrătorii străini veniți din Carintia, Tirol și Craina. Deocamdată însă, originea sa rămîne neclarificată suficient, căci constatarea prezenței lui în ucraineană nu-i suficientă pentru stabilirea etimologiei, atîta timp cît în însăși această limbă el pare a fi un element împrumutat¹⁾.

În satele Vișeu de Sus, Moisei, Borșa din Maramureș, precum și la Cîrlibaba, pentru „plută“ se folosește și cuvîntul *bócor* sau *bócur*. Termenul apare și la M. Anania, *art. cit.*, p. 292. La Borșa, dar mai cu seamă în localitățile de pe Bistrița, la Dorna Arinu, Crucea, Soci, Hangu, Izvorul Alb, precum și la Coverca și Calu-Iapa, *boc* înseamnă numai „tablă de plută, căpătîi“. În alte părți (Neagra Șarului, Galu, Călugăreni), *bocuri* sînt numai „tablele a doua și a treia, la o plută cu trei table“. La Cîrlibaba, *boc* mai înseamnă și „butuc gros și lung numai de 2—3 m“. Cuvîntul acesta este notat și de ALR, II, în punctele cartografice 334, 316 (Baia Mare) și în punctul 279 (vestul regiunii Cluj, cu sensul de „butucul rotarului“ (v. harta 567). Subiectul din Neagra Șarului spunea în legătură cu sensul de „tablă“ al cuvîntului *boc*: *Noi îi zicem boc, că-i mai scurt; bucovinenii îi zic bocur*. Tot el făcea precizarea că *bocuri* erau pînă în 1926, cînd a ieșit sîrmă multă. *Bocurile* aveau o construcție aparte. La capătul subțire al tablei, în față, se punea o nuia prinsă cu niște cuie de lemn de mestecăn pe o parte și pe alta, cite două cuie de fiecare butuc, unul de o parte a nuiiei și altul de altă parte. Așa erau legate numai tablele a doua și a treia. S-ar putea ca acest fel de construire a plutei să fi fost practicat de lucrătorii forestieri ucraineni. E clar însă că termenul *bócor* trebuie explicat prin ucraineană. În această limbă, *bokor* înseamnă „plută“ (V. B.

D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 125; v. și „Dacoromania“, III, p. 704, unde N. Drăganu stabilește etimologia unui alt termen de plutărie, *clasibocru*, pe care noi nu l-am găsit în anchetele recente din Maramureș). De la *bocori*, forma de plural al lui *bocor* în limba română, s-a refăcut un singular *boc*, în satele cu o influență ucraineană mai slabă, pentru că *-ori*, pronunțat de cele mai multe ori *-uri*, a fost simțit ca fiind tot una cu desinența de plural a neutrelor românești. Sensul de „scaun, capră care susține din loc în loc ulucul“, notat la Moisei și Salva, pentru cuvîntul *boc* ne trimite mai degrabă spre germ. *Bock* „capră“, invocat și de *Dicționarul Academiei* pentru explicarea aceluiași cuvînt, atestat prin unele locuri din Ardeal.

În satele din Maramureș și la Cîrlibaba (care în multe privințe merge, din punct de vedere lingvistic, cu Maramureșul) prima tablă a

1) Iată și explicația lui M. Sadoveanu, la p. 155, *op. cit.*: „Căci caimanul șade degeaba la colibă și n-are alta de făcut decît să se uite încolo și încoace; să cîntărească vorbele și faptele altora, să socotească și iar să socotească. Iată, n-a știut să cîntărească și să socotească nimic, dovedind că au dreptate șvabii să-l poreclească precum l-au poreclit «Keinmann»“.

plutei este numită *perednic*, a doua, *serédnic*, iar ultima, *zadár*. Când pluta are între prima și ultima tablă nu una, ci mai multe table, fiecare din acestea se numește tot *serédnic*, cu specificarea, aflată la Vișeul de Sus, că prima tablă care vine după *perednic* poartă denumirea de *serednicul întâi*, a doua (de fapt a treia din întreaga plută), *serednicul al doilea* și tot așa mai departe, pînă la *zadar*. Aceste denumiri corespund celor românești: *buzar* „prima tablă“, *mijlocar* „a doua tablă, tabla de la mijlocul plutei“, *curar* „ultima tablă“. Tablele a doua și a treia mai sînt denumite, cum am arătat mai sus, prin unele sate, și *bocuri*. Termenul *perednic* cunoaște următoarele variante formale: *peret(d)nic(ă)* la Cîrli-baba, *perchnic* la Borșa, *perelnic* la Vișeul de Sus și *perehnic* la Moisei, toate trebuind puse în legătură cu ucr. *perednii* (-ia, -ie) „care stă înainte“ (v. B. D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 1225; cuvîntul există și în alte limbi slave, de pildă în rusă). În aceeași situație se află și *serednic*, (ucr., rus. *serednii* „de mijloc, mijlocăș“), precum și *zadar* (*zad* „partea posterioară“, *zadni* „dindărăt, înapoi, în urmă“). Derivatul *zadárnic* „dăl-căuș“, creat cu ajutorul sufixului *-nik* (formează derivate arătînd ocupația), a fost discutat mai sus.

Tot în părțile nordice ale regiunii anchetate au fost notate cuvinte ca *perepustă*, *plavașcă*, *plisă*, *plișcă* sau *pîlhă*, care trebuiesc explicate prin ucraineană. Primul dintre ele, *perepustă*, denumește un anumit fel de uluc pe care se dau lemnele de pe munte. Din loc în loc, construcția de lemn a acestui uluc se întrerupe, iar buștenii corhăniți se tîrăsc în acea porțiune direct pe pămînt, micșorîndu-și astfel viteza de alunecare. În afară de acest sens, în satul Vișeul de Sus *perepustă* înseamnă și „rămășiță dintr-un butuc, putregai, partea care se dă ia o parte ca netrebuincioasă“. În ucraineană *perepuskati* înseamnă „a omite, a lăsa să treacă, a permite să treacă“, *perepuskannia* „lacună, omisiune“ (în rusă, *pustoi* „gol, vid“). De la sensul de „a omite, a lăsa deoparte“ al lui *perepuskati* se poate explica acela de „rămășiță dintr-un butuc“; de la acela de „lacună, gol“, sensul de „uluc cu mai multe întreruperi, cu goluri, pe care buștenii se tîrăsc direct pe pămînt“. În *Ukrainisch-deutsches Wörterbuch* de Z. Kuzela și J. Rudnyčkyj este însă dat cuvîntul *perepusta* „uluc, jghiab“.

Plavașcă, al doilea termen din cei înșirați, amintește de o tehnică forestieră care astăzi nu se mai practică pe rîurile din Maramureș, anume de așa-zisul *plutărit sălbatec*, căci *plavașcă* înseamnă tocmai acest lucru. Buștenii nu mai erau legați în plute și transportați de oameni, ci ei veneau singuri pe apă, în dezordine, fiind opriți într-un loc anumit. *Plavati* înseamnă în ucraineană, ca de altfel și în vechea slavă, sau în rusă, „a pluti, a naviga“. Scriban, *Dicționar*, notează pe rus. *plavún* „lemn adus de apă“. Din același radical slav este și *plávie* „lemne sau ramuri duse de apă și uneori înfipte în rîu“ (v. Scriban, *op. cit.*, s. v.). Sufixul *-așcă* (f.), sau *-așcu* (m.) e socotit de G. Pascu, *Sufixe românești*, p. 298, de origine rusă, poloneză, *-aška* (f.) *-ašek* (m.). Printre exemplele date de Pascu nu-i trecut *plavașcă*, pe care

nici dicționarele noastre nu-l înregistrează. Sufixul *-aška* există și în bulgară, dar în nordul țării el trebuie explicat prin limbile slave vecine de aici.

Cuvântul *plisă*, din ucraineanul *pléso*, are, pe lângă sensul de „bulboană”, dat de Scriban, *op. cit.*, și sensurile de 1. „baltă mare, loc liniștit în parcursul unui rîu unde, de obicei, se construiesc plute”. (Vișeul de Sus, Borșa, Cîrlibaba). 2. „loc în pădure unde se depozitează lemnul pentru a fi transportat cu mașinile sau căruțele, rampă de încărcare” (Neagra Șarului). 3. „lemn pus de-a curmezișul bății, al rîului; pe acest lemn se așează butucii cînd se leagă o tablă de plută” (Dorna Arinu, Gura Haitei, Chiril, Crucea). Din repartiția teritorială a sensurilor acestui cuvînt se poate ușor constata cum, îndepărtîndu-se de regiunea nordică, cu mulți vorbitori de limbă ucraineană, *plisă* a suferit tot mai mult modificări semantice în graiurile romînești unde influența acestei limbi e mai slabă.

La fel se prezintă situația și în cazul cuvîntului *plișcă*. Acesta denumește o „pană de lemn, un fel de cui sau ic, servind la fixarea *șprăngii* pe plută; cu celălalt capăt al acestei sîrme groase se prinde pluta la mal”. (Vișeul de Mijloc, Vișeul de Sus, Borșa, Cîrlibaba, Dorna Arinu, Coverca, Crucea). Un alt sens, care nu diferă prea mult de primul, este „lemn înfipt într-unul din butucii plutei, pe care plutașul își pune hainele și alte obiecte în timpul mersului, pe apă, sârcier” (Coverca). În unele localități (Vișeul de Sus, Dorna Arinu, Coverca, Crucea) există și varianta *prișcă*. Cuvîntul este ucr. *pliška* „pană de

înțepenit, ic” (Z. Kuzela și J. Rudnyčkyj, *op. cit.*, p. 708. ¹). Dicționarele noastre nu-l înregistrează. Există și derivatul verbal *a plișcui* „a lega două lemne cap la cap, sau alături, cu ajutorul unor *pliște*, al unor *cîrcei*” (Cîrlibaba), cu variantele *a prișcui* (Cîrlibaba), *a plișchi* (Vișeul de Sus).

Termenul *pilhă*, ultimul din cele cinci amintite mai sus, a fost notat în satele Călugăreni, Hangu, Buhalnița și în satele din nordul regiunii anchetate. *Pilhă* sau *pihlă* are următoarele sensuri: 1. „lemn nu prea gros, pus de-a curmezișul pe un drum stricat de munte, pentru a se putea trage mai ușor buștenii cu vitele la vale”. Unui astfel de drum i se spune și *drum pilhuit* (cf. *drum pătlăjit*, *drum mîzguît*, *drum argelat*, *drum ștreifuit* etc.). Cu acest prim sens, *pilhă* apare la Moisei, Salva, Crucea. 2. „bucată de lemn prevăzută la capete cu sîrme, funii de tei sau, mai înainte, cu gînjuri, servind la ancoratul plutei” (Neagra Șarului). La Borșa, „sîrmă groasă cu care se leagă pluta la mal, șprangă”. 3. „lemn pus de-a curmezișul pe capătul dinapoi al unei table de plută, legat cu sîrmă de butucii de pe marginea tablei (*mărginari*), avînd rolul de a împiedica desfacerea acesteia în timpul mersului pe apă” (Călugăreni, Hangu, Buhalnița). 4. „capăt de lemn pus sub călcîiul țapinei, la ridicat, *támos*” (Vișeul de Sus, Moisei). 5. „*plisă*, lemn pus de-a curmezișul apei, pe care se construiește o tablă de plută”, (Vișeul de Sus). Cele mai multe din aceste sensuri se explică prin ucr.

1. V. și E. Popovicz, *Ruthenische-deutsches Wörterbuch*, Berlin-Schöneberg, 1911, p. 195.

pililha, însemnând „Holzklotz“ (butuc). (v. Z. Kuzela și J. Rudnyčkyj, *op. cit.*, p. 692). Pentru sensul 4. din satele maramureșene, trebuie luat în considerație și acela de „căpătii de lemn servind la rostogolirea buștenilor, a butoaielor etc“, pe care îl dă același dicționar ucrainean-german.

Ca și în multe alte cazuri, de la substantiv s-a creat verbul *a pilhui* sau *a pihlui*, cu sensurile: 1. „a pune *pilhe* pe un drum“ (Vișeu de Sus, Moisei), 2. „a priponi pluta la mal“ (Cîrlibaba), 3. „a îndepărta pluta de la mal spre *șforul apei* cu ajutorul unei *pilhe*“ (Crucea), 4. „a pune pe capătul dindărăt al plutei butucul numit *pilhă* sau *cordar*“ (Șarul Dornei).

Elementele ucrainene sînt destul de numeroase. S-ar putea spune că, din acest punct de vedere, ele vin imediat după cele de origine germană. Excludem de aici termenii tehnici neologistici, pătrunși din limbajul tehnicienilor silvici în număr destul de mare în această îndeletnicire. Iată, în continuare, alte elemente ucrainene.

Húzăr „partea groasă a unui butuc“, înregistrat în toate localitățile anchetate, este, după cum arată *Dicționarul Academiei*, s. v., unde se dă numai acest sens, tot una cu ucr. *huzer* „idem“. În localitățile Sabasa și Hangu, *huzăr* mai înseamnă și „ultima tablă a plutei“, așadar e sinonim cu *curar* sau *zadar*. Ca variante ale acestui cuvînt au fost notate formele *húzăr*, *húzur* și *húzer*, ultima identică cu forma din ucraineană, dată de *Dicționarul Academiei*. Un derivat substantival, *huzureán*, denumește „bușteanul care se dă cu huzărul la vale pe uluc“, în opoziție cu *virșán* „copac, trunchi care vine pe uluc cu virful la vale“, tot de origine ucraineană. I se spune și *virvar*, un derivat de la rom. *virf* (la origine tot slav). Există la Crucea și verbul *a huzuri* „a tăia capătul gros al unui butuc“. (*Huzuresc lemnul*).

Unui „butuc strîmb“ i se spune la Maieru *grivúl*, la Boroaia *gribúlă*, iar la Vatra Moldoviței *crivúlă*. Originea lui trebuie căutată tot în ucraineană: *krivúlja* „bucată de lemn strîmb“. (v. B. D. Hrinčenko, *op. cit.*; cuvîntul există și în alte limbi slave, ca un derivat de la v. sl. *krivъ* „strîmb“). Cuvîntul *mîglă* trebuie trecut tot aici. În ucraineană există *megla* „grămadă de trunchiuri“ (ca și în terminologia forestieră romînească), după cum rezultă din harta 619 (*grămadă de trunchiuri*) a ALR, II, punctul cartografic 366 (Brodina), de limbă ucraineană. Pe aceeași hartă e dat pentru punctul 687 din Bucovina (Margeinea) tot răspunsul *mîglă*. Cu derivatul *mîglaș* se numește, la Moisei, „lucrătorul care așează buștenii în *mîgle*, în *stive*“.

De origine ucraineană trebuie considerat cuvîntul *corován*. El denumește „copacul doborît la pămînt, curățit de crengi și de cepuri, dar necojit“. De obicei i se lasă virful netăiat, pentru ca seva din el să se tragă în frunze. În această stare, coaja se usucă pe el și se lipește de lemn atît de tare încît numai prin copleire poate fi înlăturată. Lemnul *jupit în corovan* este de calitate superioară. Adeseori, pentru aceasta, trunchiurile se taie primăvara și se lasă cu coaja pe ele și cu virful netăiat pînă în toamnă. Cuvîntul în discuție e cunoscut la Coverca, Neagra

Șarului, Gura Haitei Panaci, Moisei, Crucea și în alte locuri. El are și variantele *coroám* sau *corán*, ultima în satul Moisei. În *Slavisches etymologisches Wörterbuch* al lui E. Berneker, la p. 566, sub *kora* „scoarță, coajă“ se dau formele ucr. *korýca* „Zimt“ (= scoarță); *korávyj* „rauh“ (= aspru, tare). Pe de altă parte, în ALR, II, harta 608 (*cojesc lemnele*), în același punct de limbă ucraineană, s-a răspuns cu verbul *curua'i* [inf], astfel că originea ucraineană a termenului (*corován*, *coroán*) trebuie dată ca sigură. Copacul numit astfel are pe el o scoarță uscată (cf. *korávyj* „rauh“). În orice caz, termenul nostru nu trebuie pus alături de *corobánă*, care-i bg. *korúba* „hohler Baum“ (= copac scorbuos), „Baumloch“ (= scorbură), dat în *Slavisches etymologisches Wörterbuch* la p. 577.

În unele localități (Crucea, Vicovul de Sus etc.) a fost înregistrat pentru „pădurar“ termenul *beréznic*. Harta 583 (*pădurar*) a ALR, II atestă cuvântul *bereznic* în două localități din Bucovina, la Marginea și la Ciocănești, precum și în punctul 366 de limbă ucraineană (aici sub forma *poberejniéc*). Informatorul din satul Ciocănești (pct. 365) susține că „dacă îl văd în sat, îi zic *bereznic*, iar dacă îl văd în pădure, îi zic *pădurar*“. Totodată, subiectul din Marginea afirmă că termenul e învechit, folosit de bătrâni. Nu credem că e nevoie să mai insistăm asupra identității acestui cuvânt din graiurile românești nordice cu cel din limba ucraineană (un derivat de la cuvântul care înseamnă „measteacăn“).

În punctul cartografic 366 din Bucovina, pentru *curăță de crengi* (*copacul doborât*), (v. harta 613 din ALR) s-a dat răspunsul *čémše súce z diérewa sokiérou*; *čémšu* „curăță crengile de pe copac cu toporul; curăț“, iar în punctul 25 (Carașova) de limbă sîrbă s-a dat răspunsul *čéšcaiu*. (V. și B. D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 2066, *čemšiatí* „a jupi coaja“). Între aceste cuvinte slave și verbul românesc *a cești* „a tăia crengile unui copac, lăsînd o anumită lungime din ele lîngă tulpină“ (Crucea, Geamăna, Holda, Fărcașa, Negrileasa, Șarul Dornei, Panaci etc.) credem că se poate stabili o legătură. În satele înșirate, el trebuie pus pe seama influenței ucrainene. Etimologia propusă de Al. Philippide, *Originea Romînilor*, II, p. 138—139 pentru acest cuvînt *a cești* „a tăia crengile bradului“ (< *cepi* < *cippus*) este greu de acceptat. De la *cep* s-a derivat verbul *a cepuri* sau *a cepui* „a tăia cepurile de brad“.

Tot aici trebuie trecut și *drúhă*. El apare în interjecția *várdu drúhă!*, notată la Moisei, avînd sensul de „atenție, vin mai multe lemne laolaltă pe uluc!“. Uneori se striga și *varda burhă!*, cu același sens. Pe de altă parte, la Vatra Moldoviței, Dîmbul Colacului și Crucea s-a notat *burhă* cu sensul de „butuc mare“. La Dîmbul Colacului am primit precizarea că acest cuvînt se folosește mai mult în Bucovina. Cuvîntul

are aspect ucrainean. El poate fi explicat prin ucr. *drug* (v. sl. *drōgъ*), cu *g > h*. E. Berneker, *op. cit.*, p. 229, dă formele *drúgal'* „Queralben beim Floss“ (= lemn pus de-a curmezișul pe plută) și *drugar*

„junges Kieferbäumchen“ (= brăduț tânăr); „Ruder“ (= lopată, vîslă). Despre aceste cuvinte, Berneker adaugă că, din cauza lui *g* pentru *h* care era de așteptat, trebuiesc considerate mai degrabă împrumuturi din poloneză. În cehă există forma *drouh* „Hebebaum, Hebestange, Klotz“ (= pîrghie, butuc). Oricum ar sta lucrurile, cuvîntul din graiurile romînești trebuie să aibă la bază una din formele existente în limbile slave din nordul țării noastre, în primul rînd în ucraineană. Varianta *bûrhâ* ar putea fi atribuită vorbitorilor de limbă romînă.

Cuvîntul *coloadă* are sensul de 1. „așchie mare ruptă dintr-un butuc la corhănit“ (Gura Haitei), 2. „lemn putred, căzut jos“ (Borșa, Gura Haitei). Înrudit cu *coloadă* este *călădău* „lemn care se pune în curmeziș pe capătul primei table a plutei; peste el se așează jugul care susține cîrma“. E cunoscut în majoritatea localităților anchetate de pe Valea Bistriței. Pe aceste cuvinte *Dicționarul Academiei* le tratează la un loc, sub *călădău*, și le explică prin magh. *koloda*. Dar și în ucr. există termenul *koloda* „Holzklotz, Block, Stamm“ (v. E. Berneker, *op. cit.*, p. 543). Din această cauză credem că sub forma *coloadă* cuvîntul trebuie considerat ca împrumut din ucraineană, iar *călădău*, ca fiind de origine maghiară. Pentru acesta din urmă adăugăm și următoarele variante formale înregistrate pe teren: *cărădău*, *colodău*, *caladău*.

Tot în acest paragraf se integrează și *hreadă* „stîncă colțuroasă la marginea apei de care se pot izbi plutele“ (Cîrlibaba). *Dicționarul Academiei*, sub *hreadă*, notează următorul sens: „vad, loc pe unde se poate trece un rîu cu piciorul“. Același dicționar pune cuvîntul pe seama influenței ucrainene. Ambele sensuri pe care le-am dat nu sînt departe de acela al cuvîntului *grînd*, de origine veche slavă în romînă, cu care *hreadă* din ucraineană se află într-o strînsă legătură, fac adică parte din aceeași familie.

Un alt element de origine ucraineană este *hâte* „zăgaz, întăritură din nuiete la marginea apei“ (Vicovul de Sus). În ucraineană, *hati* are același sens. El trebuie despărțit de *hâit* „zăgaz, stăvilar, opust“, deși Scriban, *op. cit.*, îl derivă pe acesta din urmă tot din ucr. *hati*. Aria cuvîntului *hate* (*hatie*), cu sensul amintit, este mult mai largă (cuvîntul e cunoscut, de pildă, și prin regiunea Iași), în timp ce *hâit* „stăvilar, opust“ e folosit numai în regiunile unde se plutărește, îndeosebi pe Valea Bistriței. *Dicționarul Academiei* îl socoate pe *hâit* de origine maghiară, cu specificarea că această etimologie e probabilă.

Mai cu seamă în ultima vreme s-a introdus pe Valea Bistriței o construcție pe apă căreia localnicii îi spun *purîf*. Cuvîntul are următoarele variante: *porîh* (Moisei Borșa), *purîh* (Vișeu de Sus), *puric* (Galu), *purîf* (Cîrlibaba), *porîmf* (Călugăreni). El denumește un fel de „prag în curmezișul apei, de la maluri pînă aproape de mijlocul ei“. *Firul apei* e lăsat liber spre a nu împiedica trecerea plutei. *Purîfurile* se construiesc cu scopul de a crea, din loc în loc, de-a lungul Bistriței, niște *dolii* sau *bâlți*, unde se pot lega plute. Alteori *purîfurile* au rolul de a micșora viteza apei în locurile prea repezi.

Numai în localitatea Moisei s-a notat și sensul de „porțiune de drum *mizguit*, cu lemne puse de-a curmezișul, pentru a ușura transportul buștenilor la vale“. Dar și aici sensul de *prag* este evident, căci aceste lemne, puse din doi în doi metri, sînt de fapt tot un fel de praguri. Termenul, ca mulți alții de mai înainte, nu-i înregistrat în dicționarele noastre. El este de origine ucraineană, corespondentul în această limbă al v. sl. *pragz*, din care derivă și rom. *prag*, rus. *porog* etc. În ucraineană, prin fenomenul specific acestei limbi de trecere a lui *o* în *i* (ca și a lui *e* în *i*) a rezultat forma *porih* (cu $g > h$), pe care o dă dicționarul citat al lui B. D. Hrinčenko, la p. 1453, avînd sensul de „prag“. Forma cu *-h* final se întîlnește prin satele maramureșene. În celelalte localități, spiranta velară finală a fost transformată în *-f* sau în ocluziva velară *-c*. Tratatamentul sunetului *-h* final (*-ch* sau χ) din elementele slave vechi a fost discutat de E. Petrovici într-un articol din „Dacoromania“, XI, p. 190—192, intitulat *H final în elementele slave*. Transformarea acestui sunet în *f*, *v*, sau *u*, exemplificată acolo nu numai cu termeni vechi slavi, ci și maghiari sau vechi turcești, apare și în unele cuvinte ucrainene, sau chiar germane, din graiurile populare romînești. Printre cele ucrainene trebuie trecut *purif*, iar dintre cele germane amintim pe *Blech*, devenit *bleu*, *blev* etc. Pentru variantele lui *bleah*, v. harta 536 a ALR, II (seria nouă).

Cuvîntul *homoancă* e sinonim cu *stăvilar*, *opust*, *zăgaz*, *hait*. El e cunoscut în mai multe localități, ca de pildă în Cîrlibaba, Gura Haitei, Coverca, Moisei. *Homoanca* îi ca un fel de gară, un fel de hait unde se opresc plutele pentru ajustare și pentru a lăsa să treacă apa înainte. *Altfel*, plutele care merg mai iute ca apa [ieșită din hait], ar ajunge înaintea acesteia (Gura Haitei). La Coverca și Crucea, *homoancă* înseamnă și „iaz, baltă mare și adîncă“, sens care se explică ușor din primul. De remarcat că la Moisei el are și forma *homo/ancă*, cu *o* și *u* în hiat. În 1911, „Revista pădurilor“ (anul XXV) publica un articol al lui C. Ianovici, *O excursie forestieră în Bucovina*, unde se vorbește la p. 22, de stăvilarul numit *Hamovanka*, situat pe pîrăul Negrișoara, un afluent al Dornei, cu care se unește în dreptul satului Cîndreni. Aceasta se poate vedea clar și de pe harta publicată la p. 17, unde-i trecut stăvilarul *Homovanka*. În apropiere de satul Cîrlibaba se află toponimicul *Homovanca Bitca*. Care poate fi originea acestui cuvînt devenit și toponimic? Credem că cu greu poate fi emisă ipoteza unui antroponimic feminin devenit pe de o parte toponimic, pe de altă parte apelativ cu sensul de „zăgaz, stăvilar, hait“. În *Slavisches Etymologisches Wörterbuch* al lui E. Berneker, la p. 376 este trecut cuvîntul *ham*, care în cehă are sensul de „Wasserpfahl; Hemmstock (in der Mühle)“ (= stîlp, pilon la moară). După aceasta urmează cuvintele *hamovati*,

hemovati „hemmen“ (= a stăvili); apoi *hamovacka*, *hemovacka* „Hemmschuh“ (= obstacol); *hamulec* „Hemmholz“. În poloneză există *hamovać* „hemmen, zähmen“ (= a stăvili, a domestici). Autorul dicționarului pune în legătură acești termeni din cehă și poloneză cu germ. mhd. *hamen*, apoi *hemmen* „a opri, a stăvili“; nhd. *Hemme* „frînă“. Sensurile

și forma lui *homoancă* impun o apropiere de cuvintele date mai sus. Se poate ca termenul să existe în graiul lucrătorilor forestieri slovaci, așa numiții *tăuși*, cum le spun maramureșenii (cf. *vorbă tăușească*), care au lucrat și ei în munții noștri. Ca fază intermediară între formele citate și cele din română trebuie considerată aceea cu *o* și *a* în hiat, în urma dispariției lui *v* intervocalic, ca și în *corován* > *coroán* > *coroán*. Nu putem spune dacă graiurile ucrainene din regiune cunosc cuvântul găsit în dicționarul lui Berneker. Noi l-am discutat în acest paragraf pentru a nu deschide o rubrică aparte, pentru care alte exemple cu greu s-ar găsi¹⁾.

În satele maramureșene, pentru „cîrmă la plută“ se folosește și cuvântul *opácina*, care-i tot una cu termenul dat de Hrinčenko, *op. cit.*, p. 1168: *opácina* „lopată de vislit la corabie“. La Borșa s-a notat și *jalób* „canal prin care iese apa din *hait* o dată cu plutele, *șlaiș*“. În același dicționar ucrainean este trecut *jólib* sau *jólob* „uluc canal“.

În mai multe localități, anume la Moisei, Borșa, Salva, Panaci, Coverca, Gura Haitei, Drăgoiasa, Cojoci și Crucea se cunoaște cuvântul *bútin* „porțiune de pădure în exploatare“. În satele din Maramureș este frecvent și derivatul *butinár* „muncitor care lucrează în *butin*“. Ambele cuvinte sînt de origine ucraineană. Ele sînt trecute în dicționarul lui Hrinčenko la p. 158: *bútin* „butuc gros curățit de coajă“, *bútina* „pădure în tăiere, pădure care urmează a fi tăiată“; *butinári* „muncitor în butin, tăietor de lemne“. În legătură cu acest termen, v. și Șt. Pașca, *Glosar dialectal*, București, 1928, precum și G. Istrate, *Note de lexicologie română în „Studii și cercetări lingvistice“*, I, fasc. 2, București, 1950, p. 283, urm. În ambele cazuri, *bútin* este socotit de origine ucraineană.

La fel trebuie considerat *lújnișă* „locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună lemnul înainte de a fi dat la vale“. Cuvântul e cunoscut în satele din Maramureș. Pentru etimologie, cf. E. Berneker, *op. cit.*, p. 742, *luca*, rus. *лúца*, *lúcina* „Kienspan“, ucr. *lúcyna* „idem“, ceh. *louč* „brad, lemn rășinos de brad“ I. Iordan, *Nume de locuri românești în R. P. R.*, p. 9, explică toponimicul *Lucina* din Bucovina prin ucr. *Lucina* „poiană, loc unde s-a tăiat pădurea“. Un diminutiv *lucnișă* sau *luznișă* este posibil în ucraineană. El l-ar explica pe *lujnișă* notat în anchetele noastre. Cf și sl. *ložiti* „a pune, a depozita“.

Probabil tot prin ucraineană se explică și *búcin*, care apare ca determinant al lui *stivă* (*stivă bucin*). El a fost auzit la Coverca, Crucea, Panaci. *Stiva bucin* e alcătuită din bușteni așezați pe niște lemne nu prea groase, numite *mîzgari*. În ucr., *búcina* înseamnă „lemn de fag“

1) Același radical *ham* l-am invocat altădată și pentru explicarea apelativului *hamzea*, *hamza* (pl. *hamzale*) și a toponimicului *Hamzoaia*. Ele s-ar explica dintr-un *Hammsäule, identic ca sens cu *Hemmstock*, *Wasserpfahl*. Vezi Studii și cercetări științifice, anul VI, nr. 3-4, Iași, 1955, p. 234-235.

(v. B. D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 160). Să se compare totuși și magh. *bucka* „Hügel“. Cf. și *stivă mîglă*, în care al doilea termen are exact același sens cu cuvîntul maghiar pomenit, acela de „movilă“.

Mai pomenim aici încă vreo cițiva termeni pe care îi presupunem de origine ucraineană. Mai întii cuvîntul *șoibăr*, cu variant le *șoibăr* sau *șoăibă* „lucrător care are grijă de uluc, care îl repară cînd se strică, toarnă apă pe el în timpul verii, pentru ca lemnele să meargă mai ușor la vale, sau, în timp de iarnă, aruncă pămînt ars, ca lemnele să-și micșoreze viteza“. În ucraineană există cuvîntul *șăivarok*, același cu *șăr-*

varok. Pentru acesta din urmă, dicționarul lui Hrinčenko dă, la p. 2100, sensul de „funcție avînd, în genere, obligația de a repara drumurile, podurile și altele“. Un nume de agent care să îndeplinească această funcție nu este înregistrat în acest dicționar. Originea cuvîntului rămîne încă neclară. Tot din ucraineană ar părea să fie și *buhăș* „brad mic, închircit“, pe care îl are și *Dicționarul Academiei*. Nu-i dă însă

etimologia. B. D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 147, notează cuvîntul *buhăș*, atestat în ucraineană din Galiția, cu sensul de „pădure pustiită“. Schimbarea de sens este greu de urmărit. Consemnăm și colectivul *buhășime* „mai mulți *buhași* la un loc“ sau „locul unde cresc brazii mici și închirciți numiți *buhași*“, pe care l-am înregistrat în anchetele noastre. Poate că de acest cuvînt nu trebuie despărțit nici *buhal* „locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună buștenii înainte de a fi dați la vale, *lujniță*, *bofîntău*“. Am arătat că ucr. *buhăș* are sensul de „pădure pustiită“, care se potrivește cu acela al cuvîntului *buhal*, căci locul de la capătul de sus al ulucului este, de fapt, „o defrișare de pădure, un loc de pe care s-a tăiat pădurea, o pădure pustiită“. Derivatul verbal *a buhălui* (ambele cuvinte au fost notate la Vatra Moldoviței unde sînt numeroși huțuli), însemnînd „a aduna lemnele la buhal“, a apărut pe terenul limbii romîne.

Elemente maghiare în terminologia pădurăritului

Ca și în cazul influenței germane sau ucrainene, elementele de origine maghiară au putut pătrunde în terminologia populară silvică romînească cu mult înainte de a doua jumătate a secolului trecut sau începutul secolului nostru, căci raporturile lingvistice romîno-maghiare sînt foarte vechi. Dar, ca și în cazurile precedente, trebuie să admitem că împrumuturile din această limbă, în cadrul terminologiei de care ne ocupăm, nu au putut să ia amploare decît atunci cînd exploatarea forestieră din Carpații răsăriteni au început să se dezvolte foarte mult și anume în epoca pătrunderii capitalismului în această ramură de producție. Cu acest prilej, numeroși vorbitori de limbă maghiară vin pe Valea Bistriței ca lucrători sezonieri. În ce privește regiunile de peste munți, contactul lingvistic romîno-maghiar are un caracter permanent.

Dintre termenii de origine maghiară din terminologia exploatarea forestieră și a plutăritului am amintit pînă acum pe *hăit*, *călădău*, *hóșas* „dălcăuș“, sau *bofîntău*. Despre acesta din urmă nu putem spune cu ce cuvînt maghiar trebuie să-l punem în legătură. Forma cuvîntului ne

trimite însă spre această limbă, cu toate că finalul *-ău* apare și la elementele de origine slavă. În aceeași situație se află *fortalău* „cioflînc cu trei pene“ și *furlău* „cui de fier la cioflînc, un fel de virtej“. Pentru *furgău*, *fîrgău* sau *fulgău* (i se mai spune, la Vișeu de Sus, Moisei, Borșa și *șulincău*), v. Scriban, *Dicționar*, s. v. De origine maghiară este socotit de dicționarele noastre *foltău* „coajă de copac“. Acestea nu dau însă sinonimul, notat de noi în anchete, *captăr*, tot de origine maghiară. Termenul apare la Buhalnița.

În mai multe sate a fost înregistrat cuvîntul *támos* „lemn scurt care se pune sub *călcîiul* țapinei la ridicat buștenii“. La Galu el are forma *támis*. În dicționarele noastre nu apare. Este magh. *támasz*, pe care Adalbert Kelemen, *Grosses Handwörterbuch der ungarischen und deutschen Sprache*, p. 497 îl explică prin „die Stütze“, „die Spreize“, „die Lehne“ (= proptea, reazăm, sprijin), sensuri care se potrivesc perfect cu acela ai cuvîntului notat în anchete.

Pentru „plutaș“, la Borșa și Moisei se folosește și cuvîntul *cor-mănăș*, un derivat de la *cîrmă*, ca și *cîrmaci* din limba literară. Cuvîntul există în limba maghiară. Aici el trebuie să fie de origine slavă (în magh. *kormányes* „der Steuermann“).

Alături de *tasón* „locul de la gura ulucului unde se adună buștenii corhăniți“, există și sinonimul *răcăș* (Coverca, Panaci, Vatra Moldoviței, Crucea, Chiril, Salva, Maieru, Moisei, Borșa). Verbul *a răcăși* (cu varianta *a răcășui*) are sensul de „a îndrepta lemnele la *răcaș*, a le pune în ordine“ (Crucea). El înseamnă însă și „a împrăști“, iar adj. *răcășit* (-ă), înseamnă „împrăștiat“ (ex. *lemne răcășite prin curte*). Aveam de-a face, în cazul acestui cuvînt, cu o confuzie cu termenul *răvăși(t)*. Din aceeași familie cu *răcaș* este *răcășán* „lucrător care așează lemnele la capătul de jos al ulucului, la *răcaș*“ (Vișeu de Sus, Moisei). În dicționarele noastre aceste cuvinte nu există. Ele pleacă de la un etimon maghiar. În același dicționar al lui A. Kelemen, sub *rakas* se dau sensurile: 1. Das Legen, Setzen, Stellen, 2. Der Haufe (1. punere, așezare, sau 2. grămadă, morman). Al doilea sens se potrivește întru totul cu acela notat în anchetele noastre, căci la gura ulucului se formează o mare grămadă de trunchiuri. Cu sensul de „grămadă de trunchiuri“ apare cuvîntul *răcaș* și în punctul 287 de limbă maghiară (Bicălatu), din regiunea Cluj (v. ALR, II, harta 619, *grămadă de trunchiuri*). Pe aceeași hartă, termenul *răcaș* mai este notat în punctele 219 și 260 din nord-estul regiunii Cluj, în punctele 346, 353 și 362 din Maramureș, precum și în punctul 365 (Ciocănești) de pe Valea Bistriței. Aria termenului în discuție, în urma celor arătate mai sus, trebuie lărgită și în Carpații răsăriteni.

Tot de origine maghiară trebuie să fie și termenul *tiúz* „cui de lemn în care se fixează cîrma la plută“ (Buhalnița, Neagra Șarului). La

Călugăreni s-a notat forma *tăuz*. Dicționarele nu-l cunosc. La Secu, Buhalnița, Ceahlău, *tiuz* mai înseamnă și „legătură făcută din șuvițe de piele răsucite, servind la prinderea jugului de proțap, în locul cuiului de fier care se folosește, de obicei, în acest scop“. Cu sensul de „inel de piele care unește bețele *îmblăciului*“, *tiuz* apare și pe harta 78 a ALR,

I, *ogłaji* (la *imblăciu*), în punctul 95 din Munții Apuseni, după aceea în punctul 250 (Petreștii de Jos), precum și în 386 (Marginea).

Tot în acest paragraf trebuie trecut și *răcoanță* (pl. *răcoanțe* „drug de fier prins vertical pe perinocul vagonetului de cale ferată sau la remorci, un fel de țepușă (ca la sanie), avînd menirea de a susține buștenii încărcăți“ (Crucea, Călugăreni, Poiana Grințieșului). Informatorul din ultima localitate era de părere că *talenește se spune răcoanță*. Constatăm însă că în punctul 287 (Bicălatu) de limbă maghiară, la întrebarea „Cum le ziceți celor patru pari de lemn, băgați în capetele oplenilor și care sînt puși să nu cadă ceea ce se duce în sanie?“ subiectul a răspuns cu termenul *róconfo* (vezi ALR., II, harta 357, *țepușe* (la sanie). Același răspuns a fost primit și în punctul 574 (Mihăileni) din Regiunea Autonomă Maghiară, sub forma *răcoanță*. În *Magyar nyelvtörténeti szótár*, de Szarvas Gábor și Simony Zsigmond, II, p. 1368, cuvîntul *rakonca* este explicat astfel: „subscus quaedam currum fulciens“, iar în germană, prin „Aufhaltgabel“ așa dar, „un fel de prop-tea (furcă) de susținere la car, țepușă, crăcană“. Identitatea formală și semantică a celor două cuvinte este evidentă.

Dintre elementele maghiare ale terminologiei exploatării forestiere și plutăritului mai adăugăm cîteva, unele din ele notate și în dicționarele existente. Astfel, *hintéu* (sau *hentéu*) „partea din urmă a săniei numită *sanciu*“, aflat la Neagra Șarului, Coverca etc., este magh. *hintó*. La fel și *sársamuri* „toate uneltele folosite de tăietorii de lemne“ este maghiar (v. dicționarele), ca și *tar* „încărcătură de lemne pusă pe o pereche de boi“ (Salva), apoi *tarhaz* 1. „plută“ (Cîrlibaba), 2. „lemne puse deasupra pe plută, încărcătură“ (Moisei), *ceternă* „uluc“ (Moisei) și altele.

Elemente din limbajul inginerilor și tehnicienilor silvici

Cel de al doilea strat terminologic constituit în perioada de intensificare a exploatărilor capitaliste, în a doua jumătate a secolului trecut și începutul secolului nostru, înglobează majoritatea elementelor care compun terminologia acestei îndeletniciri, așa cum a fost ea consemnată în anchetele întreprinse recent. În afară de cuvintele de diferite origini (italiană, germană, ucraineană sau maghiară), aduse de lucrătorii străini cu care locuitorii de pe Valea Bistriței, din Bucovina și din Maramureș au venit în contact direct în procesul muncii forestiere, terminologia populară a pădurăritului cunoaște și o influență a limbajului tehnicienilor și inginerilor silvici. La impunerea termenilor tehnici culți a jucat un rol și prestigiul limbii literare, pe care, astăzi, locuitorii satelor se străduiesc să o folosească — cu inevitabilele greșeli — în vorbirea lor zilnică.

Așa se explică prezența, în graiurile populare anchetate, a unor cuvinte ca *acord*, *a ancora* (pluta la mal), *baraj* „stăvilă“, *echipă*, *a monta* (o plută) „a construi, a lega o plută“, *pilot* „stîlp de care se leagă pluta la mal, *cazic*“, *rampă* (pe care se încarcă buștenii în *vagonete* sau în *remorci*). Aici trebuie trecut și *arbore cursă* „copac doborît, curățit de crengi, dar necojit, servind drept *cursă* insectelor care atacă

brazii“, cunoscut în multe din localitățile anchetate. Expresia trebuie pusă pe seama tehnicienilor silvici care au introdus acest procedeu. Pentru operația alăturării buștenilor din care se construiește o plută, în aproape toate localitățile anchetate se folosește neologismul *a asorta*, care are și forma *a sorta*, cu *a-* inițial căzut, iar cuvintele din aceeași familie *asortare*, *sortare*, *sortator* sînt de asemenea la fel de cunoscute. În localitățile Salva și Moisei, în loc de *a sorta* se spune *a solta*. Cel care face această operație se numește *soltar*, iar acțiunea este denumită și cu verbul *a soltări*. Se vede ușor cum graiurile populare și-au pus amprenta lor pe acest neologism, modificîndu-i forma. Cazul nu-i unic. *Antreprenor* a devenit în multe locuri *antîmpinor* sau *întîmpinor*, în ambele cazuri prin asociere cu *a întîmpina*. Sub influența lui *împlînta* (din lat. *implantare*), *plantație* se transformă în *plîntație* sau *împlîntație*. La fel se întîmplă cu termenul științific *bostrichus typographus*. La Holda, el nu-i prea mult schimbat: *bostricu tipografis* „insectă care atacă brazii“. La Soci, a ajuns *bóstric*, la Galu *bóstrică*, la Crucea *bóstrică*, la Borșa *bostricúș*, iar, tot la Soci, *bofs*. La Vișeu de Sus, *bostricúș* (forma sa trimite spre limba maghiară) are sensul lui *arbore cursă*, deja amintit. Termenul tehnic *a decupla*, din limbajul lucrătorilor de la căile ferate (forestiere), fiind apropiat de cuvintele care încep în romină cu prefixul *des-*, are, la Valea Borcii, forma *a descupla*. El se folosește numai în legătură cu „desfacerea“ vagonetelor forestiere. Din terminologia căilor ferate este împrumutat și *depou*, cu sensul modificat de „loc pe malul apei unde se depozitează mai mult lemn și se construiesc plute, schelă“ (Dorna Arinu). Are forma *dipou* (*Din dipou se voltează lemnul pe plisă*). La fel, *tampon*, cu sensul de „al doilea sau al treilea lemn de la mijlocul tablei unei plute, care, fiind mai lung decît celelalte, ține la o anumită distanță tabla următoare“. Verbul *tampona* are sensul de „a (se) izbi, a (se) ciocni cap în cap“ (despre lemnele care vin pe uluc) (Crucea). Tot aici se integrează și cuvîntul *stație* „schelă, locul unde se strîng lemnele pe malul apei și se construiesc plute“, poate și a *bloca* (despre uluc) „a se închide, a se înfunda“.

Printre împrumuturile din limbajul tehnicienilor se numără neologisme (elemente latine sau romanice recente) ca: *baracă* (acesta poate fi pus și pe seama lucrătorilor forestieri sezonjeri italieni), cu varianta *baratcă*, apoi *cadrel* „lemne așezate cruciș unul peste altul la capătul unei stive“ (Hangu), *canal* 1. „uluc, jilip, scoc“, 2. „șlaiț la hait, locul pe unde iese apa din hait și o dată cu ea și plutele“, *canton* „locuința pădurarului“ (poate fi pus și pe seama lucrătorilor din Italia veniți la noi; în franceză, termenul este tot de origine italiană, *cantone*), poate și *farșină* „întăritură făcută din nuiete de-a lungul malurilor, cu scopul de a evita prăbușirea lor“ (Moisei), (la origine, termenul este italian; de aici a pătruns în franceză, germană etc.; pentru forma românească cu *-r-* epentetic, cf. *marșină* „mașină“). Alți termeni: *manipulant* (aproape în toate satele), cu varianta *maniculant* (Borșa) „șef, conducător al unei exploatare forestiere, dragoman“; expresia *frontul plutei* „linia care unește capetele lemnelor celor mai lungi din partea din

urmă a unei table la plută“ (Neagra Șarului, Crucea); *a marca* „a însemna hotarul unei păduri, al unui parchet“ (Moisei), cu derivatul *mărcătură* „lemne groase de 22—25 cm“ (Crucea); expresia *pieță de apreciere* „porțiune în pădure căreia i se calculează volumul mediu și servește ca unitate de apreciere pentru restul pădurii“ (Gura Haitei); la Galu se numește *pieță de experiență*, iar la Călugăreni, *piesă de experiență*. Tot pe seama tehnicienilor silvici și a inginerilor trebuie puși termeni ca *a relega* „a construi din nou o plută sfărîmată“ (Gura Haitei, Cîrlibaba), *santinelă* „lucrător care stă de pază la uluc, anunțînd eventualele stricăciuni, sau transmiteînd semnalele“ (acesta poate avea și altă origine), *a sectiona* „a curma buștenii“ (Cîrlibaba), cu derivatul *secționator* „lucrător care secționează buștenii“ (Cîrlibaba, Crucea), *siguranță* „sîrmă groasă cu care se ancorează pluta la mal, șprangă“ (Crucea), *șef*, folosit în expresii ca *șef de pîrâu*, *de sector*, *șef de brigadă* (ultima expresie e de dată cu totul recentă).

Unii din acești termeni tehnici nu sînt înregistrați în dicționarele noastre, sau au, în graiurile populare, accepții diferite. Astfel, cuvîntul *baillon* (pl. *battoane*) „stîlp puternic bătut în pămînt pe marginea ulucului de transportat buștenii, avînd rolul de a sprijini lemnul numit *mărginar*, lemnul de pe marginea ulucului“, cunoscut în cea mai mare parte a localităților anchetate, nu-i înregistrat de dicționare. În franceză există *bâillon* „proșap“, *bailloner* „a înțepeni cu un drug“. El pare ar fi un termen silvic împrumutat de specialiști din franceză. Pronunția lui așa cum este scris nu-i neobișnuită, pentru că numeroase elemente franceze cunosc aceeași situație.

O origine multiplă pare a avea cuvîntul *balance*. El a putut fi auzit de muncitorii romîni fie de la lucrătorii italieni, fie de la cei germani sau de la tehnicienii și inginerii silvici. Are următoarele sensuri: 1. „drug gros cu ajutorul căruia se încarcă vagonetele, camioanele sau căruțele, rostogolindu-se pe el buștenii cu țapina (sensul cel mai răspîndit). 2. „Traversă pe care se așează stivele de bușteni sau de scîndură“ (Vișeu de Sus). 3. „Capăt de lemn pus sub *cîlcîiul* țapinei, la ridicatul buștenilor, *tamos*“ (Moisei, Borșa). 4. „Lemn pus de-a curmezișul drumurilor de munte pentru a ușura transportul buștenilor“ (Moisei). În fr. *balance* „cumpănă“, ital. *bilancia*, germ. *Balancier* „cumpăna (unei mașini)“. În toate localitățile aproape este cunoscut *tason* „locul de la capătul de jos al ulucului unde se adună butucii corhăniți, *răcaș*“. Dicționarele nu-l înregistrează. În franceză, *tas* înseamnă „grămadă, morman, vraf, teanc“ (aceiași sens îl are și magh. *rakas*, dat mai sus), *tassé* „îngrămădit“, *tasser* „a strînge în grămezi, a îngărămădi“. Poate mai degrabă, din pricina formei, trebuie să pornim de la ital. *tasso*, care are același sens de „grămadă“, și atunci termenul în discuție ar fi trebuit dat în paragraful dedicat influenței lucrătorilor italieni asupra terminologiei de care ne ocupăm.

La Poiana Grințieșului s-a notat *sonetă* „berbec de bătut parii la întăriturile de pe malul apei“. Este fr. *sonnette*, cu același sens. E clar că termenul se datorește tehnicienilor familiarizați cu lucrările de specialitate în limba franceză. La fel și cu cuvîntul *rizonant* „copac fără

cioturi, cea mai bună calitate de lemn“ (Galu), sau cu *tres* (pl. *trese*, la Moisei, sau *treși*) „lemn la uluc care sprijină bailonul“ (vezi mai jos descrierea amănunțită a ulucului). În unele locuri, *tres* denumește „căpățiile pe care se sprijină, din loc în loc, podeaua ulucului“ (Boroaia). La Hangu s-a notat și varianta *treză*. Nu credem că termenul poate fi despărțit de *tresă* (din fr. *trousse*), cu sensul cunoscut, atîta vreme cît prin unele locuri din Moldova se folosește acest cuvînt și pentru denumirea traverselor de cale ferată, așezate ca și *tresele* de pe hainele militare. De origine italiană sau franceză (prin intermediul tehnicienilor) trebuie considerat și *tapă* „tăietură făcută cu toporul în trunchiul unui copac“. Verbul a *tapă*, cu varianta a *talpa* înseamnă „a face o tapă“. Cf. fr. *taper* „a lovi, a bate“, *tape* „lovitură“, ital. *tappo* „idem“. Nu-i exclus ca termenul, cu o largă răspîndire astăzi, să fi fost adus de lucrătorii italieni.

Cu aceasta am terminat analiza elementelor lexicale care compun cel de-al doilea strat terminologic forestier. Nu am discutat aici termenii tehnici creați prin derivare, modificări semantice etc., tot în această epocă, pe baza materialului lexical al limbii romîne. Numărul termenilor tehnici „romînești“ este foarte mare. Locul lor este în a doua parte a lucrării, unde vom expune materialul lexical găsit pe teren, grupat pe categorii semantice, care țin seama de procesele fundamentale ale muncii forestiere.

C. Al treilea strat terminologic

Termeni de dată recentă

Vom prezenta acum cîteva cuvinte de dată cu totul recentă, răspîndite prin satele anchetate în ultimul deceniu. Ele se referă mai cu seamă la realități privind reorganizarea muncii în această ramură de producție, la diferitele inovații sau procedee noi ale tehnicii forestiere. Termenii din acest paragraf, deși foarte puțini la număr, trebuie considerați ca alcătuiind cel de al treilea strat pe care îl putem distinge în cadrul terminologiei forestiere și a plutăritului. El se suprapune peste termenii anteriori, fără însă ca să poată fi vorba de o înlăturare a vechii terminologii. Cuvintele recente coexistă cu cele din epoca anterioară și chiar cu cele care amintesc de exploatările forestiere făcute în folosul turcilor.

Dintre termenii referitori la reorganizarea muncii consemnăm următorii: În anii din urmă a funcționat societatea forestieră romîno-sovietică, cunoscută sub denumirea de *Sovromlemn*, precum și întreprinderea forestieră romînească al cărei nume pleacă de la inițialele cuvîntelor din titulatură, I.P.E.I.L. Deși marea majoritate a localnicilor pronunță aceste cuvinte corect, s-au înregistrat și unele forme aberante: *Ipelim* (Borșa), pentru I.P.E.I.L., și *Șofrotim* pentru *Sovromlemn* (tot la Borșa). Un subiect din Moisei, îndătinat în vechile realități, vorbea chiar de *mașinile lui Șofrom*, acesta considerat ca un mare proprietar de utilaj forestier.

Folosirea tot mai frecventă a procedului de formare a unor cuvinte noi din inițialele titlurilor de instituție sau întreprinderi, caracteristic pentru etapa actuală de dezvoltare a limbii române, a fost explicată de I. Iordan și prin influența exercitată recent de limba rusă, unde procedeul este destul de răspândit. Cuvinte formate pe această cale existau la noi și mai înainte, dar ele erau puține la număr (v. I. Iordan *Influențe rusești asupra limbii române*, București, 1949, precum și *Limba română contemporană*). La exemplele date de I. Iordan în lucrările amintite, adăugăm următoarele, aflate în satele anchetate. La Cîrlibaba, tractorul folosit pentru desfacerea *închisorilor* de plute, a *zahâtelor*, se numește, după inițialele fabricii sovietice producătoare, *cetezêu*. Tot aici se cunoaște și *haștezêul*, care se pare că, spre deosebire de primul, nu are *capistan* (= *cabestan*). Un alt tip de tractor folosit în ultima vreme (trebuie subliniat că procedeul desfacerii *închisorilor* de plute cu ajutorul unor tractoare e de dată recentă) poartă denumirea de *cateu*, după inițialele *K. T.* (Neagra Șarului, Coverca, Cîrlibaba). La Crucea el are forma *cacheu*, rezultată prin confuzia dintre locul de articulare al lui *t'* (muiat) cu acela al lui *k'* (muiat).

În anii din urmă au început să funcționeze de-a lungul Văii Bistriței așa-numitele *echipe fulger*, alcătuite din lucrători anume angajați, avînd mijloace rapide de deplasare (camioane), cu obligația de a interveni în ajutorul plutașilor cînd se creează vreo închisoare de plute. Consemnăm și termenii *brigadă*, *șef de brigadă*, *reprezentant* (al lucrătorilor) etc. În genere însă, termenii de dată recentă sînt foarte puțini. Chiar dacă terminologia de specialitate se va fi îmbogățit în ultima vreme, aceasta nu se reflectă în graiurile populare.

CAP. II

STADIUL ACTUAL AL TERMINOLOGIEI FORESTIERE

Am prezentat pînă acum terminologia pădurăritului din bazinul mijlociu al Bistriței, din Bucovina și din Maramureș după criteriul componenței sale, al etapelor mai importante de constituire. Am avut mereu în vedere dezvoltarea tehnicii în această îndeletnicire, a mijloacelor de producție, de care terminologia oricărei profesii este în strînsă dependență. De la o tehnică rudimentară, veche, s-a trecut, spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, la o tehnică avansată, care s-a perfecționat neconținut în toată prima jumătate a secolului nostru și s-a îmbogățit cu noi procedee în zilele noastre. Drumul acesta l-a parcurs și terminologia corespunzătoare. Și întrucît multe din inovații se datoresc lucrătorilor de origine italiană, germană, maghiară sau ucraineană, am socotit necesară și o discuție a termenilor forestieri pe origini, am urmărit, așadar, și componența etimologică a elementelor acestei terminologii. Pentru istoria limbii române, acest punct de vedere în abordarea materialului credem că nu-i lipsit de interes.

O imagine asupra stării *actuale* a terminologiei forestiere nu poate fi însă completă dacă nu luăm în considerație și mulțimea termenilor

„românești“, adică a cuvintelor care, fie că fac parte din fondul latinesc moștenit, fie că sînt de altă origine, dar pătrunse de multă vreme în limbă, nu sînt simțite ca străine, recente. Din această cauză, în paginile care urmează vom da o prezentare *integrală* a terminologiei forestiere din satele anchetate, pentru a putea sublinia unitatea ei pe procesele de producție. Aici vor intra, deci, cuvintele din fondul lexical românesc în primul rînd. Vom proceda, într-o anumită măsură, după maniera etnografică. Vom descrie, adică, uneltele și procedeele de lucru și vom da totodată și denumirea populară, evitînd însă revenirile largi asupra cuvintelor deja discutate — ele vor fi, numai dacă va fi nevoie, pomenite, — dar insistînd asupra celor care, din punct de vedere lingvistic — formă, sens, derivare — merită această atenție. Într-o situație specială, din acest punct de vedere, se află „sistemul de semnalizare“ al lucrătorilor forestieri. El va fi tratat mai pe larg, cu încercări de restabilire a originii elementelor sale componente, la locul pe care îl ocupă acest „sistem de semnalizare“ în ansamblul muncii la pădure. Această a doua parte a lucrării, deși se va asemăna în multe privințe cu scrierile similare ale lui I. Ciupală, M. Ittu, M. Anania și alții, unde termenii forestieri sînt puși unul lîngă altul și explicați mai mult sau mai puțin corect, va avea față de studiile anterioare, pe lîngă încercările de tratare a originii cuvintelor, a problemelor lingvistice pe care acestea le ridică, și rolul de a fi o imagine cît mai fidelă a stadiului *actual* al terminologiei pădurăritului în părțile nordice ale Carpaților răsăriteni. Pentru cercetătorii de mai tîrziu, atestarea stadiului actual nu va fi, credem, lipsită de interes. În această situație se află toate lucrările privind graiurile populare.

Termenii vor fi grupați în trei mari compartimente. Prima dată vor fi prezentate cuvintele referitoare la pădure, tăierea copacilor, transportul lor de pe munte pînă în văile rîurilor de munte. Tot aici vor fi trecuți termenii privind organizarea muncii, construirea ulucurilor, precum și interjecțiile sau „comenzile“ de care se servesc tăietorii de lemne și corhăntorii. În al doilea compartiment vor fi trecute cuvintele care se referă la tehnica transportului buștenilor din văile munților la fabricile de cherestea sau de celuloză. Aici se integrează, în primul rînd, terminologia plutăritului, dar totodată se vor prezenta și cuvintele care sînt legate de celelalte mijloace de transport cunoscute în regiune. Ultimul compartiment va fi dedicat instalațiilor de prelucrare a lemnului, gaterului țărănesc de apă.

A. Munca la pădure

*Pădurea*¹⁾. În unele sate (Hn, Cr, Cl), *pădure* are numai sensul de „pădure de brad“, deosebindu-se astfel de *codru* care-i *pădure de foioase*. Această accepție a cuvîntului *codru* e atestată în satele Cr, Pn (*codru-i de arini și de răchiși, dar pădurea-i numai de brad*), NȘ (*codru-i de frunzari, pădurea-i de cetină*), Bh, Hn, Bc, Cl și în alte părți. Pentru pădure tînără

1) În acest capitol, pentru indicarea localităților anchetate, care revin de prea multe ori, vom folosi, spre simplificare, abreviațiile din tabelul pe care cititorul îl poate vedea înaintea *Glosarului* de la sfîrșitul lucrării.

s-a răspuns (la Cr) cu termenul *săhelbe*. ALR. II, harta 584¹⁾, *pădure tînără* notează acest cuvînt numai în punctul cartografic 362 (Borșa) din Maramureș. El este cunoscut, într-adevăr, în satele anchetate din Maramureș, dar aria lui trebuie extinsă și pe Valea Bistriței. Pentru aceeași realitate, se folosesc și cuvintele *tîrșătie* (Cr, PS), *sîhlă* (Cl, PG), *sîhlête* (PG) sau *puîete* (Ch, Cl). Unei păduri mici, dese, formată din copăcei și tufișuri, i se spune *huci* (PS, Cr, Cl, IA), *huceag* (Cr, Cl), *tîrșăte* (PP, Bc, Sc, Bh, IA, Ch, Cr, PS), *smidă* (Br, VS, Hn), *buhășime* (Co, PG), *tineret* (Hl). Ultimul apare și pe harta 684 a ALR. II, *pădure tînără*, în pct. 365 (Ciocănești). Să se compare și harta 585, *huciu*, unde se dă pentru Borșa răspunsul *zmidă*, pentru Ciocănești *huci*, iar pentru Pipirig *huci* și *tîrș*. Pentru „pădure deasă și înaltă“ s-au înregistrat termenii *sîhlă* și *sîhliș* (Cr), *sîhliște* (IA) și *sîhlete* (Co). S-a notat (la VI) și varianta *sîrlă*, dar cu sensul de „hățiș, tufe lemnoase“. *Sîhlă* este atestat de ALR. II, harta 586, *desiș*, numai într-un singur punct, la Ciocănești, pe Valea Bistriței. El este, cum s-a văzut, mult mai răspîndit. Alături de *poiană* (în pădure) se întrebuițează (la Cr, Hn și prin alte locuri) și sinonimul *variște*. *Răritură* cu același sens apare la VS și Cl. Acești termeni nu apar pe harta 587 (*poiană în pădure*) a ALR. În schimb, de pe harta următoare (*variște*) („partea din pădure unde copacii sînt mai rari“) se vede că el este foarte răspîndit pe întinsul țării.

După soiurile de arbori sau arbuști care cresc pe ele, diferitele locuri sînt denumite după cum urmează: *brădet* „loc pe care cresc brazi“ (Hn; cf. și harta 597, *brădet*, unde cuvîntul cu accentul pe radical este semnalat în punctul 551 (Pipirig), 353 (Bîrsana), precum și în alte puncte din nordul Ardealului), *făget* (Hn, Bh), *făgăt* (Br, Co, Pn, Sb, VI), *făgătiș* (Br, PP) și *în făgărie* (Cl). Dintre acestea, *făgăt* apare la Pipirig (v. harta 596, *făget*). Unui loc acoperit cu *stejari* (acest arbore nu crește decît arareori în regiunea noastră) i se spune în *stăjări* sau *dumbravă de stejari* (Hn). În ultima expresie, *dumbravă* pare a păstra ceva din sensul originar din limba slavă. La fel, locul acoperit cu plopi poartă numele de *în plopi* (Hn). De la *paltin* există *păltiniș* (Hn), de la mesteacăn, *mestecăniș* (Cl), apoi *frăsiniș* (Hn, Bh, IA) *ariniș* (Cl, Hn, IA), *afiniș* (IA), *aluniș* (Hn) sau *tufiș* „aluniș“ (Cl). Să se compare acestea și cu datele furnizate de hărțile 595, 601, 602, 604 și 605 ale ALR. II (serie nouă).

Relativ numeroase sînt sinonimele pentru a denumi o „pădure doborîtă de vînt“. La Ms, Co, Sb s-a înregistrat răspunsul *căzătură*, la la Sb și *doborîtură*, la Co *hoárnă*, la VS și Cl *răsturnătură*, la Ms *picătură* (de la *a pica*), la Chi *plăghie*, iar la Cr *palancă*. La Br, unui copac doborît de vînt cu rădăcină cu tot i se spune *răgălie* sau *rup-*

1) De cele mai multe ori, referirile la ALR. II vor privi numai punctele situate în zona din care a fost adunat materialul nostru, precum și regiunile învecinate, și anume: pct. 346 (Negrești), 353 (Bîrsana) și 362 (Borșa) din Maramureș, pct. 355 (Ciocănești) de pe Valea Bistriței, pct. 551 (Pipirig) din apropiere de bazinul Bistriței, precum și punctele 219 (Prundul Birgăului) și 229 (Toplița), din ținuturile vecine de peste munți.

tură, iar la Co răsturnătură sau hoarnă (hoarnă-i spuneau bătrîni, acu-i spunem răsturnătură).

Soiuri de conifere. Vom da aici numirile populare așa cum au fost ele înregistrate în anchete. Cel mai răspîndit conifer este *bradul*. La Cl, Gl, PG ni s-a spus că există un soi numit *brad alb*. Sinonime cu *brad alb* sînt *hașcă* (Os) și *brădăncă* (Gm). La Cr *hașcă* și *brădăncă* înseamnă același lucru. Lemnul acestei specii e *mai des la mijă și mai zemos*. *Hașcă* înseamnă și „lemn gros cu multă apă în ei“ (PG). *Brad molid* a fost notat la PG și Cl, iar la Gl, simplu, *moliift*. *Bradul luc* are cetina lungă, albicioasă (PG). *Luci* e sinonim cu *pin* (IA). Pentru originea lui *luc*, să se compare cele invocate mai sus, sub *lújniță*, din *Slavisches etymologisches Wörterbuch* al lui E. Berneker, p. 742, sub *luča* (rus. *luča*, *lucyna* „Kienspan“, ucr. *lucyna* „idem“, ceh. *louc* „brad, lemn rășinos de brad“). O specie de conifer pe cale de dispariție este *tisa* (Cl, PG, Gl). *Tămîierul* este coniferul cu *scoarța ca la cireș, care sloboade tămîie*, iar *îperul* (Cl, Gl, PG) sau *inîperul* (Gl), este un „brad țepos din fructele căruia se face rachiu“. Termenul este recent pătuns în graiurile populare, după cum a arătat și I. Iordan într-o notă din „Buletinul Philippide“, IX (1942), p. 128, căci latinescul *juniperus* s-a păstrat sub forma *jneapăn* și a fost notat ca atare în mai multe puncte (PS, Cl, Gl, PG). La IA este cunoscută specia numită *crin* „brad cu cetina plîngătoare“. *Dicționarul* lui Tiktin îl explică în legătură cu tulpina lui înaltă, fără crengi, care amintește de lujerul crinului. Din descrierea făcută acum o sută și mai bine de ani de Mihalic de Hodocin (*op. cit.*) acestei specii de conifer (autorul pledează acolo, după ce expune marile calități ale acestui soi, pentru extinderea plantării lui) rezultă că unul din atributele sale este mirosul puternic și plăcut, așa că și această notă ar putea fi luată în considerație pentru explicarea denumirii sale de *crin*. O altă specie de brad, insuficient definită, este *jmetelinul*. Cuvîntul a fost auzit în localitatea ID din Maramureș.

Fructul bradului poartă următoarele denumiri: *con* (*conuri de brad*) (VD), *pere de molid* (VS), *ciucalău de brad* (ȘD) sau *ciucalău de molid* (Ms), *cucuruz de brad* (Cl și PS). O specie de conifer mic poartă numele de *durzău* (Ms).

Pentru a nu deschide o nouă rubrică, vom trece aici și cîteva termeni care se referă la aspectul exterior al diferitelor soiuri de conifere. Un „brad mic și stufoș, cu multe cepuri“ este numit *tîrș* (Sb, Co, *tîrșăjie* (IA) sau *buhaș* (Sb, Cr, Br, PG). În cîteva localități, bradului al cărui tulpină se desface spre vîrf în două sau mai multe brațe i se spune *îngemănat* (VS, PG etc.), *brad cu feșnic* (Gl) sau *brad cu stîlpări* (Br). Expresia *molid gemenar* o discută și I. Iordan în „Buletinul Philippide“, VII—VIII, p. 276. La Cr apare *gemenar*, același cu *brad cu copchilet* sau cu *brad cu furcă*. Cf. și *brad înfurcit* (VS, Ms) sau *înfurcitură* (VS). Tot după aspectul exterior, un brad foarte gros la tulpină, dar și foarte subțire în sus, este denumit (la Crl) *fusar* sau *cocian*. Dacă tulpina are cam aceeași grosime de la pămînt pînă aproape de jumătate, bradul e numit *oblu* (*lemn oblu*) (Crl și Ci), sau *sălhă*,

tot în prima localitate. Un brad lung și subțire se cheamă *silhă* sau *sihlan* (Br).

Pentru „sevă de arbore“ se cunosc următorii termeni: *mizgă*, *mijă*, *mursă*, *zămărie*, la brad, iar la paltin, *mușterează* (Cl). Despre *mizgă* un subiect (din NȘ) spunea așa: *noi spunem mizgă, dar după carte se cheamă sevă*. Seva bradului pînă în iulie e numită, în același sat, *mizga întâia*, iar cea din iulie pînă în septembrie, *mizga a doua*. *Mijă* apare la PG, Bl, Cl și Ms (aici a fost notat și *mursă*), iar *zămărie* la Cl. La Gl s-a răspuns însă cu *sevă*. Cercurile concentrice după care se pot număra anii unui trunchi de brad se numesc *vrîste* (Cl, Os) dar și *mîje* (Os, Cr).

Lemn nefolositor. În această rubrică vom trece termenii folosiți pentru denumirea lemnului putred, cu scorbură, uscat, nefolosit în construcții, bun numai pentru foc. Pentru „brad uscat“ sînt consemnate sinonimele *ciung* (Cr, PG), *ciomp* „brad uscat, și rupt de la jumătate“ (Gl), *sihlan* (VS), *cioablă* (Cl), *ciorlă* „copac rupt de vînt“ (VM), *ciurlă* (VS, Br), *copac ciurlit* (ViM: *ori cade altul pe el și-l rumpe, ori îl rumpe vîntul. Omul nu-l ciurlește*). Pentru „lemn putred“ (o parte sau în întregime), consemnăm următorii termeni: *păncină* (Ms, VS), cu derivatul verbal *a păncini* „a scoate cu toporul partea putredă dintr-un lemn“ (VS), *coloadă* „lemn căzut jos și putrezit“ (Br), *colnare* (pl. *colnări*) „partea putredă dintr-un copac“ (Cr), *perepustă* „rămășiță putredă dintr-un butuc“ (VS), *ăușuș* „lemn putred“ (Br, VS). *Lemnul așuș trabă păncinit cu securea din capătul cel gros, no! Cînd mergi pe el cu potcoava, cîntă a beteag. Lemnul tare cîntă mai virtos* (ViM). *Răgălie* are și sensul de „lemn rupt de vînt și topit jos“ (Br). Același sens apare și la Panaci. Mai adăugăm aici cuvintele *șcrablă* „lemn rău“ (Cr) (acest cuvînt are sensul de „ghete stricate“ prin alte locuri din Moldova), *budugănie* „copac urît“ (Cr), *răgăzoaie* „buștean care nu poate fi folosit la nimic fiind putred“ (Cr). Destul de răspîndit pentru noțiunea de „brad cu mijlocul putred“ „brad putred“ este cuvîntul *iescăr*, discutat și de I. Iordan, *Notes de lexicologie roumaine*, „Bulletin linguistique“, IX (1941), p. 62, pe baza unei informații primite din satul Borca, de pe Valea Bistriței. A fost notat, ca determinant, în următoarele localități: Cr (*brad iescos*), VS (*copac iescos*), Cl (*lemn iescos*), iar ca substantiv, sub forma consemnată de I. Iordan, la Br, PG, Cl, Gl, Bc, Ms, Pp, GH, Ng. Pe brazii putrezi crește *iască*. De aici și denumirea lor de *iescari*.

Unui „copac cu trunchiul boșted“ i se spune *știubéi* (Cl), *brad stupos* (Co, Gl, Cl), *fluiier* (Co), *bortar* (Chi, Gl, PG), *brac* „copac uscat, stricat, boșter, lemn care nu-i bun la nimic“ (Ms, Hl, Co, Pp, Cr). Verbul *a brăcui* „a alege partea putredă dintr-un butuc“, înregistrat la Hl și la Ms, are (la PS) ca sinonim pe *a huzări*, derivat de la *huzăr*.

Bolile bradului. Un mare dușman al bradului este insecta numită științific *bostrichus typographus*. Este o muscă ale cărei larve intră sub coaja bradului. Termenul este destul de cunoscut în graiurile populare, după cum s-a văzut mai sus, unde am prezentat influența limbajului tehnic, al inginerilor silvici, asupra vorbirii lucrătorilor forestieri. Adăugăm aici pe *musca boștriță* (Cr). La Co, acestei insecte i se spune

și *gîrgăriță*. Combaterea acestui dăunător se face după procedeul numit al *arborelui cursă*, despre care iarăși a fost vorba mai sus. Acesta este un copac sănătos, pregătit anume pentru *cursa gîrgărițelor* ce s-au depus pe un copac din apropiere. *Gîrgărițele își depun ouăle sub coaja copacului tăiat. Cînd ouăle sînt în clocitură, se ia coaja copacului. Din cauza soarelui, larvele mor.* „Copacul în picioare, mîncat de insecte“ se numește *muscar* (Co). Expresia *arbore cursă* e atestată și la Br, Crl (aici i se spune și *probă*), Cr, Hl, Sc, iar *muscar*, la Gl, VJ, VM și în alte locuri. Alături de *muscar*, se folosește, cu același sens, și *gîzar* (Br) sau *lemn insectat (în care-i băgat boștrița)* (Cr). Un alt dăunător este mătreața bradului, căreia, (la Hl și Gl) i se spune și *mușchiul bradului*. Un subiect a vorbit și despre cari ca de insecte care atacă brazii: *cariul carește bradul* (PG).

Organizarea muncii la pădure. Lucrătorii forestieri sînt organizați în echipe de cîte 4—8 oameni. Alături de *echipă* apare *brigadă*, termen cu totul recent. În satele din nordul regiunii anchetate (VS, Ms, Lr și Cr), pentru *echipă* se folosește și cuvîntul *partie*, care amintește de organizarea muncii forestiere din timpul stăpînirii austriece. În aceeași situație este și *partifilu* (VS) „șeful unei echipe de lucrători forestieri“ (din germ. *Partieführer*, probabil prin intermediul limbii maghiare). Lucrătorilor forestieri li se spune, cu un termen generic, în satele din nordul regiunii, *butinari*, cuvînt împrumutat din ucraineană, cum s-a văzut, în timp ce în restul regiunii se folosesc expresiile *tăietor la pădure, tăietor de lemne (tăietor cu sensul de „trunchi pe care se taie lemne“*, apare la NȘ și Și).

În pădure există o diviziune a muncii. Aceasta se reflectă, pe plan lingvistic, în numărul mare de derivate cu sufixul *-tor*, care formează nume de agent de la numele operațiilor ce trebuie efectuate. Lucrătorul care doboară arborii poartă numele de *doborîtor* (Crl), cel care cojește bradul *cojitor*, cel care curmă lemnul după anumite dimensiuni *fasonator* (Br, Crl, VS, VM). Munca de alegere a lemnelor rele de cele bune, de așezare a lemnului după calitate este efectuată de *brăcuitori* (Bh) sau *soltatori* (Br). Lucrătorii care dau lemnul de pe munte la vale sînt numiți *corhămitori*. Alte nume de agent: *metărăr* „lucrătorul care taie lemne metri, pentru foc“ (Ms), *bouar* „cărăuș“ (Co), *butucar* „cărăuș, cel care transportă butucii cu carul“ (VN), sau *cociș* (VS, Ms, Bx). De la țapină s-a creat derivatul *țapinar*.

Echipele de lucrători forestieri au fiecare cîte un conducător căruia i se spune *dragoman, șef de echipă, șef de brigadă*. Cînd acesta are rîspunderea lucrărilor dintr-un parchet întreg, el poartă numele de *șef de pîrâu, șef de sector, manipulant*. Cel care cubeză lemnul e numit *măsurător* (GH). La Ms, Cr și Str s-a înregistrat cuvîntul *hărăbor* sau *harăbur* „om mai vechi în lucrul la *butin*, care, de cele mai multe ori, nu vine acasă cu anii și nici nu întreține relații cu familia“ (Ms). La Str, *barăbur* este „omul care nu știe de civilizație, se îmbracă cu mai multe mode“. Probabil că acest cuvînt nu trebuie despărțit de *hrabor, hărăbor*, pe care le dă *Dicționarul* lui Tiktin, după texte vechi romî-

nești, explicându-le prin v. sl. *hrábrxx*. (Cf. și *Lexiconul tehnic român*, s. v., unde se arată că termenul înseamnă „lucrător nepregătit din punctul de vedere profesional (termen cu sens peiorativ, în limbajul minerilor din Valea Jiului). Și cuvîntul *zaviț* „conducătorul unei lucrări forestiere“, (atestat la Br, Sl, GH, PG, precum și în cartea *Valea Frumoasei* a lui Mihail Sadoveanu), intră tot în acest paragraf. Într-o singură localitate (Cr), un subiect ne-a spus că „șefului unei exploatari de pădure“ i se spune *buhálter* (ger.m. *Buchhalter* „contabil“), adăugînd că *vorba e adusă aici*. Un alt funcționar cunoscut de lucrătorii forestieri este *întîmpinorul*, *intîmpinorul* sau *antîmpinorul*. Uneori cuvîntul *inginer* e pronunțat *anginer* (VS). În alte părți, pronunția acestui cuvînt e corectă. Alți termeni: *plăieș* „pădurar“ (Bh), *beréznic* „idem“, *iágăr* (VS; este germ. *Jäger*, trecut și pe harta 583 a ALR. II, în punctul cartografic 353 (Bîrsana) și în 362 (Borșa) din Maramureș). Lucrătorii din nordul regiunii anchetate numesc avansul în bani *fórșuş* (Br), iar „alimentele ridicate pentru o săptămîină de la unitatea forestieră“, *magazin* sau *premindă*. *Magazin* are în germană sensul de „magazie de alimente“. Celălalt cuvînt, *premindă*, un termen vechi din fondul latin, e atestat în VS. La Cl, în loc de *acord* un subiect a pronunțat *acort*: *se lucra înainte la acort, cîte 8–10 oameni tovarăși*. Procedul se practică și astăzi.

Baraca lucrătorilor forestieri. Locuința din pădure a lucrătorilor este peste tot numită *baracă* sau *baracă*. Apar însă și sinonimele *colibă* sau *surlă*. De fapt, aceste cuvinte nu sînt sinonime decît în mod cu totul aproximativ. *Colibă* și *surlă* denumesc niște adăposturi cu totul primitive. *Baraca borșănească* a lucrătorilor din Maramureș are unele particularități care trebuiesc reținute. La intrare este făcut un fel de cerdac, de antret, numit *ghidăraie*, *gadaraie* sau *gladaraie*. Originea termenului, pe care o presupunem germană, am discutat-o mai sus. La Ms i se spune și *brüder*, iar la Br *țuc*, deci cu niște cuvinte care par a fi tot de origine germană. Probabil că modelul acestei construcții le-a fost adus maramureșenilor de niște lucrători germani. Termenul *prici* (pl. *priciuri*) „lemn care se pune în afara peretelui la baracă; între aceste lemne și peretele de scîndură se bate pămînt, pentru ca baraca să fie mai călduroasă“ a fost auzit la Chi. *Baraca borșănească* se mai deosebește de celelalte prin faptul că la dînsa acoperișul are o gaură mare prin care iese fumul de la focul făcut direct pe pămînt, în mijlocul încăperii. De jur împrejurul focului sînt paturile pe care dorm lucrătorii. E un fel de pat comun, pe care oamenii stau culcați alătura, cu picioarele la foc și cu capul la perete, căci baraca borșănească este rotundă. Această deschizătură în acoperiș e cunoscută sub denumirea de *șofrécă* (Cr, Cl), *șoflécă* (Br, VS), *cioflécă* (Ms), sau *juvlécă* (PG, La, Ms). *Șofleica grajdului* este „gura podului, ieșită în afara acoperișului, pe unde se bagă finul în pod“. Cuvîntul e, probabil, un derivat cu sufixul *-eică* de la *șopru*. În regiunea anchetată există și derivatul cu sufixul *-eș*, *șopreș*. Sufixul *-eică* este considerat de G. Pascu, *Sufixe românești*, p. 236, de origine rusă, ucraineană,

(-eika), servind aici la formarea de diminutive. În romină a pătruns prin cuvinte de felul lui *cațaveică*, *copeică* și se întâlnește și în alte cuvinte (*scurteică*). Sufixul există și în bulgară, dar pentru nordul țării trebuie admisă originea ucraineană-rusească. Pentru trecerea lui *p* în *f*, să se compare și *toaipă* > *toaiță* la Gura Haitei („topor rău“). În ALR. II, harta 393 se dă, la punctul 872 din sudul Olteniei, forma *șofru* pentru *șopru*, iar în ALR. I, harta 138, *șură* (*de fîn*), apare din nou *șofru* (pl. *șofruri* în pct. 29 din Banat și *șofru*, tot în punctul 872, din sudul Olteniei¹⁾). Exemplele acestea arată că schimbarea sporadică a lui *p* în *f* e posibilă.

Am pomenit la timp termenul de origine italiană *palintar* „masă în baraca lucrătorilor forestieri pe care se răstoarnă mămăliga“. Din această cauză nu ne vom mai ocupa de el, ci vom adăuga alte câteva cuvinte referitoare la interiorul barăcilor forestiere. Am spus că focul se face, în multe barăci, direct pe pământ, ca la stână. Ca și aici, lemnul mai gros care se pune pe marginea focului ca să nu se împrăstie jăratecul, poartă numele de *fruntar* (Br), *buzar* (Hl, Cr, Br), *naclad* (Md, Sb, Pn, NS, VS etc.). Peste acest butuc gros se pun *celnițele* (sg. *celniță*). Ultimul, derivat de *Dicționarul Academiei*, s. v. din slav. *cel (к) *nicu*, *celo* „frunte“ (de unde și mr. *celnic* „fruntaș, proprietar mare de oi, șef“) corespunde întocmai cu derivatul românesc *fruntar*. Adăugăm că *fruntar* are și sensul de „prima tablă a unei plute, numită de asemenea și *buzar*. Unui lemn subțire de pus pe foc i se mai spune (la Ms) și *șpirholț* (din germ. *Spier* „fir de iarbă“ și *Holz* „lemn“, deci un cuvânt compus *Spierholz*). Prin unele barăci insalubre zboară, după ce se stinge lumina, niște gândaci negri numiți *șfabi* (Lr) sau *corhăni* (Br). Omul care îngrijește de baracă, face curățenie, întreține focul, pregătește hrana lucrătorilor plecați la muncă se numește *căiman* sau *căimăn*. La Str s-a notat *călman*, apropiat de ucr. *kálman* (v. mai sus, la elementele de origine ucraineană). În multe locuri acestui îngrijitor i se spune însă *focar* (PG, Cl, Gl). În ultimul sat, subiectul anchetat nu cunoaște cuvântul *căiman*. La fel și la IA: *căiman se zice în Ardeal, aici nu*. În schimb la Bh există, alături de *căiman*, și denumirile de *sócaci* (elemente de origine maghiară) sau *cuhăr*. Acesta din urmă e notat și de I. Ciupală în revista „Pădurea“, anul I (1912), p. 180: *cuhăr-bucătar* „omul care stă la colibă (baracă) și pregătește mămăliga lucrătorilor de la pădure“.

Uneltele tăietorilor de lemne Un termen generic pentru uneltele lucrătorilor forestieri am arătat mai sus că este *sarsamuri* (de origine maghiară). El a fost notat la VS, CrI, Co, Str etc. La CrI: *m-am dus să lucru la sarsamuri, care intră: chingă, cârmă, cordăluu*. De aici se vede că *sarsamuri* nu se referă numai la unelte, ci și la altfel de lucruri. Un topor mare e numit (la Cr) *bărdoăie* sau *bardăncă*. *Malarină*, cu același sens, a fost discutat mai sus. Tot un fel de topor este și *plancăciul*

1) Cf. și ALR. II, vol. I, harta 262 (*șopru*), pct.: 2, 29, 36, 872 și 886 unde apare tot forma *șofru*.

(Ms) (v. și A. G o c i m a n - O i t u z, „Observatorul social-economic“ Cluj, anul III (1933), nr. 1-2, p. 64, unde apare *plancaciu* „bardă pentru cioplit“). Un alt topor pe care se pare că l-au adus lucrătorii italieni este *morocituu*. El are *gura lată*.

Unealta specifică a lucrătorilor ferestieri este *șapina*. Alături de această formă, care-i cea mai răspândită, s-au notat și *șapin* (Cr, Ms, Sl, Crl, DA) și *șabină* (Bx). Partea de fier are un *șpiț* (*șpițul șapinei*), numit (la Cr, Os) și *pană*, apoi o *muchie*, numită *bute* (Ms). Dunga mai groasă de fier care susține *șpițul*, prelungindu-se și pe coada șapinei, se chiamă *călăraș*, (Co, VB.). Astăzi nu se mai folosește *cathoul*, „un fel de șapină din vechime“ (v. mai sus). Sub *călciiul șapinei* („partea teșită care se sprijină pe pământ când se ridică bușteni cu șapina“) se pune adeseori un căpătii de lemn numit *támos* (*tâmiș*, *tamiș*), *ciotóc* (Gl, Cl, Cr), *pilhă* (VS), *balance* (Br, Crl). Peste tot sînt cunoscute *béschia*, *ferăstrăul*, *joagărul*. La IA, „joagărului purtat de oameni în direcție verticală, la tăiatul scîndurilor“, i se spune *ștroăfă*, iar la Ms, „beschiei pentru un singur om“ i se spune *munér*. Pentru mai „ciocan de despicat lemne“, apare (la Bx) și *șléigă* „mai de bătut penele la cioflinc“, care nu poate fi despărțit de germ. *Schlegel* „mai, făcăleț“. *Putcă* are același sens ca și *șléigă* (VS).

La cojitul brazilor se folosesc unelte ca *răzușul* (Cr, Cl, Bh, NȘ, GH), *jułăul*, un derivat de la *a juli* (ViS și VJ), *sapalăul* (ViS, Ms), apoi o unealtă numită *pică* (din germ. *Picke* „cazma“; *pic* „tîrnăcop“ apare și pe harta 27, *łtrnacop*, a ALR. I: „așa îi zic cei care lucrează la drumul de fier“, în pct. 325, Oradea). *Pică* a fost notat la ViS. Tot acolo apare și *băipig*, despre care a fost vorba la discuția asupra elementelor germane. Adăugăm și pe *șlăr* (Ms și Br), notat, sub forma *șelera*, de A. G o c i m a n - O i t u z, *art. cit.*, p. 65. El trebuie pus în legătură cu germ. *schälen* „a curăți de coajă, a coji“. La despicatorii buștenilor, muncitorii se folosesc de pene de lemn numite și *găvoazde* (sg. *găvozd*) (VS, Ms, Co).

În timpul iernii, ca să nu alunece, lucrătorii își prind de încălțăminte niște potcoave de fier cu *hăcuri* sau colți ascuțiți. Acestor potcoave li se mai spune și *mîțe*: *mîța are o placă, două torți și patru hacuri*. Cuvîntul *mîța* are și alte accepții în terminologia lucrătorilor forestieri. El denumește o unealtă asemănătoare cu cîngile folosite de cei care se urcă pe stîlpii de telegraf. Această cange are o coadă de lemn și servește la rostogolirea buștenilor, înlocuind uneori șapina (Hi, Vi, GH, VM). În ultima localitate i se spune și *còțeauă*. Tot *mîța* se numește și „placa de fier cu mai mulți dinți, fixată pe fundul ulucului, cu scopul de a micșora viteza lemnelor corhănite“ (VS, Ma, VM). Tot în timpul iernii, lucrătorii poartă niște *genunchere* care-i apără de frig, umezeală, sau lovituri.

În această rubrică trebuie trecut și termenul *clupă* „compas cu deschizătura de un metru, servind la măsurarea trunchiurilor“ (Bc), sau „instrument gradat, cu un cursor, servind la determinarea volumului buștenilor“ (Cr, DĂ, Pp, Bă, Sl, Gm, Cr, Cl etc.). Sinonimul său *cleașcă* este atestat de I. G o c i m a n - O i t u z, *art. cit.*, p. 184.

S-a înregistrat și termenul *piteăuă* „panglică de la ruletă, servind la măsurătorile de lungime“ (GH).

Exploatare de pădure. Pentru această noțiune, și pentru alte câteva legate de dînsa, consemnăm următorii termeni. În părțile nordice ale regiunii de care ne ocupăm este frecvent folosit termenul de origine ucraineană *bûtin*, notat de ALR. II, harta 611, în punctele 353, 362 din Maramureș. În satele din bazinul mijlociu al Bistriței, în locul lui se folosește cuvîntul *parchét*, de proveniență cultă. *Parchet* e cunoscut și în satele din Maramureș. Sensul de „exploatare de pădure“ îl are și *slag* (CrI, Ms, Np, VS), din germ. *Schlag*, cu același sens. Pe aceeași hartă (611) a ALR. este trecut *slag* în punctul 365 (Ciocănești) de pe Valea Bistriței (cf. și răspunsurile *opșliag*, din punctul cartografic 366 de limbă ucraineană, *hōșliag*, din punctul 386 (Marginea), amîndouă din Bucovina). Un alt sinonim este *săhéibe* (PS). Cu același sens apare acest cuvînt și în *ort. cit.*, al lui I. Gociman-Oituz, p. 65.

Porțiunea de pădure tăiată de o echipă se numește *parcelă* (PG, IA, Bh, Ms), *porție de pădure* (în aceleași localități, cu excepția ultimei), *plasă* (PG), *lot* (idem). Înainte de a se începe tăierea, în unele locuri se practică procedeul determinării volumului de lemne pe o anumită suprafață cu ajutorul așa-numitei *piață de experiență* (GI), *piesă de experiență* (CI), *piață de apreciere* (GH). Pentru delimitarea unui parchet, se folosesc niște semne făcute pe copaci cu toporul. Un asemenea copac însemnat e denumit *cioplăș*. Procedeul se folosește atunci cînd întreaga porțiune de pădure urmează a fi tăiată, cînd, adică, *se taie cu rasu* (IA). Cînd însă se taie numai un copac ici și colo, cînd, cum se spune, pădurea se taie *înțarcălat* (CI), atunci *se mărcă* (GI) sau se *sămălează* (IA) arborii cu un ciocan special, cu numere pe el, se *ștempelează* (PS), iar copacului cu acest semn i se spune și *ștêmpel* (GH). (Cf. și *pădurea nu-i marcată toată rasă*, adică nu se taie toată laolaltă — GI). Parcela de pădure astfel marcată poartă numeie de *mărcătură*. *Cioplăș*, pomenit mai sus, nu-i numai copacul cu semnul pe el, ci și semnul însuși (Ms). Există (la PS) și derivatul verbal *a cioplăși* „a face *cioplăș*“. Uneori delimitarea parchetelor se face cu ajutorul *bornelor* (Co, GI), sau a *ciuhetor* (GI), iar acțiunea e denumită cu verbul *a borna*. Tot din limbajul tehnicienilor silvici a pătruns și termenul *defrișare* de pădure, de fapt pronunțat *difișare* (CI).

Copac doborît. Prima operație făcută de lucrători la doborîrea unui arbore este *taparea* trunchiului cu toporul aproape de pămînt. Se face adică o scobitură în tulpină, în partea spre care trebuie să cadă copacul. Această scobitură se numește *tapă* (Ms, CI) sau *hășchie* (PC, Os, CI, Cr etc). Verbul *a tava* „a face cu toporul o *tapă*“ (PG, Ms) cunoaște și forma *a talpa* (Bh, IA). Se spune și *a tăia tapă*, (VI), *a face tapă* (CI), apoi *a tăia hășchie* (GI, Ms, Bx, VM, Cr) sau *a da așchie* (Pp, VN). *Așchiile* care sar sub loviturile toporului se numesc și *hucuri* (sg. *huc*) (Cr). Pentru acțiunea descrisă mai sus se folosește și verbul *a încreștu* „a tava, a face o tapă“. El a fost notat în două puncte (SI și PG). Pentru „a da jos (copacul)“ sau „a tăia jos

(copacul)" (expresii curente în regiune), se cunoaște (la Ms) și verbul *a oborî* (v. și ALR. II, harta 612, unde cuvîntul este trecut în trei puncte cartografice din estul și nord-estul regiunii Cluj) sau *a îmburda* (pe aceeași hartă a ALR., cuvîntul *îmburda* e cunoscut în Munții Apuseni, prin vestul țării, în punctul 105 din Hunedoara și în punctul 36 din Banat). *Oborîre* apare și în „Orînduiala“ de pădure pentru Bucovina din vremea lui Iosif al II-lea (v. mai sus).

Cînd copacul tăiat cu beschia nu cade singur, în unele locuri (NȘ, VS) ni s-a spus că se folosește o prăjină care se sprijină cu un capăt în trunchiul copacului, iar cu celălalt într-un par, pe care lucrătorul îl ridică cu umărul. Efortul lui se transmite prin prăjină asupra trunchiului, care se prăbușește în direcția dorită. Această prăjină poartă numele de *neamț*. Cuvîntul *tulpină* cunoaște următoarele variante: *trupină* (Ms) *trupcină* (Co), *trupchină* Hg, Cl, VN). *Truchinar* „tulpină de brad“ apare la Cr. Cuvintele *buștean*, *trunchi* sînt generale în localitățile anchetate. Pentru „trunchi de brad“, (la PS) s-a notat și termenul *brădăncă* (pl. *brădănci*). *Buștîhán* are sensul (la GH) de „brad mare stufos“, *buștigană* (la Co) înseamnă „butuc stupos, boșted“. Verbele *a îmbrîncă* sau *a (se) înțăpa* se folosesc cînd un trunchi se înfige în cădere cu vîrfurile în pămînt (*bradul îmbrîncă cu botul în glod* — PG). Partea groasă a unui butuc se cheamă *huzăr*, *huzur* sau *huzîr*, cuvînt cunoscut în toate locurile. Derivatul *huzăreán* (Br, Ms, IA, Bh, PG, Hn etc.) denumește „bușteanul căzut cu tulpina la vale“, căruia i se mai spune și *turpinar* (PG) sau *botan* (PG, Co, GH Cr, Bh). „Copacul care cade cu vîrfurile la vale“ se cheamă *vîrșan* (Ms, Gm, Cr, Gl, PG), *vîrșăncă* (Br, CrI), *virșian*, cu *i* și *a* în hiat (Ms). „Copacului doborît la pămînt, necojît și cu crengile netăiate“ i se spune uneori *berbece* (Ms) sau *urs* (IA). În ultima localitate s-a notat și expresia *a tăia pădurea-n urs*, adică a face această operație în timpul iernii cînd seva fiind înghețată, copacii nu pot fi cojiți. Tot de la informatorul de aici s-a primit lămurirea că *berbece*, cu sensul dat, *se zice în sus, pe la Broșteni*. *Berbece* mai înseamnă și „lovitură puternică“ (atunci cînd se ciocnesc doi bușteni la corhănit).

Pentru „a curăți copacul de crengi, tăindu-se acestea astfel încît să mai rămînă pe tulpină niște capete scurte“, se cunoaște verbul *a cești* (ȘD, Pn, Cr, Hl, Sb, Fc, Ng). La PS are forma *a țăști*. Pe harta 613 a ALR. II, *curăța de crengi* (*copacul uoborît*), *a cești* nu apare în nici o localitate. Originea lui am discutat-o în paragraful dedicat influenței ucrainene. Adăugăm că la Cl, informatorul folosit a precizat că acest termen nu-i cunoscut. În părțile de nord ale bazinului Bistriței se face distincție între *a cești*, cu sensul dat (aceiași sens îl are la Cl și verbul *a cionta*), și *a cepuri* „a tăia crengile unui copac doborît chiar de lîngă tulpină“. Prima operație este premergătoare *cepuritului*. Există două derivate formate de la *cep*: *a cepuri*, cea mai răspîndită (PG, Cl, Bh, Gl, Cr, IA, VM, Sl, Pp, Cl, Hn), notată și în punctul cartografic 365 (Ciocănești), pe harta 613, și varianta *a cepui*, (la Br, Ms, Cr, Pn, CrI, Hl, Sb, Pp etc.), cunoscută și în punctele unde s-a auzit prima variantă. Harta amintită (613) o atestă pe

aceasta din urmă în patru puncte din regiunea de nord și nord-vest a țării. A fost înregistrat și verbul *a dorovăi* „a curăți de crengi copacul doborât“ (Ms).

Operația care urmează este *cojitul* trunchiului. Verbul *a coji* e general cunoscut, așa că nu mai e necesar să dăm localitățile unde el apare. Alteori se folosește sinonimul *a juvi* (Cr, PG). În ultimul sat, exoresia *brad jupit în mîzgă* arată că-i vorba de efectuarea acestei operații în luna mai, cînd arborii au multă sevă sau *mîzgă*. Un alt sinonim, *a belî*, apare la Ms, VS, Br, Str, Ma. În prima localitate s-a făcut precizarea (care arată că sinonimia nu este totuși perfectă): *belim copacul aacă-l iei cu foltăuă. Dacă-l iei cu toporul, îi spuî cojit. Foltăuă* este pluralul lui *foltău* „coajă de brad“. La Br, *belitură* este termenul cu care se denumește toată „cantitatea de lemne tăiate în timpul unei veri“. *A solzi* „a coji“ apare la VS. Coaja lungă de brad numită *foliău* servește la acoperitul stînelor și al altor adăposturi temporare din munte. Forma de plural cea mai răspîdită în zona anchetată este *foltăie*, dar în satele maramureșene apare *foltăuă*. Termenul a fost amintit și în paragraful despre influența maghiară. Adăugăm variantele *filtău* (VM) și *holtău*, cu *f-* > *v-* > *h-*, ultima transformare fiind similară cu aceea din *vulpe* > *hulpe* etc. La IA, sinonim cu *foltău* este *captar*. Subiectul de aici crede că *foltău vine din Ardeal; e tot una cu captăr*. De fapt și *captar* e tot de origine maghiară (v. *Dicționarul Academiei*). Termenul a pătruns și în sirbo-croată, cu sensul de „Art Schutz der Bienenkörbe“ (v. E. Berneker, *op. cit.*, p. 485). El e cunoscut, cu sensul de „capac pentru acoperit stupii de albine“ sau „capac de oală“, și prin alte locuri din Moldova, de pildă prin unele sate din regiunea Iași. Sensul de „foltău“ al lui *captar*, (notat la IA), se explică ușor atîta vreme cît scoarța de brad este des utilizată pentru acoperit diferite adăposturi. „O fâșie de scoarță de brad luată de pe trunchi în lungul lui cu securea“ se cheamă *curea* (Ms).

Pentru a se obține lemne de calitate superioară, folosite în construcții, se recurge la procedeul care constă în jupirea cojii de pe copac după ce a trecut o bucată de vreme de la doborîrea lui. Acest lemn se numește *corovan* (PG, Pn, Bh, Ms, NS, GH, Co etc.). Informatorul din PG a dat lămurirea că lemnul *corovan* se taie în primăvară, dar se jupește în luna august, cînd nu mai există sevă în el, pentru că a fost absorbită de cele cîteva crengi care i se lasă în vîrf. Între timp coaja se usucă și se prinde tare de trunchi, în așa fel încît poate fi luată numai prin cioplire cu toporul. Originea sa ucraineană am discutat-o la timp. Verbul *a coroni* „a lua coaja de pe *corovan*“ apare la Ms. (Cf. sl. *kora* „scoarță“). Consemnăm și verbul *a cătărgi* „a curăți un brad de cepuri și de coajă, lăsîndu-l întreg, necurmat“ (VN).

Demnă de remarcat este prezența, în unele sate din nord, a cuvîntului *punte* cu sensul neobișnuit de „trunchi necurmat“. La Ms el este „copacul dat jos, cojit, *nerîntuzit*“. La fel și la VM. În primul caz i se spune și *puntea întreagă*. La ViS *copacul dat jos îi punte*. Alte sensuri ale lui *punte*, ca de pildă acela de „partea mai lată la potcoa-

vele folosite de lucrătorii forestieri, pe care se sprijină talpa încălțăminteii“, sau acela de „lama țapinei, partea de fier a țapinei“, ambele notate la Moisei, și neînregistrate de dicționarele noastre, sint de importanță secundară pentru discuția de față. Sensul de „copac necurmat“ al lui *punte* stă, fără îndoială, în legătură cu folosirea unor asemenea lemne pentru alcătuirea *punților*. În latină *pons*, *pontem* denumea construcția durabilă, adeseori din piatră, făcută peste un râu. Pe terenul limbii romine, datorită unor condiții de viață materială mai înapoiată, în munți, s-a produs modificarea semantică semnalată încă de S. P. Ușcariu, *Études de linguistique roumaine*, p. 41. Chiar dacă, așa cum a arătat Al. Rosetti, *Istoria limbii romine*, vol. I, p. 180, latinescul *pons* avea încă în latină sensul cuvintului nostru *punte*, păstrarea în limba romină numai a acestui sens și folosirea pentru acela de „construcție mai mare, durabilă, peste o apă“ a unui termen străin (*pod* e de origine slavă), este încă o dovadă că pentru o anumită epocă trebuie invocate, în explicarea unor evoluții semantice, sau în păstrarea unor anumite sensuri ale elementelor latine, condițiile vieții materiale deosebite, în care s-a dezvoltat romanitatea balcanică.

Înainte de a fi dați la vale, buștenilor li se rotunjesc capetele cu toporul. Această operație este denumită în mai multe feluri. În unele locuri (de pildă la ViS, Ms, Br etc.), i se spune *a șpronțui*, la Cr și GH *a șpronțui*, la Ma *a șprânțuri*. În alte părți, chiar în unele din satele citate, verbul este de conjugarea I: *a șpronța* (Br, CrI, Ms). La ViS, VJ, VM, Ma există expresia *a face șpranț* „a rotunji capătul unui butuc“. Pentru aceeași operație se întrebuițează și cuvîntul *a ștronța*. Discuția asupra originii acestor elemente, precum și asupra altor sensuri care au fost atestate de noi pe teren, poate fi văzută în paragraful asupra termenilor de proveniență italiană din graiul lucrătorilor noștri forestieri. Echivalentul creat pe teren rominesc pentru denumirea aceleiași operații este *a olări* (capătul unui buștean). Este foarte răspîdit (Cl, Bh, IA, PG, Cr, Sc, CI, NȘ, Pn, GH, VN, Ms). Cuvîntul este atestat și de M. Anania, *art. cit.*, p. 297, dar dicționarele nu-l cunosc, cu excepția *Lexiconului tehnic român*. La GH există și varianta *a oîi*: *se mai spune și olit*; *facem capătul lemnului ca o oală*. La Gl, Co, Cl și *a teși* are același sens, la Sl și *a rosta* „a olări“, iar la VM *a tivî*. Cuvîntul *olări* apare pe harta 615 a ALR. II, după cum urmează: în punctul 260 (Beclean, regiunea Cluj), *îl olărește la capete, taie frumos roată ca o oală*; în punctul 365 (Ciocănești) *olărești*; în punctul 228 (Toplița) *olărit, olăresc*. În alte puncte din restul țării nu mai apare acest cuvînt, ceea ce înseamnă că el caracterizează numai această regiune din nordul Carpaților răsăriteni. Pe aceeași hartă, în punctele 362 (Borșa) și 349 (Groși, regiunea Baia-Mare) sint trecute răspunsurile *îl ciulești, îl ciulește* „rotunjește capetele trunchiului. Cuvîntul a fost înregistrat și în anchetele colectivului de la Iași (în Bs și Ms). La Ms: *prima dată îl ciulești sau șpronțat sau olărit*; *unul înțelege ciulit, unul înțelege șpronțat, unul înțelege olărit*. Cuvîntul cu acest sens apare și în *Dicționarul Academiei* și este explicat ca un derivat de la *ciul*.

Tăierea bușteanului după anumite dimensiuni, înainte de a-l

scobori de pe munte în vale, e denumită cu verbul *a fasona*. Cuvîntul, deși neologism, e cunoscut în majoritatea satelor anchetate. Apare și *a secționa* și *secționator* (Cr1). Pentru primul caz consemnăm și varianta *a fasona* (Bor.) Mai vechi sînt *a curma*, *a reteza*, ultimul avînd în satele maramureșene forma *a rîntuzi* (Discuția acestor forme o face I. A. C a n d r e a, *Însemnări și rectificări*, „Grai și suflet“, III, fasc. II, p. 427—428). La Cr se spune și *ă cenătui* „a tăia copacul în butuci, a-l fasona“, iar la Hn, *a cionta* „a fasona“, la VS, Cr, Ms, VN, *a butuci*, la Ms și *a butucări* „a tăia lemnul în butuci“, la VS și *a dimica* (pentru *dumica*, din lat, *mica*). Cuvîntul de origine germană *șnitui*, cu același sens, apare la Br, Co, Cr. *Șnit* este „capătul retezat al unui butuc“ (Cr) sau „partea putredă dintr-un butuc“ (Co). Am arătat mai înainte că pentru „a tăia capătul gros al unui butuc“ se folosește și cuvîntul *a huzări*, derivat de la *huzăr* „partea groasă a unui butuc“. Pentru „a tăia vîrfului unui copac“ se spune *a vîrvui* (Bh). Vîrfului bradului, care de obicei rămîne în pădure, se chiamă la Ms, VS *vîrșiac* sau *cătur*, la PG și Ms *crucea* sau *bradului*, la Cl, IA, Gl, PG *spic* (*spicul bradului*), iar la VM *cal* „vîrfului de copac care rămîne în pădure“.

Teren accidentat. Înainte de a discuta termenii referitori la transportul buștenilor de pe munte la vale consemnăm în acest paragraf cîteva cuvinte populare pentru noțiunea de „teren accidentat“. Transportul lemnului de pe munte este în strînsă legătură cu această formă de relief. E cunoscută expresia, împrumutată din vorbirea personalului silvic, *loc accidentat*, precum și cuvîntul *versant* (PG). În aceeași situație se află cuvîntul *pantă*, sau expresia *loc forțat*, primul atestat la IA, iar expresia la Gl. În toate satele e cunoscut termenul *corhănă*, de unde derivatul pe teren românesc *a corhăni*, „a da lemnele la vale pe *corhană*“, apoi sensul generic de „a transporta buștenii de pe munte“. S-au creat și substantivele *corhănit* și *corhănitor*. *Corhă* „rîpă, loc prăpăstios“, atestat în anchete la Br., precum și în lucrarea lui Tache P a p a h a g i, *Graiul și folclorul Maramureșului*, p. 212 (tot în satul Borșa), este socotit de acest cercetător de origine ucraineană (*korh*). În aceeași localitate maramureșeană apare și adj. *corhos* „rîpos, prăpăstios“. „Locul accidentat“ e numit *țurănă*, (Sb, Br), cuvînt care se găsește numai în *Dicționarul* lui S c r i b a n, sub *țanc*. La Vl și Co, *țanc* înseamnă însă „pisc, vîrf de munte“, are, așadar, sensul cunoscut. În satele Br, Co, Cr, Gm, PG, Cl apare *hrăpă* sau *hreăpă*, socotit de *Dicționarul Academiei* tot de origine ucraineană. Un *teren în picaj* (sînt cuvintele subiectului anchetat) este numit (la Cr) *loc fortoiët* sau *fortoi*, (la Bh) *țăpchiș*, (la IA) *oblînc*, (la VS) *obrejă* (pentru ultimul cuvînt, v. *Dicționarul* lui S c r i b a n, s. v.). În ultima localitate apare și adj. *gîrliciós* „abrupt“. Expresia *pirău fugar* (IA) se folosește despre un riu de munte cu o pantă foarte înclinată. Determinantul *ponci*, din expresia *loc ponci* (VM) sau *ponciș*, din *loc ponciș* (Ms) are sensul de „abrupt, loc în pantă, prăpăstios“.

„*Corhănitul*“ *lemnului*. Verbul *a corhăni*, pomenit mai sus, e cunoscut în toate satele anchetate. Cuvîntul pare a se fi creat, de la

corhană, mai întâi în satele de pe Valea Bistriței. De aici el s-a răspândit în satele din Maramureș, din Ardeal sau de pe Valea Sucevei. Un subiect din ViS (Valea Sucevei) ne-a dat informația că înainte pentru *corhănit* se spunea *slobozit*, adăugînd că și acum se spune prin unele locuri *lu slobozit*. La Ma, *tineretul zice corhăni*, cei mai în vîrstă spunînd *slobozi*. La fel, un informator din Br preciza că înainte de 1944 nu se întrebuința cuvîntul *corhănit*, ci *slobozit* sau *țipăt*. *A slobozi* (lemnele la vale) a fost notat și la Sl sau Ms. În Codul silvic pentru Bucovina de la 1786, despre care a fost vorba în partea întîia a lucrării, sînt în uz tot *slobozi* și *slobozitură* (de lemne). Cînd lemnele se dau la vale fără uluc, fiecare într-o anumită direcție, se spune (la GH) că *lemnele vin frunțiș*, în timp ce *a da lemnul frunțiș* (Pp) înseamnă „a-l da cu un capăt înainte, a-l împinge cu un capăt înainte“.

În unele exploatari de pădure, datorită înclinării nu prea mari a pantelor, se folosește la corhănitul trunchiurilor tracțiunea animală. Un asemenea loc în pădure e numit *loc de boi* (PG, Sl), *loc de vite* (Sl) sau *loc de marhă* (Ms), ceea ce-i tot una. Acțiunea „corhănitului“ cu vitele se denumește (la Br) prin expresia *a da după vite*: *rictalăii care dau după vite* (*rictalău* este muncitorul forestier care *rictuește*, care îndreaptă lemnele, le pune în ordine la capătul de jos al ulucului). Tot la Br, pentru aceeași acțiune se spune și *a iua cu vitele la cioată*, „a căra buștenii de pe munte în vale cu vitele“. Consemnăm și verbul (notat la Ms) *a înțuriga* „a da caii sau boii înapoi“, fără îndoială un derivat de la germ. *zurück*, folosit ca interjecție, cu același sens ca și adverbul german, și în alte părți ale țării, de pildă prin satele din regiunea Iași (*ptruu, țuri(c)l*). Pentru *cărăuș* „lucrător forestier care trage buștenii la vale cu vitele“, e cunoscut (la GH) și termenul *țugăș*. Acțiunea se cheamă *țugărit* sau *țugurit*. Ultimele sînt cunoscute la Ms, Sl, Co, iar *a țugări* a fost notat și la Ms. Cel care trage lemnul de la *bofîntău* la *tason* pe *hiță* se numește *tînjălăr* (VN), iar acțiunea de transportare a buștenilor cu tînjala se exprimă prin verbul *a tînjăli* (Pp): *pe patlaj se tînjălește vara*. O tînjală mai mare, cu capătul încirlițat, ca să poată fi folosită, la nevoie, pentru oprirea lemnului, e numită *tînjăloi* sau *tînjăloiul cel mare* (CI, VN). *La boi este jug cu tînjăloiul cel mare*. [Tînjăloiul] *are ca sania, adus la spate, arcănit, de unde prinde cioflîncele. Bagă cioflîncele în capătul tînjăloiului și bate cioflîncele în capătul butucului* (CI). Pe tînjală, atunci cînd trasul buștenilor se face cu caii, este fixat un *orciuc* (CrI, Cr), *hanfău* (pl. *hanfăuă*) (CrI): *la noi spunem hanfău, la Maramureș orciuc*. Termenul *hanfău* nu-i notat de nici unul din dicționarele noastre. El este de origine maghiară (*hamfa*, cu același sens). Sinonimul *șilvág* a fost discutat pe larg în paragraful despre influența germană. (*Unii spun crucea tînjălii, alții șilvagu tînjălitu*-CrI). La ViS și Lr, pe Valea Sucevii, i se spune și *tufircă*. Greutatea pusă pe o pereche de boi se numește (la Ms, Sl, poate și în alte locuri), *tar*.

De tînjală se anină *cioflîncul*, un fel de vîrtej cu mai multe verigi și cu o *pană* (sau mai multe) de fier la capăt, care se bate în buștean. Cioflîncul cu trei *pene* e numit *bihón* (pl. *bihóane*) (Os, ViS) *blihón*

sau *bihînc* (Ml), iar în Ardeal (după o informație primită la PG) *fortalău*. Termenul *cioflînc* e general în localitățile anchetate, de aceea nu mai arătăm unde apare. S-au notat și variantele *ciolînc* (Hl, Bh), *ciofring* (PS), *cioflîncă* (Ms). Părțile *cioflîncului*: *zaua*, o verigă mai mare, numită și *bata* (VS) sau *broască* (Os, Cr), în care este prins un cui de fier, ce se poate învîrți. Acestei verigi mai mari i se mai spune și *belciugă* sau *casa pulîncăului* (Ms). Cuiul de fier introdus în *zauă* este numit *virtej* (Cl), *furgău* (PG), *fîrgău* (Bh) sau *pulîncău* (VS, Ms, Br). *Fulgău* (Cl) este și „lanțui cu o verigă în care se bagă *dreava* (un fel de ceatlău) ca să strîngă lemnele pe car“. „Cuiul de fier bătut în tînjală, de care se prinde *cioflîncul*“ poartă denumirea de *crampon* (Co, Pn, Pr, PG, Cl).

În multe localități (Cr, Gl, PG, Pp, VN, Co, Bor), „drumul deschis prin pădure pe care se trag buștenii la vale cu boii“ se cheamă *hiță* sau *hițoağă* (Bor). La PG, *hiță* este și „pîrau *hrepos* pe care pot să meargă lemnele la vale fără a mai fi nevoie să se construiască un uluc“, iar la Cl, *hiță* e tot una cu „uluc pe valea unui torent“. Termenul de origine germană *șnaiț* (Cr) denumește o „cărare prin pădure făcută de om“. Sinonim cu *hiță* este *cólnic*.

De cele mai multe ori, pe aceste drumuri de munte sînt așezate, din loc în loc (2—8 metri), lemne de grosime potrivită, puse de-a curmezișul, pentru a ușura transportul buștenilor. Uneori, aceste lemne transversale sînt mult mai dese. Atunci se spune că drumul e *podit*. Un astfel de drum *podit* poartă numele de *ștrăiveg* (Crl, Sl), *ștrăivig* (Ma), *ștrăibic* (Ms, VM, Br, VS), *ștriăblic* (Ms), *durgalău* (Ms), *drum argelat* (Cl), căci aceste lemne puse de-a curmezișul se numesc și *argele*. Iată un text (din NȘ) în legătură cu felul cum se construiesc astfel de drumuri: *Dacă-i drumul coturos, are coturi sau e pe o coastă, se argelează în părțile unde bate lemnul; punem un fel de mărginari. Loc argelat este (la Pp) „un fel de cărare cu lemne puse de o parte și de alta, un fel de uluc provizoriu“. Lemnelor de pe marginea căilor de acces forestier li se spune (la VS, Ms, Br, Crl) *galândăre* (sg. *galandăr*), în timp ce la IA s-a notat cuvîntul *taraz*, cu varianta *talaz* cu același sens.*

Alături de *drum argelat* sau *drum argelit* (Co), apar și *drum ștreifuit* (PG—subiectul afirmă că expresia e cunoscută prin Bucovina), *drum șprăițuit* (Crl), *drum pîlhuît* (VS), *drum pătălăjit* (Crl), *drum mîzguît* sau *mîzgărit* (Crl). Verbul *a ștrefui* (ViS) are sensul de „a trage un buștean la vale cu boii“. *Șprăiț*, în afară de „proptea“, ca în germană, mai înseamnă și „traversă, lemn pus de-a curmezișul pe drumurile forestiere“ (Br, Crl). Cuvîntul *mîzgar* este cunoscut în toate satele anchetate. Nici unul din dicționarele noastre nu-l au, deși era trecut la I. Ciupală, *art. cit.*, p. 366, după cum nu sînt înregistrate nici verbele *a mîzgui* sau *a mîzgări*. *Mîzgar* trebuie explicat ca un derivat de la *mîzgă*, cu sensul, atestat în regiune, de „sevă, mijă, suc“. Un lemn numit *mîzgar* este un lemn verde, cu sevă într-însul. Cînd este pus pe drumurile forestiere, un asemenea lemn ușurează alunecarea trunchiurilor corhănite. Pe de altă parte, aproape întotdeauna aceste lemne sînt ude, pline de noroi. Cuvîntul *mîzgar* denumește apoi și un „lemn nu prea

gros, care servește la manipularea buștenilor sau în alte momente ale muncii la pădure“. La ID (Maramureș) s-a notat *mîzgar* cu sensul nu prea clar de „margină a unui butuc“. Unui „lemn scurt și nu prea gros, servind la transportatul buștenilor“ i se spune (la IA) și *prodüşcă*. Adăugăm că *plai* are și sensul de *drum mîzguit* (Br). Omul care are grijă de întreținerea drumurilor de munte, care repară unele stricăciuni, se numește (la GH, Sl, Br, VM) *drumar*. Subiectul din VM îl consideră pe *drumar* învechit, căci, spune el, *acuma* [se zice] *întreținător*. Se vede preferința spre derivatele cu sufixul *-tor*, desigur sub influența limbii literare.

Uneori, la corhănitul cu boii se leagă mai mulți bușteni unul după altul, cap la cap, cu cioflince. Se folosește, pentru aceasta, termenul *danț* (Ms, Sl, Br), sau expresia *a prinde danț* (dans). Avem de-a face cu o exprimare metaforică: lemnele se mișcă la vale prinse unul de altul ca într-un dans. La Br și Cr s-a dat răspunsul că *danț* este un fel de *cioflînc*.

Cuvîntul *riză* (Gl, Pp și Cr) (din germ. *Riese*) nu înseamnă, ca în satele maramureșene, și ca în limba de origine, „uluc, jilip“ (influența germană e mai puternică în nord), ci el a suferit o modificare semantică, denumind „un loc curățat de copaci, de obicei drept, *argelat* uneori, pe care se cară butuci“.

Un termen aparținînd acestui compartiment semantic, necunoscut, se pare, în Maramureș și în satele anchetate din Bucovina, dar care-i frecvent întrebuițat pe cursul mijlociu al Bistriței (nu-i notat de nici un dicționar) este *patlaj*. El denumește tot un „drum cu mîzgari“, un *drum ștrefuit*, un *ștraiveg*: *un pat de lemne făcut pe un drum prost, smîrcos, ca să se poată trage mai ușor lemnul pe el* (VN). Există și verbul *a pătlăji* „a construi un patlaj“. Dăm localitățile unde aceste cuvinte au fost notate: Br, NS, Cl, Bh, PG, Hn, IA, Pp, VN. La NȘ, sensul e întrucîtva schimbat, căci *patlaj* este un „așternut pentru lemn, ca să stea bine cînd îl așezi undeva; *patlaju-i tot de lemn*“. Acest sens e mai apropiat de etimonul slav de la care pleacă. În slavă, *podložiti* are sensul de „a pune dedesubt, a așterne“, un derivat de la *ložiti* (v. E. Berneker, *op. cit.*, p. 737, sub *ložō*, *ložiti*).

O altă construcție pentru transportatul buștenilor de pe munte este așa-numita *plîncă*. În cele mai multe locuri *planca*-i „un fel de uluc, nu prea lung, făcut din scînduri groase, adeseori numai cu o latură căptușită cu scînduri, în timp ce cealaltă latură este dată chiar de înclinația pantei“. *Plîncile* se construiesc adeseori de-a coasta și au un caracter provizoriu. La Gm, *planca* este ulucul numai cu o singură margine; la fel și la Br sau la Ms (*scoc cu un perete*). În ultimul sat i se spune și *plîncă într-o ureche* sau *scoc într-o ureche*. La Vt, pentru că nu-i construită prea trainic, pentru că nu-i *cusută*, i se spune *plîncă moartă*. Adeseori *plîncile* se fac de-a lungul unui pîrâu nu prea lung, dar cu înclinație mare. Se spune astfel că *plîncuești un pîrâu* (Cl). Cuvîntul *plîncă* e atestat și în PG, Cr, Gl, Bh, IA, Pn, Hl, GH, Br, precum și în *art. cit.* din 1923, al lui P. Antonescu, p. 19: „a face *plînci*“ a podi albia unui rîu, de obicei cînd panta lui e foarte

mare și când este sec... pentru a se putea face transportul lemnelor“. Un alt sens al cuvîntului în discuție este „locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună buștenii înainte de a fi dați la vale, *bofîntău, lujniță*“. (Sb, Hn, Dc, VM). Un sinonim al lui *plancă* este (la VM) *buhal*. El înseamnă atît „uluc provizoriu pe care se dau lemnele la vale“, cît și „locul de la capătul de sus al unui uluc mare unde se adună buștenii“. Verbul *a buhălui* are sensul de „a aduna lemnele la capătul de sus al ulucului“. Tot sinonim cu *plancă* este și *rulă* (Br, Cr, GH, NS, SI). La VS și Br, *a rînu* înseamnă „a da buștenii la vale pe *plancă*“.

În timpul iernii, transportul materialului lemnos se face cu sania numită *sanciu, ori zis pe nemțește șlaif* (Crl). Primul termen e atestat în aproape toate satele anchetate. Sinonime: *săniot* (SI) *corciúie* (Br, Ms, SI, Bx, Crl). Sania mai mică de la spatele sanciuului se chiamă *șlaif* (Br), *cățel* (VN), *urmăriț* (Pp), *sănietă* (Ms). În locurile înclinate, sania se *fortoaie* (Cr).

Ulucut. Pentru acest cuvînt, cunoscut în toate satele anchetate, au fost notate următoarele sinonime: *Scoc*, mai ales în nord (Ms, Crl, VS, ȘD, Co). Există *scocuri uscate* și *scocuri cu apă* (Ms, VS). Pe acestea din urmă buștenii sînt mînați la vale de apa captată a unui pîrău. S-a notat și *scoc într-o ureche*, care pare a fi același lucru cu *plancă într-o ureche*. Pentru *uluc* se spune apoi *jlip*, la Co (*jlip de apă, jlip uscat, dar în general se vorbește uluc*), NS, SI, *șlip* la VM. *Jghiab* s-a notat la Bș, Cl, Co (aici însă înseamnă „trecătoare îngustă între doi munți“). Un alt sinonim de origine germană este *riz(ă)* despre care a mai fost vorba, apoi *perț* „scoc de apă“ (Vi M), *perepustă* „uluc cu podeaua întreruptă din loc în loc“ (Ms, VS), același cu *tearfă* (VM). La Ms și VS apare și *ceternă* sau *ciotornă*, dar subiectele știu că acest cuvînt e folosit mai mult *pe la Cluj*. Un „uluc scurt, din scinduri, care poate fi dus dintr-un loc într-altul, folosit pentru transportarea lemnelor de foc“, se cheamă (la Br, VS, SI) *ștroápă* (și formele *ștroape* sau *ștrop*).

Acțiunea de a transporta lemnele pe uluc se denumește cu verbul *a ulucări* sau *a uluci*, iar *ulucar* este „muncitorul care lucrează la corhănitul lemnelor pe uluc“.

În ce privește construcția, un uluc este alcătuit din mai multe *racle* sau *table de uluc*, care se sprijină la capete pe niște *căpătîie*, niște pari sau pociumbi groși, bătuți în pămînt. Acestei construcții de susținere i se spune și *căsoaie* (pl. *căsoi*) (Cr, Bh, Pp), *scaun* sau *talpă* (Ms, Crl), *cășiță* (Br). „Lemnele de 1—2 m bătute în pămînt, pe care se construiește ulucul, se cheamă *ciutani* (Cl). Lemnele de sub podeaua ulucului alcătuiesc *trasamentul* (Ms). La SI, *broască* are și sensul de, bucată de lemn care se pune sub uluc, pe pămînt, din loc în loc, cînd acesta nu-i ridicat deasupra terenului“.

Pe construcția numită *cășiță* sau *căsoaie* etc, se așază un lemn numit *tres* (Bh, Cl, Pp, Hn), deasupra căruia se aștern, în lungul ulucului, lemnele care alcătuiesc *fundul ulucului*. În unele părți, *tresul* e

confundat cu *andreeua* (PG, Gl; v. mai jos). *Fundul ulucului*, format din butuci ciopliți, lungi cît ține distanța dintre două *căsoi*, cît ține deci o *raclă de uluc*, mai e denumit *podea la uluc* (Ms, Gl, Cr, Crl, VS), *pódină* (Pp), *pînza ulucului* (Cl), *fundină* (Cr, Gm, VM), *rizăncă* (Ms), *inima rizuii* (Ms: *inima rizuii se face de fag că nu scămește*), *inima ulucului* (Cl) și *îndreă* „podeaua din mijloc la riză” (Br.). La Pp, expresiile *scîndură de fund* sau *șipcă de fund* se referă la fundul ulucului de apă, construit din scînduri. Aproape toți termenii de mai sus lipsesc din dicționarele existente. De altfel, cum am mai arătat, numeroși termeni din această parte a lucrării nu apar în aceste dicționare.

Pe marginea ulucului sînt iarăși niște lemne numite *mărginari* (Br, Cr, Gl, Cl), *mărginași* sau *lăturași* (PG), *străji* (VS, GH, Pp, Cl), sau *straja canalului* (GH), *argele* (Gl, PG, Hn), *vire* (Cr, Bh), *podijdițe* sau *podijghițe* (Ms). Uneori, la coturile mari ale ulucului, pentru ca acești *mărginari* să nu se rupă sub izbiturile buștenilor care vin la vale, se mai adaugă alte lemne de întărire, alcătuint ceea ce (la Cl) ni s-a spus că se cheamă *suprainălțare* (un termen tehnic pe care l-am întîlnit și în lucrările privitoare la construirea ulucurilor din „Revista pădurilor”), *taraz* (tot la Cl), *babă* (Ms).

Lemnele numite *mărginari* sînt sprijinite, la rîndul lor, de un butuc gros, înfipt în pămînt, numit, cu un termen tehnic, *bailon* (Br, VS, Crl, Cr, și în foarte multe alte localități) sau *foaită* (VM). La Ma s-a răspuns cu termenul *șapăr*. Asemenea *bailoane* se pun la capetele fiecărei *raclă* de uluc. *Bailoanele* sînt și ele susținute pe de o parte de un butuc lung, cît lungimea unei *raclă*, pus imediat în spatele *bailonului*. Acestuia i se spune *andrea* (pl. *andrele*) (Cl, Cr, Pp, Bor, Gl), sau *spate* (Gm). Printr-o confuzie, se pare, la Gl și PG, în loc de *andrea* s-a răspuns cu termenul *tres*. Dar acest sprijin nu-i suficient pentru a rezista la loviturile puternice ale buștenilor corhăniți. De aceea, *bailonul* mai este sprijinit și de așa-numitul *iops* (VS, Ms, Crl) (cu variantele *iop*, *liop* — VS), sau de *splină* (NS). După cum se observă, termenul *iops* (neînregistrat de dicționare) apare mai mult în nordul regiunii anchetate. În satele de pe cursul mijlociu al Bistriței fie că nu există o denumire pentru acest lemn care sprijină *bailonul*, fie că i se spune altfel, ca, de pildă, (la Bh) *contrafiș* (pl. *contrafișuri*) sau (la Pp) *conofî* (pl. *conofîțe*).

Așadar, *mărginarul* e sprijinit de *bailon*, acesta, la rîndul său, pe de o parte de *andrea*, pe de altă parte de *iops* sau *splină*. *Mărginarele* și *fundul ulucului* sînt așezate pe *tres*, iar acesta pe construcția numită *cășiță*, *căsoaie* etc. Adeseori acești termeni erau folosiți de subiectele noastre unii în locul altora. Prin locurile accidentate, unde ulucul trebuie trecut de-a dreptul peste rîpi, se pun niște butuci de susținere numiți *sprăițuri* (VS, Ms, Crl, Cr), *ștêmpele* (sg. *ștêmpel*) (VS), sau *nemți*. Iată acum un mic text (de la un subiect din Br) referitor la modul cum se construiește un uluc: *Dacă ai mers cu podul [ulucului] îi pui iopsurile și-l tragi în plîște cu sîrmă și după aia îi bați bailoanele și așezi mărginarele. Plîșcă de aici are sensul de „pană de lemn, ic”.*

„Ultima *raclă* a ulucului, ridicată puțin în sus, de pe care

buștenii sar, descriind o curbă largă prin aer“ e numită *sărită* (Ms, Br, Crl), *săritoare* (Crl, Cr, VM), sau *scaun* (VS, Ms). „Locul unde se întâlnesc două ulucuri“ poartă numele de *vécsäl* (VS, GH, Chi, Gm, Cr, Gl, PG, Cl).

Pentru a se micșora viteza buștenilor care vin pe uluc se folosesc mai multe procedee. De obicei, se așază pe fundul ulucului o placă de fier cu mai mulți colți, numită *neamț*, *german*, *mîță*, *șpantă* (discuția acestora a fost făcută la paragraful despre influența germană), de care frecîndu-se buștenii corhăniți își micșorează viteza. În alte părți se folosește dispozitivul numit *urs*, iar la Ms și *baierină*. *Ursul* e alcătuit dintr-un butuc greu, prins cu un capăt de o margine a ulucului, cu celălalt lăsat liber și sprijinit pe marginea opusă. De acest butuc frecîndu-se buștenii corhăniți, își încetinesc mersul (VS, Ms, Br, Crl, Cr). La Crl i se mai spune și *german de lemn* (cf. și *vulpe* „aparat moderător de iuțea pe uluc“, dat de I. Ciupală în revista „Pădurea“ din 1912, p. 159). Uneori, pe fundul ulucului se pune un singur cui gros de fier. El este numit *bulón* (Bor, Ch, Gl) sau *neamț*. „Placa de fier cu zimți“ se mai cheamă și *clisă* (Cl, Ch). Mai adăugăm și pe *ștronț*, care, printre alte sensuri, mai înseamnă (la Co) și *placă de fier cu dinți ca de grapă, cusută cu șuruburi pe fundul ulucului; colții iau lemnul în viteză; lemnul merge sfîșiindu-se de colții ceia*, așadar e sinonim cu *german*, *neamț*, *mîță*, *șpantă* etc. Acest termen, *ștronț*, cu același sens, există și la Bor.

De-a lungul ulucului, din loc în loc, sînt instalați niște oameni care observă buna lui funcționare, transmit comenzile primite de sus sau de jos, semnalează eventualele stricăciuni etc. De obicei acești lucrători sînt tineri, băieți de 13—16 ani. Sînt numiți *poște* (sg. *poștă*) (Cl, Ms, VM, Cr, PG, Gl, Cl, VS, Crl, Br etc.), *santinel*, în foarte multe locuri, *verți* (sg. *vartă*) (Ms), *vârdași* (VS, NȘ, GH), *vărtași* (Br). „Lucrătorul care are grijă de uluc, intervenind în caz de deteriorare, turnînd apă pe el în timpul verii sau pămînt ars în timpul iernii“, se cheamă *șaiabăr*, *șubăr* sau *șoáibă*. Acesta *șprîțuiește* ulucul, adică îl udă cu apă. I se mai spune, de aceea, și *șprîțar* sau *șprîțitor* (Crl, Ms, GH). Pentru că pămîntul ars, aruncat iarna, se mai cheamă și *huc* (GH, Ms, VS), acestui lucrător i se mai spune și *hucar*. El *hucărește*, adică azvîrle *teară*.

Sus pe munte, la capătul ulucului, se află *bofîntăul* sau *lújnița* sau *buhătul* sau *zăpódina* sau *plánca*. Toate aceste cuvinte au sensul de „locul unde se adună lemnele înainte de a fi date la vale pe uluc“. Primul dintre ele, *bofîntău*, a fost auzit la Sc, Sh, VN, IA, Co, VI, PG, Gl, Cl. În ultimul sat el a fost definit ca „loc adînc, groapă unde se adună buștenii“. S-au notat și variantele *bușîntău* (Sh), *bofîntău* (Cl). Termenul este atestat și de M. Anania, *art. cit.*, p. 297 sau de C. Armășescu *Monografia domeniului Bicaz*, Buc. 1906, p. 32. Cuvîntul *zăpodină*, cu același sens ca și *bofîntău*, apare la Crl. Din v. sl. *zapodz* este explicat rom. *zăpodie* „strîmtoare (de riu, de drum) între dealuri sau între munți“ (v. Scriban, *op. cit.*, s. v.). Acest sens nu-i departe de acela

al termenului nostru. Același sens de „loc unde se adună butucii înainte de a fi corhăniți“ îl au și *pârcană* (PG) sau *obîrșie* (Pp). În ultimul caz s-a plecat de la faptul că astfel de locuri se găsesc, de cele mai multe ori, la izvoarele pîraielor de munte.

Jos, în vale, la capătul celălalt al ulucului, se află *răcașul* sau *tasonul*. Discuția acestor termeni am făcut-o mai sus. Menționăm că într-o singură localitate (la PS) *tason* are sensul de „ghiab pe care vin lemnele la vale, uluc“. Lucrătorul care așază lemnele la *răcaș* este numit *răcșan* (Br, VS, Ms) sau *om de răcaș*. În unele sate din bazinul mijlociu al Bistriței el este denumit *tasonator* (Cl) sau *tasonar* (PG). Trebuie arătat că aria lui *tason* este situată tocmai în această regiune, în timp ce *răcaș* (element de origine maghiară) e mai răspîdit în nordul regiunii anchetate. Acțiunea de așezare a lemnelor în ordine la *tason* se exprimă prin verbele *a tasona* (PG, Gl, Cl, Cr), *a răcășui* (Chi, Cr), *a răctălui* (Hn, GH), *a rictui* (Br, VS, Co, GH, Cr, Chi, Gm), *a diștronța* (Bor), *a drecelui* (Ms, CrI). Ultimul cuvînt apare și la N. Văleanu, *Scosul lemnelor din pădurile de munte*, „Revista pădurilor“, anul XLVIII (1936), p. 665: „La anumite intervale se oprește datul buștenilor, pentru ca o echipă de lucrători să facă așa-numita *dreceluire* sau *drecea*, care operație constă în așezarea lemnelor în spațiile goale în așa fel încît capătul despre scoc să fie ferit de lovituri“. Despre lemnele așezate de-a curmezisul la *tason* se spune că *sînt puse ventriș* (Br), sau că *sînt puse poartă* (Bor). Adăugăm și termenul *rictălu* „lucrător care pune în ordine lemnele la tason“. La VM, cuvîntul *șton* (probabil de origine germană) are sensul de „grămadă de lemne la tason făcută în așa fel încît să fie mai înaltă lîngă gura ulucului și mai mică pe măsură ce se depărtează de uluc“. Cînd buștenii nu sînt așezați în *răcaș*, ei se crapă, *se sfărghie* (Ma, Ms, Br, Cr). Cf. și *lemn sfărghit* (Br, Cr), *sfărghie* „așchie mare ruptă dintr-un butuc la corhănit“ (idem). O „așchie mare“ se mai cheamă și *șcrăblă* (Ms, Br, Bor) sau *doască*. Verbul *a (se) scrăbli* e cunoscut la Ms, Br, iar *a (se) doșcăi*, la PG, Gl, Cl, *a (se) doșca* la Cr. Varianta *tăscă* (pl. *tăști*) „așchie mare ruptă dintr-un butuc corhănit“, pentru *doască*, apare la Co.

În caz de stricăciune, ulucul trebuie *reperat* sau *tocmit* (Cr). La Ms, pentru acțiunea de astupare a găurilor la *scocul de apă* se întrebuintează cuvîntul *a muști*.

„Comenzi“ și „semnale“ în muncă la pădure. Lucrătorii forestieri cunosc un întreg sistem de semnalizare, alcătuit din interjecții cu un sens precis. Aici nu pot avea loc confuzii, pentru că munca la corhănitul pe uluc sau la manipularea buștenilor e deosebit de periculoasă și nu rare sînt cazurile cînd se produc accidente grave. „Comenzile“ acestea sînt acceptate ca atare de toți cei care lucrează la pădure. Prin natura lor, ele sînt străine de spiritul limbii romîne. Cea mai mare parte au ajuns la noi o dată cu lucrătorii forestieri străini, probabil o dată cu lucrătorii italieni, sloveni, germani, veniți la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru, căci acest sistem de semnalizare, prin caracterul său compozit (elemente italiene alături de elemente germane sau slave) trimite către regiunea unde aceste idiomuri se între-

pătrund, adică în provinciile Tirol, Carintia și Craina. Problema a fost discutată și în articolul *Din terminologia exploatării forestiere și a plutăritului*. Invocarea acolo a acestor „semnale“ avea drept scop să dovedească, și pe baza faptelor de natură lingvistică, prezența la noi a unor lucrători sezonieri din regiunile amintite. În acel articol erau date numai câteva din aceste „comenzi“. Ele sînt însă mult mai numeroase.

Pe de altă parte (ceea ce nu am spus în articolul amintit), se pare că înainte de venirea lucrătorilor străini, în unele regiuni din Carpații răsăriteni, mai precis în munții Bucovinei și ai Maramureșului, exista un sistem de semnalizare mai vechi, poate mai sărac decît cel care-i folosit astăzi. Construirea ulucurilor sau jilipurilor se va fi practicat în Bucovina și Maramureș încă de la începutul secolului trecut. Pentru aceasta, trebuie să se țină seama, în primul rînd, de indicațiile date de *Codul silvic* pentru Bucovina, din 1786, unde se îndeamnă proprietarii, de păduri (*moșinași*) să construiască, după modelul altor țări, care cunoșteau acest procedeu tehnic, ulucuri sau *slobozituri* de lemn, mult mai avantajoase prin randamentul lor, iar, în al doilea rînd, de aducerea, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului următor, a unor lucrători forestieri germani din Boemia, care erau, probabil, stăpîni pe această tehnică forestieră mai avansată. Transportul buștenilor pe uluc implică neapărat existența unui sistem de semnalizare. Presupunem că în munții Bucovinei și ai Maramureșului trebuie să fi existat un asemenea „sistem“. Că așa stau lucrurile ne-o dovedește faptul că pînă astăzi se păstrează câteva din elementele sale componente. Se constată, anume, că în aceste părți interjecții cu o largă răspîndire nu numai pe Valea Bistriței, ci și în alte regiuni păduroase, de pildă pe Valea Sebeșului, sînt dublate de altele, despre care subiectele anchetate spun că se foloseau înainte, că sînt mai vechi. Este cazul unor „comenzi“ sau „signale“ de felul lui *chinetău!* sau *clăiho!*, care-s mai vechi, și-s pe cale de a fi total înlocuite cu interjecțiile sinonime *gărğa!* sau *vărda!* Acestea din urmă, mai recente, sînt integrate sistemului de semnale cu o mai largă răspîndire. În afară de *chinetău!* sau *clăiho!*, în părțile nordice au mai fost înregistrate și alte interjecții care trimit, prin originea lor, spre limba ucraineană. Se știe că în această regiune un număr mare de lucrători forestieri este dat de satele cu o populație ucrainiană. Așa-numiții *huțuli* sînt și ei specializați în munca la pădure. Sistemul de semnalizare care va fi existat în această regiune a făcut însă loc celui adus mai tîrziu din alte părți ale fostului imperiu austro-ungar. El a fost părăsit, poate, și pentru că era mai sărac, și pentru că lucrătorii străini erau purtători ai unei tehnici mai avansate. Că așa stau lucrurile, ne-o dovedesc atîtea inovații, unelte, procedee tehnice etc., despre care lucrătorii noștri de astăzi afirmă că le-au văzut sau că le-au deprins de la lucrătorii italieni sau de la așa-numiții *craineri* sau *graineri*. La aceasta a contribuit și necesitatea unității în semnalizare, atunci cînd străinii lucrau alături de băștinași. Trebuia acceptat de către toți lucrătorii un singur sistem de „comenzi“, pentru a se evita confuziile care puteau să dea naștere unor accidente grave. Prestigiul noului sistem, presupusa sărăcie a celui cunoscut mai

înainte, au dus la impunerea primului. Cît privește satele de pe Valea Bistriței, care au ținut de vechiul regat, din mai multe informații date la timp a reieșit că ulucurile au fost introduse aici pentru prima dată de italieni (frații Giacomuzzi). O dată cu ele au pătruns, fără îndoială, și „comenzile“ folosite de acești lucrători străini.

În ciuda caracterului eterogen și a notei stridente pe care o capătă în gura lucrătorilor de limba romină, aceste interjecții sau „comenzi“ vor dăinui în terminologia forestieră încă multă vreme. Ele sînt adevărate „semnale“, comparabile cu semnalele luminoase de la căile ferate, de exemplu. De ele munca la pădure nu se poate dispensa. Omului care lucrează la lemn interjecții ca *gârگا!*, *vârگا!*, *șiba!* nu-i evocă nimic din sensul original al acestor cuvinte. Oricare muncitor forestier știe însă că *gârگا!* înseamnă „pot fi dați din nou bușteni pe uluc“, că *șiba!* anunță efectuarea unei anumite mișcări cu țapina la manipularea buștenilor etc.

Dacă ținem seama de procesele de muncă în care ele se întrebuintează — acesta-i criteriul după care ne conducem în partea a doua a lucrării — „comenzile“ sau interjecțiile înregistrate în anchete pot fi grupate în două categorii. Unele se folosesc la manipularea buștenilor cu ajutorul țapinelor. Efortul lucrătorilor trebuie efectuat deodată, la o comandă. Altele, transmise de-a lungul ulucului, anunță operațiile ce trebuie făcute aici. Din punctul de vedere al originii, „semnalele“ pot fi grupate în mai multe categorii și s-ar putea proceda la o expunere a lor și în acest fel. Am considerat însă că-i necesară o prezentare a lor în bloc, indiferent de limba căreia aparțin, pentru a se putea face o imagine globală asupra întregului sistem din care fac parte.

Vom începe cu interjecțiile din prima categorie. Oricine a trecut pe Valea Bistriței și a văzut lucrători construind, pe malul apei, în schelele de legare, plute, sau i-a văzut în pădure muncind, a remarcat de îndată strigătul prelung, greu de transcris fonetic, pe care unul dintre acești lucrători, cel care are comanda, îl scoate din cînd în cînd, la un nou efort colectiv al echipei sale. Prin timbrul său neobișnuit, strigătul acesta pare să fie străin. Dar aici etimologia nu are ce căuta. Mai degrabă să transcriem cele spuse despre el de M. Sadoveanu, *op. cit.*, p. 108: „Lucrarea lor de degajare a trunchiurilor se făcea într-un tempo ritmat și melodios. Ho-o strigau în cor, prelung, cîntînd“¹⁾.

Cînd este nevoie ca toți lucrătorii dintr-o echipă să ridice butucul cu țapinele în sus, se dă (la Ms, Vs, Br, Co) semnalul *ăuf!* *Aista-i cuvînt nemțesc* precizează subiectul din ultima localitate. El are și forma *ăufa!* Interjecția se mai întrebuintează și de către *zaviț*, conducătorul unei lucrări forestiere, dimineața, ca să se scoale lucrătorii: *dimineața zavițul strigă ăuf!* (Br), sau *ăuf!*, *ne sculăm că-i zuuă* (Ms). *Auf!* e cunoscut în regiunile de peste munți nu numai în limbajul lucrătorilor forestieri.

1) Sau: „Șeful de echipă, zavițul, dădea comenzile și Lăzurenii, cu stricteță și simultan, băteau întâi cu cloțul țapinei prinzînd lemnul, apoi opinteau mișcarea potolit, cu același cîntec armonios: *o-ho!*“.

În multe localități anchetate s-a notat interjecția *șiba !*, cu variantele *șiba !* sau *șuba !*. Ea se folosește la manipularea buștenilor. Când un capăt al lemnului a rămas în urmă la rostogolit și trebuie împins înainte, se strigă *șiba !*, după care lucrătorii împing acel capăt al lemnului. Prima formă, *șiba !*, a fost notată la Br. Ea apare și în articolul din „Revista pădurilor“ din 1933, p. 338, al lui I. Ciupală: „*șiba înainte* «șibarea pe toată lungimea lemnului»; *șiba la dreapta sau la stînga* «șibarea cu un capăt al lemnului, celălalt rămînind pe loc»; *șiba* «mișcarea lemnului prin alunecare». Tot I. Ciupală, în aceeași revistă, din 1912, la p. 157, notează și verbul *șivă* cu sensul de „se ține un capăt al lemnului fix, iar celălalt se împinge în direcția voită“. Varianta *șuba !* a fost notată de noi la CrI, Cr, Gl, Cl, PG, iar *șiba !* la VS, Co, Hl. Cuvîntul apare și în funcție adverbială, în expresii ca *a da un lemn șiba* (PG, Gl, Cr), sau *a lua șiba* „a aluneca, a (se) fortui“ —despre sanie—. La Br, *m-am dus șiba* înseamnă „am alunecat“. Există și verbul *a șuba* „a da un lemn șuba“ (Bh) sau *a șubui*, cu aceeași accepție (VS). Nici unul din dicționarele noastre nu înregistrează acești termeni, cu toate că I. Ciupală îi atestă încă din 1912. Sensul comenzii, precum și al derivatelor pe teren românesc, trebuie pus în legătură cu germ. *schieben* „a împinge“, *Schub* „împingere“. În legătură cu ultimul cuvînt german pomenit trebuie pus și *șub* (atestat la PG), din expresia *a da un șub* „a da o izbitură, o lovitură“. Poate că la fel trebuie explicat și *șuc* (de la GH) cu același sens: *cînd lemnul merge la vale, îl ajuți cu țapina, îi mai dai cîte-un șuc*.

Din materialul adunat, rezultă că sensul altei interjecții, anume *flux !*, nu este unitar, ca în cazul precedent, în diferitele localități unde cuvîntul a fost auzit. În cele mai multe locuri *flux !* anunță pe lucrătorii dintr-o echipă să împingă lemnul înainte, în lungul lui, cu ajutorul țapinelor. Unul sau doi muncitori trec la capătul gros al bușteanului și-l împing cu țapina, în timp ce restul echipei îl saltă din părțile laterale. Iată cum a fost explicat *flux !* de un subiect anchetat la Br: *dacă vrei să dai bușteanul înainte, unu-i dă flux ! înapoia lui și alții, pe lîngă el, trag pîisuri sau cioră (ciorăsc „lovesc cu vîrfurile țapinei“) în el și trag*. Cu acest sens, interjecția apare la Cl, Cr, Os, Gl, Gm, IA, PG, Pp, Ms, Sc, Sb. La Bor, sensul este întrucîtva diferit, căci *flux !* anunță mișcarea butucului la vale numai de un capăt al lui. El se apropie de acela pe care-l consemnează M. Sadoveanu în *Valea Frumoasei*, p. 109: „Cînd bușteanul ce voiau să elibereze era împovărat cu capătul din amonte, toată luarea aminte și toată puterea se puneau ca să-l împingă spre vale, dîndu-i o mișcare de răsucire. Asta se cheamă *flux !* ne explică zîmbind cu superioritate straja noastră“. *Flux !* e folosit și ca adverb în expresii ca *a da flux !* „a împinge lemnul cu țapina de la capătul cel gros“ (Pp) sau *a fura [lemnul] la flux !* (Bor). În legătură cu ultima expresie, consemnăm *a fura cu țapina (treci și fură cu țapina !)*, (NS), explicată astfel: *pui țapina pe-o cioată, prinzi foarte puțin lemnul de alături și-l salți în sus ; trebuie să fii joarte atent cînd sare lemnul pentru a nu te lovi*. În privința originii, cuvîntul a fost considerat de I. Iordan în „Buletinul Philippide“, VII-VIII, p. 267—268, de prove-

niență germană, același cu *Fuchs*, nu însă cu sensul fundamental de „vulpe“, ci cu acela de „masse de bois flotté qui s'arrête dans quelque coin“. Fără îndoială că, în ce privește latura formală, cele două cuvinte sînt identice. Sensul amintit de I. Iordan e prea depărtat de cel arătat mai înainte, notat în anchete și în nota etimologică din „Buletin“. Din această cauză am crezut că mai potrivită ar fi o apropiere de interjecția s-cr. *fuc!* „hop“, care arată „suirea, ridicarea, sărirea“, contaminată cu interj. germ. *hops!*, cu același sens ¹⁾.

Ni se pare acum că nici această explicație nu poate fi integral admisă. Din descrierea felului cum se mișcă butucul la comanda *fux!*, cît, mai cu seamă din expresii ca *a-l fura* [bușteanul] *la fux!*, și chiar *a fura cu țapina*, rezultă că, poate, tot apropierea făcută de I. Iordan e mai potrivită, dar nu de sensul „masse de bois flotté...“, nici de acela general de „vulpe“ al cuvîntului *Fuchs*. Trebuie să invocăm mai degrabă verbul *fuchsen*, care înseamnă, printre altele, și „a înșela, a trage pe sfoară“, sens care pleacă de la viclenia cunoscută a acestui animal. Expresia *a fura la fux!* ar fi o dovadă în acest sens. În dicționarele noastre cuvîntul discutat acum nu există.

În mai multe locuri s-a notat o altă „comandă“, *contrafux!* (GH, PG, IA etc.). Cînd se dă, doi lucrători formează cu țapinele un fel de obstacol în care se oprește butucul ce vine rostogolindu-se la vale. Cele două țapine alcătuiesc un unghi drept, sprijinindu-se una pe cealaltă, avînd vîrfurile înfipt în pămînt. Expresia a pune un *contrafux!* este explicată (la GH) astfel: *ții țapina de capăt mai sus ca la fux! și o fixezi stînd așa și așteptînd ca lemnul voltat să se izbească în ea*. De cele mai multe ori se folosesc la *contrafux!*, cum am arătat, două țapine. La PG a fost notată și expresia *a ține la contra*, cu același sens.

La VS, Co, PS, poate și prin alte locuri, semnalul *canta!* se strigă atunci cînd trebuie manevrat un lemn strîmb, care nu poate fi rostogolit. În cartea amintită a lui M. Sadoveanu, la p. 109, se spune: „Un trunchi rău așezat e sprijinit fix la mijloc și întors cu capătul gros la vale: «canta»“. Se cunoaște și funcția adverbială în expresii ca: [bușteanul] *îl dai cant, îl tragi cant cu țapina* (Co). Originea trebuie căutată tot în germană, unde *Kante* înseamnă „muchie, margine“.

Uneori este nevoie ca butucul să fie mișcat înainte sau înapoi în lungul lui. Atunci lucrătorii se așază unii de o parte, alții de cealaltă parte a lemnului, înfig vîrfurile țapinei în el, sprijinind *călcîiul* țapinei pe pămînt, și toți, la o comandă, trag lemnul, săltîndu-i de la pămînt, în direcția dorită. Comanda pentru această mișcare este *pais!* Ea a fost înregistrată în următoarele localități: Bh, Sc, Hl, Crl, IA, Cr, Br, Ms, Cl, Vs, Gl, PG, Gn și altele. *Dacă lemnul trebuie tras mai la deal sau mai la vale, îl prinzi cu țapina pais! și-l tragi* (Cr). *Tragi lemnul pais înainte* (Cl). Ca adverb, *pais* apare și în expresia *a da pais* (Pp). La VS s-a notat „comanda“ *pais înainte!*, precum și *pais înapoi!* În unele locuri această interjecție a devenit substantiv. Așa; la Cl, *pais* denu-

1) V. art. cit. din Analele Universității „Al. I. Cuza“ din Iași, p. 119, nota.

mește „un capăt de lemn care se pune sub *călciul* țapinei când se ridică bușteanul în sus“, este, așadar, sinonim cu *támos* discutat în paragraful despre influența maghiară. La Br s-a notat pluralul *pâisuri*, în expresia *trag pâisuri*, ceea ce arată din nou că avem de-a face cu un substantiv. Identic cu sensul de la CI este cel notat la NȘ : *un pais îi un lemn ; îl pui sub mijlocul de jos al țapinei (nu sub muche), pentru a ridica o greutate ; dă un pais !* Când mișcarea butucului în lungul lui nu se face, cum am arătat mai înainte, cu vârful țapinei înfipt în lemn, în timp ce *călciul* țapinei este sprijinit pe pământ, ci prin înfigerea țapinelor deasupra bușteanului, cum ai înfige un topor în el și l-ai tîri, se spune atunci (la Ms) că *ciorăști lemnul cu țapina* sau că *tai în el cu țapina. Dacă nu trebi din pâisuri, ciorîm în el ; mai spunem și tăiem în el.* Despre lemnul *ciorît* se mai spune că *îl faci cioară* sau *îi dai cioară* (Ms). Cuvîntul nu este înregistrat, ca și *pais !*, în dicționarele noastre. Din ultimele expresii ar rezulta că o apropiere de substantivul *cioară* nu-i de respins : *a da cioara* cu țapina poate fi o metaforă care amintește de loviturile cu ciocul ale acestei păsări. Să se țină seama că vârful țapinei, ascuțit și puternic, se înfige în trupul arborelui asemenea ciocului unei ciori. Cf. totuși și magh. *csör* „cioc“, de unde, pe teren românesc, *a ciorî* „a da cu vârful țapinei într-un butuc“, nu-i greu de derivat. Nu putem spune, deocamdată, care-i originea cuvîntului *pais !*, pe care, de fapt, îl discutăm în acest paragraf. Pentru clarificarea lui trebuie să se ia în considerație și faptul că, sub forma *paiț*, cuvîntul e cunoscut și pe Valea Sebeșului : „Vătavul cel care comandă face cu țapina lui pîrghie, adică *paiț*“ (v. M. Sadoveanu, *op. cit.*, p. 109), iar terminologia forestieră de aici, o spune tot Sadoveanu, conține numeroase elemente încetățenite de tirolezii, carintienii sau crainerii care au tăiat pădurile de pe valea aceasta pe la sfîrșitul secolului trecut.

Clară este originea altei interjecții folosită de lucrătorii forestieri romîni, anume *volta !* E cunoscută în toate localitățile anchetate. La această comandă lucrătorii rostogolesc cu țapinele bușteanul. Se strigă uneori și *hei, volta, măi !* (Gl), sau *volta la spiț !* (Ms). De la un informator din Cr s-a notat și *de-a volta* „de-a rostogolul“ : *la încarcat se duce lemnul mai mult de-a volta pe bălânci.* Expresia *a da volta* este destul de răspîndită. Ea a fost notată la Br, Cr, Os, Lr, iar verbul *a volta* „a rostogoli, a da un trunchi *volta*“ e cunoscut la PG, Br, Sb, Pp, Bor, DA, Bx, PS, Gl, Lr, Cr etc. P. Antonescu, *art. cit.*, p. 20 dă forma *a voltu*, de pe Valea Argeșului, iar M. Sadoveanu, *op. cit.*, p. 109, scrie : Trunchiul trebuie sucit în lungul axei longitudinale : asta se numește „volta“!. În „Revista pădurilor“ din anul 1913, I. Ciupală notează acest cuvînt cu același sens. În limba italiană *voltare* înseamnă „a rostogoli, a întoarce“, *volta* „întorsătură, învîrtitură“.

O altă „comandă“ care pare a fi tot de origine italiană este *marina !* Ea anunță rostogolirea pe loc, o singură dată, a bușteanului. Se folosește mai ales în munca la pădure. Când s-au tăiat crengile de pe partea de deasupra a copacului doborît, se dă „comanda“ *marina !*, pentru ca lemnul să fie întors, pe același loc, cu partea necurățată în sus. Acest sens e atestat la Bh, Hl, Sb, Ml, PG, Gl, Cl, Bor, Cr etc. La NȘ s-au

notat și comenzile *marina*, *la pădure!* și *marina*, *la coastă!* Nici această interjecție nu-i cunoscută în dicționarele noastre, după cum nu-i înregistrat nici verbul *a marina* „a învăța pe loc un bușten“, derivat de la interjecție. În privința originii sale, probabil italiene, nu putem spune deocamdată care-i cuvântul italian de la care pleacă ¹⁾. M. S a d o v e a n u, *op. cit.*: „Tras într-o parte de la capăt: «marina!»“.

Interjecția *paluga!* a fost notată în satele Br, VS, Ms, Co, NS, Gm, Cr, Os, Hl, Pp, PG etc. Ea anunță pe lucrători să introducă țapina sub buștean și să ridice în sus. În felul acesta bușteanul săltat de la pământ alunecă pe coada țapinei și înaintează în direcția voită. La PG subiectul a folosit și expresia *dai* [lemnul] *părește*, *adică paluga* sau *il furi* [cu țapina] *cînd dai paluga*. La Coverca s-a notat și varianta *palunga!*, în expresia *palunga*, *la pădure*, explicată astfel: *ridici un lemn în sus cu țapul sau cu țapina, ca să-l dai într-o parte*. Nici unul din dicționare nu are această interjecție. În schimb, în dicționarul lui Scriban este trecut substantivul *pălugă* „prăjină, drug“, de origine sîrbească, *poluga* „drug, manivelă“. Cuvîntul există și în *Lexiconul tehnic român* „bucată de lemn... care se introduce de sus în jos între roțile unui vagonet, ca să le frîneze“ (termen minier, Valea Jiului). Pe de altă parte, cuvîntul este atestat în două puncte pe harta 617, *țapin*, a ALR. II, unul (2) în Banat, satul Pecinișca, și altul (310) în regiunea Oradea, satul Roșia. *Palugă* înseamnă aici „pîrghie de lemn cu care se urnesc trunchiurile din loc“, sens întru totul asemănător cu acela din *Dicționarul* lui Scriban. În *Wörterbuch der serbischen und deutschen Sprache*, II, Serbisch-deutscher Theil, Pancova, 1881, G. P o p o v i ć dă expresia *na paloku*, tradusă prin „bei der Hand“, care poate fi și ea pusă alături de „comanda“ pe care o discutăm. Mai multe date ne trimit spre originea sîrbo-croată, sau poate slovenă, a acestei interjecții. Dacă ținem seama că sistemul de semnalizare pe care îl prezentăm s-a încheșat ca atare într-o regiune unde participau la munca forestieră oameni care aparțineau, din punct de vedere lingvistic, și limbii slovene, atunci credem că nu greșim dacă punem pe seama acestor lucrători interjecția pe care o discutăm. S-ar părea că și alte „comenzi“, ca de pildă *drecea!*, sînt de aceeași origine.

Numai într-un singur punct (la VS) s-a notat interjecția *pica!* Ea este repetată de două sau mai multe ori de către cel care comandă, la încărcatul remorcilor sau al vagonetelor. De pe *rampa* de încărcare pînă la vagonete se așază niște lemne lungi, niște *bălănci*, pe care se rostogolesc buștenii. Întîi se dă „comanda“ *volta!*, iar după ce bușteanul a

1) Apropierea de termenul românesc *a (se) marina*, notat la Coverca, nu-i posibilă. Aici expresia *s-o marinat un cal* înseamnă „s-a umflat pe sub burtă, de la tiocul, de la membrul lui, spre piept; tepele, de la pulpă spre piept; îi o boală a cailor. Ea se vindecă cu marinuță, o buruiană“. Această boală se mai numește și *mărin* „boală a vacilor caracterizată prin umflarea ugerului din care curge apoi sînge“; numele îi vine de la sărbătoarea populară *mărina* sau *marina*, ținută îndeosebi de femei, la 15–17 iulie, ca să fie ferite vitele de boli și de lupi. Sărbătoarea se mai cheamă și *Cîrcoții de vară, ai Marinei* (v. C a n d r e a, *Dicționar*, s. v.). Scriban dă și verbul, cunoscut prin Bucovina, (*mă) marinesc* „mi se apleacă, mi se strică stomacul“. Numele plantei *marinuța* nu-i cunoscut de dicționarele noastre.

început a se rostogoli, se dă „semnalul“ *pica! pica!*, anunțându-se prin el că mișcarea de rostogolire trebuie continuată prin înfigerea vârfului țapinelor în lemn de către toți lucrătorii dintr-o echipă. Iată cum a fost explicată mișcarea butucului la comanda *pica!*: *il voltezi și pe urmă nu-l slăbești de loc cu țapina*. Informatorul din VS a făcut precizarea că aceasta este o comandă *talienească*. Într-adevăr, în limba italiană există verbul *piccare* cu sensul de „a înțepa, a pișca“. El se potrivește cu operația pe care o efectuează lucrătorii la „comanda“ *pica!* Aceștia nu fac altceva decât să *înțepe, să „piște“* butucul cu vârful ascuțit ca un cioc de pasăre al țapinei. Nu trebuie lăsat la o parte nici germ. *picken*, care are exact același sens de „a pișca“ sau de „a ciuguli“, precum și interj. germ. *pick!* „cioc!“.

Sinonimă cu *pica!* este interjecția *șpiț!*, notată la PG. Lemnul este împins cu vârful țapinei, cu *șpițul*. Se spune: *il iei la șpiț, il dai mereu volta!* Din germ. *Spitze* „vîrf“, *spitz* „ascuțit, cu vîrf“. Tot la PG, comanda *förver!* a fost socotită de subiectul anchetat ca sinonimă cu *marina!*, cu toate că sensurile nu se prea potrivește. *Förver!* nu poate fi alt cuvînt decât germ. *vorwärts* care înseamnă „înainte“.

La Ms, în Maramureș, comanda *nesfaihi!*, cu varianta *nașfaihi!*, strigată sacadat la manipularea buștenilor cu țapinele, atunci cînd efortul echipei trebuie depus totodată, trebuie să fi rezultat prin pronunțarea stîlcită a numerelor germane *eins, zwei*, urmate de interjecția *hi!* Și vorbitorii de limbă romînă folosesc primele două numerale romînești pentru a anunța momentul cînd un efort în comun trebuie efectuat. Informatorul din Ms consideră „comanda“ *neșfaihi!* ca fiind sinonimă cu *ohi!*, despre care va fi vorba mai încolo: *nesfaihi! e mai vechi, ohi! e mai nou*, precizează acest informator.

De origine italiană sigură este „comanda“ *tira! tira!*, notată la Ms și Bor. Prin ea se anunță echipa de lucrători să tragă bușteanul în lungul lui cu țapinele, într-o mișcare continuă (Ms), sau prin ea se cheamă o echipă de lucrători în ajutor atunci cînd s-a spart ulucul sau a sărit un lemn peste uluc (Bor). Al doilea sens aparține celeilalte categorii de „semnale“ pe care le-am distins. La Br s-a înregistrat și „comanda“ *tira-grînda!* „trage mult, continuu“. În ital. *tirare* înseamnă „a trage“, iar *grande* „mult“. În dialectul venețian există forma *granda*.

O ultimă „comandă“ din această categorie este *lîngă!* (Ml). Sensul ei nu-i prea clar. Pare a fi asemănător cu acela al interjecției *ful!*

Trecem acum la prezentarea „comenzilor“ folosite de-a lungul ulucului. Ele asigură buna funcționare a acestuia și-i feresc pe lucrători de accidente. „Comenzile“ se transmit prin intermediul *poștelor* sau a *santinelelor*, de obicei niște tineri de 13—16 ani, așezați din loc în loc pe laturile ulucului, la oarecare depărtare, adeseori adăpostiți în niște colibe improvizate. Acestor *santinele* li se mai spune, în partea nordică a regiunii anchetate, și *vérți* (sg. *vártă*). *Vartă* e cunoscut la VS, Ms, Br, deci în Maramureș, precum și la Ma (Năsăud). Aici însă el are forma *vardă* „santinela pe uluc“. La origine, termenul este german, un termen militar. El a pătruns încă din Evul Mediu în mai multe limbi europene, în polonă (*wartă* „santinela“), în ucraineană și

în romîna veche. Pentru ultimul caz, să se vadă Tik tin, *op. cit.*, s.v.: „Împărăteasa Elisavet au poroncît de au schimbat toate vărțile pe la toate porțile“ (din Neculce). *Gardă* din limba romînă contemporană este un împrumut nou din limbile romanice, în primul rînd din franceză. Dar și în limbile romanice cuvintele corespunzătoare pleacă tot de la același cuvînt german, *wardan* „a păzi“: fr. *garder*, prov., span., port. *guardar*, ital. *guardare*. În toate aceste limbi cuvîntul și-a format familii bogate. Revenind acum la formele *vartă* sau *vardă*, notate în satele maramureșene, este greu de spus din care limbă au putut fi ele împrumutate. În Maramureș există o puternică influență ucraineană. În această limbă există de asemenea cuvîntul *varta* „strajă, santinelă, paznic“ (v. B. D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 169). El putea pătrunde deci din ucraineană, unde se află o formă foarte asemănătoare. Nu trebuie uitat însă că și influența germană e puternică de asemenea în Maramureș. Germ. *Wärter* înseamnă „păzitor, santinelă“, *warten* „a avea grijă de ceva, a păzi“. Trebuie să admitem pentru acest cuvînt o origine multiplă. La VS, NS și GH s-a înregistrat derivatul *vărdăș*, cu același sens, iar la Br *vărtăș*.

Am insistat mai mult asupra acestui cuvînt pentru că prima interjecție din grupul celor folosite de-a lungul ulucului, anume *varda!*, face parte din aceeași familie. Ea este de asemenea cunoscută în mai multe limbi europene, este un fel de interjecție cu caracter internațional. Să dăm mai întii sensul și formele sale. *Varda!* strigat, din poștă în poștă, anunță începutul lucrului pe uluc. „Comanda“ vine de sus, de la lucrătorii din *bofintău*. Este sinonimă cu *fereste!*, *păzește!* (sau *feră!*, *păze!*). Cu forma pe care am dat-o, interjecția a fost notată la Br, Ms, Sl, VM, NS, Co, Cr, Os, DC, Bh, PG, Hn, Pp, Bor. Ea apare și în cartea amintită a lui M. Sadoveanu, *Valea Frumoasei*: „Din strajă în strajă comanda veni pînă jos: — Varda! Lăzureanu nostru binevoitor... ne salută iar. Vă rog frumos, domnilor, începe iar comedia“ (p. 111). Din acest citat reiese că *varda!* se întrebunțează ori de cîte ori reîncepe lucrul, adică nu numai dimineața, ci și atunci cînd, după o întrerupere cerută de cei de jos, prin *abăuf!*, se reia munca. Se strigă atunci de jos *gărğa!*, iar cei de pe munte, după ce pun lemnele pe uluc, transmit în vale strigătul *varda!* „păzește!“. La fel se prezintă lucrurile și pe Valea Bistriței sau în Maramureș. În mai multe localități, mai ales din bazinul mijlociu al Bistriței, s-a notat varianta *vărdo!*, de cele mai multe ori rostită cu un *-o* final prelungit. Aceeași e situația și cu *-a* final din prima variantă. Forma *vardo!* s-a notat la Gm, Cr, Gl, Cl, PG, IA. Alte două variante s-au notat prima la Ms și VS, iar alta în satul CI. Anume, în primul caz, apare forma cu fricativa labiodentală sonoră transformată în ocluziva bilabială sonoră: *barda!*. La Moisei subiectul a făcut precizarea că *varda!* și *barda!*, tot aceeași poveste. Schimbarea fonetică a lui *v* în *b* mai este ilustrată și de alte cuvinte străine din limba noastră. De pildă, S. C. Mîndrescu, *Influența culturii germane asupra noastră*, Iași, 1904, dă, la p. 70, expresia *olt berto*, explicînd-o din germ. *Halt, wer da?* Iar D. Șandru și F. Brînzeu, *Printre ciobanii din Jina* „Grai și suflet“,

VI, 1934, p. 235, consemnează cuvîntul *boăctăr* „păzitor de noapte“ explicîndu-l prin magh. *bakter*, la rîndul său din germ. *Wachter* „paznic, păzitor“ Astfel, schimbarea lui *v-* în *b-* este frecventă în unele elemente străine ale limbii romîne de dată recentă. În ultimul caz, schimbarea a avut loc, cu siguranță, în limba maghiară. A doua variantă, *parda, hei!*, notată la CI, stă tot în legătură cu *varda!*, mai bine spus cu varianta *barda!* Ocluziva sonoră *b-* a devenit surdă.

Adeseori această „comandă“ nu se folosește singură. Ea este însoțită de un alt cuvînt, care are rostul să atragă atenția celor din vale, de la *răcaș*, ce fel de lemn vine, dacă-i mai periculos decît cele obișnuite. În această situație sînt mai ales butucii strîmbi, pentru că au, din această cauză, un mers neregulat. La fel și butucii care din greșeală sînt puși cu vîrfurile la vale, precum și cei prea mari și prea grei. De fiecare dată cînd vine unul din aceste lemne lucrătorii de pe munte îi fac atenți pe cei din vale. Astfel, pentru a se face atenți lucrătorii că vine un lemn strîmb pe uluc, se dă comanda *vârda crivulă!* (Ms, Br, Cr, Bh, Cl, IA, Chi). În două localități s-a răspuns cu *vârda criulă!* (cu *v* intervocalic sincopat, ca și la *homovăncă* > *homoăncă*, cu *o* și *a* în hiat, apoi *homoăncă*, cu diftongul *oa*). Tot la Cr (dar și la Cl) în loc de *crivula* apare și varianta *grivula*: *vârda grivula!* Notăm și forma *crăulă* de la VM. În ce privește accentul, *crivulă* a fost înregistrat, după localități, cînd cu accentul pe prima silabă, cînd pe a doua, pe penultima. Ultima accentuare pare a fi mai frecventă în nord. Ea s-ar explica prin influența limbii ucrainiene. Căci acest cuvînt este evident slav, un derivat în limbile slave actuale din v. sl. *krivъ* „strîmb“. Pentru formele din diferitele limbi, v. E. Berneker, *op. cit.*, p. 618. În ucraineană, termenul *krivulja* înseamnă și „bucată strîmbă de lemn“ (v. B. D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 840). Din cauză că accentul cade uneori și pe prima silabă, *vârda crivula* (Bh), și întrucît mutarea accentului pe antepenultima caracterizează limba sîrbo-croată, am făcut ipoteza, în *art. cit.* din „Analele Universității din Iași“, că această formă ar putea fi pusă pe seama lucrătorilor veniți din Craina. Este totuși greu de dovedit acest lucru. Se poate ca mutarea accentului să se fi petrecut în gura vorbitorilor romîni.

Cînd vine un lemn cu vîrfurile la vale se strigă *vârda vîrșan!* (Cr) sau *vârda vîrvănu!* (Bh). *Vîrșan* e tot de origine ucraineană. Aici, *verșak* înseamnă „vîrf de copac“, un derivat de la *verh* „vîrf“ (v. B. D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 183). *Vîrvan* e corespondentul românesc al lui *vîrșan*, cu toate că, în ultimă analiză, și el e tot un împrumut din slavă (v. sl. *vrъxъ*). Probabil că *vîrșan* pentru *verșak* a rezultat printr-o substituție de sufix, sub influența lui *botan, huzurêan*, care au însă sensul de „copac cu vîrfurile la deal“. La Ms și VS există și forma *vîrșiac*, mult mai apropiată de ucr. *verșak*.

Dacă lemnul care vine la vale este mare și greu, santinelele transmit comanda *vârda druhă!* sau *vârda burhă!* Prima se folosește la Ms și pentru cazul cînd vin mai multe lemne *pă olaltă*. Expresia a fost notată, în afară de Ms, la VM, Chi (*vârda burha, uăi!*), Gm, DC, Cr. În mai multe locuri a fost semnalat sensul de „butuc gros și scurt,

cel mai mare lemn“ al cuvîntului *burhă*. La DC, pe Valea Bistriței, informatorul a precizat că acest cuvînt *se spune la Bucovina*. Pentru etimologie, să se vadă cele spuse în paragraful despre elementele ucrainene ale terminologiei în discuție.

Asemănătoare semantic cu *varda druhă!* sînt interjecțiile *várdá bilánu!* (IA) și *várda plúmbu!* (Cr). Ele se strigă cînd vine un lemn foarte greu pe uluc. *Bilan* trebuie considerat ca un derivat cu sufixul augmentativ *-an* de la *bilă* „trunchi mare de brad“ (din v. sl. *bilo* „bîrnă“, ucr. *biló* „trunchi“ etc.), cum se vede în *Dicționarul* lui Scriban, s.v., iar *plumbu* poate că trebuie apropiat de numele metalului cunoscut. Ne întrebăm totuși dacă nu cumva trebuie să-l apropiem de germ. *plump* „greoi, grosolan“, *plumpsen* „a cădea greu, cu zgomot“.

În privința originii interjecției *varda!* în graiul lucrătorilor forestieri, credem că trebuie avut în vedere faptul că întreg sistemul de semnalizare de care ne ocupăm a fost adus în munții noștri de către lucrătorii sezonieri originari din Carintia, Tirol sau Craina. Lucrătorii noștri trebuie să-l fi auzit și folosit, cu accepțiunile pe care le-am dat, de la acei lucrători străini. Este adevărat, totuși, că *varda!*, cu același sens, apare și în vorbirea altor categorii de oameni, de pildă a birjarilor din regiunea Dunării de jos (v. Scriban, *op. cit.*, s. v.). Interjecția există în mai multe limbi balcanice, în bulgară, în sîrbă, în neogreacă, precum și în limba turcă. În toate cazurile ea este întrebuințată de marinari. Punctul de plecare îl constituie limba italiană, și probabil dialectele italiene de nord, unde există, într-adevăr forma *varda!*, față de literarul *guarda[re]*. În acest sens, să se vadă Carlo Goldoni, *Commedie scelte*, Milano, Biblioteca classica economica, vol. II. În comedia *Casa nova*, scrisă în dialectul venețian, *varda* este atestat la p. 290, 291, 303, 308, 315 etc., cu sensul de „a privi“, „a (se) păzi“. De asemenea și în celelalte comedii scrise în dialectul venețian apare *varda!*¹⁾. Am arătat însă mai sus că în italiană termenul este de proveniență germanică, întocmai ca în toate limbile care-l cunosc. Din italiană cuvîntul a ajuns în mai multe limbi balcanice, precum și în regiunile sudice ale țării noastre. Tot din italiană el a ajuns în graiul lucrătorilor noștri forestieri, dar nu pe căi ocolite, ci direct de la lucrătorii italieni sezonieri veniți în Carpați. Este, așadar, o situație paralelă cu aceea a cuvîntului *șprangă*, pătruns prin intermediul turcesc, bulgăresc, grecesc sub forma *prangă* în regiunea Dunării de jos, iar, nemijlocit, din graiul lucrătorilor sezonieri italieni, în regiunile muntoase ale țării, în terminologia pădurăritului, sub forma *sprangă* sau *șprangă*.

Cînd un lemn a ajuns jos la *tason*, la *gura ulucului* sau după ce stricăciunea care s-a ivit între timp a fost reparată, putîndu-se iarăși să se înceapă lucrul, din vale se transmite în sus semnalul *gârگا!*. El anunță reînceperea activității pe uluc. Interjecția *gârگا!* e cunoscută în toate satele anchetate. De aceea nu socotim necesar să mai trecem aici toate atestările. Sub forma *cârگا!* ea a fost notată într-o singură localitate (Bh). Cuvîntul este de origine italiană. Etimologia lui a

1) Datele acestea mi-au fost furnizate de tov. prof. Șt. Cuciureanu.

fost dată în articolul citat din „Analele Universității din Iași“, p. 116. În italiană, *carica* înseamnă „încarcă“, *caricare* „a încărca“. Interjecția *garga!* prezintă sonorizarea lui *c*- inițial și sincoparea lui *i* în prezența unei lichide, fenomene fonetice caracteristice dialectelor italiene de nord. La acest „semnal“ ulucul este încărcat cu bușteni, asemenea unui tun încărcat cu proiectile. După ce dau drumul lemnului la vale, lucrătorii de sus anunță pe cei de jos să fie atenți, să se păzească. Se strigă adică *varda!*

În satele maramureșene (Ms și Br) pentru *varda!* și *garga!* se cunosc alte două interjecții perfect sinonime: *claiho!* „*varda!*“ și *cînetău!* „*garga!*“. Totuși, primele sînt cel mai mult folosite. *Claiho!* și *chînetău!* (sau *cînetău!*) se foloseau înainte de venirea lucrătorilor sezonieri străini din Carintia, Tirol sau Craina. Prima interjecție, *claiho!*, apare adeseori însoțită, ca și *varda!* de altfel, de diferite determinante, care precizează felul lemnului corhănit sau pericolele pe care el le prezintă. De pildă, la Ms s-a notat *claiho bîrna, bîrna!*, prin care se anunță că vine la vale un butuc greu și lung, o bîrnă de peste 20 m. De asemenea *claiho vîrșianca!* anunță că vine un lemn greu, cu vîrfurile la vale, un *vîrșan*. Tot de către subiectul de aici, „semnalul“ *claiho prûtco crivula!*, strigat de cei de pe munte, a fost lămurit ca însemnînd „atențiune!“, lemnul *mere tare jib*“. Semnalul se dă deci atunci cînd vine un lemn cu foarte mare viteză, care pe lingă aceasta mai este și strîmb, așadar foarte periculos pentru lucrătorii de pe margine. Din cele trei cuvinte ale acestei expresii interjecționale *crivula* a fost deja discutat. S-a arătat că el înseamnă în limbile slave, de pildă în ucraineană, „lemn strîmb“. Pe *prûtco* am încercat să-l explicăm în articolul din „Analele Universității din Iași“ prin ucr. *prut* „drug, băț, nuia“, invocînd totodată și pe s. cr. *prûtak. -tka, -ko* „mlădios, flexibil, care se îndoaie“. Acum credem că *prûtco* poate fi explicat numai prin ucraineană. Mai mult încă, trebuie să se pornească nu de la cuvîntul pomenit, ci de la *prûdko* care înseamnă „iute, repede, cu repeziciune“. În acest fel, expresia *claiho prûdko crivula!* înseamnă, dacă o „traducem“, „păzește, vine pe uluc un lemn strîmb cu mare iuțeală“. La Ms *prûdko bilănu!* anunță că vine pe uluc cu iuțeală un lemn foarte mare, un *bilan*.

În ceea ce privește originea lui *claiho!* sau *claihu!*, față de cele spuse în „Analele Universității“, putem să venim acum cu unele completări și rectificări. *Claiho!*, sub forma *clêi ho!* este atestat și de anchetatorul ALR. II (seria nouă). Pe harta 616, *dă drumul la vale (lemnului)*, în punctul 366 (Brodina) de limbă ucraineană, sînt trecute următoarele cuvinte ale unui informator: „Cînd se slobod copacii la vale, se strigă *vardi na dolênu* «atenție la vale!»“. Mai de mult se striga *clêi ho!* Situație este, așadar, cu totul asemănătoare cu aceea consemnată de noi în satele maramureșene. Pe de altă parte, în *Dicționarul* lui Hrinčenko, la p. 785 este trecută interjecția *kleihov!*, însoțită de următoarea explicație: „Exclamație folosită de lucrătorii forestieri huțuli: păzește!“^v. După aceasta, autorul trimite la *kinatôv!*, care, am spus mai sus, are același sens cu interjecția *garga!* Sub *kinatôv!* se dă apoi următoarea explicație amplă: „Exclamație folosită de lucrătorii forestieri huțuli:

cînd de pe munte dau drumul la vale prin ulucul de lemn unui copac tăiat, muncitorii strigă către cei ce se găsesc jos de-a lungul ulucului: *kleihov!* ceea ce înseamnă strigătul care-i pune în gardă față de pericolul ce-l prezintă lemnul care zboară cu o mare viteză; cînd lemnul ajunge la capătul ulucului și muncitorii îl aruncă de o parte, atunci ei strigă: *kinatov!* Acest strigăt se transmite din om în om în sus și, ajungînd pînă la muncitorii de sus, servește drept semnal că este liberă calea pentru alt lemn“ (p. 780). Este, așadar, împede că „semnalele“ lucrătorilor forestieri romîni din părțile nordice ale țării sînt identice cu cele pe care le consemnează B. D. Hrinčenko în dicționarul său. Problema care se pune, dar pe care noi nu încercăm s-o soluționăm, este aceea a originii în această limbă (ucraineană) a „semnalelor“ pomenite. S-ar părea că interjecția *kinatov!* ar putea fi explicată prin vreo limbă slavă. *Claiho!*, cu varinatele *cleiho!* sau *kleihov!*, pare a nu fi un element de origine slavă. În clarificarea acestei chestiuni nu trebuie să se lase la o parte faptul, amintit de noi de mai multe ori, că ulucurile de transportat buștenii, necunoscute în Bucovina în momentul anexării ei de către imperiul habsburgic, s-au construit aici o dată cu pătrunderea noii administrații și, desigur, prin intermediul lucrătorilor forestieri germani, aduși aici la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea din Boemia sau din alte părți. Din acest punct de vedere, *claiho!*, pe care am încercat să-l explicăm prin germ. *gleiten* „a aluneca“ (aici ar fi vorba de buștenii care alunecă pe uluc la vale) și interjecția *ho!*, ca semnal întăritor (așa apare acest „semnal“ pe harta 616 a ARL., anume *clei ho!*), ar putea fi de această origine (avem însă multe rezerve). (V. art. cit. din „Analele Universității «Al. I. Cuza» din Iași“, p. 117).

În legătură cu *cînet u!* (aici a intervenit o etimologie populară cîne—pentru *chine*—) mai avem de adăugat următoarele. La Ms un subiect anchetat a precizat că *garga!* spuneau italienii, în timp ce *cînetău e mai vechi*. Tot în acest sat există și semnalul *cînetău hûsta, hûsta!* Prin el lucrătorii din vale îi fac atenți pe cei de pe munte să dea lemne mai repede, mai multe. În ucr. *hustii* înseamnă chiar „des, repetat“, *hûsto* „des“ (v. B. D. Hrinčenko, *op. cit.*, p. 385). Originea acestui „semnal“ este, așadar, clară.

Dacă în timpul lucrului are loc vreo defecțiune a ulucului, dacă se întîmplă vreun accident, dacă cei din vale au nevoie de un răgaz pentru a pune în ordine lemnele venite de sus, în genere oricînd e nevoie să se anunțe încetarea lucrului, se dă „semnalul“ *abâuf!* sau *habâuf!* „Semnalul“ acesta poate fi dat și de *santinelele* sau *poștele* din lungul ulucului, dacă ele observă vreo defecțiune în sectorul repartizat lor spre supraveghere. Cuvîntul, ca și *vorda!* sau *garga!*, este general în toată regiunea anchetată, așa că socotim inutilă o înșirare a satelor unde el a fost atestat. În schimb, vom da acum diferitele variante înregistrate de noi. La Gm s-a notat forma *abâuf!* La fel și la Co. Destul, de răspîndită este varianta *habău!* (Br, Ms—aici există și *hăbău!*—, Cr Chi, ViS, VM). La Gm există și *habău!*, iar *hăbâuf!*, *hăbăuu!* sau *hîbâuf!* au fost notate la Cr. La Sc, Pp, Ms, Ma, Hn, Bor, Bh, Gl, Cl, IA, Crl se strigă *bâuf!* (la Bh și *bauf!*). *Bauf!* apare și în arti-

colul lui I. Ciupală din revista „Pădurea“, I, (1912), p. 180. La PG apare și *ăbăuf!* Tot aici, intejecția a ajuns chiar *boáf!* (o singură silabă): *santineta strigă boaf! la deal cind s-o stricat ulucul*. O ultimă formă, *îmbăuf!*, a fost notată la CI.

Toate aceste variante au însă un singur sens, acela de a anunța încetarea lucrului pe uluc. „Comandă“ aceasta suspendă orice alt „semnal“ dat anterior. De aceea credem că originea ei trebuie căutată în imperativul verbului german *aufheben* „a ridica“, apoi „a suspenda, a desființa, a anula ceva“, așadar a face să înceteze o acțiune ordonată mai înainte. „Semnalul“ *hebe auf!*, devenit *habauf!* etc., nu are un alt rost decât să anuleze comanda *garga!* prin care se anunțase „încărcarea“ ulucului cu bușteni sau orice altă comandă. El anunță deci încetarea corhănitului pe uluc.

Uneori, cînd în procesul muncii a avut loc un accident grav sau cînd continuarea *ulucăritului* ar pune în primejdie viața cuiva, se strigă *habău bizuni!* (Ms), *băuf bizuna!* (Bh, IA), *băuf vizuna!* (IA). La acest semnal nimeni nu mai are voie să lucreze. Oamenii lasă uneltele jos și stau. La Ms i s-a spus și *stop definitiv*. Și acest cuvînt este de origine italiană. În această limbă *bisogno* are sensul de „trebuie“, *far di bisogno* „a fi necesar“. Trebuie să avem în considerație ideea de „necesar“, de la care s-a trecut la aceea de „obligator“, „neaparat trebuincios“. În cazul „semnalului“ *habău bizuni!* sensul de „obligator“ al celui de al doilea termen este clar. Este absolut necesar ca nici cel mai mic lemn să nu se miște pe uluc, pentru a nu pune în pericol viața vreunuia dintre lucrători.

La Ms „semnalul“ *băuf ucinaș!* se dă nu numai seara, la încetarea lucrului (în alte părți *ucinaș!* se strigă numai cu acest prilej), ci și atunci cînd se întîmplă vreun accident pe uluc. Am mai arătat că *ucinaș* se explică prin slavă, *otče naš* „tatăl nostru“, „rugăciune de seară“. Cf. *oçenaș* „Vaterunser“ în *Dicționarul sîrb-german* al lui Popović, p. 252. Interjecția *ucinaș!* a mai fost notată, fără alte determinante, la Ma, VM, Crl, Cj, Cr. La Crl ni s-a făcut chiar precizarea că la acest semnal se face rugăciunea de seară. La Ms: *se strigă ucinaș! seara, că-i noapte și nu mai lucrăm*.

Dacă la *răcaș* sau *tason* s-au adunat prea mulți bușteni și este nevoie ca să se înceteze lucrul pe uluc în vederea punerii lor în ordine, se transmite în sus „semnalul“ *habău drécea, drécea!* (Ms, VS), *drécea răcașu!* (Br), sau *ohi drécea, drécea!* (Bh). Interjecția *drécea* apare și pe Valea Sebeșului. În satele anchetate de noi există și verbul *a dreceui*, sau *a drecelui* „a îndrepta lemnul la răcaș, a-l așeza de-a lungul răcașului în ordine“. Pentru că acest cuvînt există și pe Valea Sebeșului, unde au fost lucrători din Cairntia, Tirol și Craina, o apropiere de s. cr.

drešavati „entbinden“ (=a dezlega), *dresiti* „auflösen, losbinden“ (=a desface, a dezlega) este întru totul plauzibilă. Aceeași explicație am propus-o în articolul citat din „Analele Universității“, p. 119.

Cînd trebuie să înceteze lucrul la pădure pentru masa de la amiază se dă „semnalul“ *dúra, dúra!* (Ms, Br, VM). La Ms, *hai la dúra!* echivalează cu „hai la masă!“. Subliniem faptul că această interjecție este atestată numai în părțile nordice ale regiunii anchetate de noi. În unele

graiuri populare există interjecția *dur!* cu sensul de „stai!”. Lazăr Șăineanu, *Influența orientală*, p. LXIII, citează versurile următoare din colecția de poezii populare a lui G. Dem. Teodorescu: „Dur, dur, dur! negrule dur! / Că nu-i fur, ca să te fure“ și explică interjecția *dur!* ca fiind imperativul (între aceste categorii se știe că există strânse legături) de la turc. *durmak* „arrête-toi“, existent și în albaneză, sîrbă: *dur!* „stai!“ În dicționarul citat al lui Popović, la p. 69, este trecută interjecția s. cr. *dur!*, *dura!* „halt!“ (stai, oprește!). Credem că punerea acestui cuvînt pe seama acelor lucrători străini care vorbeau o limbă slavă este îndreptățită. Forma *dura!*, existentă în dicționarul amintit, este identică cu cea folosită de lucrătorii noștri forestieri din satele anchetate. Nici sensul nu creează dificultăți, pentru că *dura!* anunță chiar încetarea lucrului, oprirea lui.

Un alt „semnal“ prin care se cheamă lucrătorii la masă, consemnat și de I. Ciupală, *art. cit.*, p. 180, este *húia!* În anchetele recente termenul apare numai cu accentul pe prima silabă: *húia!* (Bh, Gl, IA). Pare a fi tot un termen de origine italiană. Nu am putut însă să ne clarificăm asupra etimonului italian pe care îl reprezintă.

Am arătat mai sus că atunci cînd vine la vale un lemn cu vîrfurile înainte se dă „comanda“ *varda vîrșanu!* Uneori însă se strigă simplu *vîrșanu!* (VS, IA, Cl) sau, altfel, *vine vîrșanu uái!* (Cl). La Ms se strigă *vîrșancă!* Ca substantiv, cu sensul de „lemn cu vîrfurile înainte“, termenul apare și la Pn și Ma. Dacă bușteanul vine la vale cu partea groasă înainte, cu *huzărul* (de obicei așa trebuie să vină lemnele), se dă semnalul *varda (barda) huzărean!* sau, mai simplu, *huzăreancă!* (Ms). *Huzăreancă* are și sensul de „butuc cu *huzărul* la vale“ (Ma).

În cîteva localități (Pp, Gm, Cl, Bh, IA), cînd este nevoie să se dea lemne mai multe pe uluc, să se dea lemne într-ună, căci *treaba merge bine*, cei de jos obișnuiesc să strige către cei de la *bofîntău*: *mena, mena!* În italiană *menare* are sensul de „a face să meargă“, apoi de „a duce, a căra“, exact ca și rom. *mînară*, ambele derivate din același etimon latinesc¹.

Pentru a confirma că au înțeles „comanda“ care li s-a transmis, de obicei „comanda“ *habăuf!*, lucrătorii de pe munte răspund, prin intermediul *poștelor*, cu „semnalul“ *ohi!* (Bh, Cl, Br, Ms, Bor, Cl, Hn, Pp, NȘ). Varianta *ahi!*, notată și de I. Ciupală, *art. cit.*, p. 180 „(semnal că ulucăritul s-a oprit)“ apare și la Sc, Co, Cr, Gm. La Gl s-a notat varianta *hohi!* Acest „semnal“ nu lipsește nici din cartea, mereu citată, a lui M. Sadoveanu: „-*Ohi!* drecea! veni altă strigare de sus. Tovarășul meu îmi tălmăci: Pauză mai mare! Cei de sus adună în creștet tot ce mai au gata de aruncat în vale“ (p. 108). În dicționarele italiene este trecută interjecția *öhe!* cu valoare de avertisment. Probabil

1) Datorită unor informații insuficiente, care au fost completate ulterior, cu prilejul unor noi anchete, în articolul din „Analele Universității «Al. I. Cuza» din Iași“ sensul interjecției *mena, mena!* ne trimetea acolo spre ital. *meno* „mai puțin“. În realitate, acest „semnal“ cere să se dea mai multe lemne pe uluc, să se dea mereu, fără întrerupere. Cercetările mai noi au adus această precizare semantică, urmată de schimbarea etimologiei propuse prima dată.

că de aici trebuie să pornim. În poziție intervocalică *h* nu se aude în italiană. De aceea e posibil ca el să se fi dezvoltat pe teren românesc. În cazul variantei *hohi!*, *h*- inițial trebuie numai deocult explicat astfel.

Când se întâmplă să se oprească vreun lemn pe uluc, ni s-a spus că se dă „comanda“ *ohi chira!* (Bh). Cel de al doilea element trebuie considerat ca rezultat printr-o pronunție dialectată a lui *t+i* ca *k*, bazată pe confuzia locului de articulație al acestor două consoane muiate (căci *t+i* se pronunță aici muiat) (*tira!* < din ital. *tirare*, v. mai sus).

În timpul verii, când e secetă și lemnele, frecându-se de uluc, se opresc sau merg prea încet, *șcibărul* sau *șodiba* trebuie să toarne din când în când apă pe uluc. El o face atunci când se dă „semnalul“ *băinia!* sau *băina, băina!* (Bh). Termenul trebuie pus în legătură tot cu un cuvânt italian, *bagnare*, care înseamnă și „a uda“. Cf. și *a șprițui* „a turna apă pe uluc“, *șprițuitor* „lucrătorul care face această operație“, din germ. *spritzen* „a uda“.

Iarna, dimpotrivă, pentru că buștenii alunecă prea iute pe ulucul înghețat, se toarnă pământ ars, *teără*. „Semnalul“ prin care se cere efectuarea acestei operații este *teăra, teăra!* (VS, Ms, Bh). Atît subst ntivul, cît și interjecția se explică prin ital. *terra* „pământ“.

Cu aceasta am terminat de prezentat „sistemul de semnalizare“ al lucrătorilor forestieri. Fără îndoială că nu toate elementele sale componente au aceeași valoare. Unele dintre ele sînt cunoscute în puține localități. Importanța lor în cadrul „sistemului“ este în același timp redusă. Altele însă, cum ar fi *varda! garga!, abauf!* etc. sînt cunoscute în toate satele anchetate. Aceasta se explică în primul rînd prin poziția importantă pe care ele o au în întregul „sistem de semnalizare“ prezentat. La ele ne-am gîndit, în primul rînd, atunci când am afirmat că, în ciuda caracterului lor strident în gura vorbitorilor romîni, aceste interjecții vor dăinui multă vreme în uzul lucrătorilor noștri forestieri.

Cînd ultimul buștean era scos dintr-un parchet, fie pe uluc, fie cu boii sau într-alt mod, se practica înainte obiceiul ca acesta să fie împodobit cu un brăduț numit *struț*. Bacșiușul dat cu acest prilej de proprietar purta numele tot de *struț*. Cuvîntul a fost discutat mai sus, în paragraful dedicat elementelor germane.

Loc despădurit. Pentru această noțiune consemnăm următorii termeni: *curătură* (IA), *curmătură* (Hn), *belitură* „pădure tăiată definitiv“ (Ma), *văgaș* (Bx), *bolătău* (IA); poate că acest termen trebuie apropiat de *bofîntău* „locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună lemnele înainte de a fi corhănite“; probabil subiectul a confundat acești doi termeni; sau poate *bofîntău* trebuie explicat în legătură cu *bolotău* (?), *laz* (VS, Br), *zmidă* sau *smidă* (Ms, Cr, Cl, VS, Și, IA). La Ms apare și derivatul *zmiduș*, iar la Cl *zmidărie*. Expresia *are o zmidă de copii* (Hn) înseamnă „are copii mulți“. Alte sinonime: *săhélbe* „loc de pe care s-a tăiat pădurea“ (Crl, Ms, Br, VS, PS, Ci, Mo), *runc* (VS, Br, Cr, Chi, PS). La Cr *runc* are și sensul de „ridicătură cu podiș deasupra“, iar la PS și acela de „pământ de pășunat, în proprietate obștească“. *Parchet șuvar* (Cl) denumește „locul unde a ars o pădure și

crește planta păioasă numită *șuvar*“. O pădure doborâtă la pământ de furtună se numește *răsturnătură* (Cl) sau *picătură* (Și).

După ce s-au scos copacii din parchet, rămân crengi, vreascuri, cioate etc. Pentru *vreascuri* s-a notat varianta *hreșturi* (PG) sau *hleșturi* (Cr). Pentru *găteje*, *vreascuri* se cunosc sinonimele *poclăș* sau *stîlpări* (VS), *lom* (*lomuri*) la Ms, Ma, VM, Br. Varianta cu *h-* inițial, *hlom* apare la CrI, VJ, PS, Co, Pn, SD, Cr. În ultimul sat, ca și la ȘD, *hlom* are și sensul de „pădure doborâtă de vînt“. Derivatele *hlomărie* „loc cu multe crengi, cioate etc. pe dînsul“ și *hlomuros* (adj.) „cu multe crengi, acoperit de crengi“ apar primul la Cr, PS, iar celălalt tot la Cr și la ȘD. (Pentru originea cuvîntului, v. *Dicționarul* lui C a n d r e a, s. v.; cf. E. B e r n e k e r *op. cit.*, p. 731, sub *lom*). Cînd vreascurile de pe munte sînt adunate în grămezi, o asemenea grămadă poartă denumirea de *prisacă* (VS). Se păstrează sensul inițial din slavă, al acestui cuvînt. Pentru „lemne putrede, căzute la pământ“, notăm și cuvîntul *cladă* (pl. *clăzi*) (Br, Bor, IA, Sc, VI).

Locului unde a ars o pădure i se spune *pirlitură* (Bc, Cr, Bh, Hn, IA, Bș, Ng) *ârșiță* (VS, Bș, Pp, Hm) *arsură* (Cr) sau *pirjălniță* (VS).

Pentru refacerea pădurilor se practică astăzi, pe scară largă, procedeul plantațiilor cu puieti de brad crescuți în pepiniere. Locul unde se sădesc acești puieti este denumit și *implîntăție* (IA, Hn), *plîntăție* sau *răsad* (Hn).

B. Transportul lemnului

Transportul lemnului din pădure pînă la malul apei (unde se leagă plutele). Aproape de *gura ulucului* (*tason* sau *răcaș*) se construiește de obicei o *rampă* de unde se încarcă buștenii în vagonete, atunci cînd există, pe pîrăul unde are loc exploatarea, cale ferată forestieră, sau în camioane cu remorcă, numite mai simplu *remorci* (sg. *remorcă* sau *ramorcă*—Cr). Termenul *rampă* e general în graiul lucrătorilor forestieri. Se folosește în locul lui și *lagăr* (Os). Lucrătorul care muncește aici e denumit și *râmpaș* (Br). Termenul *răcoanță* înseamnă „ștepușă de fier la vagonetele forestiere sau la remorci, care susține buștenii încărcăți“. Originea lui maghiară a fost arătată mai înainte. Tot acolo se dau și localitățile unde el a fost atestat în anchete. La VS în loc de *răcoanță* se folosește cuvîntul *știță* (spîță). *Răcoanțele* sînt fixate într-un perinoc metalic, mobil, numit (la PG) *ramă de vagon*. Termenii pomeniți pînă acum se folosesc și la *remorcă*. Consemnăm tot aici și termenul *a descupla* „a desface vagonetele forestiere“ (VB).

Din vagonetele forestiere sau din camioane buștenii sînt descărcați pe malul apei. Noi luăm în considerație în acest paragraf mai ales situația pădurilor și a rîurilor din bazinul Bistriței. Pe malul apei se adună grămezi de butuci care urmează a fi transportați în vale cu ajutorul plutelelor. Aceste grămezi, numite *stive*, au mai multe forme. Cînd buștenii sînt puși în *cruciș*, unul peste altul, cea grămadă se numește *stivă cadrel* (Hn), *stivă în cadrel* (Cl), sau *stivă cadril* (Gl). Dacă se pun întii dedesubt niște lemne nu prea groase, numite *mîzgari*, apoi peste acestea un rînd de butuci; după care din nou *mîzgari* și butuci,

grămada aceasta se cheamă *stivă la teighea* (Cr) (un alt turcism). Expresia apare și în articolul lui M. Anania despre Pădurea Tarcău, la p. 209. La Co și NS i se spune și *stivă rinduri*. Când sînt puse lemnele unele peste altele, iar grămada iese în formă ascuțită, se spune atunci că acea grămadă este o *stivă búcin* (Co, Pn), numită și *stivă míglă* sau, mai simplu, *míglă* (Cr, NS, Ms, Ma, CrI). Expresia *la míglă* se folosește și în legătură cu un anumit fel de încheietură a birnelor care formează pereții unei case: *încheietură la míglă*. La Hl i se spune *încheietură míglească*. Verbul *a mígli* „a pune butucii unii peste alții, a-i așeza în formă de *stivă míglă*“ apare la Hl, iar *míglăș* „lucrătorul care ia în primire lemnul de la cărăuși și-l așează în grămezi“ a fost înregistrat la Ms. Operația așezării lemnului în stive e denumită cu verbul *a stivui* (Br, Cr, PS, Gl, VN), iar cel care face această acțiune se cheamă *stivitor* (Co, Br) sau *stivar* (CrI, GH). Lemnele lungi care se pun dedesubtul unei stive se numesc *lungoane* (Cl). Butucul înfipt în pămînt pentru a sprijini stiva se numește și *șarânt* (pl. *șarânturi*) (Ms) sau *jandar* (VS, Ms).

Schela de legare este locul de pe malul Bistriței sau al altui rîu de munte unde se construiesc plute. Expresia e general cunoscută în bazinul Bistriței. La CrI s-a notat *schelă de expediție*, cu același sens, iar la Cr *schelă de tranzic* cu sensul „loc pe malul apei unde plutele fac un scurt popas în drumul lor. *Schele rezervate* (Cl) erau numite înainte depozitele de lemne ale anumitor negustori. Locul unde se leagă plutele este ales de obicei acolo unde apa-i mai liniștită și mai adîncă. De aceea acest loc se mai numește și *iaz* (PG) sau *baltă* (CrI). La DA, pentru *schelă* apare și termenul *depou*, iar la VS cuvîntul *pórtaș*, care pare a fi un element de origine maghiară după accent și sufix. Pentru „a construi o plută“ termenul consacrat este *a lega*, cunoscut în toate localitățile din bazinul Bistriței. Se cunoaște (la Ms) și neologismul *a monta* (o plută).

Cînd se leagă o plută, lemnele din stive se dau de-a rostogolul pe malul apei, se *țîpă în apă* (VS, Sl, Ma), se *trag* (cu caii) (NȘ) sau se *podau* „se împing“ (CrI). Lucrătorul care construiește plute e numit *legător*. Buștenii se așează în apă pe un butuc prevăzut cu două picioare. Acest buștean se cheamă *plisă* (Chi, DA, GH, Gm, Cr). La NȘ *plisă* e sinonim cu *balance* „drug pe care se încarcă buștenii în vagonete“. Sensul de „loc adînc într-o apă“ (VS, Br, CrI) este cel fundamental, pe care îl are și etimonul ucrainean *pléso* „bulboană“. Schimbarea de sens de la „loc adînc în care se construiesc plutele“ la acela de „lemn pus de-a curmezișul apei pe care se așează butucii dintr-o tablă a plutei spre a fi legați“ a avut loc pe terenul limbii romîne. La CrI s-a notat verbul *a plisi* (*apa plisește*), al cărui sens nu ne este prea clar. Lemnul care-i sprijinit pe două picioare la capătul din apă, servind la legatul plutelor, se numește și *capră* (Cr, NȘ, Bl), sau *șap* (PG, Cl, Bh).

Pentru construirea unei table de plută lemnele se *asortează* (Hl, Bh, Sc, Gl, Cl, Cr, Gm), se *sortează* (NȘ, Cr, VS), se *soltează* (Br, Sl), se *soltăresc* (Ms, Sl). *Soltar* e lucrătorul care face această operație (Sl).

Cînd se așează în table, lemnele *se pătuiesc*, adică „se potrivesc, se așează bine“ (NȘ, Cr, Hl, Gm). Pe apă, în timpul construirii plutei, bușteni sînt purtați cu ajutorul unei uneelte numită *cață* sau *cance* (Cr). Cînd e nevoie să se rostogolească un buștean, se face cu toporul o *gingă* (Cr) sau o *gangă* (Ms), adică „o scobitură în care se introduce vîrful țapinei“. I se spune și *miez de capcă* (Ms).

Sortimente lemnoase. Acestea sînt denumite după dimensiuni sau după calitate, uneori și după alte criterii. Un lemn gros, mare poartă numele de *lemn gater* (Gm), după destinația pe care o are. Unui astfel de lemn i se mai spune *butuc*, *bilan* (Cr, Ms, VS, Ma, Crl), *bilă* (Cr), *catarg*, *cătărgel*, *galion* (Cr, Gl, NȘ), *taftaluc* (PS, Sb, Co, Pn, NȘ, ȘD). *Bîrnă* (Cr) are sensul de „lemn gros de 23 cm, cioplit pe două părți“. I se spune și *prizmă* (VD). Pentru „butuci groși din care se alcătuiește o plută“ se folosește termenul *cubătură*. De fapt e vorba aici de cantitatea de lemne măsurată pentru a fi transportată. Lemnul destinat pentru fabricarea hîrtiei e numit *lemn celuloză* sau *lemn letea* (Gm, Cr, Hl), ultimul cuvînt stînd în legătură, cum am mai arătat, cu numele fabricii de la Letea. Poate că și în primul exemplu, *lemn celuloză*, să fi intervenit și numele fabricii de celuloză de la Piatra Neamț, care se numește chiar *Celuloza*. Alți termeni care trebuiesc grupați aici, de felul lui *raia*, *raieluță*, *șirin*, *ghionder*, *manea*, *gălătuș*, *trinchet* au fost deja discutați în cap. I. De aceea nu ne mai oprim acum asupra lor. Adăugăm însă pe alții nepomeniți. Un lemn subțire se numește și *șfichi* (Pn, Cr, ȘD, Co), *rudă* (VS), *mucher* (Hi, NȘ, Cr), *leț* „lemn subțire de grosimea piciorului“ (Cl, Cr, Hn, Bh, Ms), *drughină* (ViS), *drugar* (VM). „Un lemn rotund, necioplit“ e numit *sulhar* (Co, NȘ), *sluhar* (Bc, Sb), *lemn de mină* (Br, Crl), *mereu* (NȘ, Co, Pp). *Tumurug* este un „lemn scurt și gros“ (Cr). Un lemn lung de 28 m se chema, înainte de război, după cum spunea subiectul anchetat, *patrusprăceană* (VS). Dacă avea 14 metri sau 16 metri lungime se numea *șăptancă* sau *optancă* (VS). Unui lemn foarte subțire i se mai spune și *halbă* (Ms).

Lemnul fără cioturi, de cea mai bună calitate, e numit *rizonant* (Gl) sau *răzănant*. Unul cioturos, care nu se poate despica decît cu mare greutate, e numit *băzănă* (Gr). Pentru o bucată de lemn nefolositor se întrebuițează și termenul *heredeu* (pl. *heredeie*) (NȘ). Lemnul *mîlced* are multă apă într-însul (Pn, NȘ, Cr). I se mai spune și *mîcegai* (PG), *lemn trîntav* (Cr, Bh, Co, Pn), *lemn mocnit* (VJ), *bîhlă* (Cr) sau *lemn crînced* (Co, Pn).

Pluta. Cuvintele *plută*, *plutărie*, *plutaș* sînt general cunoscute nu numai în regiunea anchetată, ci de către aproape toți vorbitorii limbii romîne. În satele maramureșene am notat derivatul *a plutăși*, față de *a plutări* care-i folosit în bazinul Bistriței. Un sinonim aproximativ al lui *plută* este *bocor* sau *boc*. Sensul de „plută“ al acestui termen este cunoscut numai în satele maramureșene și în bazinul superior al Bistriței, precum și pe Valea Sucevei, spre izvoare. Explicația acestui fapt (apropierea de limba ucrainiană unde termenul are chiar sensul de

„plută“) a fost dată mai înainte. În unele localități, mai ales în cele din bazinul mijlociu al Bistriței, *boc* are sensul de „tablă la plută“. O „plută mai mică folosită la trecerea apei de pe un mal pe celălalt“ poartă numele de *căulă*. Trecerea apei se face slujindu-se de o prăjină lungă numită *céchie*. Termenul acesta de origine maghiară (v. *Dicționarul Academiei*, s.v.) a fost atestat de noi în satele Hl, Bc, Sb, Co, Cr, Pn, Ci. În loc de *căulă* se folosește în același scop un fel de luntre numită *ciobacă*. Tot aici trebuie pomenit și termenul *sal*, de origine turcească, după cum am arătat la timp. E un cuvânt pe cale de dispariție. S-a înregistrat și cuvântul *boi* (NS) explicat astfel: *Pe Dunăre se leagă mai multe plute alături și se mai pune și deasupra lemne. Se cheamă boi; îl trage cu un șlep*. Nu putem preciza care este originea acestui cuvânt. În Maramureș (VS) a fost înregistrat cuvântul de origine turcească *șaică*, cu sensul de „plută alcătuită din două table“ (e drept că acest cuvânt există și în alte limbi, printre care și în rusă, așa că originea turcească pentru Maramureș nu-i sigură). *Șaică* are și sensul de „luntre construită din lemne cioplite“ (GH).

Pe Valea Bistriței nu se practică așa-numitul *plutărit sălbatic*, adică nu li se dă drumul buștenilor pe apă să vină singuri, nelegați. Pe unii afluenți ai Bistriței procedeul e folosit uneori. Pe valea Vișeuului de asemenea s-a practicat altădată acest mijloc de transport al lemnului. Aceste lemne care vin pe apă poartă numele de *plavășcă* sau *flavășcă*. De obicei se transportă numai lemne lungi până la 8 m, numite *cuțaci* (sg. *cuțac*) (Ms). Termenul *plavie*, cu același sens ca și *plavașcă*, apare în cartea *Valea Frumcasei* de M. Sadoveanu, căci pe Sebeș se practica acest fel de plutărit. Acțiunea de a da lemnele pe apă la *plutăritul sălbatic* este exprimată prin verbul *a plăvești*.

Felurile de plute. Aici intră termenii populari folosiți pentru a denumi plutele care se construiesc pe Valea Bistriței sau pe piraiele care dau într-însa. Iată exemple: *plută de bocuri*, alcătuită din butuci mari (Cr), *plută de butuci* (Br, Gl, Cl), *plută de comandă*, fără lemne crăpate la huzăr, adică la capătul cel gros (Cr), *plută de cubătură*, făcută din butuci groși, din *catarguri* (PS, Gl), *plută dubită*, care a stat mai multă vreme în apă (DI), *plută de galaș* cu destinația în orașul Galați (Cr, Gl, Cl), *plută găină*, adică plută cu două sau trei șiruri de lemne într-o tablă; se pare că *găină*, a înlocuit în această expresie pe *graineră*: *plută graineră* va fi însemnat la început pluta construită de către acei lucrători forestieri sezonieri veniți din Craina¹⁾ (Cr!, NS, DA, Gm, Cr, Br), *plută gîscă* (idem), *plută groasă*, făcută din butuci mari (Gl, Cl), *plută hașcă*, din lemne groase (PG), *plută cu încărcătură*, aceeași cu *plută găină* sau *plută gîscă* (NS, Cl), *plută de juleri*, din lemne subțiri numite astfel (Gl, Cl), *plută de largu*, de la numele unui afluent al Bistriței, Largu, unde se taie butuci foarte groși (PG), *plută de lădoaie*, făcută din lemne subțiri numite *lețuri*, puse două câte două unul peste altul (PG, Gl), *plută de letea*, al cărei lemn are ca destinație fabrica de la Letea (Gm,

1) V. și art. cit. din „Analele Universității din Iași“, p. 124.

Cr, Gl, PG), *plută de lețuri* (Gl, Cl), *plută de manele*, din lemne subțiri (Gl, Cl), *plută de mucheri*, tot din lemne subțiri (Gm), *plută de raiele* (Gl, Cl), *plută sal* (Cr), *plută de strînsură*, confecționată din lemne aduse de apă și adunate în anumite locuri la coturile riului (NȘ), *plută de șiruri*, făcută din lemn mărunt ca *lețuri*, *mucheri*, *șiruri* etc. (Cr, Gl), *plută verde*, aceeași cu *plută dubită* (CI).

În prezent, o plută pe Bistrița este alcătuită dintr-un număr de 3 pînă la 8 sau chiar și mai multe table. Sinonim cu *tablă* este termenul, deja discutat, *căpătii*. La fel, și cuvintele *raclă* de plută (CI) sau *boc* au prin multe locuri cam același sens de „tablă la plută“. Cum s-a văzut și mai sus, unel: table sînt construite din mai multe șiruri de lemne puse unele peste altele. Aceste lemne puse deasupra alcătuiesc *încărcătura* (Br, Crl, Sc, Hl, CI), sau *tarhăzul* (Ms, GH). Înainte, pe vremea turcilor, scîndurile transportate pe apă, așezate pe niște butuci în formă de plută, alcătuiau un *pod* sau un *clește* (Gl).

Uneltele legătorilor de plute. În afară de cele comune cu ale lucrătorilor care taie în pădure (topor, bechie, țapină etc.) în acest moment din procesul muncii forestiere se mai folosesc următoarele unelte: *cața* „cîrlig de fier pentru prins lemnele de pe baltă“ (Bh, Co), *sfredel* sau *coarbă* pentru dat găuri în lemn (și variantele *sfelder* sau *sleder*). Partea ascuțită e numită *floarea sfredelului* (Gm, Cr), iar partea de la *mănușchi* pînă la *floare* se numește *tuleu* (Sc). Tot în această rubrică trebuie trecut și *țuiacul* un par de lemn, ascuțit la un capăt (*ascuțit peneste*—PG) în care, de cele mai multe ori, se introduce un fier ascuțit, o *bucșă*. *Țuiacul* servește pentru oprirea plutei la mal, la ancorat. Are și forma *țuiac* (CI). Tot un fel de *țuiac* este și *griful* (pl. *grifuri* și *grife*). Acesta este alcătuit dintr-un par de lemn, cu un fier ascuțit și întors la capăt, un fel de țapină, pentru împins butucii (Bș, Bh, IA, Hl, Cr, Co). La Sb, precum și la GH, NȘ, Crl, *griful* este un „par de fier servind la ridicatul buștenilor“.

Prima tablă a plutei. Termenul cel mai răspîndit pentru a denumi „prima tablă a plutei“ este *buzar*. El nu apare în dicționarele noastre. Se pare că aria lui de răspîndire se oprește la Cîrlibaba, căci în satele maramureșene el nu a fost înregistrat. El apare, așadar, în regiunea în care plutăritul se practică intens. Sensul de „lemn gros pe marginea focului“ pe care îl dau dicționarele noastre este de asemenea cunoscut în satele anchetate. *Buzar* (Co) înseamnă și „capătul gros al unui butuc“. Iată un text popular din acest sat: *măi, le-ai învărtit [lemnele] cu buzarele în vale?* Linia pe care o formează capetele din față ale trunchiurilor din prima tablă a unei plute poartă denumire de *buză plutei*. Expresia apare și în *Dicționarul Academiei*, s. v. Spre izvoarele Bistriței (Crl), aria cuvîntului *buzar* se măginește cu aceea a lui *perednic*, care are același sens de „tabla din față a unei plute“. În satul amintit, un subiect anchetat, după ce a răspuns cu termenul *buzar*, a făcut precizarea că *bătrînii spuneau numai perednic*.

Amănunte asupra lui *perednic* și a originii sale ucrainene pot fi

văzute în paragraful care se ocupă cu elementele ucrainene. În unele locuri, pentru „prima tablă a plutei“ se spune și *fruntar* (Bș, Bh, GH). Cuvântul e atestat și de M. Anania, *art. cit.*, p. 311, de I. Ciupală, *art. cit.*, p. 334 sau de V. Țăranu, *Plutăritul pe Bistrița*, p. 50.

Pe capetele din față ale butucilor care alcătuiesc prima tablă a plutei se pune un lemn de-a curmezișul numit *călădău* (Crl, Hl, IA, Cl, Co, Hn, Bh, Cr, Sc, DA, PG). Varianta *colodău* apare la Hl, iar *cărădău* este dată de V. Țăranu, *art. cit.*, p. 49. La Crl: *mai înainte îi spunea chingă*. Un sinonim al lui *călădău*, notat numai la Cl și Gl, este *talmiz*, sau *talmij* (pl. *talmije*), a cărui origine nu ni-i clară pînă în prezent. Alături de acestea două, cuvântul *chingă*, folosit mult în trecut de legătorii de plute, se întrebuițează încă și astăzi. El apare la Cr (*înainte se lega [pluta] cu chingi; lemnele erau pătuite*), Bh, Sb, Co, SA, Hn, Ms. *Călădăul* este legat astăzi de buștenii din plută cu o sîrmă groasă numită *șprangă*. Înainte *chinga* era găurită cu sfredelul în așa fel încît fiecare butuc din plută să fie unit, printr-un cui de lemn, de *chingă*. Acțiunea referitoare la punerea acestor cui e denumită cu verbul *a jbănțui* (Ch). Despre *legatul în mărgele*, folosit altădată pe Valea Bistriței, am vorbit în paragraful dedicat termenilor care atestă o tehnică veche. De aceea nu mai insistăm aici. Tot din această cauză nu vom insista, ci vom pomeni numai niște cuvinte ce *poinoc* (sau *boinoc*), *poiant* (sau *paiant*), *cioancă mărgelată* etc., pe care le-am discutat la timp.

Am spus că lemnul numit *călădău* se fixează pe capetele buștenilor cu ajutorul sîrmei numită *șprangă*. Dar pentru că altădată pentru legatul plutilor se foloseau nuiele pîrlire și răsucite, numite *gînjuri*, acest cuvînt se mai folosește încă și astăzi, alături de *șprangă*. S-a notat și termenul *plohúz* (Ms), cu sensul de „gînj“. Pentru *șprangă* se spune prin unele locuri și *grainer* (Crl, Cr, Br, PS). Un anumit fel de legătură, întrebuițată de legătorii de plute și de plutași, e numită *legătură grăinărescă* (PG, Gl, GH, Crl). O sîrmă groasă, din fire metalice împletite, e denumită *calúmbă* (Co, NȘ, Cr, Gm, Hl). Alte sinonime ale lui *șprangă*: *lanț de boc* (NȘ, Gl), *țait* (ViM, VS). Derivatul verbal a *țaitui* are sensul de „a pune *șprangă* pe plută, a lega *călădăul* cu *șprangă*“. Există și forma *a țitui* (ViM). Cuvîntul *drod* „sîrmă subțire“ a fost notat la PG, Gl (*spuneau bătrîni*), Ms, Br (*funie de drod*). Sîrma strînsă sub formă de colac este denumită *roată*, *mosor* sau *bont de sîrmă* (NȘ).

Deasupra *călădăului*, pe prima tablă a plutei, se pune un lemn mai scurt. El se fixează de *călădău* cu niște cui de lemn introduse prin găurile făcute cu *sfredelul* sau *cordarul*. Se spune că acest lemn este *cusut pe călădău* (VS). *A coase* este sinonim, în expresia *a coase o plută*, cu *a lega* (*o plută*). Pana de lemn cu ajutorul căreia se fixează mai bine cuietele de lemn pe *călădău* poartă numele de *plișcă* (Crl, VS). Acest cuvînt este în multe locuri sinonim cu *pană*, *ic*, *găvozd*, cunoscînd și varianta *prișcă* „cui de lemn introdus în găurile dintr-o tablă a plutei, ca să fixeze mai bine capătul de *șprangă* băgat în acea gaură“ (ȘD, Co, Cr, DA). Alte sensuri se găsesc în paragraful despre influența ucraineană.

Lemnul mai scurt decît *călădăul* poartă denumirea de *jug*. Cuvîntul e atestat în aproape toate satele anchetate. Informatorul din Gl spune că *jug* se folosea numai la plutele construite înainte cu *chingi*. Astăzi se spune *tulgică*. Sinonim cu *jug* este *căpătii* (Br, PS) sau *scaun* (VS, ViM, Ms, Crl, NŞ). La Crl s-a făcut precizarea că *scaun* spuneau *bătrîinii*; *acuma se spune jug*, iar la NŞ: *scaun și călădău și chingă ts toate una; scaun spun cei de pe Bistriță*. S-a notat și diminutivul *scauieș* „jugul plutei” (Crl). Pentru „jug”, M. Anania, *art. cit.*, p. 310, consemnează și termenul *fălcică*. *Jugul* este fixat pe *călădău* cu ajutorul unor cuie de lemn numite *resteie* (sg. *resteu*) (GH, DA, Pn, Hl, Hn, Bh, Gl, Cr). De reținut folosirea pentru denumirea dispozitivului de conducere a plutei a numeroși termeni din nomenclatura jugului de boi. Adăugăm că pentru *resteu*, cu sensul dat, apare și cuvîntul *picior* (*picior la scauieș*) (Crl).

La mijlocul *jugului* se află cuiul de lemn în care se introduce *cîrma* plutei. I se spune acestui cui de lemn uneori tot *resteu* (VS, PG, Bh, CI). Mai răspîdit este însă termenul *tiuz* (pl. *tiuzuri*) (Gl, PG, Cl, IA, NŞ, Co). În ultima localitate ni s-a dat următoarea lămurire: *ardelenii în loc de cui în jug pun [la car] un fel de piele cu căluș, unul deasupra, altul dedesubt, ca să nu poată ieși*. Procedul acesta e cunoscut și în satele din Șesul Hangului. La NŞ subiectul făcea precizarea că termenul e folosit *de la Broșteni la vale*. Adăugăm că el are și forma *tiuzăc* (PG). Alături de *tiuz* s-a notat și sinonimul *cucoș*, apoi *furlău* (NŞ), *forlău* (Br), *cui* (Br) *cui prin cîrmă* (DA, Crl), *țec* (Crl). Mai de mult, spunea un informator din ultimul sat, *cuiul vîrit în spatele călădăului pentru prins pluta se numea cui la țec*. S-a înregistrat și sinonimul *furalău* (CI).

Cînd se dau găuri cu sfredelul în butucii din plută, se obișnuiește să se facă mai întîi o tăietură cu toporul, o *capcă* (Ms), iar cînd sfredelul a străbătut pînă în cealaltă parte a lemnului se spune că lemnul a fost sfredelit *duri* (Br). Și despre *șpranga* trecută printr-o gaură pînă ce răzbate dincolo se spune că *a fost băgată duri* (Crl).

Pluta este condusă cu ajutorul *cîrmei* fixată în *tiuz*. Alături de termenul *cîrmă*, general pe Valea Bistriței apare în satele maramureșene și *opăcină*, termen de origine ucraineană. *Cîrma* este alcătuită dintr-un lemn de grosime potrivită, numit *condei* (PG, Bh, Gl, Cl, Cr, Sc, Sb, IA, GH) sau *druc* (VS). Lemnului nu prea gros din care se fac *condeie* i se spune *pilot* (Cl), iar *pilotan* (Cl) este lemnul *de letea* din care se face hîrtie. La un capăt *condeiul* este cioplit rotund pentru a putea fi ușor mînuit de plutaș. La celălalt capăt se prinde o bucată de scîndură numită *lopata cîrmei*. I se mai spune și *leafă*, (GH) (*cîrma are condei și lopată sau leafă; noi zicem lopată, cei de pe Bistrița zic leafă*) sau *fund* (VS, Br, Crl).

Vom prezenta, în continuare, materialul terminologic care ține de construirea primei table a plutei. În cea mai mare parte el este același și pentru tablele următoare. Butucul de pe marginea tablei poartă denumirea de *mărginar* (PS, VS, ViM, Crl, NŞ, Cș, Cl), *argea* (în foarte multe locuri) sau *ramă* (MS). În unele localități s-a notat și forma

argică, însoțită de determinantele *scurtă* sau *lungă*. *Argica scurtă* (PG, Bh) este primul lemn de la marginea unei table. Tot în aceleași sate, *argica lungă* denumește lemnul mai lung, al doilea de la margine, care apără tabla următoare, la coturile apei, în timpul mersului. Acest lemn mai este numit și *apărătoare* (Crl, Co, Cr) sau *aripă* (Crl, Cl, Gl, Bș, Sc, Br, Gm, Cr). La VȘ: *pe margine, pluta are aripe; trei lemne la o parte, trei la altă parte*. (În satele Gl și Cl *aripă* are și sensul de „partea înghețată dintr-un riu, de-a lungul malurilor“).

Lemnele următoare din tabla plutei nu au denumiri speciale. Numai pentru cei doi butuci mai lungi din mijlocul tablei, de care se leagă cu sîrmă tabla următoare, există mai multe denumiri precum: *gînjar* (PG, Gl, Bh, Cr, Sc, Hl, Co, NȘ, Cl, GH), *gînj* (Cr), *cheutoare* (IA, Bh), *poștă* (Gm), *șpont* (Crl) sau *țublanț* (Br). S-a înregistrat și verbul *a șpontui* (Crl) al cărui sens nu ne este prea clar. Sîrma care unește cele două lemne de *buză* tablei următoare e cunoscută sub numele de *gînjar* (Bș) sau *șferlanț* (Br). Ultimul termen, notat și la VS, pare a fi aici sinonim cu *șprangă*, dar și cu cea ce prin alte locuri se numește *cordar* sau *coardă*. Ultimele cuvinte se folosesc pentru a denumi lemnul pus de-a curmezișul în partea din urmă a unei table la plută. Spre deosebire de *călădău*, care-i pus în față, *cordarul* (Cr, Bh, Co, DA) nu cuprinde toate lemnele de la o margine la cealaltă a tablei, ci capetele sale sînt unite de *mărginare* sau *argele* cu *șprangi* sau *șferlanțuri*. În localitatea DA s-a făcut precizarea că acesta se pune numai la *plutele cu încărcătură*; la plutele obișnuite se pune numai o *șprangă*. Butucul mai gros decît *cordarul*, pus dinapcia unei table la *plutele cu încărcătură*, este numit *harmasar* sau *berbec* (Cr). Derivatul *cordalău* a fost notat numai la Crl. În schimb *coardă*, cu același sens, e mult mai răspîndit (Gl, Bh, Gm, Hl, IA, Crl, DA etc.). Sinonim cu *cordar* este *pihlă* sau *pihlă*. Amănunte despre acest cuvînt pot fi văzute în paragraful dedicat elementelor ucrainene. Linia care unește capetele cele mai lungi ale buștenilor din partea dindărăt a unei table de plută e denumită *frontul plutei* (NȘ, Cr). *Lemn de front* este orice butuc mai lung dintr-o tablă. De obicei sînt la fiecare tablă cîte 10—12 lemne de acest fel. Printre ele se pun altele mai scurte (NȘ). Cînd un butuc din tablă e prea scurt, ca să nu se formeze ceea ce se numește *fintînă* („loc gol într-o tablă de plută“), el se înnațește cu un alt lemn mai scurt numit *mînz* (Gl, Bh), *mînzoc* (Crl, DA, NȘ, IA, Cl, PG), *cléițar* (GH, NȘ, Cr, Crl) sau *bîrcățel* (Crl: *mînzoc îi spunea bătrîinii; acumă bîrcățel*). „Locul gol dintre două table de plută“ este denumit *sînul plutei* (Cr, NȘ). Noi spunem: *să păzim sînul plutei. Sînul vine unde-s legate tablele una de alta cu gînjuri. Are atîtea sînuri cîte table are* (NȘ). I se spune și *între cîrceie* (Crl).

Colțul din față de la tabla a doua a plutei (de fapt de la toate tablele în afară de *buzar*), ferit de loviturile în maluri de către lemnele numite *aripi* sau *apărători* ale tablei din față, alcătuiește ceea ce se cheamă *urechea bocolui* (Cr) sau *urechea tablei* (DA, GH, Co). În primul sat s-a notat următorul text: *la plută îi iese urechea cînd o tablă iese din huzărul celei dinainte. Ca să nu iasă urechea, trebuie pus un căpăstru*

sau trebuie ca tabla din față să aibă *huzărul* mai lat decât *buza* tablei din spate. *Căpăstru* este de fapt o șprangă cu care se leagă tabla dinainte de *urechea* tablei următoare. Cu acest sens, cuvântul *căpăstru* apare și la CrI. Înainte vreme, la *plutele de mușeri* li se puneau, în același scop, niște apărători numite *capace* (GH). Ele fereau tabla următoare de izbituri.

În timpul mersului pe apă plutașul își pune hainele pe un băț înfipt în unul din butucii plutei. Această țepușă e denumită *sărcier* (în majoritatea localităților anchetate) sau *furcă* (VS). Există și varianta formală *sălcier* (Hn, DA). Pe Siret ia vale, unde mersul cu plutele durează mult timp, plutașul își face uneori un adăpost, un fel de colibă numită *covercă* (CI). Bagajul plutașului se cheamă *jăchilă*. Derivatul *jăchilar* e sinonim uneori cu *sărcier* (Co).

O dată construită o tablă, ea se dă de pe *capră* sau *plisă* cu *buza* la vale. Se spune că acum tabla *este luată în ginj* (Cr).

A doua tablă a plutei. În cele mai multe localități tabla a doua a plutei e denumită *mijlocar*. De fapt, așa cum se construiesc astăzi plutele, între prima și ultima tablă sînt mai mulți *mijlocari*. Termenul apare în toate satele de pe Valea Bistriței. De aceea nu mai înșirăm aici satele unde a fost atestat. În nord însă, în loc de *mijlocar* se spune *serednic* cu variantele *serehnic* (Ms), *serehnic* (Br), *serelnic* (VS). Alte amănunte pot fi văzute în paragraful despre elementele ucrainene. Un subiect anchetat din NȘ a răspuns pentru *mijlocar* cu termenul *cîrcîitor*, adăugînd că-i folosit *pe Bistriță, sus la Cîrlibaba*.

Ultima tablă a plutei. Termenul *curar* denumind „ultima tablă a plutei“ este de asemenea general pe Valea Bistriței, de aceea e inutilă înșirarea numirilor de localități în care a fost atestat. I se mai spune acestei table și *cur de plută* sau *boc* (Gl). Ultimul cuvînt, cu sensul de „curar“, apare și la Cl. La Cr i se spune *bocul din urmă*, iar la Bh și *huzărul plutei*. În schimb, în satele maramureșene termenul consacrat este *zadăr*, element ucrainean. *Zadarul unu* (Br) înseamnă „tabla a patra dintr-o plută“, *zadarul doi* „tabla a cincea dintr-o plută“ și așa mai departe. Aceste denumiri se explică prin faptul că în trecut plutele se construiau numai din trei table. Cînd numărul acestora a crescut, tablele care urmau după a treia s-au numit așa cum am arătat mai sus. Se folosește însă și un alt mod de a numi tablele care compun o plută cu mai mult de trei table. Am arătat că uneori prima tablă de după *perednic* se cheamă *serednicul întîi* (VS), a doua (deci a treia din întreaga plută) *serednicul al doilea* etc. În acest caz s-a considerat ca adăugate tablele dintre prima și ultima din cele trei care alcătuiau altădată o plută. Pentru „ultima tablă a plutei“ s-a răspuns și cu termenul *tatäre* (ViM), despre a cărui origine nu putem deocamdată să spunem nimic.

În legătură cu cele de pînă acum, ținem să remarcăm prezența unor cuvinte împrumutate din terminologia părților corpului omenesc. Cuvinte ca *buza* (plutei), *urechea* (bocului), apoi derivatele de felul

lui *buzar*, *mijlocar*, *curar*, apoi *fruntar*, *sînul plutei*, *curul plutei* toate vin să illustreze această constatare. În același timp, trebuie să facem observația că termenii referitori la plutărit sînt cunoscuți (fapt lesne de înțeles) numai pe Valea Bistriței, unde această îndelenicice se practică intens, și în satele maramureșene, unde, dacă astăzi nu se mai plutărește, altădată această ocupație era mult răspîndită.

Termeni referitori la cursul rîurilor de munte. Bistrița și afluenții săi pe care se practică plutăritul prezintă o serie de pericole pentru plutașul neatenț sau neîndeajuns de experimentat. Este drept că astăzi aceste pericole sînt cu mult mai mici decît altădată. Cursul Bistriței a fost normalizat printr-o serie de construcții făcute pe maluri, iar stîncile de sub apă au fost aruncate în aer cu dinamita. Vom da în acest paragraf cîțiva termeni referitori la cursul unui rîu pe care se practică plutăritul. Este vorba, în primul rînd, de rîul Bistrița.

Pentru pietrele mari de sub apă, numite *stînci* (sg. *stîncă*) (VS) se mai cunosc și următoarele sinonime aproximative: *boambă* (pl. *boambe*), (Sc, Co, Bh, Cr, PG, GI) (îl discută și I. Iordan în „Buletinul «Philippide»“, I, p. 119—120, apropiindu-l de v. sl. *bōbъlъ* „boabă, umflătură, grămadă“), apoi *zgraņ* „bolovan sub apă cu mai mulți colți“ (GH), *șoampă* (Co), *cășun* (Co, Pn, Și, ȘD) sau *cașin* (Crl), *ciotă* (CI). Locul unde sînt mai multe pietre la un loc în parcursul unui rîu se numește *nahláp* (PG). Cu sensul de „stîncărie sub apă“, cuvîntul apare și la Bh sau CI. E atestat însă și sensul de „val mare de apă“. Asemenea valuri se formează tocmai acolo unde sînt pietre pe fundul rîului (Hn, IA, Bh, Pn, NȘ). În unele locuri (PS) *nahlap* are sensul de „puhoi după o ploaie torențială“. Unei „stînci de sub apă cu mai mulți colți“ i se mai spune și *răgîlă* (Sc, GH) sau *piatră zîmte* (și *loc de zîmte* (CI).

De-a lungul rîurilor se întîlnesc adeseori așa-numitele *grinduri*, care deasemenea pot periclita plutăritul. *Hreadă* (Crl, Br, VS), împrumutat din limba ucraineană [aici el este reflexul v. sl. *grěda*, de unde provine și *grind(ă)*], a fost notat într-o regiune unde mereu am constatat că influența ucraineană este puternică. *Hreadă* are sensul de „stîncă cu colțuri la malul apei în care se pot izbi plutele“ (Crl). La Br el e sinonim cu *grind*, la VS are sensul de „loc liniștit în apă“. Sinonim cu *grind* este *chici*, pl. *chiciuri* (CI). „Cotul unei ape unde malul e mai înalt, prezentînd pericole pentru plute“ se numește *cotroabă* (pl. *cotroabe*). Resturile de lemne aduse de puhoai, amestecate cu pietriș, nisip etc. alcătuiesc ceea ce se numește *agestru* (Cj, Bh, Ng, Lr, Cr, CI) sau *jneamăt*. Al doilea cuvînt, *jneamăt*, cu varianta *șneamăt*, este destul de răspîndit. Sensul este peste tot același. Uneori însă *jneamăt* înseamnă și „închisoare de plute“, „plute sfărîmate pe parcursul unui rîu“ (Co, Pn, ȘD, CI, Ci). Pentru această realitate, mai răspîndite sînt însă denumirile de *închisoare de plute* sau *zahătă*. Derivatul verbal a (se) *zähătui* „a (se) face un agestru“ este cunoscut din satele Cr și GI. *Plavie* „agestru“ apare la MI și NȘ.

Locurile din parcursul unui rîu unde apa e adîncă și se învîrte în loc sînt denumite: *vîltoare* (Crl, Ms), cu varianta *holtoare* (Bh) (v->h-

caracterizează graiul moldovenesc), *virtel* (Co, Pn, Bh), *virtescă* (GH, Chi, HI, Sb), *hólbură* (Pn, Co, Chi, Cr, DC, PS, Bh, IA, Br, PP), *virticuș* (Crl), *hólboană* (Cr), *hulboană* (Hn) sau *kolboană* (PS), *sorb* (Pn, ȘD, VI). Același sens îl are și cuvîntul *genine* (Crl, HI, SD, Hn, Bș, GH, Cl, PG).

Acolo unde apa unui rîu e adîncă și liniștită la suprafață se spune că se află o *dólic*. Termenul e des atestat de noi. În afară de dicționare, care-l dau, el mai este discutat și de I. Iordănescu în „Buletinul «Philippide»“, VII—VIII, p. 241—243, împreună cu derivatul *a dolii* sau *a doli* „a da pluta pe la dolii (adică pe unde apa merge mai încet), „a merge mai încet cu pluta“. Sinonim cu *dolie* este *zăton* (Chi). *Zăton* înseamnă „cotitură într-un rîu“ (Cr).

Cînd plouă mult, sau, primăvara, cînd se topesc zăpezile, se formează pe Bistrița *puhoaiete*. Înainte de a sosi valul înalt de apă al puhoiului, de-a lungul rîului aleargă, scoțînd țipete vestitoare de furtună, niște păsări numite *puhoieri*. Pentru *puhoi* apare și termenul *zăpor* (VS). Apa tulbure care vine după ploaie e numită *zoaie* (PG, Gl, Cl), iar cea care vine la vale amestecată cu gheață, în timpul topirii zăpezilor, se numește *năboi* (PG, Gl, Cl). Mijlocul neînghețat al apei se cheamă *húdiță* (PG), iar gheața subțire de pe deasupra rîului, *inie* (Gl, PG, Cr).

Construcțiile de pe malul apei. Pentru a se menține un debit constant, necesar plutăritului, pe malul rîurilor de munte se fac diferite întărituri, care nu permit apei, în locurile dămoale, să se resfire prea mult, astfel ca plutele să rămîna pe prundișuri. Alteori, în locurile unde sînt stînci la maluri, sau cotul apei e prea în loc, se așează niște bușteni avînd menirea de a îndrepta plutele către mijlocul apei. Operația aceasta de amenajate a rîurilor de munte e denumită cu expresia *a lega apa* (VS), sau cu verbul *a argela* un rîu (Gl).

Iată acum cîteva din aceste construcții împreună cu terminologia corespunzătoare. Pe malul apei se fac așa-numitele *gărdușe* (sg. *gărduș*) (Bc, PG), împletituri de nuiele la locurile unde apa-i subțire. Lîngă *gărdușe* se depune pîetrieș, nisip etc. și în felul acesta apa nu poate să se resfire prea mult. O construcție mai mare, cu doi pereți din butuci între care se pun pietre, poartă numele de *cășiță*, (Ms, Bh, Crl, PS). Cei doi pereți de birne sînt legați cu niște butuci transversali. Unui asemenea butuc i se spune (la Crl) *șferboung* sau *inslósăn* (la PS, *inșlos*, pl. *inșlosuri*). Același lemn pus de-a curmezișul la *cășiță* e denumit și *ainștiș* (Crl) (pl. *ainștișuri*) sau *ainștrih* (pl. *ainștrihuri*) (cf. germ. *Stütze*) „proptea, sprijoaică“, *stützen* „a sprijini a rezema“; în cazul primului cuvînt, trebuie să plecăm deci de la un germ. *Einstütze*; pentru *ainștrih*, cf. germ. *Einstrich* „traversă de lemn (la mine)“. Podul de jos al *cășiței*, făcut din birne groase de lemn, e numit *șferbon* (Crl) sau *șferpód* (VS). Termenul a fost discutat în paragraful dedicat influenței germane. I se mai spune și *fundație* (Cr), ceea ce întărește presupunerea că partea a doua a lui *șferbon* trebuie explicat prin germ. *Boden* „fundament“. În ce privește originea lui *cășiță*, trimitem la cele spuse de *Dicționarul Academiei*. V. și Gr. Rusu, *Etimologia cuvîntului cășiță*, în

„Cercetări de lingvistică“, t. I, nr. 1—4, Cluj 1956, p. 141—143, care-i de părere că termenul e împrumutat din bulgară.

Sinonim cu *cășiță* este *ștraifău* (pl. *ștraifăuă*) (CrI). De fapt, *ștraifău* denumește aici o „căsoaie sau cășiță neumplută cu piatră“. Termenul nu poate fi despărțit de germ. *streifen* „a vârga, a vrîsta cu dungi“, pe care l-am invocat și pentru explicarea lui *drum șrefuit*. La *cășiță*, druggii transversali care unesc cei doi pereți laterali sînt așezați asemenea lemnelor de pe drumurile de munte numite *drumuri șrefuite*. Explicația aceasta este totuși probabilă. Termenul *ștraifău* „construcție pe malul apei, alcătuită din 3—4 lemne, între care se toarnă piatră“ apare și la Br. La CrI el este însă sinonim și cu *galandăr* „lemn pus pe marginea drumurilor de acces în pădure“.

O altă construcție, alcătuită dintr-un butuc lung, sprijinit din loc în loc pe niște picioare, se numește *rac* (pl. *raci* și *racuri*). Lîngă picioarele acestui *rac* sînt puse crengi, cetină etc., care opresc mîlul și prundișurile, alcătuid un fel de dig. Acesta nu permite apei să se resfire în locurile domoale (CrI, VS, Sb, GH, PG, Gl, Bh, Ia, Cr). Din nuiele împletite se fac *lese* sau *hăți* (sg. *hate*) (Vt, VJ), care ajută de asemenea la întărirea malurilor rîului. Legăturilor de nuiele puse pe malul apei pentru a-l întări se mai numesc și *fârșinuri* (Ms).

„Doi butuci prinși cu un capăt pe mal și cu celălalt lăsați să plutească pe apă, în care lovind pluta este îndepărtată spre mijlocul rîului“ alcătuiesc ceea ce se numește un *șlaidăr* (VS, PG, Br). La CrI însă, acest termen de origine germană (v. paragraful dedicat acestei influențe) e sinonim cu *cășiță*. Pentru sensul dat întii, mai amintim și sinonimele *pinten* (Cr) sau *flotant* (GH). În unele locuri *pinten* e sinonim cu *rac*: *e un lemn pe care punem gătej; lemnului îi punem picioare: acuma îi rac. Îl punem în apă și punem gătej pe el: acuma avem pinten* (VS).

Cînd în anumite locuri este nevoie ca apa să fie domolită pentru a se putea construi pe mal plute, se fac așa-numitele *purifuri*. Pe un mal și pe celălalt al rîului se așază niște bușteni de-a curmezișul, lăsîndu-se la mijlocul apei un loc prin care pot trece plutele. Locul acesta se cheamă *poartă la purif* sau *poarta purifului* (Gm, Cr). Construcția de care ne ocupăm are, ca și *racul*, un fel de picioare între care se pun crengi, pietre etc. Aceste lemne se numesc *labe* (Cr). Amintim și pe *piept* „oprire de apă făcută cu ajutorul unui copac doborît“ (Ms).

Haitul. Tot pentru reglementarea cursului Bistriței în vederea transportării pluteilor se construiesc niște baraje numite *haituri*. Termenul e general în regiunea anchetară, de aceea nu mai dăm localitățile unde el a fost atestat. Alături de *hait* se folosesc și *baraj* (CrI), *stăvilar* (NȘ), *iaz* (NȘ, Pn), *tău* (SI) (verbul *a tăui* „a opri apa, a face un *hait*“ a fost notat tot aici), *zătón* (Hn, Bh, IA, Ms; informatorul din ultimul sat spune că termenul e folosit în partea Clujului), *opust* (NȘ, GH, Pp; în ultimul sat s-a precizat că-i folosit de cei care citesc instrucțiunile în legătură cu exploatarea lemnului), *lac* (Ms, Br), *șpraiț* (PG, CI). Termenul *homoancă* cu sensul de „*hait*, stăvilar“ apare la Cr, Bh, GH, Hn,

Co, Crl. Forma *homovancă*, apropiată de etimon (v. paragraful despre elementele ucrainene) a fost atestată la NŞ şi DC, iar *homoancă* (cu o şi a în hiat), la Ms.

Lucrătorul care îngrijeşte *haitul* se numeşte *hăitaş* (VS) sau *bălter* (Br). Canalul care pleacă de la *hait* pînă la albia riului poartă numele de *şlaiş* sau *jlaiş* (Cr). Uneori el e lung de 40—50 de metri, poate şi mai mult. Alături de *şlaiş*, au fost înregistrate sinonimele *şpraiş* (Gl), *radier* (PG), *canal* (Crl). I se spune şi *fludăr* (GH), *şintaş*, (Crl) sau *jalob* (Br). *Şlaişul porţilor* este canalul principal prin care trec, o dată cu apa, plutele, în timp ce *şlaişul şurubului* sau *şlaişul de la şurub* este canalul secundar prin care se scurge apa cînd *haitul* e plin (GH). Acest canal secundar mai este numit *perplin* (Crl) sau *stărp* (PG). *Haitul* are mai multe porţi. *Poarta principală* (PG), prin care ies plutele, mai este denumită şi *poarta cu şurub* (GH), *poarta şurubului* (Crl), *şurubă*, *uşa haitului* (Br) sau *poartă la homoancă* (Crl). I se mai spune apoi şi *şoştoacă* (Br), *şiştoacă* (Crl) (probabil un derivat din tema slavă *tek-, tok-*, însemnînd „a curge“), *jalob* (Br), *jilov* (Crl) (cf. ucr. *jolib* „canal“). „Uşa cea mai de jos a haitului, care se deschide atunci cînd se goleşte toată apa“ se numeşte *urs* (Br). Pentru „poartă la hait“, s-a notat şi termenul *vană* (Cr). La poarta numită *şoştoacă* se află un butuc gros numit *grainer* (Br). Pe marginea *şlaişului* sînt buşteni alcătuiind peretele numit *galândăr* (Br). La capătul de jos al canalului numit *şlaiş*, pe albia riului, se pune o tablă din butuci prinşi cu un capăt de marginea *şlaişului* şi cu celălalt lăsat să plutească pe apă. Este așa-zisa *raclă plutoare* (Cr, DA, Crl, Br, PG, Gl, GH), *tablă fixată* (la *şlaiş*) (Br), *fludăr* (Ms, Crl), *fludur* (DA), *flutur* (Cr, PG, Gl), *fluture* (Cr). La IA, acest cuvînt care la origine, în germană, are sensul de „scoc, jghiab, canal (la moară)“, a ajuns să însemne „podeţ din birne la construcţia numită *purif*, legat cu partea dinapoi de cele două căşițe laterale; peste acest podeţ trece apa, şi o dată cu ea şi plutele“. Este, aşadar, tot un fel de canal. Pentru „tablă plutoare“ se spune uneori şi *ponój* (VS).

Apa care iese prima dată din *hait* este denumită *fórvas* (Crl) sau *fruntea haitului* (Cr), *pohoi* (Br), *frontul puhoiului* sau *fruntea puhoiului* (VS). Cînd porţile se deschid complet, atunci iese tot grosul apei, tot *trucul* sau *drucul* (Crl). I se spune şi *claus* (Br). Despre acest cuvînt avem de spus următoarele. Sensul cel mai răspîndit al lui *claus* este acela de „hait, zăgaz, stăvilar“ (v. N. DRĂGANU, *Etimologii*, „Dacoromania“, III, p. 707, unde *claus* este explicat prin germ. *Klause* (<latină) „prăpastie“; „zăgaz, stăvilar“). Sensul de „cantitate de apă care iese din *claus*“ s-a creat mai tîrziu. În această privinţă, situaţia se aseamănă cu aceea de la cuvîntul *hait*. Acesta are, pe lîngă sensul de „stăvilar, zăgaz etc“, şi pe acela de „cantitatea de apă care iese o dată din *hait*“.

Transportul pluteilor. În satele anchetate alături de *plutaş* se foloseşte şi termenul *cîrmaci*. În Maramureş apare *cormănăş*. În trecut, plutaşul era ajutat de un *dălcăuş*, căruia i se spune în Maramureş *hózaş* sau *zadárnic*. Peste o ceată de plutaşi este mai mare un *dragoman*, numit *dragoman de mal*, *dragoman de plutaşi* sau *dragoman de schele*. Un *dragoman de mal* conduce pînă la 20 de plute (CI). Fiecare plutaş are la

el o hîrtie pe care-i trecută destinația plutei și cantitatea de lemn pe care o cuprinde acea plută. Această foaie numită *aviz* (se scoate din *avizier*) sau *tranzit* (Cr) se mai cheamă *confirmăție* (Crl), *foaie de transport* (*înainte-i spunea fidulă*) (Co). Acțiunea transportării plutele e denumită cu verbul *a plutări* pe Valea Bistriței și *a plutăși* în Maramureș. Aici e cunoscută totuși și prima formă. De obicei, pînă la Piatra Neamț plutele sînt conduse de un singur om (cînd pluta nu-i prea mare) sau de doi oameni (atunci se pun în față două cîrme), cînd pluta are mai multe table. Funcția *dălcăușului* de pe ultima tablă e astăzi desființată. La CI, mai jos de Piatra Neamț, un subiect anchetat spunea că atunci cînd plutele merg pînă la Galați *se face pitrec*, adică plutele sînt conduse pe Siret nu de doi inși, ci de trei: *Dacă nu se face pitrec*, spunea acel informator, *pun toți oamenii parale* [e vorba de plutășii de meserie] și *pun un prăstier, un om plătit, de stă cu cîrmaciul și merge pînă la Bacău. Cînd plutele-s de Galați, atunci se face pitrec.*

Despre cursul Bistriței un plutaș spunea: *Bistrița are trei mersori: genuni, belți și șipote* (Cr), adică în parcusul ei sînt gropi adînci unde apa se rotește, locuri domoale și porțiuni înclinate unde apa merge iute. De toate acestea plutașul trebuie să țină seama. Am arătat că locurile liniștite și adînci se numesc, de obicei, *dolii*. Cînd plutașul vrea să încetinească mersul plutei, el o îndreaptă prin *dolii*, adică *o doliește* sau *o dolește*. Cînd o plută vine cu prea mare viteză și-i aproape să o ajungă pe alta dinainte, plutașul de pe aceasta strigă către cel ce vine din urmă: *doliește, uăi!* (Gl). Viteza plutei poate fi micșorată și dacă plutașul apropie pluta de mal ca să se frece de bolovanii de pe margine. Se spune atunci că *pluta-i dată la păscut* sau *că-i mînată pe săc*. S-a notat și expresia *a da pluta de buză* (Cr, Bh), însemnînd a da pluta la mal, fie pentru a-i încetini mersul, fie, mai ales, pentru a o opri de tot. Dacă în timpul mersului prima tablă își micșorează viteza, tablele din urmă își desfac lemnele ca degetele resfirate ale unei mîini. Atunci se spune că *zadarul* (ultima tablă) *se furduluiește* (VS) sau că tablele *iau arie* (Cr). Expresia *a da arie* [plutei] (Cr) are sensul de „a da pluta spre adînc, spre mijlocul apei”. Dacă tablele nu-s legate bine una de alta, pluta *se hățuie* în timpul mersului, adică nu toate tablele urmează la cotituri *firul apei*, ci unele ies în afară, lovind în maluri (PG). Cînd ajung la *purifuri*, acele praguri făcute din loc în loc pe Bistrița, unde apa cade uneori de la o înălțime de peste o jumătate de metru, *pluta vine în picaj* (Cr).

În timpul mersului, plutașul are grijă să mențină pluta pe *firul apei*, acolo unde apa-i mai adîncă și merge repede. Pentru *firul apei* se cunosc următoarele sinonime aproximative: *hoțul apei* (Crl), *șfor* sau *șforul apei* (PG, DC, ȘD, Cr, Cl, Gl, Co, Hn, IA), *șipot* (Crl, GH, Gl, Cl), *șnurul apei* (IA), *șivoi* (Crl), *șarul apei* (Br), *strunga apei* (Cr, IA, Cl, Crl), *matca apei* (IA, Bh), *talantu apei* (GH, Sc); în ultima localitate, *talant* (pl. *talanți* și *talanțuri*) are sensul de „locul din parcursul unui rîu unde apa este iute și vijelioasă” *albia apei* (PG), *virul apei* (Cr). Expresia *živurul apei* nu a fost notată de noi în anchete. Ea este însă atestată de I. Iordan la plutășii de pe Bistrița (v. „Buletinul «Philip-

pide»“, IX, 1942, p. 142—144), alături de *crîngul apei și terinul apei*, cunoscută tot pe această vale.

„*Semnalele*“ folosite de plutăși. Spre deosebire de sistemul de „semnale“ sau „comenzi“ întrebuițat de lucrătorii forestieri la uluc sau la manipularea buștenilor, unde, cum s-a văzut, majoritatea elementelor componente sînt de origine străină, „semnalele“ plutășilor de pe Bistrița și de pe Siret au ca punct de plecare numai elemente din lexicul limbii romîne. Aceasta este o dovadă că aproape întotdeauna îndeletnicirea plutăritului a fost practică pe această vale de lucrători romîni. „Semnalele“ acestea sînt însă cu mult mai puține la număr.

Dacă e nevoie ca pluta să fie îndreptată spre partea dreaptă a râului se dă semnalul *la pădure!* El se folosește de obicei atunci cînd două plute se ajung pe drum. Plutașul din urmă strigă spre cel din față să se ferească. „Comanda“ *la pădure!* a fost atestată în toate satele anchetate de pe Valea Bistriței. Aurora Capșa, *Plutăritul pe Bistrița*, „Buletinul Soc. Regale Romîne de Geografie“, vol. L (1931), p. 399, notează semnalul *la munte!* „la dreapta!“.

„Comanda“ *la cîmp!* anunță îndreptarea plutei spre stînga. În toate satele de pe vale ea-i cunoscută. Aceste „comenzi“ *la pădure!*, *la munte!* sau *la cîmp!* au putut să apară mai ales în regiunea unde într-adevăr la dreapta se găsește pădure sau munte, iar la stînga cîmp. Situația aceasta se întîlnește de la Piatra Neamț la vale. Aici, într-adevăr, pe dreapta Bistriței se prelungesc coamele împădurite ale munților, în timp ce pe stînga priveliștea este mai largă în spre dealurile despădurite ale zonei subcarpatice sau ale podișului moldovenesc. Pe de altă parte, primele exploatari forestiere au început întii tot din aceste locuri. Cu timpul, ele au pătruns tot mai adînc în munte. O dată cu aceasta s-au răspîndit în sus și „semnalele“ *la cîmp!* sau *la pădure!* (*la munte*), în locuri unde pe ambele maluri ale Bistriței se află de fapt numai munți.

Cînd plutele trec de pe Bistrița pe Siret, comenzile *la pădure!* și *la cîmp!* sînt înlocuite, tocmai pentru că relieful înconjurător este asemănător de o parte și de alta a acestui rîu, cu strigătele *la Moldova!* și *la Muntenia!*, care amintesc de o realitate veche, cînd cele două provincii istorice formau state independente. „Comenzile“ acestea se vor fi întrebuițat pentru prima dată în porțiunea unde Siretul servea înainte drept graniță. Apoi ele au urcat în sus pe Siret pînă la Bacău. *La Moldova!* a fost notată la GI și CI; la fel și *la Muntenia!* V. Țăranu, *Plutăritul pe Bistrița*, p. 51 spune că de la Căileni (aproape de Focșani) înainte se strigă *la Munteni!* „la dreapta!“ și *la Moldoveni!* „la stînga!“.

În cîteva puncte anchetate a fost notată comanda *la musteăță!* (DA, Bh). În ultimul sat s-a notat și expresia *ține la musteăță!*, iar la Hn *ține musteața*. Pe de altă parte, la NȘ se strigă *la mustereți!* Prin acest semnal se anunță, la coturile apei, că pluta (de fapt prima tablă a plutei) trebuie îndreptată prin vîslire în spre partea unde fundul râului e mai ridicat, așadar tocmai în spre malul contrar celui în care bate *firul apei*. Se evită astfel izbirea primei table de mal și spargerea plutei.

Tablele din urmă ajung totuși în mal, dar ele alunecă la vale, mai ales dacă în acel cot există o *cășiță* sau un *șlaidăr*. Iată cum explică un subiect această „comandă”: *cuvîntul îi de la musteață, pentru că musteața-i mai sus* (NȘ).

Se strigă uneori și *sus, la musteață!* (DA). În alte părți (Crl, Cr, VS), „semnalul” *sus!* este echivalent cu *la musteață!* Sinonim cu „semnalul” *doliește uai!* discutat mai înainte, este *jos!* (Crl). La acest semnal, plutașul îndreaptă pluta către mal, pentru a se freca de pietre, spre a-și micșora viteza.

„*Închisoare*” de plute. Adeseori pe parcursul Bistriței pot fi văzute plute sfărîmate, cu lemnele aruncate unele peste altele. Se spune atunci că acolo *s-au spart niște plute*. Mai multe *plute sparte* la un loc alcătuiesc o *închisoare de plute*, o *zahată*, un *harbir*, o *împănătură* sau o *brigă*. Primul dintre termenii pomeniți este general cunoscut (e vorba de întreaga expresie: *închisoare de plute*). Al doilea, *zahată*, e foarte cunoscut (Co, Pn, ȘD, Ms, Crl, Br, VS, Gl). În ultimul sat s-a notat și derivatul *a zăhătui* „a se face o *zahată*”. Termenul *harbir* a fost notat cu două sensuri. Primul l-am dat mai sus. Al doilea este „*bagaj, calabalic*” (Co). Dicționarele nu au acest cuvînt. Alături de *împănătură*, cu sensul dat, există și verbul *a (se) împăna*, folosit în legătură cu plutăritul: *Cînd s-ajung două-trei [plute] la un cot, se-mpe-nează și stau. Ca să le scoată, vin cacheuri și le trag* (Cr). Alteori, *împănătura* se face anume de către plutași. Dacă se știe că înainte s-a creat o *închisoare*, plutele care vin din susul apei sînt oprite încet, unele lingă altele, înainte de a ajunge la *închisoare*: *Ca să nu se facă închisoare [sau să nu ajungă la o închisoare existentă] plutele se împănează. Se pune prima cu buzarul în mal și cu huzărul în alt mal și se fixează la fel lingă prima. Huzărul trebuie fixat bine cu țuiacul* (Sb). Cuvîntul *brigă* „*închisoare de plute*” a fost notat în mai multe locuri (Ms, GH, VS, Br). În ultimul sat, *brigă* denumește o singură plută încîlcită; cînd sînt mai multe, se formează o *zahată*. La VS subiectul anchetat ne-a spus că *brigă* e folosit pe Valea Sebeșului cu sensul de „*zahată care se face la scocul de apă*”. La GH *brigă* este o „*închisoare*” la *plutăritul sălbatic*.

Pentru desfăcutul plutei se folosesc astăzi niște tractoare numite *cacheuri* (Cr) *cateuri*, sg. *cateu* (NȘ, Crl, Co), *haștezeuri* (Crl) *cetezeuri* (Crl). Mai înainte se folosea un dispozitiv numit *vilă* (VS) sau *viră*. (GH). El era alcătuit dintr-o șprangă care se lega de plută și de un copac. La mijlocul șprangii se punea un *pop*, de care erau legate, printr-un *ochi*, două *turungi* (două lemne). Aceste *turungi* se învîrteau pînă cînd pluta era desfăcută din *închisoare*. De-a lungul Bistriței umblă astăzi *echipe fulger*, care ajută pe plutași la desfacerea *închisorilor*.

Lemnul adunat din plute sparte este numit *strînsură*. Din el se fac *plute de strînsură*.

Ancorarea plutei la mal. Pentru această operație se folosește, de regulă, expresia *a lega pluta la mal*. S-a notat însă și verbul *a ancora*

(Crl), cu același sens. *Ancorarea în cucuș* (Crl) este un anumit fel de a lega șpranga de stîlpul de pe malul apei, în așa fel încît dintr-o singură lovitură cu toporul ea să se desfacă, iar pluta să pornească la vale. Stîlpul de care se ancorează plutele se numește *cazic*. Aria acestui turcism nu trece dincolo de satele așezate în Depresiunea Dornelor, căci la Crl s-a notat *bailon* „cazic“, la VS *pilot*, cu același sens. În mai multe locuri se folosește termenul *pociúmb* (Br, Ms, VS, Crl, Pn, Cr). Pluta se leagă de *cazic* cu o *șprangă* prevăzută cu un círlig de fier la capăt numit *cance* (Sc, Co) sau *glambă* (Ms). Odgonul gros de sîrmă împletită, servind tot la ancorarea, plutei poartă numele de *calúmbă* sau *calímbă* (NȘ, Co, Cr, Hl, CI). *Calumba* are o inimă de cînepă sau sîrmă mai moale prin mijloc. *Are mai multe vițe răsucite pe inima aceea. Unde apa-i tare, în caz de puhoi, are o cance la capăt* (CI). Pentru Maramureș, la Ieud, este notat de Al. Viciu, *Glosar și termenul clasi-bocru*, pe care N. Drăganu, *Etimologii*, „Dacoromania“, III, p. 704, îl explică prin verbul slav *klesnō, klesnōti* „a prinde, a lega“ și *bocor* „plută“. Probabil că trebuie pus acest cuvînt tot pe seama influenței ucrainene. Am văzut că în satele maramureșene această influență în cadrul terminologiei de care ne ocupăm este deosebit de puternică. Cînd șpranga nu-i prevăzută cu un círlig de fier la capăt, atunci legătura de *cazic* se face printr-un nod. Există două feluri de înnodături sau legături: o *legătură pălimărească* și o *legătură grăinărească* (Gl) sau *găinărească* (Cr). Uneori, în loc de *șprangă* se folosește și cuvîntul *siguranță* (Cr). Muncitorului care leagă pluta la mal i se spune *șprangár* (Crl, Co).

C. Prelucrarea lemnului

Am prezentat pînă acum terminologia înregistrată în anchetele recente referitoare la două din momentele mai importante ale muncii forestiere. Prima dată au fost discutați termenii care se refereau la activitățile desfășurate de tăietorii de lemne în pădure, pe munte. Aici au fost trecute și cuvintele care erau legate de procesele de transportare a buștenilor de pe munte în vale, fie cu ajutorul ulucurilor, fie cu ajutorul vitelor sau în alt mod. În al doilea rînd au fost tratați termenii referitori la transportul lemnului din pădure la malul apei pe care se poate plutări, apoi cei care țin de construirea plutei, de transportul lor pînă la instalațiile de prelucrare a buștenilor. Al treilea moment mai important în cadrul îndeletnicirii de care ne ocupăm îl constituie prelucrarea lemnului, transformarea buștenilor în scînduri sau în alte sortimente lemnoase necesare construcțiilor. Regiunea anchetată cunoaște numeroase instalații dedicate acestui scop, o mare parte din ele folosind o tehnică modernă. Pe noi nu ne interesează însă aici terminologia folosită în aceste instalații ale industriei forestiere moderne, căci, după cum am spus de la început, obiectul cercetării de față îl constituie terminologia *populară*, așa cum este ea întrebuintată de țărani noștri de pe Valea Bistriței, sau din celelalte regiuni anchetate, și nu cuvintele tehnice folosite în marile instalații industriale.

Atenția noastră va fi îndreptată, în primul rînd, asupra terminologiei cunoscute în instalațiile primitive de prelucrare a lemnului. Ne referim la ferăstraiele țărănești, destul de numeroase în regiunea noastră.

Ferăstraiele sau *joagărele* de apă au desigur o mare vechime pe Valea Bistriței. Nu posedăm însă date istorice cu privire la această chestiune. Dacă totuși afirmăm că această îndeletnicire trebuie să fie veche în regiunea ancetată, ne bazăm mai ales pe datele cuprinse într-un articol al lui M. Ittu, *Contribuțiune la istoricul întrebunțării ferăstrăului de apă din România*, publicat în „Revista pădurilor“, anul XLIII (1931), p. 142—147. Aici se dau știri documentare referitoare în primul rînd la Transilvania. Printre altele se semnalează funcționarea la Sibiu, în anul 1370, a unui ferăstrău de apă. De asemenea se pomenesc o serie de cazuri cînd domni din principatele românești au făcut apel la sașii ardeleni să le trimită oameni pricepuți care să construiască dincoace de munți ferăstraie de apă. Concluzia la care ajunge însă Ittu, anume că românii au moștenit acest instrument și instalația respectivă de la romani (dovadă, spune Ittu, rom. *ferăstrău*, care vine din lat. *ferrum serrae*, reflectat în magh. sub forma *fűrész*, și nu invers, cum afirmă toți lexicografii noștri), nu poate fi însă acceptată. La un moment dat, Ittu, citînd dicționarul lui Tiktin, unde totuși lucrurile sînt prezentate altfel, afirmă că rom. *cherestea* a pătruns din romînă în limba turcă și nu invers. El dorea să dovedească cu orice preț nu numai că munca la pădure este o îndeletnicire străveche la romîni, ceea ce este desigur adevărat, dar și că aceștia au fost cei care i-au învățat pe sași și pe unguri această meserie, părere care, cu argumente lingvistice de felul celor de mai sus, nu se poate susține.

În secolul al XVIII și începutul secolului al XIX-lea funcționau pe Valea Bistriței numeroase instalații de prelucrare a lemnului, după cum rezultă din unele documente citate în partea întii a lucrării de față.

Ferăstrăul de apă. Această instalație de prelucrare a buștenilor mai este denumită *joagăr* sau *gater de apă*. Ferăstrăul țărănesc folosește ca sursă de energie căderea apei, care, ca și la moară, pune în mișcare o roată cu mai multe cupe. Acestei roți i se mai spune și *troășcă* (ȘD, Co). Apa este adusă la roată prin *lătoc*, alcătuit din mai multe *racle*. Roata învîrtindu-se, pune în mișcare *grindeiul*, un butuc gros care transmite în interiorul instalației forța motrice a apei. *Grindeiul* la capătul dinlăuntru are o roată, care, cu ajutorul unei curele, pune în mișcare altă roată numită *călătău* (Hn), *buzdugan* (IA) (pentru că are o greutate într-o parte, ca la roțile de locomotivă), *buzdugan alergător* (PG), *bold* (PG). De marginea acestei roți este prinsă o bielă, un lemn care transmite mișcarea la *jug*. Acest lemn se numește *șustang* (IA), *ștangă* (Hn), *hup* (Bă), *manivelă* (ȘD), *tînjală* (PG), *colătău* (ȘD, Co). În *jugul* ferăstrăului de apă se fixează *pînza* (uneori sînt două pînze) care taie lemnul. *Jugul* este stăpînit de patru *mănuși* (IA, Co), numite și *străji* sau *ursoi* (IA). Butucul din care se scot scînduri e așezat pe un fel de platformă mobilă numită *canașea* (PG, Hn, Co), sau *car* (IA, Co). *Canapeaua* alunecă pe niște suluri de lemn fixate în

postamentul ferăstrăului, numite *valțuri* (PG, ȘD, Co), *suluri de transport* (Hn) sau *vălătuci* (IA). Aceste *valțuri* au la mijloc un șant pe care merge *inima canapelei*, adică muchia de dedesubtul canapelei, care nu-i dă voie acesteia să joace pe postament. *Canapeaua* este mișcată în spre *jugul* cu *pînza* care taie bușteanul de un dispozitiv numit *transport* (Hn, PG), *ștăirung*, (Cr, VD). La Crl, *ștăirung* denumește „dispozitivul cu ajutorul căruia se fixează dimensiunile scîndurilor ce trebuie tăiate la gater“. Citeodată, același termen denumește un alt „dispozitiv care trage lemnul îndărăt, după ce pînza gaterului a tăiat bușteanul pînă la capăt“ (Bă). Dispozitivul numit *transport* este alcătuit dintr-o *roată de transport* (IA), care este pusă în mișcare cu ajutorul unei curele legate de osia roții numită *buzdugan*. Întreaga instalație pe care-i fixată *canapeaua* se cheamă *capra mare* (PG) sau *postamentul joagărului* (Hn). Dimensiunile scîndurilor se stabilesc cu ajutorul unui lemn numit *model* (și *ștăirung* are în unele locuri, cum am arătat, acest sens). Sub *gater* cade *firișpórul* (Ms), *rugumașca* (Cr), *rumegușul* (VS) sau *rămășița* (VD). Cînd lucrătorul potrivește gaterul pentru a face scînduri de anumite dimensiuni se spune că el *șpănuiește gaterul* (Br). Înainte de a se face scîndură, se taie capătul gros al butucului. Acestui capăt i se spune și *cailăc* (VS).

Lemn prelucrat. O grindă cu patru laturi se numește *prizmă* (Ms) sau *ștaflă* (Br, VS). La Ms, *ștaflă* este o scîndură de 6—7 cm grosime (cf. germ. *Staffel* „treaptă (la scară, spetează“). Cuvîntul *cântor* are același sens ca și *prizmă* (Co, NȘ, IA). După grosime, scîndurile poartă diferite denumiri. Dacă-i mai groasă de *trei țantime*, o scîndură se numește *dulap* (Co, Pn). Scîndura groasă care se pune la tocul ușii sau la ferestre este denumită *blană* (Co, Cr, Hn, Bh). De pe marginea butucului intrat în ferăstrău ies *lăturoaiele* (sg. *lăturoi*) (VD). Forma *lătunoi* este mai răspîndită (Sl, Co, Chi, Cr). Scîndura groasă pînă la *trei țantime* se numește *taban* (Co, Pn, Cr). Cînd scîndura are grosimea de 5—6 cm, se numește *foștă* (Ms) sau *poștă* (Sl). Dacă-i mai groasă de 7 cm, se cheamă *gridă* (Ms) (cf. v. sl. *grěda*).

Adăugăm acum și cîțiva termeni referitori la făcutul *draniței* sau a *șindrilei*. Trunchiul de lemn din care se face draniță e denumit, cu un termen de origine germană, *șpan* (Cr, GH, Pr, Pn, Co, Crl). S-a înregistrat și varianta *șpon* sau *șpoln* (Br, VS), cu același sens. În unele părți, *șpan* înseamnă și „partea albă dintre măduva și scoarța copacului din care de scoate dranița“ (Cr). Acțiunea de a face *draniță* sau *șiță* (Br) e denumită și cu verbul *a șpănui* (Pn).

Cu aceasta am terminat partea a doua a lucrării care a avut ca obiectiv prezentarea cît mai fidelă a diferitelor procese din munca forestieră și terminologia corespunzătoare, folosită de oamenii care practică această profesiune. Fără îndoială că mulți termeni care circulă pe Valea Bistriței și în regiunile vecine au putut rămîne deoparte din această prezentare, nefiind notați în anchetele noastre. În această privință, orice nouă deplasare pe teren, chiar în aceeași localitate, poate da la iveală noi fapte lexicale, de limbă în general. Cu toate acestea,

credem că cele mai folosite cuvinte din terminologia forestieră *actuală* nu au putut să fie lăsate deoparte. Eventualilor cercetători de mai târziu, când, cu siguranță, alte noi prefaceri vor avea loc în acest compartiment al lexicului, atestarea stărilor de lucruri actuale le va fi, credem, de un real folos.

CAP. III

ARII TERMINOLOGICE

Pînă acum am privit terminologia îndeletnicirii pădurăritului din punctul de vedere al componenței sau al constituirii sale în decursul timpului și al stadiului ei actual, materialul fiind prezentat pe procese de producție mai importante, după criteriul semantic.

O altă problemă pe care o considerăm importantă, atunci când ne ocupăm de o terminologie *populară*, este aceea a ariilor de răspîndire a unor anumite cuvinte. Nu trebuie să se uite că materialul pe care se bazează această lucrare provine din niște anchete dialectale, este, așadar, un material care trebuie privit prin prisma acestei metode de cercetare lingvistică. Termenii populari ai diferitelor îndeletniciri au exact aceeași situație ca orice alte cuvinte din lexicul graiurilor populare. Ei variază de la o regiune la alta, de la un sat la altul, formînd arii mai mult sau mai puțin unitare. Această caracteristică a termenilor tehnici populari trebuie și ea luată în considerație atunci când vrem să facem o distincție între ei și termenii tehnici folosiți de lucrătorii din marile întreprinderi industriale.

De mai multe ori am făcut remarcă, impusă de materialul faptic discutat, că Maramureșul, regiunea izvoarelor Bistriței iar, uneori, și aceea a izvoarelor Sucevei, alcătuiesc o unitate în ce privește folosirea unor cuvinte sau expresii tehnice. În același timp, mai cu seamă de la localitatea Crucea la vale, mai jos de Depresiunea Dornelor, pe Bistrița, termenilor din prima zonă le corespund alții, care și ei pot fi grupați în limitele unei arii unitare. Așadar, o discuție asupra ariilor terminologice este impusă de fapte. Pe de altă parte, faptul că după fiecare cuvînt am trecut și locul unde el a fost atestat arată că am avut mereu prezent în minte punctul de vedere al geografiei lingvistice.

În paragraful de față vom grupa cîteva exemple care să ilustreze ariile terminologice din zona anchetată. Nu vor fi date aici decît cîteva cazuri, acele care sînt într-adevăr concludente.

Credem că primul exemplu care îndeplinește această condiție este acela al termenilor folosiți pentru denumirea tablelor dintr-o plută. Pe întreaga Vale a Bistriței pentru „prima tablă a plutei“ se întrebuintează cuvîntul *buzar* (uneori și *fruntar*), un derivat de la *buză* (sau de la *frunte*). Așadar niște termeni creați pe terenul limbii romîne. La Cîrlibaba, dincoace de masivul Prislop, care desparte bazinul Bistriței de Maramureș, termenul *buzar* este de asemenea cunoscut. Cu toate acestea, aici apare și elementul de origine ucraineană *perednic*, a cărui arie cuprinde, în primul rînd, satele anchetate din Maramureș. Aceeași

situație se repetă și în cazul celorlalți termeni referitori la „tablele din mijlocul plutei“ sau la „ultima tablă a plutei“. În primul caz, pe Valea Bistriței circulă cuvântul *mijlocar*, derivat românesc, în timp ce în nord, de la Cîrlibaba în sus, se folosește termenul *serednic*, de origine ucraineană, derivat și el tot de la un cuvânt care în această limbă înseamnă „mijloc“. Probabil că nu avem de-a face în acest caz cu un calc lingvistic, ci cu niște creații similare, petrecute în mod independent în cele două limbi. Pentru „ultima tablă a plutei“, în bazinul Bistriței apare *curar*. Asemănător în ce privește creația este și *zadar*, un împrumut în nord din limba ucraineană.

De la acest din urmă cuvânt s-a creat apoi termenul *zadarnic* „plutașul care stă pe *zadar*, ajutînd la conducerea plutei“. Acestui termen din satele maramureșene îi corespunde pe Valea Bistriței cuvântul *dălcăuș*, de origine turcească. De altfel, puțini sînt termenii de origine turcească atestați în satele maramureșene. Poate că în această situație se află numai *dragoman*, pe care lucrătorii maramureșeni l-au aflat mai ușor cu ocazia deplasărilor după lucru în bazinul mijlociu al Bistriței sau în alte locuri, unde funcția de *dragoman* era cunoscută. Printre termenii de origine turcească, neatestați în satele maramureșene, se află, în afară de *galion*, *catarg*, *taftaluc*, *șirin* (mulți dintre ei de origine italiană sau neogreacă, dar veniți la noi prin intermediul limbii turce, cum am arătat în cap. I), și cuvântul *cazic*. Acesta nu-i cunoscut nici la Cîrlibaba. Aici se folosește în locul său termenul *bailon*, despre care am spus că-i neologism împrumutat din vorbirea tehnicienilor sau inginerilor silvici. În satele de peste munți apare pentru *cazic* termenul *poctumb* (uneori și *țăruș*). Așadar, turcismele numai arareori trec dincolo de fosta graniță a principatului Moldovei. Constatarea aceasta, făcută încă de Lazăr Șăineanu în lucrarea sa *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, passim, este confirmată și de terminologia exploatării forestiere și a plutăritului de care ne ocupăm aici. Turcismele discutate la începutul lucrării se opresc, aproximativ, acolo unde altădată începea imperiul austro-ungar. Uneori, totuși, prin contactul direct al oamenilor din bazinul Bistriței cu cei de peste munți, ele s-au extins și mai la nord sau mai în spre apus în Transilvania. Unora dintre turcismele din Moldova le corespund peste munți elemente de origine maghiară, germană, iar mai în nord, și elemente de origine ucraineană recentă. Pentru acest din urmă caz, am pus față în față termenii *dălcăuș* și *zadarnic*. Lui *dălcăuș* din Moldova îi corespunde însă, tot în satele maramureșene, și cuvântul *hózaș*, care este de origine maghiară.

În părțile nordice ale regiunii anchetate termenii de origine ucraineană sînt mai numeroși. Am arătat la timp că situația se explică prin prezența unor vorbitori ai acestei limbi în această parte a țării. Pentru chestiunea ariilor terminologice, faptul nu poate fi neglijat. Așa se explică, de pildă, răspîndirea în nord a cuvîntului *butin* „loc unde se taie o pădure“, care-i, cum s-a văzut la timp, de origine ucraineană. Aria lui *butin*, așa cum rezultă din materialul pe care îl avem la dispoziție, se oprește la localitatea Crucea, unde, de altfel, se opresc și alte arii ale altor cuvinte de origine ucraineană sau germană. Explicația

stă în legătură cu faptul că mai sus de acest sat trecea, pînă în 1918, granița care despărțea Moldova de Bucovina, integrată imperiului austro-ungar. Faptul acesta nu a putut să nu aibă unele urmări, desigur nu prea importante, de natură lingvistică. În legătură cu termenul *butin* trebuie să mai adăugăm că în satele din bazinul mijlociu al Bistriței corespondentul său este mai ales *parchet*, cuvînt de origine franceză, atestat încă la 1843 într-o lege de-a lui Sturza referitoare la păduri (v. I. Zăvoianu, *Din trecutul pădurilor noastre. Documente istorice*, în „Revista pădurilor“, anul XXV (1911)). De altfel, termenii tehnici de proveniență cultă, împrumutați din limba franceză mai ales, par a fi mai răspîndiți în satele din zona moldovenească a Bistriței.

Vom da acum alte exemple de cuvinte ucrainene cu o circulație mai mare sau chiar exclusivă numai în părțile nordice ale regiunii cercetate. „Semnalele“ folosite de lucrătorii forestieri de-a lungul ulucului cum ar fi *cînetău!*, *cînetău husta, husta!*, *claiho!*, *claiho bîrna, bîrna!*, *claiho prutoc, crivula!*, *claiho vîrșianca!*, explicate prin ucraineană, apar numai în satele din părțile nordice ale regiunii anchetate. Tot aici au fost înregistrate și alte „semnale“ sau „comenzi“ de alte origini decît ucraineană: *auf!*, *nesfaihi!*, *pica!*, *dura, dura!* Cuvinte ca *breadă*, *plisă*, *buhai*, *jalob* „canal prin care se dau lemnele de pe munte la vale“ sau „canal prin care iese apa din hait“, toate de origine ucraineană, se întîlnesc prin satele maramureșene. De asemenea *homoancă* „stăvilar, hait“ sau *opacina* „cîrmă la plută“ sînt în aceeași situație. Numai la nord cuvîntul *bócor* are sensul de „plută“, ca și în ucraineană, în timp ce în alte părți el înseamnă numai „tablă la plută, căpătii“. Credem că aceste exemple sînt suficiente pentru a întări afirmația că influența ucraineană este mai puternică în părțile nordice. Ea dă lexicului forestier din această zonă o notă aparte, specifică. Unii termeni de origine ucraineană au pătruns pe întreaga Vale a Bistriței prin contactul zilnic al lucrătorilor forestieri din întreaga regiune.

În linii generale, cam în același fel se prezintă și situația răspîndirii teritoriale a elementelor de origine germană. Pe de o parte, multe dintre acestea sînt cunoscute de către informatorii noștri, indiferent dacă ei sînt originari din părțile nordice sau din regiunea bazinului mijlociu al Bistriței. Există totuși cîțiva termeni de origine germană care circulă mai mult în nord, unde pînă astăzi se află așezări cu o populație numeroasă de limbă germană. Iată cîteva exemple de cuvinte germane atestate în satele maramureșene sau în Depresiunea Dornelor: *partie* pentru *echipă*, care-i folosit mai mult în josul văii, *slag* pentru *parchet*, *a țugări* față de *a cărăuși*, *riz(ă)* față de *uluc*, „comenzile“ *auf!*, *nețfaihi!* fără corespondente în sudul regiunii anchetate, *đușuș* pentru *lemn putred*, *cubic* pentru *metru cub*, *duri* (în expresii ca *a băga sîrma duri*, *a sfredeli duri*) fără corespondent în josul văii, *flúdăr* pentru *raclă plutitoare*, *galándăr* față de *parmaclíc*, *iágăr* față de *pădurar* sau *plăieș* (tot în nord apare și ucr. *beréznic*, cu același sens), *calhău*, care denumește un fel de țapină folosită în trecut în Maramureș și necunoscută de lucrătorii de pe Valea Bistriței mijlocii. De asemenea, în părțile nordice este mai mult folosit termenul *vardă* sau *vartă* (de origine ucraineană

sau germană), față de *santinelă*, termen neologic, folosit mai mult în bazinul mijlociu al Bistriței. De altfel, în partea moldovenească a Bistriței se constată și o mai mare întrebuițare a derivatelor în sufixul *-tor*, cu ajutorul cărora se creează nume de agent. Faptul trebuie explicat prin influența limbii literare. Cuvinte ca *brăcuitor*, *cepuitor*, *cojitor*, *corhănitor*, *fasonator*, *secționator*, *sortator*, *stivuitor* etc. sînt atestate mai ales în satele din sudul regiunii anchetate.

Cu toate aceste diferențe regionale, terminologia forestieră din nordul Carpaților răsăriteni se prezintă totuși, în linii generale, ca fiind unitară. Cele mai importante noțiuni tehnice sînt denumite în același fel în toate satele anchetate. Procesul de unificare terminologică este în plină desfășurare. El se accentuează pe măsură ce profesiunea exploatării lemnului se „tehnicează“ mai mult. Prin aceasta, terminologia pădurăritului tinde să ajungă în aceeași situație cu alte terminologii legate în prezent de o tehnică superioară. În unele compartimente de muncă, de pildă în acela al industrializării lemnului, caracterul „tehnic“ al terminologiei de care ne ocupăm este indiscutabil. În alte sectoare, ca de exemplu tăiatul arborilor etc., caracterul popular va dăinui încă multă vreme.

CAP. IV.

MIJLOACELE DE ÎMBOGĂȚIRE A LEXICULUI FORESTIER

Împrumuturile. În partea întâia a lucrării, unde ne-am ocupat de constituirea terminologiei forestiere de-a lungul timpului, am arătat amănunțit care sînt influențele străine cu ecou puternic în lexicul profesiei de care ne ocupăm. Pe un fond terminologic „romînesc“, cel mai numeros, a venit să se suprapună, încă din secolul al XVIII-lea, un strat de turcisme. Unele dintre acestea se mai păstrează pînă astăzi. Cele mai multe au dispărut sau sînt pe cale de a fi uitate. Cînd exploatățile forestiere au căpătat amploare, în a doua jumătate a secolului trecut și începutul secolului nostru, influențele străine se accentuează. Acum lucrătorii străini de limbă germană, italiană, maghiară etc. aduc în Carpații răsăriteni o sumedenie de termeni tehnici noi. Acestora li se adaugă și elementele neologice transmise lucrătorilor romîni de către tehnicienii și inginerii silvici. În felul acesta, împrumuturile masive de cuvinte, efectuate pe căi diferite, contribuie la amplificarea neconținută a terminologiei exploatării forestiere și a plutăritului. Lexicul acestei profesii este și astăzi într-o continuă creștere pe această cale a împrumuturilor din limbi străine.

Formarea cuvintelor. În afară de împrumuturi există și alte mijloace de îmbogățire a lexicului unei limbi. Este vorba de așa-numitele mijloace interne de creștere a lexicului, adică de formarea cuvintelor prin derivare cu sufixe și prefixe, derivarea regresivă etc. Dintre acestea, în lexicul forestier de care ne ocupăm, cel mai folosit mijloc este derivarea cu sufixe, mai puțin cu prefixe. Celelalte procedee nu sînt utilizate.

De altfel, se știe că în limba română se manifestă o deosebită preferință pentru procedeul derivării cu sufixe, în dauna celorlalte procedee, și în primul rînd în dauna compunerii de noi cuvinte.

În legătură cu formarea de cuvinte noi prin derivare cu ajutorul sufixelor, vom nota aici cîteva constatări demne de relevat.

De la început se impune observației abundența derivatelor verbale de la substantive. Verbele noi create, cum era și de așteptat, aparțin conjugărilor I și IV, care-s cele mai productive în română. Așa, de pildă, la conjugarea I aparțin verbe derivate de la substantive cum sînt: *argela-argea*; *doșcă-doașcă*; *mărgelă-mărgele*; *plisă-plisă*; *roștă-roșt*; *șpronță-șpronț*; *ștempela-ștempel*; *tasonă-tason*. Tot aici adăugăm și cîteva verbe de conjugarea I derivate de la interjecții. De pildă, de la „co-manda“ *volta!* s-a derivat verbul *a voltă*, de la *marina!* *a marină*, de la *șiba!* verbul *șibă*. În genere, derivatele verbale de conjugarea I nu sînt totuși prea numeroase.

În schimb, la conjugarea a IV-a numărul derivatelor verbale este mult mai mare. Iată exemplele: de la substantive ca *argea*, *balance*, *butinar*, *butuc*, *catarg*, *cep*, *cioplaș*, *ciurlă*, *corhană* s-au format verbele *a argeli*, *a bălănci*, *a butinări*, *a butuci*, *a cătărgi*, *a cepui*, *a cioplăși*, *a ciurli*, *a corhăni*. Numărul lor este mare. Iată-le și pe celelalte: *dolii* de la *dolie*; *huzuri-huzăr*; *mîgli-mîglă*; *oli-oală*, *păncini-păncină*; *pătlăji-patlaș*; *plișchi-plișcă*; *răcăși-răcaș*; *rigli-riglă*; *roști-roșt*; *solzi-solz*; *șcrăbli-șcrăblă*; *șfărghi-șfărghie*; *tînjăli-tînjală*; *turunși-turungă*; *uluci-uluc*. De la adjective ca *mîlced*, *ciul* există derivatele verbale *a mîlcezi* și *a ciuli*.

În unele cazuri, derivarea de verbe de la substantive se face cu ajutorul sufixului *-ări*. De la *huc* s-a creat *hucări*, de la *plută* *plutări*. Aici intră și verbe ca *mîzgări-mîzgă*, *olări-oală*, *juguri-jug*, *ulucări-uluc* etc. În satele maramureșene, în loc de *a plutări* se folosește derivatul *a plutăși*.

Numeroase sînt derivatele verbale, tot se conjugarea a IV-a, create cu ajutorul sufixului *-ui*. Majoritatea au ca punct de plecare tot substantive. De la *abziș* s-a creat verbul *abzișui*, de la *agestru-agestrui*, apoi *cep-ceșui*; *creangă-crengui*; *jbanș-jbănșui*; *mîzgă-mîzgui*; *pilhă-pilhui*; *plancă-plăncui*; *plișcă-plicui*; *răcaș-răcășui*; *riză-rizui*; *stivă-stivui*; *șpronț-șpronțui*; *șnit-șnitui*; *șpan-șpănu*; *șpraiș-șprăișui*; *șpriș-șprișui*; *tău-tăui*; *vîrf-vîrvui*; *zahată-zăhătui*. Adăugăm și verbul *dreciui* sau *drecelui*, derivat de la interjecția *drece!*

În ce privește derivarea de substantive, cel mai productiv sufix pare a fi sufixul *-ar*. În multe cazuri, *-ar* formează nume de agent: *bou-bouar* „cărăuș“; *butuc-butucar*; *huc-hucar*; *metăr-metărar*; *stivă-stivar*; *tason-tasonar*; *tînjală-tînjălar*; *țapină-țapinar*; *uluc-ulucar*. Destul de numeroase sînt derivatele în *-(i)tor*, denumind agentul: *brăcuitor*, *cepuitor*, *cojitor*, *corhănitor*, *doborîtor*, *fasonator*, *legător*, *măsurător*, *secționator*, *sortator*, *stivuator*, *șprișuitor*, *tasonator*. Tot nume de agent se creează cu ajutorul sufixului *-aș*: *vardă-vărdaș*; *hait-hăitaș*; *mîglă-mîglaș*; *rampă-rămpaș*, *jug-țugaș*, precum și *cioplaș*, de la verbul *a ciopli*. Cu sufixul *-ălău* se formează *rictălău*, nume de agent, și *săpălău*, nume de instrument. În sfîrșit, tot nume de agent se formează cu sufixele

-an, -er și -ist; răcaș-răcășan; baltă-bălter; gater-gaterist (dar și gătarîș, în satele maramureșene).

Cîteva derivate cu sufixul -(e)ancă: brad-brădancă; riz(ă)-rizancă; huzăr-huzăreancă. Un singur exemplu cu sufixul -șeică: șofreică (< șofru < șopru).

Cu sufixul -ancă s-au creat, în satele maramureșene, substantivele șăptancă, optancă, patrusprăceancă etc., de la numeralele corespunzătoare.

Adjective de la substantive: grăinăresc (-ească) -grăinăr; miglesc (-ească) -miglă; pălimăresc (-ească) -pălimar. De la mîlcegai cu sufixul -ios, s-a creat mîlcegăios (-ioasă).

Adverbe de la substantive: grăinărește-grainăr; pălimărește-pălimar; peneste-pană.

Formarea de noi cuvinte cu ajutorul prefixelor este slab reprezentată. Pot fi date numai cîteva exemple. Cu prefixel în-, îm- s-au creat verbe de la cîteva substantive: furcă-înfurci (și subst. înfurcitură); gemen-îngeamănă; pană-împăna; de la interjecția țuric! (germ. zurück) -îțurigă.

Cu prefixul po-, de origine slavă, s-a creat de la a da verbul a poda „a împinge“.

De la nume proprii la nume comune. Pe această cale se creează în primul rînd substantive. În terminologia silvică asemenea creații nu sînt prea numeroase. Cele cîte există merită a fi relevate. Tipic este exemplul cuvîntului *grainer*. La început el a fost nume propriu, folosit pentru a denumi pe un „individ originar din provincia Craina“ din Jugoslavia. Cum din această regiune au venit la noi numeroși lucrători de pădure, care au modificat profund tehnica în această ramură de producție, numele lor a fost utilizat pentru a denumi noile procedee sau mijloace de lucru, neobișnuite în munții noștri. Amănunte despre această chestiune pot fi văzute în articolul amintit deeseori *Din terminologia exploatarii forestiere și a plutăritului: grainer, german, neamț, ștronț* etc., care vroia să demonstreze, printre altele, că procedeul îmbogățirii lexicului prin schimbarea numelor proprii în nume comune, deși nu-i nici pe departe cel mai important, este însă destul de utilizat în terminologia forestieră. Am arătat că *grainer*, ca nume comun, are în terminologia silvică vreo 7 sau 8 sensuri, între care cu greu se pot stabili „verigile dezvoltării sematice“. Într-o situație foarte asemănătoare cu *grainer* se află și cuvintele *neamț, german, ștronț*, devenite în gura muncitorilor forestieri romîni termeni tehnici, apelative.

Am relevat la timp că un termen ca *galaț* trebuie explicat pornindu-se de la numele orașului Galați, către care se îndrepta în trecut cea mai mare parte din produsele forestiere ale Moldovei. De altfel și în limba turcă *kalas*, creat pe aceeași cale, denumeste un anumit fel de cherestea adusă la Constantinopole de la Galați.

În aceeași situație se află termenul *letea*, rezultat prin transformarea numelui propriu *Letea* în apelativ, cu sensul de „lemn subțire folosit pentru fabricarea celulozei“.

În satele maramureșene s-a înregistrat cuvîntul *filandeză* cu sensul

de „un anumit fel de baracă, de adăpost al lucrătorilor forestieri“. El trebuie pus, desigur, pe seama tehnicienilor și inginerilor silvici. În privința modului de formare, el se încadrează perfect printre exemplele din acest paragraf. Probabil aceeași este situația cuvintului *ghernă* „închisoare de plute, plute sfărimate, îngrămădite unele peste altele în parcursul unui râu“. Se știe că toponimicul Gherla, denumind o localitate din Ardeal unde există un penitenciar, a devenit apelativ cu sensul de „închisoare“. De aici s-a putut ușor înlocui denumirea de „închisoare de plute“ cu aceea de *gherlă* sau *ghernă* (cu *n* în loc de *l*, prin disimilație: *rl-rn*).

O modificare asemănătoare s-ar putea admite și în cazul unor cuvinte ca *Moldova*, *Muntenia*, *moldoveni*, *munteni*, din expresii ca *la Moldova!* „la stînga!“, *la Muntenia!* „la dreapta!“, *la moldoveni!* sau *la munteni!*, cu aceleași sensuri.

Cuvinte compuse din inițiale sau din silabe. Un ultim mijloc de îmbogățire a lexicului forestier constă din crearea de termeni noi pornindu-se de la inițialele titlurilor unor întreprinderi sau instituții. În această situație sînt doar cîteva termeni: *cateu*, *cetezeu*, *haștezeu*, toți denumind niște tractoare folosite în ultima vreme în muncile la pădure. Trebuie subliniat că procedeul în discuție nu-i propriu graiurilor populare, ci limbii literare.

CONCLUZII

Anchetele dialectale întreprinse în ultimii ani în regiunea muntoasă a Moldovei, în cîteva sate din Maramureș și din Bucovina de către membrii colectivului de dialectologie din Iași au scos la iveală, printre altele, un bogat material lexical referitor la pădurărit și plutărit. Întrucît munca la pădure constituie ocupația de căpetenie a localnicilor, prezența unei bogate terminologii silvice nu poate să surprindă. Lexicul graiurilor populare anchetate poartă amprenta puternică a preocupărilor zilnice ale oamenilor de aici. El se deosebește de lexicul graiurilor populare din alte părți ale țării, unde alte îndeletniciri sînt dominante. Terminologia forestieră cunoaște o mare dezvoltare, cum e și normal, în regiunile păduroase ale țării. În această privință sînt concludente, cîteva hărți ale *Atlasului lingvistic român*, II (serie nouă), cu termeni legați de această profesiune. Este vorba de termenii *șapîn* (harta 617), *jilîp* (618), *clupă* (620) și, în parte, *ferăstrău circular* (622). Urmărind aceste hărți, se poate observa cum termenii pomeniți, specifici exploatărilor forestiere mari, bazate pe o tehnică dezvoltată, apar în localitățile situate de-a lungul lanțului carpatic. În punctele anchetate din cîmpie sau din regiunile deluroase, ei nu sînt cunoscuți. În unele cazuri, informatorii au răspuns cu termenul așteptat, făcînd în același timp precizarea că obiectul denumit printr-însul nu-i cunoscut prin partea locului. Este clar, deci, că unele deosebiri lexicale dintre graiurile teritoriale pot avea ca punct de plecare îndeletnicirile diferite ale vorbitorilor lor. În această situație se află și graiul moldovenesc din podiș

și cîmpie față de cel vorbit în bazinul Bistriței, de pildă. Prezența unei terminologii forestiere atît de bogate pe Valea Bistriței dă lexicului popular de aici o notă aparte. În același timp, terminologia agricolă, mai dezvoltată în regiunea deluroasă, nu-i reprezentată pe Valea Bistriței decît prin puțini termeni, de multe ori imprecis întrebuițați. Prima concluzie care se impune în urma celor de pînă acum se referă la rolul important al terminologiei exploatării forestiere și a plutăritului în precizarea trăsăturilor lexicale ale graiului popular din regiunea anchetată. Fiind legați de o îndeletnicire în plină dezvoltare, pe cale de continuă „tehnicizare“, într-o regiune în care contactul dintre mai multe limbi este în permanență prezent, vorbitorii limbii romîne de aici folosesc un vocabular cu numeroși termeni speciali, necunoscuți în alte părți ale țării.

Trăsătura aparte a vocabularului din regiunea în discuție este dată și de caracterul eterogen al lexicului forestier, constituit în decursul timpului în condițiile exercitării unor influențe străine dintre cele mai variate. Elementelor cărora le-am putea spune „romînești“, în sensul că fac parte din fondul străvechi al limbii noastre (întră aici cuvintele moștenite, apoi împrumuturile mai vechi din slavă etc.), li s-au adăugat elemente de origine turcă, germană, maghiară, ucraineană sau chiar italiană. În felul acesta, terminologia forestieră din nordul Carpaților răsăriteni se prezintă ca un conglomerat alcătuit din elemente variate, care s-au sudat pe un nucleu terminologic băstinaș.

De felul cum s-a constituit, sub influențe lingvistice variate, terminologia silvică din regiunea anchetată, în vederea explicării istorice a caracterului ei eterogen, se ocupă prima parte a lucrării de față, avînd chiar titlul: *Formarea terminologiei forestiere*. La baza dezvoltării lexicului forestier stă perfecționarea neconținută a mijloacelor de producție, care aduce după sine o creștere neînteruptă a termenilor corespunzători. Se știe că limbajul profesional stă în strînsă legătură cu nivelul tehnicii de producție.

Primul strat terminologic pe care l-am distins înglobează o serie de termeni care amintesc de o tehnică depășită încă de pe la sfîrșitul secolului trecut. Această tehnică rudimentară a stat la baza producției forestiere din munții Moldovei în toată prima jumătate a secolului al XIX-lea, în secolul al XVIII-lea și, desigur, și în secolele precedente. Știrile despre exploatarea pădurilor regiunii, datînd din sec. al XVIII-lea, arată că tehnica, așa înapoiată cum era ea, servea aproape în întregime numai interesele stăpînitorilor turci. O serie de documente (unele inedite) invocate la timp vin să dovedească adevărul acestei afirmații. Chiar și fără ele, constatarea prezenței în terminologia actuală a unor elemente turcești referitoare la organizarea muncii, la unele unelte sau procedee de lucru constituie o probă sigură a contactului dintre vorbitorii limbii romîne cu funcționarii sau negustorii turci, în secolele precedente. Păstrînd o serie de cuvinte ca *dragoman*, *dălcăuș*, *galion*, *catarg*, *cazic*, *șirin*, *sal*, *taftaluc* etc., limbajul muncitorilor forestieri servește, prin aceasta, drept probă certă despre vechile relații dintre locuitorii Văii Bistriței și reprezentanții Porții otomane. Analiza amănunțită a termenilor de ori-

gine turcă—mulți dintre ei denumesc anumite sortimente lemnoase necesare construcțiilor navale turcești—verifică din nou constatarea, făcută încă de L. Șăineanu, *Influența orientală...*, passim, că numai arareori elementele otomane depășesc limitele celor două provincii istorice de dincoace de Carpați. Atunci când unii termeni de această origine sînt întîlniți și dincolo de munți, e de la sine înțeles că ei au ajuns acolo în ultimul timp, datorită contactului tot mai intens dintre locuitorii tuturor fostelor provincii. Astăzi cuvintele turcești din terminologia pădurăritului sînt puține la număr. Numai cîteva dintre ele ocupă un loc important în ansamblul lexicului silvic. Unele sînt pe cale de a fi date uitării. Altele pot fi întîlnite numai în documente, fără ca să putem preciza dacă ele au pătruns vreodată în graiurile populare românești. În această situație sînt cuvinte ca *direccibașa, criș, cușacliu, kalas* etc.

Al doilea strat terminologic stă în legătură cu perfecționarea mijloacelor de lucru în vremea dezvoltării producției de tip capitalist, care aduce o creștere nebănuită a terminologiei silvice cu elemente dintre cele mai variate ca origine. Producția capitalistă, o dată cu uneltele mai perfecționate, a impus și folosirea unor oameni specializați în mînuirea lor, originari din alte țări. Pe Valea Bistriței sînt aduși, după cum o dovedesc numeroase știri, precum și faptele de limbă, lucrători forestieri vorbind maghiara, germana, ucraineana sau italiana. Faptul nu putea rămîne fără urmări în ce privește vorbirea localnicilor. O dată cu uneltele noi au pătruns și numirile lor străine. Așa se explică prezența unor italianisme ca *șprangă, palintar, malarină, țapină, balarină, teară, a ștronța* etc., în vorbirea subiectelor anchetate. Lucrătorii sezonieri italieni, purtători ai unei tehnici forestiere dintre cele mai avansate, se bucurau de o faimă deosebită printre oamenii văii care i-au cunoscut. Ei au introdus pe Valea Bistriței, de la Dorna în jos, ulucurile sau jilipurile, precum și ferăstraiele de apă modernizate, o dată cu o unealtă atît de necesară cum este *țapina*, necunoscută pînă atunci prin locurile noastre. De la ei au deprins muncitorii romîni sistemul de „comenzi“, folosit la manevrarea buștenilor cu țapinele, și „semnalele“ întrebuintate de-a lungul ulucului, cînd se dau buștenii de pe munte în vale. Cuvinte ca *volta!, marina!, mena-mena!, baina-baina!, teara-teara!, tira-granda!* etc., pot fi adeseori auzite prin văile din bazinul Bistriței, în Bucovina sau în Maramureș. Aceleași „semnale“ te întîmpină și în Carpații meridionali. Asta înseamnă că și aici lucrători originari din Italia și-au arătat îndemînarea lor de tăietori la pădure.

Lucrătorii italieni nu au venit însă singuri. O dată cu dînșii au venit și oameni vorbind fie limba slovenă din Craina, fie limba germană din provinciile vecine: Carintia și Tirolul. Tuturor localnicii le-au spus *craineri* sau *graineri*, după numele provinciei Craina. În feșul acesta, caracterul pestriț al lexicului forestier se accentuează. Elementele de origine germană au în această privință rolul preponderent. Ele sînt cele mai numeroase dintre toate elementele străine ale lexicului forestier. Unele dintre germanisme vor fi fost aduse de lucrătorii germani care se ascundeau sub numele de *graineri* sau *craineri*. Probabil că așa stau lucrurile cu cuvintele germane integrate sistemului de „semnale“

și „comenzi“ al lucrătorilor la pădure. Cele mai multe însă trebuie atribuite germanilor din țara noastră, în primul rând celor colonizați în Bucovina în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea, și mai puțin sașilor ardeleni. Coloniștii germani originari din Boemia, specializați ca tăietori de lemne, vin în Bucovina și în Marmureș cu o tehnică superioară a celei cunoscute de localnici. Ei trasează aici primele jilipuri, înainte ca acest procedeu să fi fost cunoscut în partea moldovenească a Bistriței.

De-a lungul acestor ulucuri era în uz un alt sistem de „semnale“ decît acela adus mai târziu de către lucrătorii din Tirol, Carintia și Craina. În loc de *varda!* și *garga!* aici se striga *claiho!* și *cînetău!* Astăzi, vechile interjecții au fost aproape cu totul înlocuite de cele aduse de italieni sau de *graineri*.

Din Bucovina sau din Maramureș, elementele germane ale terminologiei forestiere au pătruns de-a lungul văii în satele din bazinul mijlociu al Bistriței. Răspîndirea s-a produs fie prin lucrătorii sezonieri germani veniți la lucru în satele din josul văii, fie prin lucrătorii maramureșeni sau bucovineni stabiliți temporar aici în același scop. Alteori și oamenii din josul văii merg la lucru în nord, unde există locuitori de limbă germană. Cum e și normal, elementele germane sînt mai numeroase în vorbirea locuitorilor romîni din nordul regiunii anchetate. Numeroase exemple care să dovedească puternica influență germană au fost date în capitolul dedicat special acestei probleme. Remarcabilă este trecerea, pe terenul limbii romîne, a numelor etnice *german*, *neamț*, *crainer*, și a poreclei *ștronț*, în apelative, în cuvinte cu sensuri tehnice precise. O dovadă că multe din elementele tehnicii noi le-au deprins lucrătorii romîni de la cei de limbă germană.

Caracterul eterogen al lexicului forestier în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului nostru se accentuează și prin pătrunderea unor elemente de origine slavă sau maghiară. În primul caz, chestiunea dificilă a identificării cu precizie a limbii slave din care provine cutare sau cutare cuvînt nu a putut fi rezolvată definitiv, printre altele și din cauza mării asemănări dintre limbile slave. Se pare totuși că cele mai numeroase elemente slave din terminologia pădurăritului trebuiesc explicate prin ucraineană. Această limbă este vorbită în numeroase sate din Bucovina și din Maramureș de către așa-numiții huțuli, a căror îndeletnicire principală este tot munca la pădure, *butinăritul*. Unele cuvinte slave, ca de pildă *homoancă*, *durhă*, s-ar explica prin cehă sau slovacă, în timp ce cîteva dintre elementele slave ale sistemului de „semnale“ și „comenzi“, ca de exemplu *paluga!* *dura!* etc., ar trimite către limba slovenă din Craina, în genere către una din limbile slave meridionale, afară de bulgară.

În privința elementelor maghiare, lucrurile se prezintă mai simplu. Lucrătorii vorbind această limbă, locuind în vecinătatea bazinului Bistriței, dincolo peste munți, au fost în necontenit contact cu lucrătorii forestieri romîni de graiul cărora ne-am ocupat în anchetele noastre. Prin contactul zilnic, elementele maghiare au pătruns în lexicul forestier romîn. De altfel ele nu sînt nici prea numeroase.

În același timp cînd pătrund, prin lucrătorii străini, elementele

italiene, maghiare, germane sau slave lexicul forestier popular de pe Valea Bistriței, din Maramureș și din Bucovina se îmbogățește cu o serie de cuvinte tehnice folosite de inginerii și tehnicienii silvici. Așadar aspectul cult al terminologiei silvice influențează și el într-o anumită măsură terminologia populară a îndeletnicirii de care ne ocupăm. Faptele doveditoare se găsesc într-un capitol dedicat acestei chestiuni.

În felul acesta, prin suprapunerea unor elemente de origini diferite peste un fond terminologic existent, s-a constituit terminologia exploatării lemnului și a plutăritului așa cum a fost ea înregistrată în anchetele recente. Pentru înțelegerea acestui îndelungat proces, trebuie avute mereu în vedere condițiile istorico-sociale și economice ale regiunii în discuție. În partea introductivă a fiecărui capitol am încercat să schițăm succint aceste condiții istorice, care au făcut posibilă manifestarea influenței lingvistice respective. Perioada capitalistă este hotărâtoare în constituirea terminologiei silvice populare.

Tot în cadrul primei părți a lucrării, un capitol scurt se ocupă de al treilea strat terminologic, alcătuit din puțini termeni de dată recentă, referitori la reorganizarea muncii la pădure, la unele unelte și mașini introduse de curînd.

Caracterul eterogen în ce privește latura etimologică a elementelor care compun lexicul forestier nu vine în contradicție cu relativa unitate a terminologiei pădurăritului pe întreaga regiune anchetată. Pe de o parte, așadar, lexicul forestier ne apare alcătuit din elemente cu origini din cele mai diferite, pe de altă parte, orizontal, el se prezintă relativ unitar pentru arii lingvistice destul de largi. Uneori asemănările cuprind și Carpații meridionali. Această relativă unitate se explică prin mai mulți factori. În primul rînd este vorba de fondul terminologic „romînesc“, băstinaș, care nu diferă prea mult de la o regiune la alta, asigurînd în cea mai mare parte unitatea de care vorbim. La stabilirea acestei unități contribuie și contactul neîntrerupt dintre lucrătorii forestieri. Munca la pădure este, în multe privințe, o muncă de sezon. Cînd se termină o exploatare forestieră, oamenii pleacă cu uneltele în spate după lucru în altă parte. Cu ei circulă și cuvintele, se realizează, așadar, nivelarea lingvistică care duce spre unitate. Marea asemănare dintre terminologia forestieră din Maramureș, Bucovina, Valea Bistriței și chiar Carpații meridionali (Valea Sebeșului) se explică apoi prin faptul că aceiași lucrători străini din Carintia, Tirol și Craina, lucrînd în în munții noștri, au răspîndit peste tot aceeași terminologie tehnică. E destul să ne gîndim la sistemul de „comenzi“ și „semnale“. În toți munții noștri, lucrătorii forestieri folosesc aceleași interjecții la manevrarea buștenilor și cam aceleași „semnale“ de-a lungul ulucului la corhănit bușteni. Interjecții ca *ohi !*, *fuș !*, *volta!*, *marina!*, *garga !*, *varda!*, *paluga!*, *drecea!* etc. sînt în uz și pe Valea Sebeșului, ca și pe Valea Bistriței sau în Maramureș. În ultimul caz, aceste „semnale“ au înlocuit pe altele mai vechi. Interesant ni se pare faptul că nici una din aceste „comenzi“ nu provine din limba maghiară. Este o nouă probă că sistemul de „semnale“ s-a constituit într-o regiune unde nu-i cunos-

cută această limbă. Așadar, în Carintia, Tirol sau Craina, de unde a fost apoi transplăntat în Carpați.

La toate acestea se adaugă și influența unificatoare a limbii literare, a publicațiilor și a instrucțiunilor trimise de organele silvice. În vorbirea lucrătorilor la pădure din toate locurile își fac loc numeroși termeni tehnici de felul celor discutați în capitolul *Elemente din limba-jul inginerilor și tehnicienilor silvici*. Influența aspectului îngrijit al limbii naționale asupra vorbirii maselor populare caracterizează, după cum se știe, stadiul actual de dezvoltare a limbii române. Preocupări pe linia unificării terminologiei silvice pe baza fondului terminologic românesc și a înlăturării elementelor străine au existat încă de la primul număr al publicației „Revista pădurilor“. Articolele referitoare la terminologie, publicate de revistă, aveau tocmai această justificare, căci interesul lingvistic era absent.

Așadar, caracterul etrogen al terminologiei forestiere, explicabil prin condițiile istorice care au permis manifestarea unor influențe lingvistice atât de diverse, nu vine în contradicție cu unitatea relativă a acestei terminologii pe arii din cele mai întinse.

Unitatea terminologiei silvice este, cum am precizat mereu, relativă. În foarte multe cazuri se poate constata o răspândire a unor termeni, de obicei fără o prea mare valoare în cadrul terminologiei silvice, numai pe o arie restrânsă. Uneori mai mulți termeni formează arii dialectale aproape unitare. Această situație a fost constatată și în cadrul regiunii anchetate de noi. Unii termeni sînt cunoscuți numai în satele din Maramureș, în bazinul superior al Bistriței, pînă mai jos de Depresiunea Dornelor, în timp ce alții formează arii unitare în sudul acestei regiuni, în bazinul mijlociu al Bistriței. Explicațiile prin condițiile istorice (vechea graniță dintre Moldova și Austro-Ungaria, influențele germană și ucraineană mai puternice în nordul regiunii anchetate etc.) se găsesc pe larg și cu exemple în partea a treia a lucrării intitulată *Arii terminologice*. Cele mai multe din cuvintele cu o circulație restrânsă, mărginită la anumite arii dialectale, au, în același timp, o valoare secundară în cadrul terminologiei forestiere, ocupă un loc periferic.

În partea a doua a lucrării se face o prezentare amănunțită a stadiului actual al terminologiei forestiere, pe procese de producție și pe grupuri semantice. În cadrul celor trei mari capitole (*Pădurea, Transportul lemnului și Prelucrarea lemnului*) sînt grupate, după înțeles, toate cuvintele adunate în anchete. Se obțin astfel grupuri, uneori foarte bogate, de sinonime. Dacă în prima parte discuția avea ca punct de plecare mai ales elementele străine, aici materialul faptic cel mai numeros aparține lexicului „românesc“. Cu toate că atenția este îndreptată asupra termenilor, deci asupra laturii lingvistice, nu au putut fi evitate descrierile, uneori ample, ale obiectelor, uneltelor, sau procedurilor tehnice denumite prin acești termeni. Adeseori, descrierea obiectului este absolut indispensabilă în clarificarea originii termenului. De aceea adoptarea metodei „cuvinte și lucruri“ s-a dovedit obligatorie. În multe cazuri ne-au fost de un real folos hărțile *Atlasului lingvistic român*, II (serie nouă).

O atenție deosebită a fost acordată sistemului de „comenzi“ și „semnale“ al lucrătorilor forestieri, ținându-se seama de situația sa cu totul remarcabilă în cadrul terminologiei de care ne ocupăm. În ce privește terminologia plutăritului, foarte bogată, remarcăm folosirea, pentru denumirea unor părți ale plutei, a unor termeni referitori la părțile corpului omenesc. Prelucrarea lemnului cu ajutorul gaterului țărănesc cunoaște o terminologie mai puțin numeroasă. Industrializarea producției forestiere înlătură treptat-treptat mica producție a ferăstraiei țărănești.

Întrucît îmbogățirea lexicului forestier pe calea împrumuturilor a fost urmărită amănunțit în prima parte a lucrării, capitolul rezervat mijloacelor de îmbogățire a terminologiei în discuție se ocupă mai ales de formarea cuvintelor cu ajutorul sufixelor și prefixelor, de crearea de nume comune de la nume proprii, de procedeele formării de noi cuvinte din inițiale sau din silabe. Concludent pentru trecerea de la nume proprii la apelative este cazul unor cuvinte ca *grainer*, *german*, *neamț* etc. Ultimul procedeu, acela al creării de cuvinte din inițiale, aparține limbii literare și nu graiurilor populare.

În cursul lucrării sînt clarificate peste 160 de etimologii ale unor cuvinte neînregistrate în dicționarele existente. Au mai rămas însă o serie de termeni asupra originii cărora nu ne-am putut edifica.

LISTA LOCALITĂȚILOR ANCHETATE

Bă	= Băișești, r. Fălticeni	Ms	= Moisei, r. Vișeu
Bc	= Borca, r. Ceahlău	Ng	= Negrileasa, r. G. Humorului
Bh	= Buhalnița, r. Ceahlău	Np	= Nepos, r. Năsăud
Bor	= Boroaia, r. Fălticeni	NȘ	= Neagra Șarului, r. V. Dornei
Br	= Borșa, r. Vișeu	Os	= Ostra, r. G. Humorului
Bș	= Broșteni, r. Ceahlău	PC	= Pîrăul Cîrjei, r. Ceahlău
Bx	= Bixad, r. Oaș	PG	= Poiana Grințieșului, r. Ceahlău
Ch	= Ceahlău, r. Ceahlău	PM	= Poiana Mărului, r. Fălticeni
Chi	= Chiril, r. Vatra Dornei	Pn	= Panaci, r. V. Dornei
Ci	= Ciocănești, r. Vatra Dornei	PP	= Pîrăul Pîntii, r. Ceahlău
CI	= Calu-Iapa, r. P. Neamț	Pp	= Pipirig, r. Tg. Neamț
Cj	= Cojoci, r. Vatra Dornei	Pr	= Pîraie, r. Fălticeni
Cl	= Călugăreni, r. Ceahlău	PS	= Poiana Stampei, r. V. Dornei
Co	= Coverca, r. Vatra Dornei	Rp	= Repedea-Borșa, r. Vișeu
Cr	= Crucea, r. Vatra Dornei	Sb	= Sabasa, r. Ceahlău
Crl	= Cîrlibaba, r. V. Dornei	Sc	= Soci, r. Ceahlău
Cș	= Coșna, r. V. Dornei	Se	= Secu, r. Ceahlău
DA	= Dorna Arinu, r. V. Dornei	Sh	= Suha, r. Fălticeni
DC	= Dîmbul Colacului, r. V. Dornei	Sl	= Salva, r. Năsăud
Dc	= Drăceni, r. Fălticeni	Str	= Straja, r. Rădăuți
Dr	= Drăgoiasa, r. V. Dornei	ȘD	= Șarul Dornei, r. v. Dornei
Fc	= Fărcașa, r. Ceahlău	Și	= Șieuț, r. Bistrița
GH	= Gura Haitei, r. V. Dornei	VB	= Valea Borcii, r. Ceahlău
Gl	= Galu, r. Ceahlău	VD	= Vatra Dornei, r. V. Dornei
Gm	= Geamăna, r. V. Dornei	ViM	= Vișeu de Mijloc, r. Vișeu
Gr	= Gîrbești, r. Negrești	ViS	= Vicovul de Sus, r. Rădăuți
HI	= Holda, r. Ceahlău	VJ	= Vicovul de Jos, r. Rădăuți
Hm	= Humulești, r. Tg. Neamț	VI	= Văleni, r. Fălticeni
Hn	= Hangu, r. Ceahlău	VM	= Vatra Moldoviței, r. C. Lung
Hț	= Holdița, r. Ceahlău	VN	= Vînătorii Neamțului, r. Tg. Neamț
IA	= Izvorul Alb, r. Ceahlău	VS	= Vișeu de Sus, r. Vișeu
ID	= Izvorul Dragoș, r. Vișeu	Vt	= Voitinel, r. Rădăuți
Lr	= Laura, r. Rădăuți	Zp	= Zăpode, r. Bacău
Ma	= Maieru, r. Năsăud		
Md	= Mădei, r. Ceahlău		
MI	= Mălini, r. Fălticeni		
Mo	= Monor, r. Toplița		

G L O S A R

Abreviații folosite în G L O S A R

- Anal. = Analele Universității „A. I. Cuza” din Iași (serie nouă), (Științele sociale), Secțiunea III, t. I, fasc. 1—2, Iași, 1955.
- AT = M. A n a n i a, Pădurea Tarcău, „Revista pădurilor”, anul XIV (1900), p. 139—216, 289—338.
- Bern., = E. B e r n e k e r, *Slavisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1908—1913,
- bg. = bulgară.
- carint. = dialectul german din Carintia.
- ceh. = cehă
- D.Acad = Dicționarul Academiei Române.
- dial. = dialectal.
- DR = „Dacoromania”, IV, Cluj.
- fig. = figurat.
- Hrinč.^v = B. D. H r i n č e n k o, *Slovari ukrainskogo iazika*, Berlin, 1925.
- G.T.L. = A. G o c i m a n - O i t u z, *Din terminologia lemnului*, „Observatorul Social Economic”, Cluj, anul III (1933), nr. 1—2, p. 60—66.
- Iord. = I. J o r d a n, *Note de lexicologie română*, „Buletinul Inst. de Fil. Rom. «Al. Philippide»”, vol. VII—VIII, Iași (1940—2941).
- Littré. = É. L i t t r é, *Dictionnaire de la langue française*, t. II, Paris, 1889.
- p.ext. = prin extensiune.
- s.-cr. = sîrbo-croată.
- sl. = slavă.
- slov. = slovenă.

G L O S A R

- Abáuf** interj. v. **habauf**.
Abäuf interj. v. **habauf**.
Abäuf interj. v. **habauf**.
Abziț s. n. Un ferăstrău nedefinit mai de aproape (VS).
Abzițui vb. IV. Tranz. A tăia cu ferăstrăul numit *abziț* (VS).
Adăuz s. n. Apa care se dă ca supliment peste stăvilar pentru a se asigura mer-
 sul plutelor la vale (PG).
Agést s. n. v. **agestru**.
Agéstru s. n. Aluviuni, îngrămădire de bușteni, vreascuri, pietre etc. la coturile
 apei (DA, ȘD, Co, Pn, Gh, NȘ, Cj, Bș, Bc, Cl, Bh) [Pl. *agestre* și *agestruri*].
 Variante: **agest** (Bc), **agestru** (Bh).
Agestrui vb. IV. R e fl. A se face, a se crea un *agestru* (ȘD, Co, NȘ, Cr, Br).
Ahi interj. v. **ohi**.
Ainștiț s. n. Lemn care unește pereții laterali, din birne, ai unei *cășițe* (Crl); v.
ainștrih, **ișlosăn**, **șferboun**. [Pl. *ainștițuri*].
 — Din germ. *Einstütze* „idem”.
Ainștrih s. n. Lemn care unește pereții laterali din birne ai construcției de pe
 malul apei numită *cășiță* (Crl); v. **ainștiț**, **ișlosăn**, **șferboun**.
 — Din germ. *Einstrich* „traversă de lemn (la mine)”.
Albie s. f. (În expr.) **Albia apei** = locul unde apa e adîncă și iute (PG); v.
hoț, **șfor**, **șipot**, **șnur**, **șivoi**, **șar**, **matcă**, **talant**, **vir**.
Ancorá vb. I. Tranz. A lega pluta la mal (Crl).
Andreá s. f. Drug puternic la ulucul de transportat bușteni, care sprijină lemnul
 numit *bailon* (Cr, Gl, Cl, Pp, Bor). [Pl. *andrele*].
Anafór s. n. Locul unde se întîlnesc două rîuri și apa se învoburează, conflu-
 ență (Cl). [Pl. *anaforuri*].
Apărătoáre s. f. Al doilea butuc de la margine la o tablă de plută, mai lung
 decît ceilalți bușteni, avînd menirea de a feri de izbituri, la coturile rîului, tabla urmă-
 toare (Crl, Co, Cr); v. **aripă** (1).
Argeá s. f. 1. Primul butuc de la marginea unei table a plutei, mai scurt decît
apărătoarea (Br, Crl, Co, DA, Chi, Gm, Hl, Gl, PG, Bh). La PG și **argică scurtă**,
 față de **argică lungă**, care-i tot una cu *apărătoarea* sau *aripa plutei*. 2. Lemn gros pe
 marginea ulucului pe care se transportă buștenii la vale de pe munte (Gl, PG, Bor); v.
mărginar (1). 3. Lemn pus pe marginea unui drum forestier ca să se poată tîri pe
 el buștenii cu vitele (Co, NȘ, Pp).
Argelá vb. I. Tranz. 1. A pune pe marginea drumurilor forestiere lemnul nu-
 mit *argea*, a construi drumuri *argelate* (Co, NȘ, Pp). 2. A amenaja cursul unui rîu de
 munte în vederea plutăritului, construind *cășițe*, *căsoi*, *racuri* etc. (Gl).
Argelí vb. IV. v. **argela**.
Argéstru s. n. v. **agestru**.
Argică s. f. v. **argea**.
Árie s. f. (În expr.) **A da arie**, **a lua arie** = cînd trebuie să oprească pluta
 pe parcurs, plutașul fixează cu o *șprangă* și cu *țuiacul* prima tablă la mal, iar celelalte
 table, împinse de curentul apei, se așază de-a curmezișul rîului, lemnele din fiecare
 tablă resfirîndu-se, *luînd* adică *arie* (Cr).

Arîpă s. f. 1. Al doilea butuc de la marginea unei table a plutei, mai lung decât ceilalți bușteni, care păzește, la coturi, tabla următoare de izbituri (VS, Br, Crl, Gm, Cr, Bș, Sc, Gl, Cl); v. apărătoare 2. Porțiunea înghețată de pe lângă malul unui riu (Gl, Cl).

Arsură s. f. Locul unde a ars o pădure (Cr); v. arșiță, pîrjălniță, pîrlitură.

Arșiță s. f. Locul unde a ars o pădure (Cr); v. arsură, pîrjălniță, pîrlitură.

Asortă vb. I. Tranz. A alege după dimensiuni lemnul din care se construiește o plută (Gm, Cr, Hl, Gl, Cl, Bh); v. sorta, solta.

Asortare s. f. Alegerea lemnelor după dimensiuni pentru construirea unei plute (Sc).

Așchie s. f. Tăietură făcută cu toporul în tulpina bradului în partea spre care acesta trebuie să cadă (Ms, Bx, Os, Cr, VM, Cl); v. tapă.

Variantă: hașchie (Os).

Atacăt adj. Putred, găunos. **Lemn atacat** = lemn putred (PG).

Âuf interj. Semnal prin care se deșteaptă dimineața lucrătorii forestieri (Ms, Br) sau se anunță lucrătorii dintr-o echipă să ridice bușteanul cu țapinele toți deodată (Br, Co).

Variantă: áufa!

— Din germ. auf.

Áufa interj. v. auf.

Aușuș adj. (despre lemne) Putred, stricat, boșter. *Lemn aușuș* (VS, Ms).

— Din germ. Ausschuss „marfă de lepădat, lepădătură, pleavă“.

B

Babă s. f. 1. Întăritură la curba unui uluc de transportat bușteni, realizată, de cele mai multe ori, prin dublarea peretelui în care lovesc lemnele corhănite (Ms, GH). 2. Uluc simplu făcut pentru a opri și dirija buștenii la corhănit (GH, NȘ).

Bailón s. n. 1. Stilp puternic, bătut în pământ, de o parte a ulucului, pe care se transportă lemnele de pe munte la vale, avînd rolul de a sprijini latura ulucului, alcătuită dintr-un butuc numit *mărginar*. (VS, Ms, Crl, Co, Pn, Cr, Gl, PG). 2. Stilp înfipt pe malul apei, de care se leagă plutele (VS); v. cazic.

— Cf. fr. *bâillon* „proșap“, *bâillonner* „a înțepeni cu un drug“.

Báinia interj. v. *bainia*.

Báinia interj. Semnal prin care se anunță lucrătorul care are grijă de uluc (*șoi-barul*) să toarne apă pe uluc, pentru că lemnele vin prea încet la vale (Bh).

— Din ital. *bagnare* „a uda, a stropi“.

Báipig s. n. Unealtă de fier pentru cojit trunchiurile (ViS); v. julău, sapa lău răzuș.

— Din germ. *Beilpicke* „secure-tîrnacop“.

Balance s. f. Lemn de grosime potrivită cu ajutorul căruia se încarcă vagonetele, camioanele și căruțele, rostogolindu-se pe el buștenii cu ajutorul țapinelor (VS, Ms, Br, Crl, Co, Cr, Hl, Vl, Gl, Cl, PG, Hn), care se pune sub stivele de bușteni sau de scînduri (VS), sub țapină la ridicat (Ms, Br), sau de-a curmezișul drumurilor de munte pentru a ușura căratul buștenilor cu vitele (Ms).

Cf. fr. *balance* „cumpănă“, ital. *bilancia*, germ. *Balancier* „cumpăna (unei mașini)“.

Bălănci vb. IV. Tranz. A pune traverse (*bălănci*) de-a curmezișul unui drum de munte pentru a-l face propriu pentru transportul buștenilor cu vitele (Ms, Bx).

— Derivat de la *balance*.

Balarină s. f. Dispozitiv pentru micșorarea vitezei buștenilor pe uluc, alcătuit dintr-un butuc greu, prins cu un capăt pe o margine a ulucului și cu celălalt sprijinit pe marginea opusă, pe sub care trecînd lemnele corhănite se freacă și își încetinesc mersul (Ms); v. urs (2), miță (4).

— Din ital. *ballerino*, *ballerina*; și *ballare* „a dansa, a sări“ (Inițial, *balarină* denumea alt dispozitiv; v. paragraful despre elementele italiene din lucrare).

- Băltă** s. f. 1. Loc liniștit în parcursul unui rîu unde se leagă plute (CrI, Cr, Cl).
2. Loc drept, orizontal, în lungul unui uluc (PG).
- Barăbor** s. m. Om mai vechi în lucrul la pădure, care, de cele mai multe ori, nu vine acasă cu anii și nici nu întreține relații cu familia; om care nu știe de civilizație (Ms, Str).
— Variantă : **bărăbor**.
— Din v. sl. **hrábъrъ** (Tiktin, s. v.).
- Bărda** interj. v. **varda**.
- Bătcă** s. f. Verigă de fier la unealta numită *cioflinc*, cu care acesta se anină de tînjală.
- Băuf** interj. v. **hăbauf**.
Băuf interj. v. **hăbauf**.
- Băltăc** s. n. Topor mare și greu (Cr).
— Același cu **baltag**.
- Băltér** s. m. Lucrător care îngrijește *haitul* sau stăvilarul (Br).
— Derivat de la **băltă** cu suf. *-er*.
- Bărăbor** s. m. v. **barabor**.
- Băzănă** s. f. Lemn cioturos care nu se poate despica decît cu mare greutate (Cr).
- Belitură** s. f. 1. Pădure tăiată în întregime, fără a se mai lăsa vreun copac (Ma).
2. Lemn tăiat în timpul verii (Br).
- Berbéc** s. m. 1. Lovitură puternică, ciocnirea a doi bușteni în timpul mersului pe uluc (GH). 2. Copac doborît la pămînt, dar necojit (Ms); v. **u r s** (1). 3. Butuc gros pus în partea din urmă a unei table, la plutele cu „încărcătură“ (Cr); v. **h a r m a s a r**.
- Bereznic** s. m. Pădurar.
— Din ucr. **bereznik** „idem“.
- Bihón** s. n. v. **blihon**.
- Bihúnc** s. n. v. **blihon**.
- Bilă** s. f. Trunchi de copac (Cr).
— Din sl. **bito** „idem“.
- Bilán** s. m. Butuc lung și gros, avînd de la cca. 9 metri cubi în sus (VS, Ms, CrI, Cr, Ma).
— Derivat de la **bilă** cu suf. *-an*.
- Bizúna** interj. v. **bizuni**.
- Bizúni** interj. (În expr.) **Habău bizuni** = semnal prin care se fac atenți lucrătorii de la uluc să nu mai dea nici un lemn la vale, să nu mai facă nici o mișcare, pentru că altfel ar pune în primejdie viața cuiva. Și **bauf bizuna** (Bh, IA), **bauf vizuna** (IA).
— Din ital. **bisogno**.
- Bîhlă** s. f. Lemn care a stat multă vreme în apă (Cr).
- Bircățal** s. Capăt de lemn care se adaugă unui butuc din plută pentru a-l face mai lung (CrI); v. **cleiță**r, **mînz**, **mînzoc**.
- Blihón** s. Cioflinc cu trei pene, unealtă cu ajutorul căreia se tirăsc buștenii la vale (Os, MI). [Pl. *blhoane*].
Variante : **bihon** (Os), **bihunc** (MI).
- Boáf** interj. v. **hăbauf**.
- Boámbă** s. f. Piatră mare sub apă care îngreuiază transportul plutele (Co, Cr, Sc, Gl, PG, Bh); v. **ț o a m p ă**.
— Din v. sl. **bōbъlъ** (Iord., VII—VIII, p. 119).
- Boc**¹ s. n. 1. Plută mare din mai multe table (VS, Ms, CrI). 2. Tablă de plută (Br, DA, Co, Cr, Sc, PG, Hn, IA, Cl). În unele părți (NȘ, Gl, Cl), bocuri sînt numai tablele a doua și a treia la o plută cu trei table. 3. Butuc gros și lung de 2—3 metri (CrI). [Pl. *bocuri*].
Variante : **bocor**, **bocur** (VS, Ms, Br, CrI).
— Din ucr. **bokor** „plută“.
- Boc**² s. n. Construcție din butuci care susține din loc în loc ulucul (Ms, Gl).
— Din germ. **Bock** „capră“.
- Bócor** s. n. v. **boc**¹.
- Bócur** s. n. v. **boc**¹.
- Bofîltău** s. n. v. **hofîntău**.
- Bofîntău** s. n. 1. Locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună buștenii

înainte de a fi dați la vale (Co, IA, VN, GI, CI, PG, VI); v. buhal, lujniță, plancă (2). 2. Locul de la capătul de jos al ulucului unde se adună materialul lemnos corhănit (Sh). 3. Îngrămădire de bușteni pe parcursul unui uluc, mai ales la curbe (Sc).

Variante: **bofilitău** (CI, VN), **bufintău** (Sh).

Bofs s. Insectă care atacă brazii (Sc).

— Cf. **bostritău**.

Boi s. n. Mai multe plute alăturate, cu lemne puse pe deasupra, trase pe Dunăre de șlepuri (NȘ, Zp).

Boinóc s. n. 1. Cui gros de lemn, bătut în unul din butucii plutei, de care se anina ciocirlia și se ancora pluta la mal (Co, DA, CI). 2. Cui de lemn în care se ține cirna plutei (Co, NȘ, Sc); v. furlău, fotalău, resteu, tiuz.

Variante: **boinog**, **poinoc**, **poinog**.

— Cf. rus. **proboi** „scoabă”, **proboinik** „priboi de găurit”, **probiti** „a străpunge, a găuri”.

Boinóg s. n. v. **boinoc**.

Bolătău s. n. Loc de pe care s-a tăiat pădurea (IA).

Bold s. n. Roată la gaterul țărănesc, care transmite mișcarea de la grindei la jugul cu pinzele care taie scindura (PG); v. buzdugan, călătău.

Bortăr s. m. Brad mare și scorbuos (CI, GI).

Bóstric s. m. Insectă care atacă brazii (HI, Sc).

Variante: **bostrică** (GI), **bostrită** (Cr), **bostricúș** (Br).

— Este insecta numită științific *bostrichus typographus*.

Bóstrică s. f. v. **bostric**.

Bostricúș s. m. 1. v. **bostric**. 2. Copac lăsat anume pentru a se strânge în el insecta numită *bostrichus typographus* (VS); v. cursă.

Bóstrită s. f. v. **bostric**.

Botán s. n. Copac doborât cu vârful la deal (Co, GH, Cr, PG); v. huzărean, turpinar.

Bouár s. m. Cărauș, lucrător care transportă buștenii cu vitele (Co).

Brăcuitór s. m. Lucrător care alege lemnele rele de cele bune, care le *brăcuieste* (Bh).

— Derivat de la **brăcui**.

Brădâncă s. f. Brad alb (Gm, Cr).

Brigă s. f. Închisoare sau zahată formată prin spargerea unei plute sau prin îngrămădirea buștenilor pe uluc (Ms, Br, GH, VS).

Broască s. f. 1. Verigă la *cioflinc*, în care este introdus cuiul de fier numit *firgău* (CrI, Os, Cr). 2. Lemn care se pune sub uluc, direct pe pământ (Sl).

Brúder s. n. Un fel de tindă la baraca construită de lucrătorii maramureșeni (Ms).

— Cf. germ. **Bude** „baracă”, **Bretterbude** „baracă de scindură”.

Búcín adj. (În expr.) **Stivă bucín** = grămadă de bușteni în formă rotunjită, construită direct pe pământ, nu pe lemnele numite *mizgari* (Co, Pn).

— Cf. ucr. **búcina**, „lemn de fag”; magh. **bučka** „movilă”.

Búcsă s. f. Fier ascuțit la capătul uneltei numită *țuiac* (PG).

— Din germ. **Buchse** „idem”.

Bufintău s. n. v. **bofintău**.

Buhál s. n. Locul unde se adună buștenii sus pe munte la capătul ulucului (VM); v. **bofintău**, **lujniță**, **plancă** (2).

Buhálter s. m. Șeful unei exploatări de pădure (Cr).

— Din germ. **Buchhalter** „contabil”.

Buháș s. m. Brad mic și închircit.

— Cf. ucr. **buhaș** „pădure pustiită”.

Buháluť vb. IV. Tra n z. A aduna buștenii la *buhál* (VM).

Buhășime s. f. Loc acoperit cu brazi mici și închirciți numiți *buhași* (Co, PG).

— Derivat de la *buhaș* cu suf. *-ime*.

Búrhă s. f. Butuc mare (Cr, DC, VM). În expr. **varda burhă!** = atenție, vine un lemn greu, mare, pe uluc la vale.

— v. **druhă**.

Búșcă s. f. Partea putredă dintr-un trunchi (Cr).

Bútín s. n. Exploatare forestieră (Ms, Br, Sl, Pn, Co, GH, Dr, Cj, Cr).

— Din ucr. **bútina** „idem”.

- Butinár** s. m. Muncitor în butin, tăietor de lemne (VS, Ms, Br, Co).
— Din ucr. *butinari* „idem“.
- Butinări** vb. IV. Intranz. A lucra într-o exploatare forestieră (Ms).
— Derivat de la *butin*.
- Butucár** s. m. Muncitorul care se ocupă cu transportul butucilor (VN).
- Butucări** vb. IV. Trans. A tăia în butuci, după anumite dimensiuni, un copac doborât (Ms).
- Butuci** vb. IV. v. *butucări*.
- Buzár** s. n. Prima tablă a plutei (Cr, Co, GH, Os, Gl, PG, Hl, Sb, Sc).
— Derivat de la *buză* cu suf. *-ar*.
- Búză** s. f. Capătul din față al unei table la plută, partea dinainte a plutei.
- Buzdugán** s. m. Roată la gaterul țărănesc de apă, care transmite mișcarea de la grindei la jugul cu pânzele care taie scindura (IA). Și *buzdugan alergător* (PG). I se spune așa pentru că această roată are o greutate într-o parte ca roțile de locomotivă; v. *călătău*, bold.

C

- Cadrél** s. n. Lemne așezate în cruciș unul peste altul la capătul stivei (Hn).
- Cailác** s. n. Capătul retezat al unui trunchi (ViS). [Pl. *cailacuri*].
— Cf. ucr. *kailak* „idem“, germ. *Keilhacke* „idem“.
- Cáiman** s. m. Lucrător, de obicei tânăr, care se ocupă cu paza și gospodăria cabanei în timp ce muncitorii forestieri sînt la lucru (Ma, Br, Ms, GH, Cr).
— Cf. ucr. *kaiman*, *kaliman* „idem“.
- Cal** s. m. Vîrf de copac care rămîne, în pădure (VM); v. *cătur*, *cruce*, *spic*, *pleasnă*, *vîrșiac*.
- Calhău** s. n. Țapină de tip vechi, fixată în unghi drept față de coadă (Ms). [Pl. *calhauă*].
Din germ. *Keilhäue „idem“.
- Calîmbă** s. f. v. *calumbă*.
- Calúmbă** s. f. Funie groasă de sîrmă împletită cu care se priponește pluta la mal, șprangă (Co, NȘ, Gm, Cr, Hl, CI). [Pl. *calumbel*].
Variantă: *calîmbă* (CI).
- Canapeă** s. f. Partea mobilă pe care se așază trunchiul ce urmează a fi tăiat în ferăstrăul de apă (Co, Hn, PG).
- Cánce** s. f. Cîrlig de fier, prins la un capăt al funiei numită *calumbă*, cu care se leagă pluta la mal (Co, Sc); v. *glambă*.
- Cant** adv. Precizează modul în care se efectuează o acțiune cu Țapina pentru a împinge butucul cu capătul la vale. *Îl dai cant*, *l-ai tras cant* (butucul) *cu Țapina* = împingi bușteanul cu capătul la vale, nu-l rostogolești, ci-l tîrăști cu Țapina pe *cant*, pe muchie.
— Din germ. *Kante*.
- Cánta** interj. Semnal prin care se anunță manipularea unui lemn strîmb pe muchie, pe cant, pentru că nu poate fi dat de-a rostogolul (VS, Co, PS).
— Din germ. *Kante*.
- Cántor** s. m. Lemn tăiat cu ferăstrăul sau cioplit în patru muchii (Co, ȘD, IA).
— Cf. germ. *Kante*.
- Capác** s. n. Lemn sau chingă fixată pe capetele unei table de plută, cu scopul de a proteja lemnele la trecerea plutei prin locuri înguste (GH).
- Capcă** s. f. Scobitură făcută cu toporul într-un trunchi, la legatul plutei, pentru a putea găuri acel trunchi mai ușor cu sfredelul; de asemenea și la manipulatul bușteanilor cu Țapina se fac asemenea scobituri în care se introduce vîrfurile Țapinei (Ms). (În expr.) *miez de capcă* = idem.
- Capră** s. f. Butuc cu două picioare pe care se leagă pluta (Cr).
- Caítár** s. n. Coajă lungă de brad, folosită la acoperit diferite adăposturi în munte (IA); v. *foltău*.
— Din magh. *kaptár* „acoperiș, capac“.
- Cárga** interj. v. *garga*.
- Catárg** s. n. Lemn rotund și gros, lung pînă la 30 de metri (Co, Cr, Hn, CI, VN).

Catargiu s. m. Plutașul care transportă plute de catarguri, căruș (GH).

— Derivat de la **catarg** cu suf. *-giu*.

Cățeu s. n. Tractor întrebuințat la scosul pluteilor când se produce o închisoare de plute.

— De la inițialele care indică tipul tractorului : K. T.

Căță s. f. 1. Cîrlig de fier pentru prins buștenii din apă (Co, Cr, Bh). 2. Unealtă alcătuită dintr-o bucată de lemn și o scoabă de fier de care se servesc muncitorii la pădure când vor să învîrtă buștenii la încărcat (VI). 3. Pană de lemn cu care se fixează *mărginarii* la uluc (Ms).

Căzic s. m. Stîlp bătut în pămînt pe malul rîului, în schelă, de care se prind plutele cu șpranga (Co, Gm, Cr, Hl, Sc, Bh, Cl, CI); v. *pilot, pociumb*.

— Din turc. **kazyk** „idem”.

Călădău s. n. 1. Lemn pus în curmeziș pe capătul din față al fiecărei table a plutei; la prima tablă, peste el vine așezat *jugul*, care susține *cîrma* plutei (Cr, DA, Chi, Gm, Hl, Sc, Bh). 2. Trunchi, butuc.

— Din magh. **koloda** „trunchi”.

Călătău s. n. Roată la gaterul țărănesc de apă, care este pusă în mișcare de către grindei, iar la rîndul ei mișcă *jugul* cu pînza care taie scîndura (Hn); v. *bold, buzdugan*.

Călărăș s. m. Prolungire sub forma unei limbi a părții de fier a uneltei numită țapină (Cr, VB).

Călărăș s. m. Lemn încălecat peste celelalte trunchiuri din tabla unei plute (Cr, Bc).

Călcii s. n. Partea țapinei care formează cu coada un unghi în forma călciiului (Cl).

Căpătii s. n. Tablă la plută. *Plută de patru sau cinci căpătii* (Co, Bh, Gl, Cl, Hn, IA, CI). 2. Chinga pe care se așază *jugul* plutei (Br). 3. Construcție de lemn pe care se așază ulucul (Ms). 4. Lemn scurt, pus sub un butuc gros, pentru ca acesta să nu stea direct pe pămînt.

Căpăstru s. n. 1. Lanț care unește tînjala de cioflînc, servind la trasul buștenilor în pădure (Sc). 2. Prăjină cu ajutorul căreia se îndreaptă pluta când merge într-o parte (GH, CrI).

Căsoaie s. f. 1. Piciorul podului făcut din birne, între care se toarnă piatră (Cr, Bh, Cl, IA, Sb). 2. Postament pe care se sprijină ulucul (Bh). 3. Dig construit pe malul unei ape; v. *cășită*.

Cătărgi vb. I. *T r a n z.* A curăți un brad de cepuri și de coajă (VN).

— Derivat de la **catarg**.

Cătúr s. m. Virful bradului care rămîne în pădure (Ms, VS); v. *cruce, spic, pleasnă, vîrșiac*.

Cățăuă s. f. Unealtă alcătuită dintr-un cîrlig gros de fier, prins pe o coadă de lemn, servind la rostogolitul buștenilor (VM).

Cățel s. m. Partea din urmă a sâniei numită *sanciu*; v. *hînteu, urmariț*.

Cățîn s. m. v. **cățun**.

Cățun s. m. Pietroi mare în mijlocul apei care periclitează plutăritul (Co, Pn, ȘD, Și).

Variantă : **cățîn** (CrI).

Căulă s. f. 1. Tablă la plută (Pn, GH). 2. Plută mică utilizată pentru trecerea apei de la un mal la altul (Co, Pn, Chi, Cr, Hl, PG, Bh). 3. Un fel de luntre dintr-un butuc scobit, servind pentru trecerea apelor curgătoare.

Căpăstru s. n. Sîrmă cu ajutorul căreia se leagă o tablă de alta la plută (CrI, Co, GH).

Căzătură s. f. Pădure doborîtă de vînt (Ms, Co, Sb); v. *doborîtură, hoarnă, picătura, plavie, răsturnătură*.

Ceată s. f. (În expr.) **Ceată de plute** = grup de plute care pleacă din schelă una după alta, sub conducerea uuui *dragoman* (GH, PG, CI).

Cechie s. f. Prăjină cu ajutorul căreia se mină *căula* sau luntrea de la un mal la altul al apei (Cj, Cr, Hl, Bc, Sb, Co, Pn).

Cep s. n. Capătul de lingă tulpină al crengii de brad (Cr, Sb, Hl, Sc, Cl, Pn). 2. (de obicei la plural). Crengi uscate de pus pe foc (PM).

Cepi vb. IV. v. **cepii**.

Cepuî vb. IV. T r a n z. A curăţi bradul de crengi, a tăia toate crengile de lângă tulpină (Ms, Pn, Co, Cr, Hl, Sc, Bh, Pp).

Variante: **Cepî, cepurî** (Ma, Sl, Ms, Br, Cr, Bh, Cl, Hn, Pn).

— Derivat de la **cep**.

Cepuitor s. m. Lucrătorul care execută cepuirea brazilor (Cr).

Cepurî vb. IV. v. cepul.

Ceşti vb. IV. T r a n z. A tăia crengile unui copac doborât, lăsînd o anumită lungime din ele lângă tulpină (Cr, Gm, Hl, Fc, Ng, ŞD, Pn).

— Cf. ucr **cemisati** „a curăţi crengile de pe copac cu toporul, a jupi coaja“

Ceternă s. f. Uluc, jilip (Ms).

Cetezú s. m. Tractor folosit la desfacerea „închisorilor“ de plute sau în alte momente ale muncii la pădure (Crl); v. **c a t e u**.

— După iniţialele întreprinderii care produce asemenea tractoare.

Cheutoare s. f. Butuc mai lung în tabla unei plute, de care se prinde cu sîrmă tabla următoare (IA, Bh); v. **g i n j**, **g i n j a r**, **poşta**, **şponţ** **ţu b l a n ţ**.

Chici s. n. Grind care primejduieşte plutăritul (Cl). [Pl. *chiciuri*].

Chingă s. f. Termen vechi pentru actualul *căldău*. Chinga era „cusută“ în cuie de lemn pe capetele din faţă ale tablei de plută, în timp ce *căldăul* e prins cu sîrmă groasă.

Cioablă s. f. Brad uscat şi rupt de la jumătate de vînt (Cl); v. **c i u n g**, **c i o m p**, **s i h l a n**.

Cioată s. f. Stîncă sub apă care periclitează plutăritul (Cl).

Ciobacă s. f. Un fel de plută mică pentru trecut apa de pe un mal pe altul (Hl, Sb, Cl); v. **c â u l ă**.

Ciocîrlie s. f. Brad sau mestecăn tînăr, pîrlit în foc şi răsucit, folosit altădată pentru legatul plutei la mal (Sb, Gl).

Ciofléică s. f. v. şofreică.

Cioflînc s. n. Unealtă întrebuinţată la transportul butucilor, alcătuită din următoarele părţi: două verigi (*zale*) unite printr-un vîrtej (*firgău*). Prima verigă se leagă de tînjala boilor sau cailor, iar cealaltă, prevăzută cu o pană ascuţită de fier, se prinde de buştean.

Variante: **ciofrîng** (PS), **cioflîncă** (Ms), **ciolînc** (Hl, Bh).

Cioflîncă s. f. v. cioflînc.

Ciofrîng s. n. v. cioflînc.

Ciolînc s. n. v. cioflînc.

Ciomp s. n. Brad uscat şi rupt de la jumătate (Gl).

Ciontă vb. IV. T r a n z. A curăţi bradul de crengi şi de coajă (Cl, Hn).

Cioplăş s. n. şi m. 1. Semn făcut cu toporul pe un copac, pentru a marca hotarul unei păduri în exploatare etc. (Ms, Gl, Cr). **2.** Copac marcat. **3.** Tăietură sau cioplitură pe un butuc din plută, unde sînt scrise dimensiunile acelei plute (DA, Crl).

— Derivat de la **cioplî**.

Cioplăşi vb. IV. T r a n z. A face semne cu toporul pe arbori, a face *cioplaş* (PS).

— Derivat de la **cioplaş**.

Ciorî vb. IV. T r a n z. A lovi cu vîrful ţاپinei în lemn. Şi **exp r. a d a c i o a r ă** (Ms).

— Cf. magh. **csör** „cioc“.

Ciorlă s. f. Copac rupt de vînt (VM).

Ciotóc s. n. Lemn scurt care se pune sub ţاپină la ridicat buştenii (Cr); v. **t a m o s**.

Ciuhă s. f. 1. Semn convenţional după care se orientează plutaşii pentru a menţine pluta pe firul apei. (DC) **2.** Movilă cu un semn pe ea, pentru delimitarea unor păduri (Bh, IA).

— Din germ. **Scheuche** „momie“.

Ciulî vb. IV. T r a n z. A rotunji cu toporul capetele trunchiului (Ms, Br); v. **o l ă r i**, **teş i**, **ş p r o n ţ a**.

— Derivat de la **ciul**.

Ciung s. m. Copac uscat, rămas în picioare (Ms, Br, Ma, ViM, VM, Co, Pn, Cr, PG).

Ciurlă s. f. Ruptură dintr-un copac (ViM).

Ciurlî vb IV. Tranz. (despre vînt) A rupe violent un copac (ViM).

Ciurói s. n. Lemn scobit prin care se aduce apa la ulucul de transportat buștenii de pe munte (Ms). [Pl. *ciuroaie*].

Ciután s. m. Lemn lung de 1-2 m, bătut în pămînt, pe care se construiește ulucul (Cl).

Cîmp interj. (În expr.) **La cîmp!** = Semnal folosit de plutași, însemnînd *la stînga* (GH, Chi, Gm, Cr, Sb, Bh, Hl, DA, PG, Gl, Cl).

Cînetău interj. Semnal prin care se anunță începutul lucrului pe uluc (Ms). (În expr.) **Cînetău husta, husta!** = atenție, să se dea mai multe lemne pe uluc (Ms); v. *garga*.

Variante: **chinetău, chineteu, cîneteu.**

— Cf. ucr. **kinatov** „idem“ (Hrinč, p. 780).

Cînetéu interj. v. **cînetău.**

Cîrciitór s. m. Tablă din mijlocul plutei (NȘ); v. *mijlocar*.

Cîrmáci s. m. Plutașul care stă la cîrma plutei (Cr, Hl, Sb).

Variantă: **cîrmaș** (Pn, Bh).

Cîrmaș s. m. v. cîrmáci.

Cládá s. f. 1. Trunchi putrezit și căzut la pămînt de mai mulți ani (Sc, Bor).
2. Copaci dezrădăcinați, aduși de apă (VI). [Pl. *clázi*].

Cláiho interj. Semnal prin care se fac atenți lucrătorii de la capătul de jos al ulucului că vin buștenii pe uluc. **Cláiho că vine lemnul!** (Ms, Br). (În expr.) **Cláiho, prutco, crivula!** = atențiune, vine un butuc strîmb pe uluc cu mare iuțea. **Cláiho virșianca!** = atenție, vine pe uluc un lemn cu virful înainte (Ms). **Cláiho birna!** = atenție vine un butuc greu pe uluc.

— În ucr. există **klehov**, cu același sens (Hrinč, p. 785).

Cláus s. n. 1. Stăvilar, zăgaz, hait. **2.** Apa care iese din hait (Br).

— Din germ. **Klause** „idem“.

Cléităr s. n. Capăt de lemn cu care se înădește un buștan mai scurt din tabla unei plute, pentru ca toți buștenii să fie cam de aceeași lungime și ca să se evite astfel spațiile goale între lemne, *finitnele*, care ar primejdui echilibrul plutei (Cr, GH).

Cleşte s. n. Plută din butuci peste care se clădeau scînduri pentru a fi transportate la Galați, pe vremea exploatărilor făcute pentru turci (Gl); v. *pod*.

Clisá s. f. Placă de fier cu 3-4 colți, bătută pe fundul ulucului, pentru a micșora viteza buștenilor (Gl, Cl); v. *german, miță, șpantă, ștronț* (3).

Clúpă s. f. Compas cu deschizătura de un metru, folosit la măsurarea lungimii lemnului (Sl, Crl, DA, Chi, Cj, Gm, Cr, Bc, Pp, Cl, Bă).

— Din germ. **Kluppe** „idem“.

Coárdá s. f. Lemn pus de-a curmezișul pe capătul din spate al fiecărei table la plută; uneori se folosește în acest scop sîrma groasă numită *șprangă* (Br, Chi, Cj, Gm, Cr, Hl, Bc, Sc, Bh, IA, CI). [Pl. *corzi*].

Coáse vb. III. Tranz. A lega, a construi o plută (VS, Br, Ms, Crl, Bc, Sc, Bh).

Cocleámp s. n. Creangă uscată (Hn). [Pl. *cocleampuri*].

Cojítór s. m. Lucrător forestier care cojește trunchiurile de brad.

Colătău s. n. Lemn care face legătura între roata numită *buzdugan* și jugul cu pinza care taie scîndură, la gaterul țărănesc de apă (ȘD, Co); v. *hup, manivelă, ștangă, șuștang, tînjală*. [Pl. *colătăie*].

Colnăre s. f. Partea putredă dintr-un trunchi (Cr). [Pl. *colnări*].

Coloadă s. f. 1. Lemn căzut la pămînt și putrezit (GH, Br). **2.** Bucată mare dintr-un butuc rupt din cauza vitezei cu care vine pe uluc sau din alte motive, în pădure (GH).

— Din magh. *koloda* „trunchi, butuc“; ucr. *koloda* „idem“.

Colteș s. m. 1. Butuc scurt (Co, Cr, PG, VN). **2.** Brad mare, gros (Fc).

Condéi s. n. Coadă lopeții de la cîrma plutei (GH, DA, Cr, Bc, Sc, Sb, IA, Bh).

Confirmăție s. f. Documentul cu care pleacă plutașul la drum (Crl).

Conoffț s. n. Proptea la uluc, lemn care sprijină ulucul (Pp); v. *contrafiș, iops*.

Contrafiș s. n. Lemn la uluc care sprijină *bailonul* (Bh); v. *conofiț, iops*.

Contrafúx interj. Semnal folosit de lucrătorii forestieri la manipulatul buștenilor. Se dă atunci cînd e nevoie de a stăpîni capătul unui bușcean ca să nu alunece la vale.

Doi lucrători înfig șașinele într-un lemn de sub butucul manipulat, în așa fel încât șașinele se sprijină una pe alta și opresc alunecarea butucului în jos.

— Cf. *fux*.

Copilêț s. m. Brad cu două sau mai multe vîrfuri (Cr, FG).

Corám s. m. v. *corovan*.

Corțe s. f. Partea din față a săniei numită *sanciu* (Cr, Ms, Sl, Bx, CrI).

Cordár s. m. 1. Lemn așezat în curmeziș pe capetele butucilor din partea dindărăt a unei table la plută (Co, DA, Bh, Cr); v. *co ar dă*. 2. Ferăstrău de mină (Dr).

Cordalău s. n. Lemn pus de-a curmezișul în partea dinapoi a unei table de plută, spre a nu permite butucilor să se desfacă în timpul mersului pe apă (CrI).

— Derivat de la *coardă*.

Corhăni vb. IV. *Tranz.* A transporta lemnele de pe munte în vale, pînă la rampa de încărcare, indiferent dacă această operație este făcută cu vitele, pe uluc, pe plănci sau altfel.

— Derivat de la *corhană* „ridicătură, deal“.

Corhănitór s. m. Muncitor forestier care lucrează la transportul buștenilor de pe munte în vale (VM, Cr, Cl).

— Derivat de la *corhăni*.

Corhós adj. (despre un teren) Accidentat, plin de rîpi (Br).

— Cf. ucr. *korh* „rîpă, loc prăpăstios“.

Cormănăș s. m. Plutaș, cîrmaci (Br, Ms).

— Cf. magh. *kormányos* „cîrmaci“.

Coroám s. m. v. *corovan*.

Corován s. m. Trunchi de brad curățit de crengi, dar necojit; de obicei i se lasă vîrfurile necoiate, pentru ca seva din el să se tragă în frunze. În această stare, coaja se usucă și se lipește de lemn atît de tare, încît numai prin cloplire poate fi înlăturată. Lemnul *jupit în corovan* (adică cu scoarța uscată pe el) este de calitate superioară (Co, NȘ, GH, Pn, Ms, Cr).

Variante: *coram* (Ms), *coroam* (Ms).

— Din sl. *kora* „scoarță, coajă“, ucr. *korávyj* „aspru, tare, cu scoarță“.

Cotroábă s. f. Cotul unei ape unde malul fiind înalt și scobit prezintă pericole pentru plute (Cr, Cl).

Crăulă s. f. v. *crivulă*.

Crenguî vb. IV. *Tranz.* A tăia crengile unui copac.

Crivula interj. Semnal folosit de lucrătorii de la uluc, prin care se anunță că vine la vale un lemn strîmb, care prezintă pericole din pricina mersului său neregulat (Ms, Bș).

Variante: *gribulă*, *grivula*, *crăulă* (VM).

— Din sl. *krivъ* „strîmb“, cu reprezentanți în toate limbile slave.

Crînced adj. (În *expr.*) Lemn crînced = lemn care a stat mult timp în apă (Co, Pn); v. *mîlced*, *mîlcega*.

Cruce s. f. (În *expr.*) Crucea bradului = vîrfurile bradului cu crengile în formă de cruce (Ms); v. *cal*, *cătur*, *pleasnă*, *spic*, *vîrșiac*.

Cubătură s. f. Lemne măsurate, din care se alcătuieste o plută (Cr, HI).

Cubic s. n. Un metru cub de lemn (Cr, Ms, CrI).

Cubică vb. I. *Tranz.* A măsura și a așeza lemnele în grămezi de un metru cub.

Cucóș s. m. Cui de lemn în care se ține cîrma plutei; v. *furlău*, *tiuz*.

Cuhăr s. m. Omul care are grijă de cabana muncitorilor forestieri, le prepară hrana în timp ce ei sînt la lucru etc. (Bh); v. *caiman*, *focar*, *socaci*.

Curár s. m. și n. Ultima tablă a plutei; v. *zadar*, *tatare*.

Cursă s. f. (În *expr.*) Arbore cursă = brad anume pregătit pentru ca insecta numită *bostrîț* (*bostrichus typographus*) să-și depună aici ouăle care urmează a fi distruse.

Cuțac s. m. Lemn de 8 m lungime, care se transportă pe apă fără a fi legat într-o plută, ci liber, în neorinduială, la *plutăritul sălbatic* (Ms).

D

Da vb. I. *Tranz.* (În *expr.*) **A da** (pluta) **de buză** = a îndrepta pluta cu ajutorul cîrmei în spre mal. **A da dolie** = A îndrepta pluta spre o dolie, mai aproape de mal, unde apa-i mai liniștită, ca să-și încetinească mersul.

Dans s. n. Doi sau trei butuci prinși unul de altul cu *cioflince*, formînd un fel de șirag, pe care-l trag boii la vale de pe munte (GH).

Variantă: **danț** (SI).

Danț s. n. v. **dans**.

Depou s. n. Loc pe malul apei unde se adună mult lemn și se construiesc plute (DA); v. *schelă*.

Descuplă vb. I. Tranz. A detașa vagonetele forestiere, a decupla (VB).

Dimică vb. Tranz. A tăia un trunchi în butuci (VS).

— Derivat de la *mică* „firimitură”, „bucată mică”.

Diștăpă vb. I. Tranz. A scoate butucul dintr-o groapă atunci cînd el s-a înfipt cu un capăt prin cădere (Cr).

Diștronță vb. I. Tranz. A desface lemnele încîlcite și a le pune în ordine la capătul de jos al ulucului, pentru a nu fi tamponate de cele care vin de sus de pe uluc.

— Cf. **ștronț**, **ștronța**.

Doască s. f. Așchie mare desprinsă dintr-un trunchi la corhănitul pe uluc (GH, Cr, Gl, Cl).

Variantă: **tașcă**.

Dobori vb. IV. Tranz. A tăia un copac de la rădăcină cu toporul sau cu beschia (SI, Ms, CrI).

Doboritór s. m. Muncitorul care doboară copaci (CrI, Hn, Sc, Co, Cr, Chi).

— Derivat de la **dobori** cu suf. *-tor*.

Doboritúra s. f. Pădure trîntită la pămînt de vînt (Sb, Cr).

Dolie s. f. Loc liniștit și, de regulă, adinc, într-o apă curgătoare (Cr, Cl, PG, Hn, Sc).

Variantă; **dolii**.

— Derivat de la **dolie**.

Dolí vb. IV. Tranz. A încetini mersul plutei îndreptînd-o către mal ca să se frece de pietre, sau în vreo *dolie*, unde apa merge mai domol (GH, Hn, Sc).

Dolii vb. IV. v. **dolí**.

Doșcă vb. I. Refl. (despre un trunchi). A se despica, a se crăpa (Cr).

Variantă: **tașcă** (Cr).

Dragomán s. m. Conducător al unui grup de muncitori forestieri, avînd, în trecut, și funcția de intermediar între aceștia și proprietari. Azi dragomanul este un funcționar în serviciul întreprinderilor de exploatare forestieră. (În expr.) **Dragoman de linie** = cel care controlează linia apei, vede dacă sînt „inchisori” în drumul plutei, organizează deschiderea lor, hotărăște momentul de plecare a plutei, ține legătura cu birourile subunităților forestiere etc. **Dragoman de șchele** = responsabilul unei schele mari, unde se construiesc plute. **Dragoman de mal** = **dragoman de șchele**. (CrI, Cr, Cl, PG, Cl).

— Termen pătruns din vremea stăpînirii turcești.

Drăciul vb. IV. v. **drecelui**.

Drecea interj. Semnal prin care se anunță încetarea lucrului pe uluc, pentru a se pune în ordine materialul lemnos adunat la gura ulucului (Ms, VS, Br, Bh). (În expr.) **Habău drecea!**, **Oh!**, **drecea**, **drecea!** (Bh), **Drecea răcașu!** (Br).

— Cf. s. *-cr. dreșavati* „a dezlega, a desface”, **dreșiti** „idem”.

Drecelui vb. IV. Tranz. A pune în ordine buștenii veniți la gura ulucului (Ms, CrI).

Variantă: **drăciul** (Ms).

— Derivat de la interj. **drecea**.

Dreceluiře s. f. Operația de așezare a buștenilor la gura ulucului.

— Derivat de la **drecelui**.

Drobuí vb. IV. Tranz. A aduna mai mult lemn la un loc (Ms).

Drod s. n. v. **drot**.

Drot s. n. Sîrmă (Ms, Cr, Os, Gl, PG).

Variantă: **dród** (Br).

— Din germ. **Draht** „sîrmă”, magh. **drod**.

Druc s. n. Grosul apei care iese din hait (CrI).

Variantă: **truc** (CrI).

— Din germ. **Druck** „presiune”.

- Drugár** s. m. Lemn subțire de grosimea piciorului (VM).
— Cf. ucr. **drúgal'** „lemn pus de-a curmezișul pe plută“, **drugar** „brăduț tânăr“ (Bern., p. 229).
- Drughină** s. f. Lemn subțire și lung (VJ).
- Drum** s. n. (În expr.) **Drum argelat**, **drum mizguit**, **drum pătlăjit**, **drum ștrefuit** = drum forestier cu lemne puse pe el de-a curmezișul, pentru a se ușura transportul buștenilor la vale cu ajutorul vitelor.
- Dúra** interj. 1. Semnal prin care se anunță încetarea lucrului pe uluc la amiază (Ms, Br, VM, Cr, Cj). 2. (P. ext.) Masa de la amiază a lucrătorilor forestieri. **Hai la dura** = hai la masă!
— Cf. s.-cr. **dura!** „stai, oprește!“.
- Durgalău** s. n. Drum de munte cu lemne puse de-a curmezișul din 2 în 2 metri, pentru a ușura transportul buștenilor la vale (Ms).
— Cf. ucr. **drúgal'** „lemn pus de-a curmezișul pe plută“, **drugar** „brăduț tânăr“ (Bern., p. 229).
- Dúrhă** s. f. Butuc foarte mare (Ms, VM, Gm, DC, Cr). (În expr.) **Varda druhă** sau **varda burhă** = atenție, vine pe uluc un lemn foarte mare; v. **burhă**.
— Din ucr. **drug**, ceh. **drouh** „butuc, pîrghie“ (Bern., p. 229).
- Dúri** adv. (În expr.) **Am băgat sîrma dúri** = am băgat sîrma prin lemn pînă în cealaltă parte. **Am sfredelit dúri** = am sfredelit străbătînd lemnul pînă în cealaltă parte (Cr).
— Din germ. **durch** „prin“.
- Durjuncă** s. f. Lemn lung și subțire (Cr).
- Durubăță** s. f. Prăjină (Cr, Cj). [Pl. *durubețe*].
- Durzău** s. m. Specie de conifer nedefinită mai de aproape (Ms).

F

- Fansoná** vb. I. v. **fasona**.
- Farșin** s. n. Întăritură de-a lungul malurilor unui rîu pe care se transportă plute (Ms). [Pl. *farșinuri*].
— Cf. germ. **Faschine**, ital. **fascina**, fr. **fascine**.
- Fasoná** vb. I. Tranz. A curăți de crengi un copac doborît, a-l coji, curma etc. (Ms, CrI, Cr, Sb, Os, Bh, Gl, PG).
Variantă: **fasona** (Bh, Bor).
- Fasonator** s. m. Lucrător care fasonază bușteni (CrI, VM).
- Făgăt** s. n. Loc acoperit cu fagi (Sb, Vl, Pn, Co).
- Făgătiș** s. n. v. **făgăt**.
- Fășnic** s. n. (În expr.) **Brad cu fășnic** = Brad a cărui tulpină se desparte spre vîrf în mai multe brațe (Gl); v. **îngemănat**, **înfurcit**.
- Fețár** s. n. Gealău pentru netezit scîndurile (Co). [Pl. *fețare*].
- Finlandeză** s. f. Colibă, baracă forestieră (Br).
- Firișpór** s. Rumeș, bucățele de lemn care cad sub gater (Ms).
— Din magh. **fűreszpór** „idem“.
- Filtău** s. n. v. **folțau**.
- Fintină** s. f. Gol format de butucii mai scurți din tabla unei plute (CrI, DA, GH, Cr, PG, Cl).
- Firlău** s. n. v. **forlău**.
- Flotânt** s. m. Construcție pe malul apei, alcătuită din doi sau trei bușteni legați cu un capăt de mal și cu celălalt lăsat să plutească, de care lovindu-se plutele se îndepărtează către mijlocul apei (GH); v. **șlaiđăr**.
- Fludár** s. n. 1. Tablă alcătuită din mai mulți butuci, fixați cu un capăt de canalul numit **șlaiț** (care iese din stăvilă), iar cu celălalt lăsat liber pe apă, avînd menirea de a ajuta pluta care vine cu viteză din hait să se înscrie în curentul de apă al rîului (DA, Cr, GH, Gl, IA). 2. Canalul prin care ies plutele din hait (CrI); v. **șlaiț**. Și **flutur zăcător** sau **flutur fix** = o tablă din butuci, la instalația numită *purif*.
Variante: **fludur**, **flutur**.
— Din germ. **Fluder** „scoc la moară, jghiab care aduce apa la roata morii, canal“.

Flúdur s. n. v. **fludăr**.

Flútur s. n. v. **fludăr**.

Focár s. m. Lucrător, de obicei tânăr, care întreține focul în baracă, pregătește hrana celor plecați la muncă în pădure etc. (PG, Cl, Gl); v. *caiman*, *cuhăr*, *socaci*.

Foltău s. n. Coajă lungă de brad, folosită adeseori la acoperitul diferitelor adăposturi din munte etc. [Pl. *foltăie* și *foltauă*].

Variante; **filtău** (VM), **holtău** (VM).

— Din magh. *folt* „fășie, zdreanță”, cu suf. -*ău* (D. Acad., s. v.).

Forlău s. n. Cui de lemn în care se prinde cirna plutei (Br).

Variante: **firlău**, **furlău** (NȘ).

Fórșuş s. n. Avans din salariu primit de lucrătorii forestieri la începutul muncii (Br). [Pl. *forșuşuri*].

— Din germ. *Vorschuss* „idem”.

Fortói s. n. Drum lunecos în pantă (Cr). [Pl. *fortoaie*].

Forotoiét adj. Lunecos din pricina înclinației prea mari. (În expr.) **Loc for-toiet** = loc lunecos din pricina înclinației.

Fortuí vb. IV. R e f l. (despre sanie). A aluneca cu partea din urmă într-o parte, a se hărăți (Cr, Br).

Fórvas ș. n. Apa care iese prima dată din hait (Crl, Cr). *Apa mai subțire care iese din hait înainte de a ieși grosul ei, trucul. Apa care vine întâi, fruntea haitului* (Crl); v. *zăt on* (3).

— Din germ. *Vorwasser*.

Foștă s. f. Scîndură groasă de 5–6 cm (Ms).

Variantă: **poștă**².

— Din germ. *Pfosten* „scîndură groasă”.

Front s. n. (În expr.) **Frontul plutei** = linia formată de lemnele cele mai lunzi în partea dîndărăt a unei table de plută (NȘ, Cr).

Fruñtár s. n. 1. Prima tablă a plutei (Br, Bh, GH). 2. Stîlp care susține ulucul (Gm).

Fruñte s. f. (În expr.) **Fruñtea haitului** = apa care iese întâi din hait. v. *forvas*.

Fruñtiș adv. Înainte, cu fruntea înainte (GH, Pp). **A da lemnul fruñtiș** = a-l da cu un capăt, cu fruntea înainte.

— Derivat de la *frunte* cu suf. -*iș*.

Fund s. n. Lopată la cirna plutei (Vs, Br, Crl).

Fundăție s. f. Podea, fundament la întăriturile de pe malul apei, deasupra căruia se pun bolovani, crengi, prundiș etc. (Cr).

Fundină s. f. Podea la uluc (VM, Gm, Cr, Bor); v. *ini mă*, *îndrea*, *pînză*, *podină*.

Furá vb. I. Tranz. (În expr.) **A fura cu țapina** = A sălta ușor cu virful țapinei un buștean, mișcîndu-l în direcția dorită (NȘ).

Furcă s. f. 1. Unealtă de fier sau de lemn cu care se cojesc brazii (VM). 2. Trunchi de brad desfăcut spre vîrf în două sau mai multe ramuri (Cr). *Brad cu furcă*.

Furdului vb. IV. R e f l. (despre plută). A cirni pluta în așa fel încît ultima tablă, alunecînd în lături, își resfiră pe suprafața apei buștenii din care e alcătuită, ca degetele de la mînă. *Cînd ajungi pe o țarmure, se ține perelnicu* [prima tablă a plutei] *în loc, zădaru!* [ultima tablă a plutei] *se furduluiește și bocurul* [pluta] *stă pe loc* (VS).

— Din magh. *fordul* „a se întoarce, a se roti”.

Furlău s. n. v. **forlău**.

Fusár s. m. Copac foarte gros la tulpină și foarte subțire în spre vîrf (Crl, Co). — Derivat de la *fus*.

Futaláu s. m. Cui de lemn în care se prinde cirna plutei (Cl); v. *cucoș*, *forlău*, ș. c.

Fux interj., adv. „Comandă” prin care se fac atenți lucrătorii dintr-o echipă să miște cu țapinele bușteanul de la capătul cel gros, de la *huzăr* (cunoscut în toate localitățile anchetate). Ca adv. în expr. ca **A da fux**, **a fura fux**, **a prinde fux**.

— Cf. germ. *Fuchs*, *fuchs en* „a înșela, a trage pe sfoară”; cf. și interj. s.-cr. **fuk!** „hop, hopai!”.

G

Galândăr s. n. 1. Butuc pus pe marginea unui drum forestier. 2. Perete de scîndură pe marginea canalului prin care iese apa din hait (Br).

— Din germ. *Geländer* „parmaclîc, ghizduri“.

Galăț s. n. Lemn de o anumită grosime, care se transportă la Galați. Și **plută de Galaț** (Cr, Sl, Cl).

— Apelativ, de la numele orașului Galați; cf și turc. *kalas* „scîndură adusă în Turcia de la Galați“.

Galión s. m. și n. Butuc lung pînă la 30 m, avînd circa 11—12m³ (Gm, Cr, Gl). [Pl. *galioni* și *galioane*].

— Din turc. *kalion*, gr. *καλεώνι*

Gângă s. f. v. *gîngă*.

Gârga interj. Semnal prin care se anunță lucrătorii de la capătul de sus al ulucului că pot fi dați bușteni la vale (Ms, Ma, VM, Co, Chi, Gm, Cr, Sc, PG, Hn, Pp, Bor). Cînd dau drumul unui buștean pe uluc, lucrătorii de sus strigă **varda!**

Varianta: **carga** (Bh).

— Din ital. *caricare* „a încărca“.

Garniz s. n. Gealău special pentru făcut șanțulețe în scîndură (Pr, Dc).

— Din germ. *Karnies* „idem“.

Gaterist s. m. Lucrător la gater (Cr).

Găină s. f. (În expr.) **Plută găină** = plută alcătuită din table cu două rînduri de butuci, plută cu „încărcătură“ (Crl, NȘ, DA, Gm, Cr); v. *gîscă*.

Gălățuș s. m. Lemn scurt, de obicei cioturos, bun pentru foc (Pn, Cj, Gm, Cr, Hț, Bș, VB, Sb).

Gărduș s. n. Întăritură de nuiele și pămînt pe malul apei (Bc).

Gătăriș s. m. v. *gaterist*.

Găvózd s. n. Pană de lemn bătută în tăietura făcută cu beschia, pentru a doborî copacul la pămînt (Ms, Crl).

Geambaș s. m. Om voinic și șiret, conducător de plute.

Gemănar s. m. Trunchi de brad cu vîrfurile desfăcute în două sau mai multe brațe (Cr, Os).

Varianta: **gemenar** (Cr).

Gemenar s. f. v. *gemănar*.

Genune s. f. Loc adînc în parcursul unui rîu unde, adeseori, apa se învîrte (GH, ȘD, Cj, DC, Cr, Hl, Bș, PG, Hn). *Genunea de la Crucea, de la Colaci, din Cheile Dornei; cea de la Crucea are 7) m adîncime!* (ȘD).

Germán s. m. 1. Cui gros de fier, bătut pe fundul ulucului, pentru a micșora viteza lemnului care vine la vale (VS, Ms, Br, Crl, Ma, Cr, Gl, PG). 2. Dispozitiv, numit pe alocurea *urs*, constînd dintr-un butuc gros, prins de o margine a ulucului cu un capăt, iar cu celălalt lăsat liber pe marginea opusă, de care se freacă buștenii corhăniți și-și încetinesc mersul (Crl). Și *german de lemn*. 3. Placă de fier cu trei sau patru colți, aplicată pe fundul ulucului, de care se freacă buștenii și-și micșorează viteza (Crl); v. *clisă, miță, șpantă, ștronț*.

— De la numele etnic *german*, (procedeele acestea tehnice fiind aduse pentru prima dată la noi de lucrătorii germani).

Ghernă s. f. Închisoare de plute, zahată (ViM).

— De la toponimicul *Gherla*.

Ghiară s. f. Unealtă de fier pentru curățit coaja de pe copaci.

Ghidărie s. f. Un fel de cerdac la baraca făcută de muncitorii forestieri din Maramureș (Ms, Cr, Chi). [Pl. *ghidării*].

Variante: **gadaraie** (PG), **gladaraie** (Gl).

— Cf. germ. *Gatter* „parmaclîc“ + suf. *-ei*.

Gîngă s. f. Scobitură făcută în butuc cu toporul, în care se bagă vîrfurile țapinei la *voltat* etc. (Cr).

Varianta: **gângă** (Ms).

Gînj s. n. 1. Nuia flexibilă, pirlită în foc și răsucită, care servea altădată la legatul buștenilor dintr-o plută (Ms); v. *plouz*. 2. Sîrmă groasă pentru legat plutele, *șprangă* (Co, Gm, Hn). 3. Al treilea butuc (numărînd de la margine) în tabla unei plute,

mai lung decât celelalte, de care se leagă tabla următoare (Cr). (În e x p r.) **A lua** [pluta în gînj] = a învîrți o tablă a plutei pe apă în așa fel încît să vină cu partea mai în-gustă, cu *buza*, la vale (Cr).

Gînjâr s. m. 1. Sîrmă groasă cu care se leagă între ele tablele plutei, șprangă (GH, NȘ, Co, Cr, Bș). 2. Al treilea butuc (numărînd de la margine) în tabla unei plute, mai lung decât celelalte, de care se leagă cu sîrmă groasă tabla următoare; fiecare tablă are doi *gînjari* (Cr, HI, Sc, GI, Cl, PG); v. *cheutoare*, *gînj*, *poștă*², *șpont*, *țublanț*.

— Derivat de la *gînj* cu suf. *-ar*.

Gîrnăț s. n. Lemn tare, de rădăcină, din care se fac cozile de țapină (Cr).

Gîrtan s. m. Poreclă dată plutășilor de la munte de către plutășii originari din satele așezate mai jos de Piatra Neamț (Cr).

Gîscă s. f. (În e x p r.) **Plută gîscă** = plută alcătuită din table cu două sau mai multe rînduri de butuci, plută cu „încărcătură“ (CrI); v. *găină*.

Gîzâr s. m. 1. Insectă care atacă arborii (Ms, VM). 2. Copac atacat de insecte (VJ, VM).

— Derivat de la *gîză* cu suf. *-ar*.

Gladarăie s. f. v. *ghidăraie*.

Glămbă s. f. Cîrlig de fier la capătul șprăngii, cu care se prinde pluta la mal (Ms); v. *cance*.

Grăiner s. m. și n. 1. Lucrător german specializat în munca forestieră (GI). *Un fel de oameni de prin Germania; vorbeau ca nemțește* (Ms). 2. Lucrător specializat în munca la pădure, venit de la „margine“, de la hotarul cu Italia. *Grăinerii erau oamenii aceia străini, care erau de la margine... de pe lingă hotar cu Italia. Vorbeau așa ca pe slovecește, dar amestec vorbeau ei de rîndul lor. Nu era vorba chiar slovecească limpede; nu înțelegeai bine de-i rusească, ori slovecească, ori polecească. Lucrau la întreprinderi, erau meșteri aceia. Orice fel de lucru știau să construiască. Acuma s-au tras la locuințele lor de unde au fost* (Ms). 3. Lucrător forestier italian (Bh, IA). 4. Podeț ridicat peste uluc, pe care se circulă în timp ce se corhănesc buștenii. *Talienii i-au pus numele [grăiner]* (VS). 5. Țapină de o construcție aparte, pe care subiectul nu a putut să o precizeze. Asemenea țapine erau aduse din Italia (Ms). 6. Butuc gros la poarta haitului numită *șoștoacă*, prin care iese apa o dată cu plutele (Br). 7. Sîrmă groasă, lungă de 30—40 m, cu un cîrlig la capăt, servind la ancoratul plutei la mal; șprangă (Br, CrI). 8. Odgon de tei sau de cînepă pentru legat pluta la mal (PS). *Vorba aceasta este pe nemțește* (NȘ). 9. Nuiă flexibilă, pîrlită în foc și răsucită, care se folosea înainte la legatul butucilor dintr-o plută, pen-tru ca aceasta să nu se desfacă în timpul mersului; *gînj* (CrI). 10. Perete de scîndură la hait (străvilar), în care lovește mai întii apa (GH). 11. Țăruș de lemn cu ajutorul căruia se fixează butucul denumit *cordar* sau *pîlhă* în partea din urmă a fiecărei table la plută (ȘD). [Pl. *grăineri* și *grăinere*].

— De la primele trei sensuri, care stau în legătură cu numele provinciei Craina din Jugoslavia, unde trăiesc sloveni, alături de germani sau italieni, s-au derivat sensurile celelalte care denumesc obiecte sau procedee tehnice introduse pentru prima dată în munții noștri de *grăineri* sau *crăineri* (Anal.). În aceeași situație se găsesc termeni ca *german*, *neamț*, *ștronț*.

Grânda interj. (În e x p r.) Tira-grânda! = trage mult, incontinuu. Semnal prin care se anunță lucrătorii dintr-o echipă să tragă bușteanul în lungul lui, într-o mișcare ne-întreprinsă (Br); v. *tira*.

— Din ital. grande „mult“; în dial. venețian *granda* „idem“.

Grăinărăesc adj. Care este specific *grăinerilor* (GH, CrI, Cr, GI, Cl, PG). (În e x p r.) **Legătură grăinărăescă** = un anumit fel de a lega două capete de odgon sau de șprangă, practicat de lucrătorii veniți din Craina. Și **legătură găinărăescă** (Cr). De aici, *găină*, *gîscă*.

— Derivat de la *grăiner*.

Grîdă s. f. scîndură groasă de 6—7 cm (Ms).

— Cf. bg. *gredă* „bîrnă“, s.-cr. *grêda* „idem“ (Bern., p. 349).

Grif s. n. Par cu un fier ascuțit la un capăt, pentru ridicat bușteni sau pentru oprit pluta la mal (CrI, Ci, GH, NȘ, Co, Chi, Cj, Gm, Cr, HI, Bș, Bh, IA).

— Din germ. *Griff* „mîner, toartă, coadă“.

Grivulă s. f. v. *crivulă*.

Habáu interj v. habauf.

Habáuf interj. Semnal prin care se anunță încetarea lucrului pe uluc în cazul când s-a produs vreo stricăciune, vreun accident, sau când e nevoie de o pauză pentru a se pune în ordine materialul lemnos adunat la gura ulucului (Ms, Vm, Cr, Chi, Gm, etc.). (În e x p r.) **Báuf ucinaș!** = se strigă atunci când s-a întâmplat vreun accident pe uluc (Ms). **Habáu bizúni!**, **bauf bizúna!** (Bh, IA), **bauf vizúna!** (IA) = să se înceteze orice activitate pe uluc, căci cineva se află în mare primejdie. **Habáu drecea, drecea!** = să se o-prească lucrul pe uluc, pentru că e nevoie de o pauză spre a se pune în ordine lem-nele sosite la gura ulucului (Ms, VS).

Variante: **Abauf** (Ms, CrI, Co, Sb, Sc, Gl, Cl, PG, Hn, Pp, Bor), **abáuf** (Gm), **ăbáuf** (PG), **báuf** (Sc, Sb, Pp, Ms, Ma, Hn, Bor, Bh, Gl, Cl, IA, CrI), **bauf** (Bh), **boaf** (PG), **habáu** (Gm), **habău** (Br, Ms, Cr, Chi, ViS, VM), **hăbau** (Ms), **hăbăuf** (Cr), **hăbăuu** (Cr), **imbáuf** (Cl).

— Din germ. *aufheben* „a suspenda, a anula, a face să înceteze o acțiune ordona-tă anterior”, imper. *hebe auf!*

Habău interj. v. habauf.

Hăbău interj. v. habauf.

Hăbăuu interj. v. habauf.

Hait s. n. 1. Stăvilar, zăgaz pe parcursul unui riu, avînd menirea de a reglementa debitul necesar de apă pentru plutărit. 2. Apa care pornește o dată din stăvilar. *N-a venit încă haitul* (Br).

— Probabil din magh. *hajtani* (D. Acad.).

Hălbă s. f. Lemn foarte subțire (Ms).

— Din germ. *Halb* „jumătate”.

Hamfău s. n. Lemn pus de-a curmezișul pe tînjală, putîndu-se mișca înainte și înapoi. *La noi spunem hamfău, la Maramureș oriciuc* (CrI); v. *șpilvag*, *țufircă* [Pl. *hamfăie*, *hamfauă*].

— Din magh. *hamfa* „idem”.

Harbír s. l. Plute sparte și amestecate cu mîl, cu crengi etc. 2. Bagaj, calaba-lic (Co).

Harmăsár s. m. Lemn gros pus de-a curmezișul buștenilor care formează pluta, peste care se pun alte lemne, la pluta cu „încărcătură” (Cr); v. *berbec*³.

Hășcă s. f. 1. Brad alb (Cr, Os). 2. Lemn gros cu multă apă într-însul (PG).

Hășchie s. f. v. așchie.

Haștezêu s. n. Tractor pe șenile, folosit la desfacerea „închisorilor” de plute (Cr).

— De la inițialele întreprinderii producătoare.

Hăbăuf interj. v. habauf.

Hăităș s. m. Lucrătorul care îngrijește *haitul* (VS).

Hălcí vb. IV. *T r a n z.* A tăia un lemn dintr-o singură lovitură cu toporul (Os).

Hentéu s. n. Partea din urmă a sancifului (NS, Co). [Pl. *henteie*].

Heredéu s. n. Bucată de lemn nefolositor (NS). [Pl. *heredeie*].

Hîță s. f. Torent pe unde se dau la vale lemnele de pe munte sau drum pe unde se tirăsc buștenii cu vitele (Cr, Gl, PG, Cl, Pp).

Variantă: *hîțoagă*.

Hîțoágă s. f. v. hîță.

Hlom s. n. lom.

Hlomărie s. f. Loc acoperit cu vreascuri.

— De la (h)lom cu suf. *-ărie*.

Hlomurós adj. (despre un loc) Cu multe vreascuri pe el (ȘD, Cr).

Ho-o interj. Strigăt prelung, folosit de muncitorii la pădure când vor să ridice toți deodată un butuc.

Hoárnă s. f. Copac răsturnat de vînt (Co). Și pădure-răsturnată de vînt. *Hoarnă-i ziceau bătrînii, acu-i spunem răsturnătură* (Co).

Hohí interj. v. ohí.

Holtău s. n. v. foltău.

- Homoáncă** s. f. Hait, opust, stăvilă, zăgaz (Ms, Crl, GH, Co, Cr).
 v — Cf. ceh. ham „stîlp, pilon“, hamovati, hemovati „a stăvili“, hamovacka, hemovacka „obstacol“ (Bern., p. 376).
- Hoş** s. m. (În expr.) Hoşul apei = locul unde apa-i adîncă și iute, firul apei.
Ia-o mai la hoşul apei! (Crl); v. fir, matcă, șfor, și pot, șnur, strungă, talant.
- Hózaș** s. m. Plutașul care stă pe ultima tablă a plutei, dălcăuș (VS).
 — Din magh.
- Hreádă** s. f. Stîncă colțuroasă la marginea apei, de care se pot izbi plutele (Crl).
 — Din ucr. hriáda.
- Hréturi** s. n. Vreascuri (PG).
- Huc** s. n. 1. Așchie care sare sub loviturile toporului (CO, Cr). 2. Pămînt ars care se aruncă iarna pe uluc sau pe o pantă, spre a evita alunecarea prea mare a buștenilor. (Br, Sl, Ma, GH). 3. Pantă, loc înclinat, pantă, mare la uluc (Ms, VS).
- Hucăr** s. m. Lucrătorul care aruncă iarna pămînt ars (*huc*) pe uluc (VS, Ms, GH).
Hucarii țipă teara pe huc (Ms).
 — Derivat de la huc cu suf. -ar.
- Hucări** vb. IV. Tran z. A azvîrli pămînt ars (*teară*) pe o pantă, ca să se micșoreze viteza buștenilor corhăniți (GH).
 — Derivat de la hucar.
- Huíá** interj. Semnal prin care se cheamă lucrătorii la masă (Gl).
- Hústa** interj. (strigată de două sau mai multe ori) Semnal prin care se anunță lucrătorii de la capătul de sus al ulucului să dea drumul la mai multe lemne la vale (Ms). (În expr.) Cînetău husta, husta! = atenție, să se dea mai multe lemne la vale pe uluc.
 — Din ucr. hústa „des“, „repetat“.
- Hup** s. n. Manivelă care poartă pînza la gater (Bă). [Pl. *hupuri*].
- Húzăr** s. n. 1. Capătul gros al unui butuc (în toate localitățile anchetate). *Copacul trebuie să-l dai cu huzărul la vale pentru corhănit* (Hl). 2. Ultima tablă a plutei, curar (Sb, Hn).
 Variante: **huzur** (Hl, Sc, Cl, Bh, Cl, Bor), **huzîr** (Chi).
 — Din ucr. huzer „idem“.
- Huzăreáncă** interj. Semnal prin care se anunță venirea unui lemn pe uluc cu *huzărul* înainte (Ms). Și *barda huzăreanca!* = idem (Ms).
- Húzur** s. n. v. **huzăr**.
- Huzureán** s. m. Buștean care vine cu partea mai groasă înainte pe uluc (PG, Hn, Ma, Br).
 — Derivar de huzur cu suf. -ean.
- Huzurí** vb. IV. Tran z. A tăia capătul gros al unui buștean, a-i tăia *huzărul* (Cr).
 — Derivat de la huzur.

I

- Iágăr** s. m. Pădurar (VS).
 — Din germ. Jäger „idem“.
- Iescăr** s. m. Brad putred, cu iască pe el (VS, Ms, Br, Bc, GH, Pp).
 — Derivat de la iască cu suf. -ar.
- Inimă** s. f. (În expr.) **Inima ulucului, inima rizului** = podeaua ulucului.
Inima rizului (= ulucului) *se face de fag, că nu scămește* (Ms); v. fundină, pînză.
- Ínipér** s. m. v. **íper**.
- Inşlós** s. n. v. **inşlósán**.
- Inşlósán** s. n. Lemn care unește cei doi pereți de birne ai construcției de pe malul apei numită *cășiță* (Crl); v. ainștiț, ainștrih, șferbounq.
 Variantă: inşlos (PS).
 Cf. Germ. schliessen, Schloss etc.
- Iop** s. n. v. **iops**.
- Iops** s. n. Proptea, lemn înfipt în pămînt ca să sprijine ulucul pe care să transportă butucii din pădure (VS, Ms, Br, Crl).
 Variante: **iop** (VS) **liop**.
- Íper** s. m. Brad țepos, din fructele căruia se face rachiu (Cl, Gl, PG).
 Variantă: **iniper** (Gl).

I

- Imburdă** vb. I. **Tranz.** A doborî un copac la pămînt (Ms).
- Imbăuf** interj. v. **habăuf**.
- Împănă** vb. I. **Tranz.** 1. A lega butucii cu sîrmă la ambele capete ale tablei, ca să nu se desfacă (Bh). 2. A prioni plutele la mal una lîngă alta, în așa fel încît tablele din față ale mai multor plute să vină la un mal, iar cele din urmă la malul opus.
- Împănătură** s. f. „Inchisoare“ de plute, plute sfărîmate (Cr).
- Derivat de la **împănă**.
- Împlîntăție** s. f. Plantație de puiți de brad (IA, Hn).
- Variantă:** **plîntăție**.
- Încărcătură** s. f. 1. Mai mulți butuci puși deasupra unei table la plută; v. **găină**, **gîscă**. 2. Lemne groase așezate ca întăritură la coturile ulucului pe care se aduc butucii de pe munte în vale.
- Închisoare** s. f. Plute desfăcute, încălecate unele peste altele, împiedicînd circulația pe apă; v. **ghernă**, **zahată**.
- Încreștă** vb. **Tranz.** A face cu toporul o scobitură în tulpina unui copac înainte de a-l tăia cu beschia, a-i face o *tapă* (SI).
- Îndreă** s. f. Fundul ulucului, podeaua pe care se dau buștenii la vale (Br) v. **inimă**, **pînză**, **podină**, **rizancă**.
- Îngemănat** adj. (În expr.) Brad **îngemănat** = brad a cărui tulpină se desface în două sau mai multe brațe (VS, PG); v. **feșnic**, **gemănar**, **înfurcit**, **înfurcitură**.
- Înfurcit** adj. (În expr.) Brad **înfurcit** = brad a cărui tulpină se desface în două sau mai multe brațe (VS, Ms); v. **feșnic**, **gemănar**, **îngemănat**, **înfurcitură**.
- Înfurcitură** s. f. Brad a cărui tulpină se desface în două sau mai multe brațe (VS); v. **feșnic**, **gemănar**, **înfurcit**, **îngemănat**.
- Înțercălăt** adv. Din loc în loc, ici și colo. *Copacii* [atacați de insecte] *se taie înțercalat, pentru de-a se băga musca-n ei* (HI).
- Întîmpinór** s. m. Antreprenor, cel care conduce lucrările într-o pădure (GI).
- Înjurigă** vb. I. **Tranz.** A da caii îndărăt, strigînd *pruu țuric!* (Ms).
- Derivat din germ. zurück „înapoi“.

J

- Jalób** s. n. 1. Canalul prin care ies plutele din hait (Br); v. **canal**, **fludăr**, **radier**, **șintafăl**, **șlaiș**.
- Variantă:** **jilov** (CrI).
- Din ucr. **jólib**, **jólob** „canal“.
- Jandár** s. m. Butuc înfipt în pămînt pentru a sprijini lemnele dintr-o stivă (VS, Ms).
- Din **jandarm**.
- Jarcă** s. f. Poreclă dată plutașilor de la Piatra-Neamț la vale, de către cei de la munte (PG).
- Jarpán** s. m. Poreclă dată plutașilor de la Piatra-Neamț la vale, de către cei de la munte (PG).
- Jăchilár** s. m. Băț înfipt într-unul din butucii plutei, pe care își pune plutașul hainele etc. (Co); v. **sărcier**.
- Derivat de la **jăchilă** „bagaj, calabalic“.
- Jbănțuî** vb. IV. **Tranz.** A fixa butucii unei table de plută cu ajutorul unor cuie de lemn (la plutele din vechime) (Ch).
- Jghiab** s. n. Uluc prin care se dau lemnele de pe munte în vale (Gm, Cr, Bș). [Pl. **jghiaburi**].
- Jlip** s. n. Uluc pe care se dau lemnele la vale de pe munte (SI, NȘ). *Jlip de apă* și *jlip uscat* (NȘ). [Pl. **jlipuri**].
- Variantă:** **șlip** (VM).
- Din magh. **zsilip** „idem“, care stă în legătură cu **jóib**, **jólob**, din ucr.
- Jilóv** s. n. v. **jalob**.
- Jlaiș** s. n. v. **șlaiș**.

Jmetelîn s. m. O specie de brad nedefinită mai de aproape (ID).

Jneământ s. n. Îngrămădire de plute sfărimate, crengi, pământ etc., aduse de apă și depozitate la o cotitură a râului (Bc, Ch, IA, Co, CI, Pn, Ci).

Joapă s. f. Creangă uscată, căzută la pământ (Cr).

Jos interj. Semnal folosit în timpul mersului cu pluta, prin care se anunță o plută care vine din urmă să-și încetinească mersul îndreptându-se către malul apei spre a se freca de bolovani (Crl).

Jug s. n. 1. Lemn mai scurt decât *călădăul*, pe prima tablă a plutei, peste care se așază cîrma (Crl, DA, Hl, Sc, Bh, CI). 2. Dispozitiv la gater în care se fixează pînza care taie scînduri.

Julău s. n. Unealtă pentru cojit copacii (ViS, VJ); v. *răzuș*, *sapalău*, *șiler*. [Pl. *julăie*].

Juvlécă s. f. n. șofreică.

L

Lăbă s. f. Întăritură făcută din lemne, pietriș, crengi etc., de o parte și de alta a construcției numită *purif*, aproape de malurile râului (Gm, Cr).

Lac s. n. Loc liniștit în apă unde se construiesc plute (Ms); v. *hait*.

Lăgăr s. n. Lemn de grosime potrivită, folosit la încărcatul vagonetelor; cu un capăt se fixează pe vagonet și cu celălalt pe pământ, iar buștenii sînt rostogoliți pe el cu șapinele. v. *balanțe*.

Lanț s. n. Sîrmă groasă cu care se leagă pluta, șprangă (Co, Cr, NȘ).

Laz s. n. Loc de pe care s-a tăiat pădurea (VS, Br).

Lăturăș s. m. Lemn pus pe marginea ulucului pentru a nu permite buștenilor corhăniși să sară în lături (PG); v. *argea* (2) *mărginar*, *strajă*, *viră*.

Leaă s. f. Lopată la cîrma plutei. *Cîrma are condei și lopată sau leafă; noi zicem lopată, cei de pe Bistrița zic leafă* (GH).

— Din germ. *Löffel* „lopată“.

Leasă s. f. Întăritură din nuiele împletite, de-a lungul unei ape (GH, Cr).

Legă vb. I. *Tranz.* A construi o plută.

Legător s. m. Lucrător care construiește plute (Crl, Cr, Co, Hn, Bh).

— Derivat de la *lega*.

Létea (În expr.) Lemn letea = lemn subțire, sub 23 cm grosime, folosit la fabricarea hîrtiei (Cr, Hl). *Asemenea lemne se trimit la fabrica Letea* (Hl).

— De la numele propriu *Letea*, devenit apelativ.

Limbă s. f. Fier ascuțit la ciofîinc, care se bate în lemn (Ms, Crl, NȘ); v. *pană*.

Lióp s. n. v. *iops*.

Lom s. n. Vreasc, gătej (Ms, Ma, VM, Br).

Varianta: *holm* (Crl, VJ, PS, Co, Pn, ȘD, Cr).

— Din sl. *lomg*.

Lot s. n. Porțiune de pădure pe care o taie o echipă de lucrători forestieri (PG); v. *parcelă*, *plasă*, *porție*.

Luci s. m. Pin (IA). (În expr.) Brad luc = brad alb.

— Cf. sl. *luča*, rus. *лу́ча*, *lučina* „așchie de brad“, ucr. *лу́чина* „idem“, ceh. *louč* „brad, lemn rășinos de brad“ (Bern., p. 742).

Lújniță s. f. Locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună buștenii spre a fi apoi dați la vale (VS, Ms, Br); v. *bofîntău*, *buhal*.

— Din ucr. *лу́чина* „poiană, loc unde s-a tăiat pădurea“, un diminutiv *lučnița* sau *luznița*.

Lungă interj. Semnal folosit de lucrătorii forestieri; probabil e sinonim cu *fox*! (Ml).

Lungón s. n. Lemn lung și subțire.

M

Magazín s. n. Alimentele pe care le primește lucrătorul forestier pe timp de o săptămîină (Ms, Ci, Cl); v. *premîndă*.

Malarínă s. f. Un fel de topor cu gura lată, folosit la tăiatul crengilor de pe trunchiuri (NȘ, Hl, Gm).

Varianta: manolina (G.T.L., 64).

— Din ital. *mannaia* „secure, satir“, *manalina* „toporaș, bărdiță“.

Maneă s. f. Lemn nu prea lung, cam de 6—14 cm grosime, folosit uneori la ridicarea greutateilor (Ms, Crl, NȘ, VM). [Pl. *manele*].

Maniculânt s. m. v. manipulant.

Manipulânt s. m. Conducătorul unei lucrări de exploatare forestieră; v. *dragoman*, *zaviț*.

Varianta: maniculant (Br).

Manivelă s. f. Lemn care transmite mișcarea de la roata numită *buzdugan* la jugul cu pînza care taie scînduri (ȘD, Co); v. *colățău*, *hup*, *ștangă*, *șuștang*.

Manolină s. f. v. malarină.

Marcă vb. I. *Tranz.* A însemna hotarul unui parchet făcînd cioplituri cu toporul pe anumiți copaci (Ms).

Marina interj. și adv. Semnal prin care se anunță lucrătorii dintr-o echipă să învîrtă bușteanul pe loc cu ajutorul țapinelor (în toate localitățile anchetate din bazinul Bistriței). Ca adv., în expr. ca a da un lemn marina.

Marină vb. I. *Tranz.* A da un lemn *marina*, adică a-l învîrti în același loc cu ajutorul țapinei (Ms, Hl, Cr, Co, Gl, PG, Bor).

Mătcă s. f. (În expr.) *Matca* apei = firul apei, locul unde apa este mai iute și mai adîncă (IA, Bh).

Măiúgă s. f. Ciocan pentru bătut „penele“ uneltei numită *ciolfînc* în bușteanul ce trebuie tras la vale cu vitele; v. *puscă*.

— Din s.-cr. *maljuga*.

Mănușă s. f. Lemn care susține jugul cu pînzele la gaterul țărănesc de apă (IA).

Mărgelă va. I. *Tranz.* (învechit) A nivela buștenii la capătul din față al tablei de plută, ca să se fixeze bine *chingile* (Cl).

Mărgelătúrá s. f. Cioplitură făcută cu toporul la capetele din față ale buștenilor dintr-o tablă de plută, pentru a fixa mai bine *chingile*.

Mărginár s. m. și n. I. Lemn pus pe marginea drumului, a ulucului, a plutei etc. 2. A doua scîndură care se taie dintr-un butuc la gater (Cr).

Varianta: mărghinaș (PG).

Mărgináš s. m. v. mărghinar.

Măsurător s. m. (În expr.) Măsurător de plute = funcționarul silvic care are obligația de a determina volumul materialului dintr-o plută (Cr).

Ména interj. (se strigă de două sau mai multe ori) Semnal prin care se anunță lucrătorii care muncesc la corhănitul buștenilor pe uluc să dea la vale cît mai multe lemne, pentru că treaba merge bine (Gm, Cl, Pp).

— Din ital. *menare* „a mîna, a face să meargă“.

Mereú adj. (În expr.) Lemn mereu = lemn rotund, nedespicat (Pp, Cr, Co). Pădure mereie = pădure întinsă, imensă, continuă.

Métár s. m. Compas cu deschizătura de un metru, folosit de lucrătorii de la pădure (Ms, Crl).

— Din germ. *Meter* „idem“.

Metărár s. m. Lucrătorul forestier care taie lemne de foc în lungime de 1 metru (Ms).

— Derivat de la *metár* cu suf. *-ar*.

Miez s. n. (În expr.) Miez de capcă = scobitură făcută cu toporul într-un trunchi, în care se introduce virful țapinei la ridicat (Ms).

Mijlocár s. n. Tablă de la mijlocul plutei (În toate localit. din bazinul Bistriței).

— Derivat de la *mijloc* cu suf. *-ar*.

Mícegái s. m. v. milcegai.

Mígláš s. m. Lucrătorul care ia în primire lemnul de la căraș și-l așază în grămezi (Ms).

— Derivat de la *míglă* cu suf. *-aş*.

Míglă s. f. Grămadă, morman de trunchiuri (Ms, Ma, DC, Crl). Și (În expr.) Stivă *míglă* sau *stivă* la *míglă* = stivă clădită pe *mízgari*; v. *bucin*.

— Cf. ucr. *mepla* „grămadă de trunchiuri“, magh. *magl(y)a* „idem“.

Míglí vb. IV. *Tranz.* A așeza butuci unii peste alții în formă de *míglă* (Hl).

— Derivat de la *míglă*.

Mîglésc adj. (În expr.) **Incheietură mîglească** = un anumit fel de încheietură a birnelor care alcătuiesc pereții la casă (Hl).

— Derivat de la *mîglă*.

Mîjă s. f. 1. Sevă de copac, mîzgă (Ms, Gm, Cl). 2. Scoartă de copac (Bh). 3. Cerc concentric la trunchiurile de arbori (Cr).

Mîlced adj. (În expr.) **Lemn mîlced** = lemn cu multă apă în el, lemn care a stat mult timp în apă (Co, Pn, NȘ).

Mîlcegăi s. n. Lemn ud, putregăios (Cr).

Variantă: *mîcegai* (PG).

Mîlcegăios adj. Ud, cu multă apă. *Lemn mîlcegăios*.

— Derivat de la *mîlcegai* cu suf. *-(i)os*.

Mîlceziț adj. (În expr.) **Lemn mîlceziț** = lemn foarte greu (pentru că are foarte multă apă în el).

Mînz s. m. v. *mînzoc*.

Mînzóc s. m. Capăt de lemn care se adaugă unui butuc din plută, pentru a-l face mai lung (IA, DA, PG, NȘ); v. *bîrcățăl*, *cleițăr*.

Variantă: *mînz*.

Mîță s. f. 1. Uneltă alcătuită dintr-un cîrlig gros de fier, prins pe o coadă de lemn, servind la rostogolitul buștenilor (VM, GH, Os, Hl, Vl); v. *căța* u.ă. 2. Potcoavă cu 4—6 colți (sau *hacuri*), pe care lucrătorii la pădure sau plutașii și-o prind de încălțăminte ca să nu alunece în timpul muncii (Gh, Hl, Vl, Os, VM). *Mîța are o placă, două torți și patru hacuri* (Co); v. *potcoavă*. 3. Placă de fier cu unul sau mai mulți colți, fixată pe fundul ulucului, pentru a micșora viteza lemnului corhănit (VS, Ma, Ms); v. *clisă*, german, *șpanță*, *ștronț*. 4. Dispozitiv constînd dintr-un butuc greu, prins cu un capăt pe o margine a ulucului și cu celălalt sprijinit pe marginea opusă, avînd rolul de a micșora viteza buștenilor corhăniți; v. *balarină*, *urs*.

Mîzgăr s. m. Lemn rotund, cojit, nu prea gros, pus de-a curmezișul pe drumurile de munte, spre a ajuta la alunecarea buștenilor la vale sau folosit drept căpătii cînd se construiește o plută, se clădește o stivă de butuci etc. 2. Lătunoi, scîndură de la marginea trunchiului intrat în gater, cu marginile neregulate (Ms, Br).

— Derivat de la *mîzgă* su suf. *-ar*.

Mîzgă s. f. Sevă de copac (NȘ, GH, Cr, Os, PG, DC). (În expr.) **Mîzga întii** = seva bradului pînă în iulie; e mai abundentă. **Mîzga a doua** = seva bradului din iulie pînă în septembrie; v. *mîjă* (I).

Mîzgări vb. IV. **Tranz.** A așeza *mîzgari* de-a curmezișul drumurilor de munte pentru a ușura transportul lemnului cu vitele la vale (CrI, Co). (În expr.) **Drum mîzgărit** = drum de munte cu lemne puse de-a curmezișul; v. *drum*.

Variantă: *mîzgui* (Co, NȘ, Gm, Cr, Hl).

Mîzgui vb. IV. v. *mîzgări*.

Mocnit adj. (În expr.) **Lemn mocnit** = lemn îmbibat cu apă, lemn *mîlced* (VJ).

Moldova s. (În expr.) **La Moldova!** = la stînga! Semnal folosit de plutași pe Siret, de la Focșani pînă la Galați, unde altădată acest rîu servea drept graniță între cele două provincii romînești.

Moldoveni (În expr.) **La Moldoveni!** = la stînga! Semnal folosit de plutași pe Siret, de la Focșani pînă la Galați, unde altădată acest rîu servea drept graniță între cele două provincii; v. *moldova*.

Montă vb. I. **Tranz.** A construi, a lega o plută (Ms); v. *lega*

Morocút s. m. Topor special, adus de lucrătorii italieni, nedefinit mai de aproape (Ms).

Mucegăi s. n. Lemn putred, cu multă apă într-însul (PG).

Múche s. f. O parte a unelei numită țapină, care, la ridicatul buștenilor, se sprijină pe pămînt; *călcîul țapinei* (Ma, Os, Ms).

Mucher s. m. Lemn lung, pînă la 12 cm diametru (DA). (În expr.) **Plută de mucheri** = plută formată din lemne lungi, rotunde și nu prea grase (NȘ).

— Derivat de la *muchie*.

Muner s. n. Beschie pentru un singur om (Ms).

Munte s. m. (În expr.) **La munte** = la dreapta! Semnal folosit de către plutașii de pe Bistrița; v. *munteni*, *muntenia*, *pădure*.

Muntenia (În expr.) **La Muntenia!** = la dreapta! Semnal folosit de către plutașii de pe Siret (Gl); v. *munte, munteni, pădure*.

Mursă s. f. Sevă de copac (Ms); v. *mîjă, mîzgă*.

Musteață s. f. v. *mustereți*.

Mustereți (În expr.) **La mustereți!** = semnal prin care se anunță, la coturile apei, că pluta (de fapt din prima tablă a plutei) trebuie îndreptată, prin vîslire, în spre partea unde fundul riului e mai ridicat, așadar tocmai în spre malul contrar celui în care bate firul apei. Se evită astfel izbirea primei table de mal și spargerea plutei (NS). *Cuvîntul îi de la musteață, pentru că musteața-i mai sus* (NS). Și **Sus la musteață** (DA, Bh), ține la musteață (Bh) ține musteața (Hn).

Muștereăță s. f. Seva de paltin care se bea pentru că-i dulce (Cl).

Muști vb. IV. Tranz. A repara stricăciunile la scocul de apă, astupînd găurile etc. (Ms).

N

Nafaihi interj. v. *nesfaihi*.

Neamț s. m. 1. Cui gros de fier, bătut pe fundul ulucului pentru a micșora viteza lemnului care vine la vale; v. *german (I), ștol*. 2. Proptea la ulucul construit pe un teren accidentat (VS). 3. Par cu ajutorul căruia se doboară copacul tăiat cu beschia, cînd acesta nu cade singur. 4. Căpișă mică de fîn, clădită pe un prepeleac (un brad tînăr, căruia i s-au lăsat cepuri cam de 10–15 cm, în care se pun palele de fîn).

— De la numele etnic *neamț*, prin transformarea lui în apelativ (ca și în cazul cuvintelor *german, crainer, galaț, letea* etc.).

Nesfaihi interj. Comandă strigată sacadat de conducătorul unei echipe de lucrători forestieri la manipulatul buștenilor cu ajutorul țapinelor, atunci cînd efortul echipei trebuie depus tot deodată.

— Din germ. *Eins + zwei + hi!*

O

Obirladă s. f. Încărcătură la plută, lemne puse deasupra pe plută (VS).

— Din germ. *Oberladen* „idem”.

Obîrșie s. f. Locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună trunchiurile înainte de a fi date la vale (Pp); v. *bofîntău, buhal, lujniță, parcană*².

Oblu adj. (În expr.) **Lemn oblu** = lemn care are cam aceeași grosime de la tulpină pînă aproape de vîrf. Și **Pădure oablă** = pădure ai cărei copaci sînt cam de aceeași grosime (CrI, Ci, Cr).

Oborî vb. IV. Tranz. A doborî un copac (Ms).

Ocinășă interj. v. *ucinaș*.

Ohî interj. 1. Semnal prin care lucrătorii de la uluc confirmă că au înțeles „comanda” care le-a fost transmisă anterior (Bh, Cl, Br, Ms, Bor, Cl, Hn, Pp, VȘ). 2. Semnal prin care se anunță încetarea trimiterii lemnului pe uluc, (Co, Cr, Gm). (În expr.) **Ohî drecea** = semnal prin care se anunță încetarea lucrului pe uluc, pentru a se pune în ordine materialul lemnos corhănit la gura ulucului. **Ohî chîra**, (tira) = semnal prin care santinelele anunță oprirea unui bușten pe uluc; pentru continuarea lucrului e necesar ca o echipă de muncitori să vină și să-l tragă deoparte.

Variante: **ahî** (Co, Gm, Cr, Sc), **hohî**.

— Cf. ital. *ohe!*

Olări vb. IV. Tranz. A rotunji cu toporul capetele trunchiului, pentru a-l feri de izbitori în timpul mesurului la vale (Os, GH, Bh, Cr, Sc, Cl, PH, Gl). *Faci capătul lemnului ca o oală* (NS).

Variantă: **olî**.

— Derivat de la *oală* cu suf. *-ări*.

Olî vb. IV. v. **Olări**.

Opăcină s. f. Cîrmă la plută (VS, Ms, Br).

— Din ucr. *opăcina* „vîslă, lopată”.

Optăncă s. f. Lemn de 16 m lungime (VS).

Opúst s. n. Zăgaz, stăvilar, hait (NS, GH, Pp).

P

Páis interj. s. și adv. 1. Semnal prin care se anunță lucrătorii dintr-o echipă să tragă bușteanul cu țapinele în lungul lui, săltându-l ușor de la pământ (VS, CrI, Gm, Cr, Gl, Cl, PG, Hl, Sc, Pp, IA, Bor). (În expr.) Pais înainte! (Vs, Cr, Cl, Bor). Pais înapoi! (VS). Ca adv. (În expr.) A da pais, a prinde pais (Cr) a trage pais (Cl, Pp). 2. Capăt de lemn care se pune sub țapină când se ridică un buștean (NȘ, CI).

Pájiște s. f. Tărâmul drept al riului unde se pot ancora plute (NȘ, Bh).

Palâncă s. f. Pădure doborită de vânt (Cr); v. căzătură, doboritură, picătură, plavie, răsturnătură.

Palintă s. n. Masă în baraca muncitorilor forestieri, pe care se răstoarnă mă-măliga (Str).

— Din ital. polentaro, de la polenta „mămăligă“.

Palúga interj. Strigăt prin care conducătorul unei echipe anunță pe lucrători să introducă țapinele sub bușteanul pe care-l mînuiesc și să ridice în sus, astfel ca lemnul alunecînd să se deplaseze în direcția dorită (VS, Ms, Br, NȘ, Gm, Cr, PG, Hl, Bh). Și Paluga la pădure! (Co).

Variante: palunga (Co), pâluga.

— Din s.-cr. poluga „drug, manivelă“, na paloku „bei der Hand“.

Palúnga interj. v. paluga.

Pană s. f. 1. (În expr.) Pană de cioflinc, pană la cioflinc sau pana cioflincului = fier lat, ascuțit la capăt, prins de cioflinc, care se bate cu toporul în bușteanul ce urmează a fi tras la vale cu ajutorul vitelor. 2. Partea lată a țapinci, de la coadă pînă spre vârful ei ascuțit (Co, Os, Cr). 3. Scîndură fixată pe condeiul cîrmei la plută (VM); v. leafă 4. Unealtă de fier pentru cojit trunchiurile de brad (VM); v. julău, sapa-lău, răzuș.

Pâncină s. f. Partea putredă dintr-un trunchi (VS, Br, Ms).

Parcă s. f. Locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună trunchiurile de brad înainte de a fi date la vale (PG); v. bofîntău, buhal, lujniță, obîrșie, plancă, zăpodină.

Parcă s. f. Porțiune de pădure tăiată de o echipă de lucrători forestieri (PG, Ia, Bh, Ma); v. porție, plasă.

Pârda interj. v. varda.

Partie s. f. Echipă de lucrători forestieri (VS, Ms, Cr).

— Din germ. Partie „echipă“.

Partifîlu s. m. Șeful unei echipe de lucrători forestieri (VS).

— Din germ. Partieführer, probabil prin intermediu maghiar.

Păște vb. III. T r a n z. (în glumă, despre plutași nepricepuți). A scoate pluta din firul apei pe prundiș, unde ea se oprește (Cr).

Pat s. n. Lemne puse unul peste altul în urma tablei din față a plutei, pe care se pot transporta diferite lucruri (CrI).

Patlaj s. n. 1. Podeală de lemn puse în curmeziș pe căile de acces forestiere, pentru a se putea tîri mai ușor butucii la vale (Cr, Pp, PG, Hn, Bh, VN). 2. Căpătii pe care se clădește o stivă de lemne ca să nu stea direct pe pământ (NȘ).

— Pentru etim. v. pătłaji.

Patrusprăceancă s. f. Lemn lung de 28 m (VS).

Pădure s. f. 1. (În expr.) La pădure! = la dreapta! Semnal folosit de plutași de pe Bistrița (Da, GH, NȘ, Cr, Gl, Cl, PG, Hl, Sc, Hn, Bh); v. munte, munteni, munteni. 2. (În expr.) Pădure neagră = pădure de brad (VI).

Pălimăr s. n. Funie groasă de tei cu care se legau altădată plutele la mal (NȘ, Gl, Cl).

Pălimărăsc adj. (În expr.) Legătură pălimărească = un anumit nod folosit de plutași cînd vor să unească două capete de sîrmă (Gl, PG); v. grăinăresc.

— Derivat de la pălimar.

Pălimărăște adv. (În expr.) A lega două capete de sîrmă pălimărăște = așa cum se legau altădată odgoanele numite *pălimare* (Gl, PG).

— Derivat de la pălimar.

Pălúga interj. v. paluga.

Pâncină vb. IV. T r a n z. A scoate cu toporul partea putredă dintr-un lemn,

dintr-o *pancină* (VS). *Lemnul aușuș* (= putred) *trabă pāncinut* 'cu *secura din capătul cel gros, no!* *Cînd mergi pe el cu potcoava, cîntă a beteag. Lemnul tare cîntă mai virtos* (ViM).

Părădnic s. n. v. *perednic*.

Părătnic s. n. v. *perednic*.

Părătnică s. f. v. *perednic*.

Pătălăji vb. IV. *Tranz.* A pune lemne de-a curmezișul unui drum de munte, pentru a se putea țiri mai ușor butucii la vale cu vitele, a face un *patlaj* (Cr, Gl, Cl, PG).

— Din sl. *podložiti* „a pune dedesubt, a așterne“.

Pătuî vb. IV. *Tranz.* A așeza, a potrivi bine lemnele dintr-o plută, dintr-o stivă etc. (NȘ, Cr, Gm, Hl).

Penêște adv. În formă de pană. *Ascult țuiacul penêște* (Cl).

— Derivat de la pană.

Peréchnic s. n. v. *perednic*.

Perédnic s. n. Prima tablă a plutei (VS, ViM, Ms, Br, CrI); v. *buzar*, *fruntar* (I).

Variante: *păretnic*, *părednic*, *păretnică* (CrI), *perechnic* (Br), *perelnic* (VS)⁷ *perehnic* (Ms).

— Din ucr. *perednii* (-ia, -ie) „care stă înainte“.

Peréhnic s. n. v. *perednic*.

Perélnic s. n. v. *perednic*.

Perepústă s. f. 1. Uluc de scoborit buștenii la vale, avînd podeaua întreruptă din loc în loc, pentru ca buștenii să se tîrască acolo direct pe pămînt, micșorîndu-și astfel viteza (MS). 2. Rămășiță dintr-un butuc, putregai, partea din lemn care se dă la o parte ca netrebuincioasă (VS).

— Cf. urc. *perepust* 1., *trecere, trecătoare*“, 2. „jghiab, șanțuleț, uluc pentru scurgerea apei“; *perepuskatii* „a omite, a lăsa să treacă, *perepuskannia* „lacună, omisiune“.

Perjâr s. m. Poreclă dată plutașilor de la Piatra-Neamț la vale de către eei de la munte (Cr, PG); v. *jarpan*, *girtan*, *jarcă*.

Perplin s. n. Canal de scurgere la hait, cînd acesta e plin cu apă (CrI); v. *stărp*.

Perț s. n. Canal, uluc, scoc pe care buștenii sînt mînați la vale cu ajutorul apei (VS).

Piață s. f. (În expr.) *Piață de apreciere* = porțiune de pădure căreia i se calculează volumul mediu și servește ca unitate de apreciere pentru restul parcherului (GH). Și *Piață de experiență* (Gl sau *Piesă de experiență* (Cl)).

Pîca interj. (repetată de două sau mai multe ori). Semnal prin care conducătorul unei echipe anunță pe lucrători ca, după ce au rostogolit bușteanul, să continue a-l mîna cu vîrfurile țapinelor (VS). *Îl voltezi (lemnul) și pe urmă nu-l slăbești de loc cu țapina*.

— Din ital. *piccare* „a înțepa, a pișca“. Cf. și germ. *picken* „idem“, *pick!* „cioc!“.

Pîcă s. f. Unealtă cu care se cojesc copacii (ViS); v. *baipig*, *julău*, *pană*⁵, *răzuș*, *sapalău*.

— Din germ. *Picke* „cazma“.

Picătura s. f. Pădure doborîită de vînt (Ms, Și); v. *căzătură*, *doborîtură*, *palancă*, *plavie*, *răsturnătură*.

Piciór s. n. Cui de lemn cu care se fixează lemnul numit *jug* pe *călădău*, în partea din față a tablei de plută (CrI); v. *forlău*.

Pîhlă s. f. v. *pîlhă*.

Pîhlui vb. IV. v. *pîlhui*.

Pîlhă s. f. 1. Lemn pus de-a curmezișul pe un drum de munte, cam din 3 în 3 metri, pentru a se putea trage mai ușor buștenii la vale cu vitele (Ms, Sl, Cr). 2. Bucată de lemn prevăzută la capete cu sîrme, funii de tei sau, mai înainte, cu gînjuri, servind de ancoratul plutei la mal (NȘ). 3. Funie groasă cu care se leagă pluta la mal (Br). 4. Lemn pus de-a curmezișul pe capătul dinapoi al unei table de plută, legat cu sîrmă de butucii de la marginea tablei (*mărginari*), avînd rolul de a împiedica desfacerea acesteia în timpul versului pe apă (Cl, Hn, Bh). 5. Capăt de lemn pus sub călciul țapinei, la ridicat (VS, Ms); v. *tamos*, *paiss*². 6. Lemn pus de-a curmezișul apei pe care se construiește o tablă de plută (VS); v. *plisă*³.

Variantă: *pîhlă*.

— Din ucr. *pîliha* „butuc, căpătii“.

Pîhlui vb. IV, *Tranz.* 1. A pune de-a curmezișul pe un drum de munte lem-

nele numite *pilhe* (VS, Ms). 2. A praponi pluta la mal cu ajutorul unei *pilhe* (Crl). 3. A îndepărta pluta de la mal spre *şforul apei* cu ajutorul unei *pilhe* (Cr). 4. A pune pe capătul dindărăt al plutei butucul numit *pihă* sau *cordar* (ŞD).

Varianta: *pihlui*.

— Derivat de la *pihă*.

Pilót s. m. 1. Stilp puternic, înfipt pe malul apei, de care se leagă plutele (VS); v. *bailon*², *cazic*, *po cium b*. 2. Lemn subţire din care se face *condeiul* la cîrma plutei (Cl).

Pilotán s. m. Lemn de grosime potrivită, din care se fabrică hîrtie (C').

— Derivat de la *pilot* cu suf. *-an*.

Pînten s. m. Construcţie alcătuită dintr-un lemn lung, sprijinit pe de lături pe nişte picioare, între care se pun crengi, bolovani de piatră, prundiş, spre a nu permite apei, în locurile domoale, să se respire prea mult, împiedicînd astfel plutăritul (VS, GH, Cr, Crl). 2. Căpăţii, lemn scurt pus sub ulucul pe care se transportă buşteni de pe munte sau sub construcţia de pe malul apei numită *căsoaie* (NŞ).

Piteaúă s. f. Panglica ruletei pentru măsurat lungimea trunchiurilor etc. (NŞ).

Pitréc s. (În expr.) A face *pitrec* = pe Siret pluta este condusă nu de doi, ci de trei oameni; atunci se spune că *se face pitrec* (Cl).

Pînză s. f. (În expr.) **Pînză** ulucului = fundul ulucului, alcătuit din unul sau mai mulţi buşteni ciopliţi bine, astfel ca lemnele corhănite să alunece uşor la vale (Cl); v. *fundină*, *inimă*.

Pîrjălniţă s. f. Locul unde a ars o pădure (VS); v. *arsură*, *arşiţă*, *pîrlitură*.

— Derivat de la *pîrjol* cu suf. *-niţă*.

Pîrlitură s. f. Locul unde a ars o pădure (Bc, Cr, Bh, Hn, IA, Bş, Ng); v. *arsură*, *arşiţă*, *pîrjălniţă*.

Plai s. n. Drum de munte cu lemne puse de-a curmezişul pe el, pentru a se uşura transportul buştenilor la vale. (Br).

Plăncă s. f. 1. Uluc simplu, făcut în mod provizoriu de-alungul unui torent (Ms, Br, Pn, Gm, Cr, Hl, Gl, Cl, PG, Pp, Bor); v. *jilip*, *rol*, *uluc*. 2. Locul de la capătul de sus al ulucului unde se adună trunchiurile înainte de a fi date la vale (Sb, Hn, Dc, VM); v. *bofîntău*, *buhal*, *lujniţă*. (În expr.) **Plăncă într-o ureche** = uluc cu o singură margine, cealaltă fiind înlocuită de înclinaţia pantei, căci *plăncile* se construiesc de-a coasta. **Plăncă moartă** = plăncă construită în mod provizoriu de-a lungul unui torent (Vt).

— Din germ. *Planke* „scîndură“, *planken* „a împlăni cu scînduri“; cf. şi ucr. *planka* „scîndură“.

Plăncăci s. n. Bardă de cioplit (Ms).

Plasă s. f. Porţiune de pădure pe care o taie o echipă de lucrători forestieri (PG).

Plavăşcă s. f. Procedeu de transportare a buştenilor pe apă, lăsîndu-i să vină la vale singuri, în dezordine, nelegaţi în plute (VS, Ms).

Varianta: *plevaşcă*.

— Derivat de la *plavie* cu suf. *-aşcă*.

Plavie s. f. Pădure doborîtă de vînt (Chi); v. *căzătură*, *doborîtură*, *palancă*, *picătură*, *răsturnătură*.

Plăieş s. m. Pădurar (Bh).

Plăncuî vb. IV. **Tranz.** 1. A construi o *plăncă* de-a lungul unui torent (Gl, Cl). 2. A da lemne la vale pe *plăncă* (VM). 3. A aduna trunchiurile la capătul de sus al ulucului numit *plăncă* (VM); v. *buhăluî*.

— Derivat de la *plăncă*.

Plăveşti vb. V. **Tranz.** A da lemnele pe apă în dezordine, a practica *plutăritul sălbatic*.

— Derivat de la *plavaşcă*.

Pleasnă s. f. Vîrf de brad care se taie cu tot cu crengi şi se lasă în pădure (Cr); v. *cal*, *cătur*, *cruce*, *spic*, *vîrşiac*.

— Acelaşi cu *pleasnă „şfichi“*.

Plevăşcă s. f. v. *plavaşcă*.

Plisă vb. I. **Ref l.** A se aduna apă într-o baltă (Crl)

Plisă s. f. 1. Loc liniştit şi adînc în parcursul unui rîu, unde se construiesc plute (VS, Br, Crl). 2. Locul din pădure unde se adună lemnele spre a fi apoi transportate

cu mașinile sau cu căruțele (NȘ) 3. Lemn pus de-a curmezișul apei, pe care se așază butucii când se construiește o plută (DA, GH, Chi, Cr); v. *mîzgar, pilhă*⁶.

— Din ucr. *pleso* „bulboană, loc adînc într-o apă“.

Plișcă s. f. 1. Cui de lemn, un fel de pană, cu ajutorul căreia se fixează sîrma numită șprangă, cînd se leagă pluta la mal (VS, ViM, Br, Crl, DĂ, Co, Cr); v. *forlău, poinoc*. 2. Un băț înfipt într-unul din butucii plutei, servind plutașului drept cuier de pus hainele etc. (Co); v. *sărcier, scaun*. [Pl. *pliște*].

— Din ucr. *pliska* „pană de înțepenit, ic“.

Plișcui vb. IV. *Tranz.* A lega două lemne cap la cap sau alătura cu ajutorul unor *pliște* (Crl).

Variante: *plișchi* (VS), *prișcui* (Crl).

— Derivat de la *plișcă*.

Plișchi vb. IV. v. *plișcui*.

Plîntăție s. f. v. *împlîntăție*.

Pluhúz s. n. Nuia flexibilă, pîrlită în foc și răsucită, care servea altădată la legatul plutelor (Ms); v. *gînj, grainer*⁹.

Plumbu (în expr.) *Varda plumbu!* = atenție, vine pe uluc un lema foarte mare (Cr).

— Cf. germ. *plump* „greoi, grosolan“, *plumpsen* „a cădea greu, cu zgomot“.

Plută f. (în expr.) **Plută de bocuri** = plută alcătuită din butuci mari (Cr). **Plută de butuci** (Br, Gl, Cl). **Plută de cînturi** = plută alcătuită din lemne cioplite în patru muchii (PG). **Plută de catarguri** = plută din butuci lungi pînă la 30 m (Gl, Cl). **Plută de condeie** = plută făcută din lemne nu prea groase, numite *condeie*, din care se fac cirme. **Plută de comandă** = plută din lemne nedespicate la capete, cu lemne foarte bune, necrăpate (Cr). **Plută de cubătură** = plută din butuci groși, din catarguri (Gl, PG). **Plută dubită** = plută care a stat mult timp în apă (Cl). **Plută de galaț** = plută dintr-un anumit sortiment lemnos care se transportă la Galați. **Plută de galioane** = plută alcătuită de lemne numite *galioane*. **Plută găină** = plută cu tablele alcătuite din două sau trei rînduri de lemne, puse unul peste altul (Br, Crl, Cr). **Plută gîscă** = plută găină. **Plută groasă** = plută făcută din butuci mari (Gl, Cl). **Plută hașcă** = plută din lemne mari (PG). **Plută cu încărcătură** = plută găină sau plută gîscă (NȘ, Gl, Cl). **Plută de juleri** = plută alcătuită de lemne nu prea groase, numite și *lețuri* (Gl, Cl). **Plută de largu** = plută construită din butuci foarte groși, care se aduc de pe valea pîrului Largu (PG). **Plută de lădoaie** = plută făcută din lețuri puse unul peste altul, două cite două (Gl, PG). **Plută de letea** = plută din lemne subțiri cerute de fabrica Letea (PG, Gl, Cr, Gm). **Plută de lețuri** = plută de juleri (Gl, Cl). **Plută de manele** = plută alcătuită din lemne nu prea groase numite *manele* (Gl, Cl). **Plută de mucheri** = plută din lemne subțiri (Gm). **Plută de raiete** = plută din lemne subțiri și lungi numite *raiete* (Cl, Gl). **Plută de strînsură** = plută alcătuită din lemne aduse de apă și depozitate pe la coturi etc. (NȘ). **Plută de șiruri** = plută făcută din lemne numite *șiruri* sau *șirinuri* (Cr, Gl). **Plută verde** = plută dubită (Cl, NȘ).

Plutărit s. n. (în expr.) **Plutărit sălbatic** = transportul buștenilor pe un rîu de munte nu sub formă de plute, ci în neorînduială, la întîmplare (Ms, GH).

Poartă s. f. (în expr.) A se pune poartă (despre lemne) = a se așeza în curmeziș cînd vin la vale (Bor).

Pociumb s. m. Stîlp gros de care se leagă plutele la mal (Br, Ms, Crl, Pn, Cr); v. *bailon*², *cazic, pilot*.

Poclăș s. n. Gătej, vreasc (VS).

Pod s. n. Plută din butuci peste care se așezau scînduri și se transportau la Galați, pe vremea exploatărilor făcute în folosul turcilor (Gl); v. *clește*.

Podă vb. I. *Tranz.* A împinge lemnele cu țapina în rîu, spre a construi o plută (Crl).

Podîjdiță s. f. Lemn pus pe marginea ulucului pentru a nu permite buștenilor corhăniți să sară în lături (Ms); v. *argea*², *lăturaș, mărginar, strajă, viră*.

Variantă: *podijghiță*.

Podijghiță s. f. v. *podîjdiță*.

Pódină s. f. Fundul ulucului pe care se transportă buștenii de pe munte în vale (Pp); v. *fundină, inimă, îndrea, pînză, rizancă*.

Poiánt s. n. Cui de lemn cu ajutorul căruia se fixau înainte gînjurile la plută (Gl).

— Din turc. *paianta*.

Poinóc s. b. v. boinoc.

Poinóg s. n. v. boinoc.

Pociúmb s. m. Stîlp pe malul apei de care se leagă plutele (Br, Ms, VS, Crl, Pn, Cr); v. bailon², cazic, pilot.

Ponój s. n. Butuci în forma unei table de plută, prinși cu un capăt de marginea canalului numit *șlaiț*, prin care iese apa și plutele din hait, și cu celălalt lăsat liber pe apa riului; cînd vin plutele din hait, tabla aceasta le ajută să se înscrie în curentul de apă al riului (VS); v. fludăr¹, raclă plutitoare.

— Din ucr. ponozi.

Porif s. n. v. porih.

Porih s. n. 1. Construcție alcătuită din unul sau mai mulți bușteni, puși de-a curmezișul unei ape curgătoare sub forma unui prag, cu scopul de a micșora viteza apei sau de a crea *bălți* sau *dolii* unde pot fi construite plute (Ms, Br) 2. Porțiune de drum forestier cu lemne puse de-a curmezișul, cam din doi în doi metri, pentru a se ușura transportul buștenilor la vale (MS).

Variante: porif (Ms, Br, Crl, Cr, PG), porimf (Cl), puric (Gl), purif (Crl), purih (VS).

— Din ucr. porih „prag”; fig. „cădere de apă”.

Porimf s. n. v. porih.

Pórtaș s. n. Schelă, loc pe malul apei unde se depozitează lemnul și se construiesc plute (VS).

— Din magh.

Pórție s. f. Porțiune de pădure pe care o taie o echipă de lucrători forestieri (PG, IA, Bh); v. lot, parcelă, plasă.

Póștă¹ s. f. Santinelă pe marginea ulucului pentru supravegherea desfășurării normale a muncii (VS, Ms, Br, Gm, Cr, Gl, Cl, PG); v. santinelă, vardă, vârdăș.

— Din germ. Posten „santinelă”.

Póștă² s. f. 1. Scîndură groasă de 5—6 cm (Sl, Ms). 2. Butuc mai lung în tabla unei plute, de care se leagă cu sîrmă tabla următoare (Gm); v. cheutoare, gînj, gînjâr, șpont, țublanț.

— Pentru sensul 1, cf. germ. Pfosten „scîndură groasă”.

Potcoavă s. f. Bucată de fier cu mai mulți colți, pe care lucrătorii la pădure și-o prind de încălțăminte în timpul iernii, ca să nu alunece (Ms, Crl, Cl, VN, Bor); v. miță².

Premindă s. f. Alimentele pe timp de o săptămîină pe care le primește muncitorul forestier de la întreprinderea unde lucrează (VS); v. magazin.

Prici s. n. Lemn care se pune în afara peretelui la baracă, pentru a se putea bate pămînt între el și scîndurile barăcii (Chi) [Pl. *priciuri*].

Prisăcă s. f. Șiră de găteje, de crengi, care rămîn după ce a fost cărat tot lemnul dintr-un parchet (VS).

Prisică s. f. v. plișcă.

Prisăcui vb. IV. v. plișcui.

Prizmă s. f. Grindă patrată (Ms) sau cioplită pe două fețe (VD).

Próbă s. f. Arbore pregătit anume ca insecta numita *bostrîță* să-și depună în el ouăle, care apoi sînt distruse (Crl).

Prodúșcă s. f. Lemn scurt și nu prea gros, folosit la transportul buștenilor (IA).

Prúcco interj. (În e xp r.) Claiho prutco, crivula = atenție, vine pe uluc un lemn strîmb cu mare iuțea (Ms). Prutco bilanu = vine iute un lemn greu pe uluc (Ms).

— Din ucr. prudko „iute, repede”.

Punte s. f. 1. Trunchi doborît, cu crengile tăiate, cojit, dar necurmat în butuci (Ms, VM). 2. Lama țapinei (Ms). 3. Partea mai lată a potcoavei folosite de lucrătorii forestieri, pe care stă talpa piciorului (Ms).

Puric s. n. v. porih.

Purif s. n. v. porih.

Purih s. n. v. porih.

Púscă s. f. Ciocan de fier cu care se bate pana cioflîncului în bușteanul care se tîrîie cu boii la vale (VS, Ms, Crl).

R

Rac s. m. Construcție pe malul apei, alcătuită dintr-un butuc gros, sprijinit pe niște lemne numite picioare, între care se pun crengi, pietriș etc., ca să nu permită apei să se resfire și să îngreuneze astfel plutăritul (Bh, IA, Sb, Gl, PG, Cr, Crl, Br); v. *leasă*. 2. Umflătură pe trunchiul unui copac (Ms).

Răclă s. f. 1. Tablă la plută (Cl). 2. Porțiune de uluc (pe care vin lemnele de pe munte în vale) cit ține lungimea unui singur lemn între două *cășițe* (picioare care susțin ulucul) (Co, Gm, Gl, Cl, PG, Bor). (În e x p r.) Răclă plutitoare = ponoj, fludăr² (GH).

Radiér s. n. Canalul prin care iese apa din hait (PG); v. canal, fludăr, jalo b, ș i n t a f ă l, ș l a i ț, ș p r a i ț. [Pl. *radiere*].

Răgâlă s. f. Piatră zgrunțuroasă care periclitează mersul plutelor (GH, Sc).

Raiă s. f. Lemn rotund, lung aproximativ de 20—22 m și gros de 35—37 cm (Co, Pn, GH, Cl); v. ș i r i n, m a n e a. [Pl. *raiele*].

— Din germ. Rahe „idem“.

Raeluță s. f. Lemn rotund, lung de 16—18 m, avînd cca. 0,45 m³.

Variante: *reluță*, (DA), *riluță* (Crl).

— Diminutiv de la *raia*.

Rămă s. f. Lemnul de pe marginea tablei de plută (Ms); v. *argea*.

Rămpă s. f. Locul unde se adună lemnul pentru a fi încărcat în căruțe, camioane, vagonete forestiere etc. (Hl, Gh, Cl). Și rampă de încărcare, rampă de sortare.

Răriște s. f. Pădure rară (Cr).

Răcăluî vb. IV T r a n z. A îndrepta butucii la *răcaș*, a-i pune în ordine (Hn); v. *dre cel ui*, *răcăși*, *ri ct ui*.

Răcăș s. n. Locul de la capătul de jos al ulucului unde se adună în grămezi materialul lemnos corhănit (Co, Pn, Vm, Cr, Chi, Sl, Ma, Ms, Br); v. *tason*.

— Din magh. *rakas* „morman, grămadă“.

Răcășan s. m. Lucrătorul care muncește la răcăș, punînd în ordine materialul lemnos corhănit (VS, Ms).

— Derivat de la răcaș cu suf. *-an*.

Răcăși vb. IV. T r a n z. 1. A pune în ordine lemnele venite pe uluc la *răcaș* (Cr); v. *dre cel ui*, *ri ct ui*, *răcălui*. 2. A împrăștia lemnele (Sl).

Variantă: *răcășui*.

— Derivat de la răcaș. Sensul 2 a rezultat prin confuzie cu *a răvăși*.

Răcășit adj. Imprăștiat. Lemne *răcășite prin curte* (Sl).

Răcășui vb. IV. v. *răcăși*.

Răcoanță s. f. Drug de fier (un fel de șapușă), prins vertical pe perinocul vagonetului de cărat bușteni, avînd rolul de a sprijini buștenii încărcăți (Gl, PG, Cl, Cr). *Talenește se cheamă răcoanță* (PG).

— Din magh. *rakonca* „un fel de proptea (furcă) de susținere la car; șapușă, crăcană“.

Răctăluî vb. IV. v. *ri ct ui*.

Răgălie s. f. 1. Cioată scoasă din pămînt cu tot cu rădăcină, folosită ca lemn de foc (Ms, Pn). 2. Lemn doborît de vînt (Br). 3. Umflătură pe tulpina unui copac (Co). 4. Stîncă sub apă unde se formează vârtejuri (Cl). 5. Om mic de statură, pitic (Co).

Răgăzoaie s. f. Buștean putred, care nu poate fi folosit la nimic (Cr).

Rămpăș s. m. Lucrătorul care încarcă vagonetele forestiere la rampa de încărcare (Br).

Răritură s. f. Poiană în pădure (Cl).

Răsturnătură s. f. Pădure răsturnată de vînt (Cl, Co); v. *căzătură*, *doborîtură*.

Răzănânt s. m. v. *ri zonant*.

Răzúș s. n. Unealtă de lemn sau de fier cu care se desprinde coaja de pe copaci (NS, GH, Cr); v. *julău*, *sapalău*, *șiler*, *pică*.

Reluță s. f. v. *raeluță*.

Resteu s. n. Cui de lemn în care se prinde cirna plutei (GH, PG) sau se fixează lemnul numit *jug* pe călădău, la prima tablă a plutei (Bh, Hn, Hl, Co, Pn, DA); v. *boinoc*², *furlău*, *futalău*, *tiuz*.

Ri ct ui vb. IV. T r a n z. A pune în ordine lemnele la țașon (Co, GH, Cr, Gm, Chi, VS, Bor); v. *dre cel ui*, *răcălui*, *răcăși*.

Variantă: răctălui.

— Din germ. richten „a îndrepta, a alinia“. Varianta răctălui cuprinde suf.-ălui. Rictălau s. m. Lucrătorul care muncește la gura ulucului, la răcaș sau tason, și pune în ordine buștenii veniți pe uluc.

— Derivat de la rictăului.

Ríglă s. f. Lemn gros de 6 cm (Co, Cr).

Ríglí vb. *Tranz.* A face dungi într-un lemn cu un gealau special (GH).

Rilúță s. f. v. raeluță.

Riz s. n. Uluc pe care se dau drumul buștenilor la vale de pe munte (Ms, VS, Ma, Sl).

— Din germ. Riese „idem“.

Rizăncă s. f. Podeaua ulucului, fundul ulucului pe care se dau drumul buștenilor la vale de pe munte (Ms); fundină, îndrea, inimă.

— Derivat de la riz cu suf.-ancă.

Riză s. f. Uluc pe care se dau buștenii la vale de pe munte (Hl, Pp, Cl, Cr).

— Din germ. Riese „uluc“.

Rizuí vb. *IV. Tranz.* A construi un uluc (Pp).

— Derivat de la riz(ă).

Rizonánt s. m. Lemn de calitate superioară, fără *cepuri* (Gl).

Variantă: răzánant (Gl).

Ríntuzí vb. *IV. Tranz.* A reteza în bucăți un trunchi de copac, a curma, (ViM, VS).

Rínuí vb. *IV. Tranz.* A da lemnele la vale pe uluc (Br).

— Din germ. rinnen „a curge“, die Rinne „igghiab, uluc, canal“.

Rostá vb. *I. Tranz.* A rotunji capetele unui butuc cu toporul (Sl); v. ciuli, olări, oli, șpronța, ștronța, teși, tivii.

Rostí vb. *IV. Tranz.* 1. A găuri un lemn cu sfredelul (Bh, Hl, Cl). 2. A tăia cu toporul marginea unui butuc (Cr); v. rosta.

Rugumășcă s. f. Rugumătură, bucățelele de lemn care cad sub ferăstrău (Cr).

Rúlă s. f. Uluc pentru scoborit buștenii de pe munte (GH, NȘ, Sl, Cr).

Runc s. n. 1. Locul de pe care s-a tăiat pădurea (Vs, Br, Cr, Chi, PS). 2. Ridicătură cu podiș deasupra (Cr). 3. Pământ pentru pășune, în proprietate obștească (PS).

S

Sal s. n. Plută mare care merge pe Siret (NȘ, Gl, Cl). [Pl. *saluri*].

— Din turc. sal „plută“.

Santineá s. f. v. Santinelă.

Santinelă s. f. Lucrător care stă de pază la uluc, anunțând eventualele stricăciuni transmițând semnalele folosite aici etc.; v. poștă, vartă, vărdaș.

Variantă: santinea.

Sapaláu s. n. Uncaltă folosită la jupit coaja de pe trunchiuri (MS, VS, Ma); v. julău, răzuș, șiler.

Sapínă s. f. v. țapină.

Sarsámuri s. (numai la plural) Uneltele tăietorilor la pădure, ale plutașilor etc. (Co, Cr, CrI).

Săhélbe s. f. 1. Pădure tinăreă și foarte deasă. 2. Locul unde s-a tăiat de curînd o pădure (Ms, Cl, CrI, Br, Vs, PS, Mo).

— Din ucr. sehelba „loc despădurit“ (Drăg., p. 209).

Sălcier s. n. v. sârcier.

Sălhă s. f. v. silhă

Sărcier s. n. Băt înfipt într-unul din butucii plutei, în care își pune plutașul hainele sau alte obiecte, în timpul mersului pe apă (Br, DA, Hl, Cr, Gl, Hn, Bh); v. scaun² plișcă².

Variante: sălcier, sercier.

Sércier s. n. v. sârcier.

Sărită s. f. v. săritoare.

Săritoáre s. f. Ultima raclă a ulucului, puțin ridicată în sus, de unde trunchiurile cad în tason (sau răcaș), făcînd un salt prin aer (VM).

Scaún s. n. 1. Lemn pus de-a curmezișul pe capătul din față al fiecărei table la

plută (ViM, NŞ); v. c ă l ă d ă u, c h i n g ă. *Scaun, călădău sau chingă is toate una. Scaun spun cei de pe Bistrița* (NŞ). 2. Băt înfipt într-unul din butucii plutei, în care își pune plutașul hainele etc., în timpul mersului pe apă (Ms, CrI); v. s ă r c i e r. 3. Butuc pus pe pământ sub uluc ca să-l susțină; se mai cheamă și *talpă*. 4. Lemn lung de doi metri, pus peste *călădău*, în partea din față a primei table la plută, pe care se prinde cirna (CrI); v. j u g.

Schelă s. f. Loc pe malul apei unde se construiesc sau se ancorează plute la mal în drumul lor către fabricile de cherestea (Cr, IA). (În e x p r.) **Schele de emiter** (AT, 321). **Schele de legare** = schele unde se construiesc plute. **Schele rezervate** = schele aparținând unor anumiți negustori, unor anumite întreprinderi forestiere (Gl). **Schele de tranzic** = schele unde plutele fac o mică întrerupere din drumul lor (Cr). Și **schelă de expediție** (CrI).

Variante: **șchelă** (CrI, Hl, Sb, Bh), **ștelă**.

— Din ital. scala, prin intermediul turc., grec, etc.

Scoc s. n. Uluc pe care se scoboară lemnele de pe munte în vale. (În e x p r.) **Scoc într-o ureche** = scoc cu o singură margine, construit de-a coasta (Ms). **Scoc de apă** = scoc pe care trunchiurile sînt mînate cu ajutorul apei (Ms, VS). **Scoc uscat** = scoc obișnuit, fără apă (Ms).

Secționă vb. I. **Tranz.** A tăia, a curma un copac în mai multe bucăți (CrI).

Secționator s. m. Muncitorul care retează butuci (CrI, Cr).

Serédnic s. n. Tablă din mijlocul plutei (Ms, Br); v. m i j l o c a r.

Variante: **serehnic**, **serelnic**.

— Din ucr. **seredni** (-ia, -ie) „de mijloc, mijlocăș“.

Sfor s. n. v. **șfor**.

Sgrant s. n. Piatră mare sub apă, care periclitează plutăritul (GH).

Signal s. n. Semnal, comandă folosită de lucrătorii forestieri în diferite momente ale lucrului la pădure (Ms, Br).

— Din germ. **Signal** „idem“.

Sigurănță s. f. Sîrmă groasă pentru ancorat pluta la mal, șprangă (Cr).

Sihlân s. m. Brad lung și subțire, uneori uscat (Br, VS).

Sihlă s. f. 1. Pădure tînără și deasă (Pn, Co, Cr, Cl, PG, Bh, IA). 2. Trunchi de copac cu diametrul aproape egal la ambele capete (CrI).

Sihléte s. f. Pădure deasă de brad, cu copaci subțiri, buni de făcut cirne pentru plute (Co).

Sihliș s. n. v. **sihlă**.

Sihliște s. f. v. **sihlă**.

Sihhă s. f. v. **sihlă**.

Sin s. n. (În e x p r.) **Pluta face sin** = adică, la coturile apei, cînd tablele plutei nu-s legate bine unele de altele, ele ies în afara firului sau *șforului* apei și se izbesc de mal; de aceea, plutașii trebuie să *păzească sinul plutei* (NŞ, Cr).

Sirlă s. f. Tufiș, hățiș (VI).

Slobozi vb. IV. **Tranz.** A da buștenii la vale de pe munte, a corhăni (VJ, Sl, Ms, Ma).

Sluhâr s. m. v. **sulhar**.

Smidă s. f. 1. Loc de pe care s-a tăiat pădurea, acoperit cu smeură, rugi de mure, brăduți etc. (Co, Bh, IA). 2. Loc prăpăstios, unde cu greu se poate pătrunde (Cr).

Variantă: **zmidă** (Ng, Fc, Cl).

Sócaci s. m. Lucrător care are grijă de cabana lucrătorilor forestieri, le pregătește hrana etc. (Bh); v. c a i m a n, c u h ă r, f o c a r.

Solzî vb. IV. **Tranz.** A coji un trunchi de brad etc. (VJ).

Soltă vb. I. v. **sorta**.

Soltăr s. m. Muncitor care așază scîndurile sau butucii după anumite categorii (Sl, Ms).

— Derivat de la **solta**.

Soltator s. m. Muncitorul care așază materialul lemnos după anumite categorii (Br).

Soltări vb. IV. **Tranz.** A așeza materialul lemnos după anumite categorii.

Sonétă s. f. Instalație cu ajutorul căreia se bat stîlpii în pământ la construirea unui pod, a unui hait etc. (PG).

— Din fr. *sonnette* „idem“.
Sorb s. n. Loc adînc în albia unui rîu, unde apa se învîrte.
Sortá vb. I. *T r a n z.* A așeza butucii sau scîndurile după calitate, formă etc. (NȘ, Co, DA).

Varianta: **solta**.

Sortáre s. f. Operația de alegere a lemnelor după dimensiuni, atunci cînd se construiește o plută etc. (Cr).

Sortatór s. m. Muncitor la gater care hotărăște, respectînd planul, ce fel de scîndură trebuie să se producă (Cr).

Spárge vb. III. *R e f l.* și *T r a n z.* (despre o plută) A desface o plută prin izbirea ei într-un mal, stîncă, în altă plută etc. (Crl).

Spíc s. n. Virf de brad (PG, Cl).

Spílná s. f. Proptea la uluc, lemn înfipt în pămînt care sprijină *bailonul* (NȘ); v. *i o p s.*

Sprángă s. f. v. **șprangă**.

Spronțuî vb. IV. v. **șpronța**.

Stáție s. f. Schelă, loc pe malul apei unde se construiesc sau se ancorează plute.

Stárp s. n. Poartă laterală la hait pe unde nu trec plutele, ci numai apa care se adaugă după ce haitul e plin (PG).

Stívá s. f. Grămadă de lemne așezate într-o anumită ordine (Sl, Ms etc). (În *e x p r.*) **Stívá bucin** = stivă clădită direct pe pămînt, în formă rotundă spre virf (Co, Pn). **Stívá miğlă** (NȘ, Gm) sau **Stívá la miğlă** (Cr) = stivă construită pe lemne rotunde și nu prea groase numite *mizgari*. **Stívá la tejghea** = stivă construită dintr-un rînd de *mizgari*, peste care se pun butuci, apoi iar *mizgari* și așa mai departe (Cr). **Stívá cadrl** sau **cadrel** = stivă la tejghea (Gl, Cl). **Stívá rinduri** = stivă la tejghea (CO, NȘ).

Stívár s. m. Lucrătorul care clădește stive de butuci, de scînduri etc. (GH).

— Derivat de la **stívá** cu suf. *-ar*.

Stívúí vb. IV. *T r a n z.* A așeza lemnele în formă de stivă (VN, PG).

Stívúitór s. m. Lucrător care clădește stive (Co, Chi, Cr).

— Derivat de la **stívúí** cu suf. *-tor*.

Stop (În *e x p r.*) **Stop definitiv** = **habău bizuní**. Semnal prin care se anunță încetarea oricărei activități de-a lungul ulucului (Ms).

Stráją s. f. Lemn pus pe marginea ulucului, a unei ape sau a unui drum forestier (GH, Pp, Pn, Cl); v. *mărginar*, *galandăr*.

Strínsurá s. f. Lemnărie provenită dintr-o plută spartă (Crl).

Stronță vb. I v. **ștronța**.

Strúngă s. f. (În *e x p r.*) **Strunga apeli** = firul apei, locul unde apa e mai adîncă și merge mai iute (Cl, Crl, Cr); v. *albie*, *hoț*, *matcă*, *șar*, *șfor*, *șipot*, *șivoi*, *talant*, *vir*.

Struț s. m. 1. Brăduț pus pe ultimul buștean care se scoate dintr-un parchet (Cr, PG). 2. Bacșiușul pe care îl primeau lucrătorii forestieri la începutul sau la terminatul tăierii unei păduri (Cr, PG). 3. Băț cu o batistă legată în virf, pus pe acoperișul unei case în construcție. 4. Buchet de flori.

Stupós adj. (despre copaci) Scorbuos, cu gaură, boșted (Co, Cl).

Sulhár s. m. Lemn rotund, folosit la făcutul gardurilor etc. (NȘ, Co, Chi, Bc, Sb).

Varianta: **sluhar** (Bc, Sb).

Supraináltăre s. f. Lemne puse ca întăritură la coturile ulucului de transportat bușteni (Cl); v. *t a r a z*, *b a b á*.

— Termen din limbajul tehnicienilor silvici.

Sus interj. Comandă la plutărit prin care cîrmaciul anunță pe ajutorul său că trebuie vislit astfel încît, la coturile apei, partea din față a plutei să fie îndreptată către malul opus celui în care bate firul apei, evitîndu-se astfel o ciocnire în mal și spargerea plutei (VS, DA); v. *m u s t e a ț á*, *m u s t e r e a ț á*.

Ș

Șaibár s. m. Lucrător care îngrijește ulucul, toarnă apă pe el în timpul verii,

ca lemnele să alunece mai ușor la vale, sau aruncă pământ ars în timpul iernii, pentru a micșora viteza lemnelor corhănite (NȘ, Chi, Gm, DC, Cr, PG).

Variante : **șoibă** (Br, Ms), **șolbar** (Br, Ms); **șubar** (Gl, Cl).

— Cf. ucr. **șafvarok**, **șarvarok** „funcție avînd obligația de a repara drumurile, podurile etc. (Hrinc., p. 2100).

Șaică s. f. 1. Plută din două table (ViM). 2. Luntre construită din lemne cio-plite (GH).

Șar s.n. (În expr.) **Șarul apei** = firul apei, locul unde apa rîului este mai adîncă și mai iute (Br); v. **albie**, **hoț**, **matcă**, **șfor**, **șipot**, **șivoi**, **talant**, **vir**.

Șarânt s. n. Butuc înfipt în pământ pentru a sprijini lemnele dintr-o stivă (Ms); v. **jan dar**.

Șăptâncă s. f. Lemn lung de 14 m (VS).

Șchelă s. f. v. **șchelă**.

Șcrăblă s. f. Așchie mare ruptă dintr-un butuc (Ms, Bor).

— Din ucr. **skrab** (DR, p. 849).

Șcrăbli vb. IV. R e f l. (despre un trunchi) A se desprinde în formă de așchii, a se doșcăi (Ms).

— Derivat de la **șcrăblă**.

Șferpód s. f. v. **șferbon**.

Șfăizic s. n. Ferăstrău de mină (Cr, Gl, Bă).

— Din germ. **Schweifsäge** „ferăstrău de arcuit“.

Șfărghie s. f. Așchie mare, desprinsă dintr-un butuc prin izbire (Ms, Os); v. **do a șcă**, **șcrăblă**.

Șfărghi vb. IV. R e f l. A se desprinde așchii mari, *șfărgii*, dintr-un butuc, prin ciocnire cu alt butuc (Ms, Ma).

Șferbon s. n. Podul de jos, de lingă pământ, al construcției de pe malul apei numită *cășită*, alcătuit din birne groase de lemn (Crl).

Variantă : **șferpod** (VS).

— Din germ. **Schwerboden**.

Șferboung s. n. Butuc care unește cei doi pereți din birne ai construcției de pe malul apei numită *cășită* (Crl); v. **ainștiț**, **ainștrih**, **inșlosăn**.

— V. **șferbon**.

Șfêrlant s. n. Sîrmă care unește lemnul numit *cordar* (pus în partea din urmă a unei table la plută) cu lemnele de pe marginea tablei; șprangă (VS).

— În prima parte a termenului, germ. **schwer**.

Șfichi s. n. Lemn subțire, fără coajă, lung de la 6 pînă la 10 m; se transportă cîte 150 într-o tablă de plută (ȘD, Pn, Co, Cr).

Șfor s. m. (În expr.) **Șforul apei** = firul apei, mijlocul unui rîu pe unde apa este mai adîncă și mai iute (DC, Cr, Gl, Cl, PH, Hn, IA); v. **albie**, **hoț**, **matcă**, **șipot**, **șivoi**, **talant**, **vir**.

Variantă : **șfor** (ȘD, Co),

Șiba interj., adv. v. **șiba**.

Șiler s. n. Unealtă pentru cojit trunchiurile de brad mai subțiri (Ms); v. **juler**, **răzuș**, **sapalău**.

— Cf. germ. **schälen** „a curăți de coajă, a coji“.

Șintafel s. n. Canalul prin care ies plutele din hait (Crl); v. **canal**, **fludăr**, **jalob**, **radier**, **șlait**, **șpraiț**.

— Din germ. **Schientafel** „idem“.

Șipot s. n. (În expr.) **Șipotul apei** = firul apei, locul unde apa rîului e adîncă și iute (GH, Cr, GL, Cl). *Bistrița are trei mersori : genuni, belți și șipote* (Cr). 2. Lemn scobit prin care este adusă apa unui izvor pe ulucul de transportat buștenii de pe munte în vale.

Variantă : **șipit** (VB).

Șirin s. n. Lemn de mărime potrivită, de la 14—16 cm grosime, pînă la 18 m lungime, rotund, necioplit.

Variantă : **șurin**.

— Din turc, **seren** „idem“; cf. și **syryk** „prăjină“ (Scrib. s. v.).

Șivă vb. I. v. **șibă**.

Șiba interj. Semnal prin care șeful unei echipe anunță pe lucrătorii forestieri să

împingă butucul de la capătul mai subțire, rămas în urmă la rostogolit (Co, Cr, Hl, Gl, Cl, PG). (În expr.) **Șiba înainte ! Șiba la dreapta sau la stînga !** Ca adv. (În expr.) **A da lemnul șiba, a lua lemnul șiba** = a-l tîri de la capătul rămas în urmă la voltat.

Variante: **șiba, șuba**.

— Din germ. **schieben** „a împinge, a tîri“.

Șibă vb. I. **Tranz.** A tîri butucul cu ajutorul țapinei, la comanda **șiba !**

Șiștoacă s. f. v. **șoștoacă**.

Șlag s. n. Parchet, pădure în exploatare (Np, Ms).

— Din germ. **Schlag** „idem“.

Șlăidăr s. n. Construcție din butuci prinși cu un capăt pe mal și cu celălalt lăsați să plutească pe apă, în care lovind pluta este îndepărtată spre mijlocul râului (VS, Br, PG, Crl).

— Din germ. **Schleuder** „praștie“, **schleudern**, „a arunca, a zvîrli“.

Șlaif s.n. Sanie de transportat butuci (Crl). *Sanceu, ori zis acum pe nemțește șlaif.*

— Din germ. **Schleife** „sanie“.

Șlaiț s. n. Canal prin care iese apa din hait și o dată cu ea și plutele (GH, Pn, DA, Cr). Haitul are mai multe **șlaițuri**: **șlaițul porților** sau **șlaițul principal**; **șlaițul de la șurub** sau **șlaițul șurubului** (Gh).

Variantă: **jlaiț**.

— Din germ. **Schleuse** „stăvilă“, „construcție prin care vasele pot trece de la un nivel mai înalt al apei la unul mai scăzut și invers; ecluză“.

Șleigă s. f. Ciocan de lemn folosit de lucrătorii la pădure, mai (Bx).

— Din germ. **Schlegel** „mai de bătut“.

Șlip s. n. v. **jilip**.

Șlitui vb. IV. **Tranz.** A transporta butucii cu săniile.

— Cf. germ. **schlittern** „a (se) da pe gheață, a (se) tîri; Schlitten „sanie“.

Șnaif s. n. Cărare prin pădure pentru tras buștenii la vale cu vitele (Cr).

— Din germ. **Schneise** „idem“.

Șnit s. n. 1. Capăt de lemn retezat (Cr). 2. Partea putredă dintr-un butuc (Co).

— Din germ. **Schnitt** „idem“.

Șnitui vb. IV. **Tranz.** A tăia, a reteza un butuc (Co).

— Derivat de la **șnit**.

Șnur s. n. (În expr.) **Șnurul apei**=firul apei, locul unde apa-i mai adîncă și curge mai iute; v. **albă**, **hoț**, **matcă**, **șipot**, **șivoi**, **talant**, **vir**.

Șoăibă s. f. v. **șaiabar**.

Șofleică s. f. v. **șofreică**.

Șofreică s. f. Deschizătură circulară în acoperișul barăcii de tip maramureșean, prin care iese fumul de la focul făcut direct pe pămînt, în mijlocul încăperii (Ms, Br, VS, Cl).

Variante: **ciofleică** (Ms), **juvleică** (PG), **șofleică** (Br, VS).

— Derivat de la **șofru** (< **șopru**) cu suf. **-eică**.

Șoibăr s. m. v. **șaiabar**.

Șoștoacă s. f. Poarta principală la hait prin care iese apa și plutele (Br); v. **jalob**, **jilov**, **șurubă**, **vană**.

Variantă: **șiștoacă** (Crl).

— Cf. radicalul slav **tok-**, **tek-** „a curge“.

Șpan s. m. 1. Butuc de brad din care se face draniță (GH, Pn, Co, Pr). 2. Partea albă dintre măduva și scoarța unui trunchi (Cr).

Variantă: **șpon**.

— Din germ. **Span** „așchie, țandură“.

Șpântă s. f. Placă de fier cu trei sau patru colți, prinsă pe fundul ulucului, pentru a micșora viteza buștenilor care vin la vale (PG); v. **german**, **grainer**, **ștronț**².

— Din germ.

Șpănuî vb. **Tranz.** A tăia draniță cu toporul din butucul numit **șpan** (Pn, Cr). 2. A potrivi gaterul ca să taie scînduri de anumite dimensiuni.

Șpilvác s. n. v. **șpilvag**.

Șpilvácă s. f. v. **șpilvagă**.

Șpilvág s. n. Lemn pus de-a curmezișul peste tînjală sau oiște, de care se anină hamurile cailor (Crl, Cr).

Variante: **șpilvac** (Cr), **șpilvacă** (ViS), **șpilvagă** (ViS).

— Din germ. **Spielwage** „idem“.

Șpilvâgă s. f. v. **șpilvag**.

Șpirholț s. n. Lemn subțire (Ms).

— Din germ. **Spierholz** „idem“.

Șpiț interj. Comandă prin care se anunța lucrătorii dintr-o echipă să rostogolească bușteanul cu vârful țapinei. Și expr. **a lua** [lemnul] **la șpiț**, **a da** [lemnul] **la șpiț** (PG).

— Din germ. **spitz** „ascuțit, cu vîrî“, **Spitze** „vîrf“.

Șplint s. n. Cui de fier despicat la vîrf, care se introduce în capătul unui șurub pentru a fixa mai bine piulița (la vagonetele forestiere etc.) (NȘ, Cr).

— Din germ. **Splitter**, dial. **splinter** „așchie, țandură“.

Șpoln s. m. Trunchi de lemn din care se taie draniță (Br, VS).

Șpon s. m. v. **șpan**.

Șpont s. n. Butuc lăsat mai lung la fiecare tablă din plută, care intră între butucii tablei următoare și ajută astfel la conducerea cu mai multă ușurință a plutei prin locurile repezi și cu coturi (Crl).

— Cf. germ. dial. **sponn** „un fel de vîslă sau lopată“.

Șponțuî vb. IV. Tranz. **A pune la plută butucul numit șpont**. *Cînd tabla se șponțuiește, pluta merge foarte bine* (Crl).

— Derivat de la **șpont**.

Șpraiț s. n. 1. Proptea, sprijoană. 2. Canalul prin care iese apa din hait și o dată cu ea trec și plutele (Gl). 3. Hait mare, stăvilar (CI, PG, Cr). *Șpraițul de la Bacău* (CI).

— Din germ. **Spreize** „proptea“. Sensurile 2 și 3 au rezultat prin confuzie cu termenul **șlaiț**.

Șprângă s. f. Sîrmă groasă, uneori împletită, prevăzută cu un cîrlig la capăt, servind la ancoratul plutei la mal sau la construirea plutelelor (Ms, Crl, DA, Gm, Cr, Os, Sc, Hl, Sb, PG, Bh etc.).

Varianta: **sprangă**.

— Din ital **spranga** „sîrmă de fier“.

Șprangăr s. m. Lucrătorul care stă pe malul apei și leagă pluta cu șpranga de cazic (Crl, Co).

— Derivat de la **șprangă** cu suf. *-ar*.

Șpranț s. n. (În expr.) **A face șpranț** = a rotunji cu toporul capetele trunchiului; v. *ciuli*, *olări*, *șpronța*, *teși*.

Șpraițuî vb. IV. Tranz. **A pune lemne din loc în loc de-a curmezișul drumurilor de munte pe care se tirăsc la vale buștenii cu ajutorul vitelor** (Crl).

— Derivat de la **șpraiț**.

Șprănțuri vb. IV. v. **șpronța**.

Șpriț s. n. Apa care se toarnă în timpul verii pe uluc pentru a ușura alunecarea buștenilor (Ms, Vs, Pg, Cl). (În expr.) **A da șpriț** = a uda, a ștropi ulucul cu apă.

— Din germ. **Spritzen** „stropire, improșcare“, **spritzen** „a stropi, a uda“.

Șprițăr s. m. Lucrătorul care toarnă apă pe uluc în timpul verii (GH).

— Derivat de la **șpriț** cu suf. *-ar*.

Șprițuî vb. IV. Tranz. **A turna apă pe uluc, a uda ulucul ca să alunece mai ușor buștenii la vale** (Ms, VS, Br, Gl).

Șprițuitor, s. m. Lucrătorul care toarnă apă pe uluc în timpul verii, ca să alunece mai ușor lemnele la vale (Ms).

— Derivat de la **șprițuî** cu suf. *-tor*.

Șpronț s. n. Butuc ale cărui capete sînt rotunjite cu toporul, sînt *șpronțuite* (P.G).

Șpronța vb. I. Tranz. **A rotunji capetele unui butuc cu toporul ca să alunece mai ușor la vale și să nu se crape prin stînci** (Ms, Os); v. *ciuli*, *olări*, *șpronța*, *teși*.

Variante: *șprănțuri*, *spronța*, *șpronțuî*.

Șpronțuî vb. IV. v. **șpronța**.

Ștăflă s. f. Scîndură groasă (Ms, Br, VS).

— Din germ. **Staffel** „treaptă“.

Ștăfîrung s. n. Dispozitiv la gater care mișcă bușteanul așezat pe *canapea* în spre ferăstrăul care taie scînduri (Cr, VD). 2. Dispozitiv cu ajutorul căruia se fixează dimensiunile scîndurilor care urmează să fie tăiate la gater (Crl). 3. Dispozitiv care trage în-

dărat butucul așezat pe *canapea*, după ce pînza gaterului l-a tăiat pînă la capăt (Bă).

— Din germ.

Ștângă s. f. Lemn care transmite mișcarea de la roata numită *buzdugan* la jugul cu pînza care taie scînduri (Hn); v. colătău, hup, manivelă, șuștang, tinjală.

— Din germ. **Stange** „prăjină“.

Ștêmpel s. m. Copac marcat între două parchete, servind drept semn de hotar (GH); v. cioplaș².

— Din germ. **Stempel** „stampilă, pecete, marcă“.

Ștampelă vb. I. Tranz. A. marca copacii cu ajutorul unui ciocan cu numere (PS).

— Derivat de la **ștêmpel**.

Ștol s. n. Colț de fier, crampon fixat pe o placă metalică pe fundul ulucului, spre a micșora viteza buștenilor corhăniți; se pune și la potcoavele cailor, ca aceștia să nu alunece în timp de iarnă. [Pl. *ștoluri*].

— Din germ. **Stollen** „căpățiile îndoite la potcoave“.

Ștont s. n. Grămadă de lemne la gura ulucului, făcută astfel încît lemnele să nu se izbească unul într-altul cînd vin de sus.

— Din germ.

Ștraifău s. n. Construcție de lemn pe malul apei, alcătuită din doi pereți verticali, prinși din loc în loc cu niște drugi transversali, între care se toarnă piatră: construcția aceasta are rolul de a întări malul riului și de a feri plutele de izbituri (Crl) [Pl. *ștraifăuă*].

— Cf. germ. **streifen**.

Ștraibic s. v. **ștraiveg**.

Ștraibig s. n. v. **ștraiveg**.

Ștraiblic s. n. v. **ștraiveg**.

Ștraiveg s. n. Drum prin pădure cu butuci puși de-a curmezișul din doi în doi metri, pe care se cară la vale buștenii cu ajutorul vitelor (Sl, Crl). [Pl. *ștraiveguri*].

Variante: **ștraibic**, **ștraibig** (VM), **ștraiblic** (Ms), **ștraivig** (Ma).

— Cf. germ. **Streife** „dungă“ și **Weg** „drum“; așadar, **Streiffweg** „drum dungat, ștrefuit, cu lemne puse de-a curmezișul din loc în loc“. Cf. și germ. **streifig**, **streificht** „vărgat, cu dungă“.

Ștrefui vb. IV. Tranz. 1. A pune lemne de-a curmezișul drumurilor de munte pe care se tirăsc buștenii (PG). 2. A trage un buștean la vale cu boii, a-l tîri (ViS).

— Cf. germ. **streifen** „a vărga, a vrîsta“, dar și „a tîri“.

Ștroafă s. f. Joagăr purtat de oameni în direcție verticală, pentru tăiat scînduri (IA).

Ștroapă s. f. v. **ștrompe**.

Ștronț s. m. și n. 1. Partea groasă a unui butuc (Bh, Hn, Cl); v. huzăr. 2. Placă de fier cu mai mulți colți, prinsă pe fundul ulucului, spre a micșora viteza lemnelor care vin la vale (Bor); v. german, grainer, șpantă. 3. Copil neastîmpărat (Bh), 4. Poreclă batjocoritoare la adresa nemților.

— Din ital. **stronzo** „materie fecală“, valon, **stron** < lat. medievală **strundius** și **struntus** < germ. **strunzen** „bucată tăiată“, **strunzan** „detacher en coupant; pro-prement, ce qui est rejeté“ (Littre, sub **étron**). De aici și verbul ital. **stronzare** „a tăia“ (v. **ștronță**).

Ștronță vb. I. Tranz. A tăia cu toporul marginile butucului doborît, a rotunji capetele lemnului. 2. Refl. A se ciocni, a se lovi cap în cap (despre bușteni).

— Din ital. **stronzare** „a tăia“ (v. **ștronț**).

Ștrômpe s. Uluc mai mic prin care vin buștenii la capătul de sus al ulucului principal, de unde sînt apoi dați la vale; uneori pe un asemenea uluc se transportă numai lemne de foc (Sl, Sc).

— Probabil din germ. **Strombett** „albie de rîu“.

Șubar s. m. v. **șaiabar**.

Șuiă vb. I. Tranz. A feri, a îndepărta, a arunca prin izbire (PG). *Șlaidărul șuiază pluta* [de la mal] (PG).

Șuc s. n. Izbitură, îmbrîncitură (GH). [Pl. *șucuri*].

— Din germ. **Schub** „idem“.

Șurin s. v. **șirin**.

Șurubă s. f. Poarta principală la hait pe unde ies plutele (Br).

Suștâng s. m. Bielă, lemn care transmite mișcarea de la roata numită *buzdugan* la jugul cu pinza care taie scînduri (IA).

— Cf. germ. *Stange* „prăjină“.

Șuvár (În expr.) **Parchet șuvar** = locul unde a ars o pădure și crește planta numită *șuvar* (Cl).

T

Tablă s. f. Parte a plutei alcătuită din mai mulți butuci legați cu sîrmă groasă unul lângă altul; v. *căpătîi*, *boc*. (În expr. (**Tablă fixată** sau **tablă plutitoare** = tabla din butuci în prelungirea canalului numit *șlaiț*, care iese din hait, pe unde trec plutele (Br, Crl, Cr).

Taftalúc s. m. 1. Lemn mare, catarg (Sb, Crl, Co, Pn, NȘ). 2. Căpătii, lemn scurt pe care se rostogolesc buștenii (VN).

— Din turc. *tahta* „scîndură“.

Talánt s. (În expr.) **Talantul apei** = firul apei, locul din albia unui rîu unde apa e mai adîncă și mai repede (GH).

Varianta: **talant** (Sc, GH).

Talmiz s. n. v. **talmiz**.

Talmiz s. n. Lemn pus de-a curmezișul pe capetele din față ale butucilor care alcătuiesc o tablă de plută (Cl, Gl); v. *călădău*, *chingă*.

Varianta: **talmij**.

Talpá vb. I. v. **tapa**.

Tálpá s. f. Construcție din lemn care susține ulucul (Ms).

Támis s. m. v. **tamos**.

Támos s. m. Lemn scurt, pus sub țapină, la ridicat buștenii; căpătii (ȘD).

Varianta: **tamis** (Gl).

— Din magh. *tamasz* „proptea, reazăm, sprijin“.

Tampón s. n. Al doilea sau al treilea lemn de la mijloc în tabla unei plute, mai lung decît celelalte lemne, avînd menirea de a ține la o oarecare distanță tabla următoare, întocmai ca tampoanele de la vagonetele forestiere etc. (Cr).

Tamponá vb. I. **Ref l.** (despre lemnele care vin pe uluc la vale). A se izbi, a se lovi (Cr).

Tapá vb. I. **Tranz.** A face o creștătură cu toporul în trunchiul copacului, înainte de a-l tăia cu beschia (GH, PG, Ms).

Varianta: **talpa** (Bh, IA).

— Derivat de la **tapă**.

Tápá s. f. Creștătură făcută cu toporul în trunchiul unui copac, înainte de a-l tăia cu beschia (Cr, Cl, ViJ, Os, Ms, VM, Gm); v. *așchie*, *tăpătură*.

— Din ital. *tappo* „lovitură“; cf. și fr. *tape* „idem“, *taper* „a lovi, a bate“.

Tápșá s. f. Lopată la cirna plutei (Hn); v. *leafă*.

— Același cu **teapșă** „lopățică, lopată“.

Tar s. n. Încercătură de lemne cît poate trage o pereche de boi (Sl); v. *tarhaz*².

— Din magh. *tár* „depozit, magazie“.

Taráz s. n. 1. Dig (Pn, PP, Sb) 2. Lemne puse unul peste altul la coturile ulucului pe care se transportă buștenii la vale de pe munte, ca să întărească acele coturi (GH, Cl).

Tarház s. n. 1. Plută (Crl). 2. Încercătură de lemne cît poate trage o pereche de boi (Ms).

Tason s. n. Locul de la capătul de jos al ulucului unde se adună buștenii dați la vale pe uluc (Bc, PP, Bh, Cl, Br, ȘD, Co, Gm, Chi, Gl, Cl, PG); v. *rațaș*.

— Din ital. *taso* „grămadă, morman“, fr. *tasser* „a îngrămădi“, *tas* „grămadă“.

Tasoná vb. I. **Tranz.** A pune în ordine lemnele la *tason* (Gl, Cl, PG).

— Derivat de la **tason**.

Tasonár s. m. Lucrătorul care muncește la *tason* (PG).

— Derivat de la **tason** cu suf. *-ar*.

Tasonatór s. m. Lucrătorul care muncește la *tason* (PG).

— Derivat de la **tasoná** cu suf. *-tor*.

Taşcă vb. I. v. **doșcă**.

Ţaşcă s. f. v. **doaşcă**.

Tatáre s. Ultima tablă a plutei (ViM); v. *curar*, *zadar*.

- Tămîțér** s. m. Brad cu scoarța ca la cireș, care *sleboade tămîie* (PG).
- Tăpătură** s. f. Crestătură făcută cu toporul în trunchiul unui copac înainte de a-l tăia cu beschia; v. *t a p ă*.
- Tăui** vb. IV. *T r a n z.* A opri apa unui rîu, a face un iaz, un tău (SI).
— Derivat de la **tău** „baltă“.
- Tăuz** s. n. v. **tiuz**.
- Teără** inter. (strigată de două sau mai multe ori). Semnal prin care se anunță îngrijitorul ulucului (*șoibarul*) să arunce pămînt ars pe uluc, pentru ca buștenii corhăniți să-și micșoreze viteza (Ms, VS).
— Din ital. *terra* „pămînt“.
- Teără** s. f. Pămînt ars care se aruncă în timpul iernii pe uluc, pentru a micșora viteza buștenilor corhăniți (Ms, VS).
— Din ital. *terra* „pămînt“.
- Teărfă** s. f. Uluc cu podeaua întreruptă din loc în loc (VM); v. *p e r e p u s t ă*.
- Tejghea** s. f. (În *e x p r.*) **Stivă la tejghea** = grămadă din rînduri de bușteni așezate peste rînduri de *mizgari* (= lemne mai subțiri) (Cr).
- Teși** vb. IV. *T r a n z.* A rotunji cu toporul capătul unui buștean, pentru ca să nu se crape în timpul scoborîrii lui de pe munte (Co, Gl, Cl); v. *ciuli, olări, oli, rosta, spronța, ștronța, tivi*.
- Tinerét** s. Copaci tineri, plantație tînără (HI).
- Tîra** interj. 1. Semnal prin care șeful unei echipe îi face atenți pe lucrători să prindă bușteanul cu țapina și să tragă în lungul lui într-o mișcare continuă. 2. (la uluc) Semnal prin care se anunță că s-a stricat ulucul sau că s-a înfundat și este nevoie să vină oameni ca să-l desfacă (Bor). (În *e x p r.*) **Tîra granda!** = trage mult, incontinuu.
— Din ital. *tirare* „a trage“.
- Tiuz** s. n. Cui de lemn în care se fixează cîrma plutei (Bh, NȘ, Gl, PG, Cl, IA, CI); v. *c u c o ș, f o r l ă u*.
Variantă **tăuz** (Cl). Și **tiuzăc**.
— Din magh.
- Tiuzăc** s. n. v. **tiuz**.
- Tîví** vb. IV. *T r a n z.* A rotunji cu toporul capătul unui trunchi (VM).
- Tînjălă** s. f. Lemn care transmite mișcarea de la roata numită *buzdugan* la jugul cu pinza care taie scînduri (PG); v. *colățău, hup, manivelă, ștangă, șuștangă*.
- Tînjălăr** s. m. Lucrătorul care trage buștenii de pe munte în vale cu ajutorul vitelor (VN).
— Derivat de la **tînjălă** cu suf. *-ar*.
- Tînjăli** vb. IV. *T r a n z.* A căra buștenii de pe munte cu ajutorul vitelor (Pp).
— Derivat de la **tînjălă**.
- Tîrș** s. m. 1. Brad mic și stufos (Sb, Cr, Co). 2. Vreascuri de brad (IA).
- Tîrșate** s. f. Pădure tînără și deasă (Bc, PP, Bh, Ia, Cr).
- Transpórt** s. n. Dispozitiv la gaterul țărănesc de apă, care pune în mișcare c-napeaua (Hn, PG); v. *ș t a i r u n g*.
- Tres** s. m. și n. Lemn care susține ulucul pe care se transportă buștenii de pe munte în vale; *tresul* se așază pe *cășîță* (construcție din butuci înfipti în pămînt), iar peste el se aștern lemnele care alcătuiesc *fundul ulucului* (Bh, Cl, Pp, Hn).
Variante: **tresă** (Pp), **treză** (Hn).
— Din fr. *tresse*.
- Tresă** s. f. v. **tres**.
- Treză** s. f. v. **tres**.
- Trinchét** s. m. Lemn rotund, avînd între 2 și 4 metri cubi (PS).
— Din ital. *trinchetto*, prin intermediul turcesc sau neogrecesc.
- Trîntav** adj. Ud, plin de apă. (În *e x p r.*) **Lemn trîntav** = lemn ud, care a stat multă vreme în apă (Bh, Co, Cr, Gm).
- Troășcă** s. f. Roată cu cupe, fixată pe grindei, la gaterul țărănesc de apă (ȘD, Co).
- Truc** s. n. v. **druc**.
- Toăifă** s. f. Topor rău, toaipă (GH).
- Tuléu** s. n. Partea de fier a sfredelului, care ține de la mănunchi pînă la floare (Sc).

Tulgică s. f. Lem scurt, pus deasupra peste călădău, în partea din față a tablei de plută, pe care se sprijină cirma (Gl); v. jug, scaun¹.

Turpinâr s. m. Trunchi căzut cu capătul gros la vale (PG); v. botan, huzărean.

— Derivat de la **turpină**, **tulpină** cu suf.-ar.

Turungă s. f. Par cu ajutorul căruia se ridică greutatea, pîrghie (Co).

Turungî vb. IV. Tranz. A ridica o greutate cu ajutorul *turungii* (Co).

T

Țabină s. f. v. **țapină**.

Țap s. m. Butuc cu două picioare pe care se leagă plutele (PG, Cl); v. ca pră.

Țapâr s. m. Lemn înfipt în pămînt, care sprijină marginile ulucului pe care vin buștenii de pe munte în vale (Ma); v. bailon.

Țapîn s. n. v. **țapină**.

Țapînâr s. m. Lucrător forestier, muncitor la pădure.

— Derivat de la **țapină** cu suf.-ar.

Țapină s. f. Una din uneltele principale ale lucrătorului la pădure, folosită la manipulatul buștenilor. (În toate localitățile anchetate).

Variante: **sapină**, **țabină** (Bx), **țapîn** (Ms, Sl, Cr, DA, OS, Cj).

— Din ital. *zappa*, carint. *Zappin*, slov. *capin*.

Țăit s. n. Sîrmă groasă de fier pentru legat plute, șprangă (VS).

Țăitui vb. Tranz. A lega cu sîrmă groasă o plută, a prioni o plută la mal (ViM, Vs).

Țec s. n. Cui de lemn în care se bagă cirma plutei (CrI); v. cucus, forlău, tiuz.

Țenchi s. n. Copac subțire, scos din pămînt cu rădăcină cu tot, pîrlit în foc și răsucit, care servea altădată la ancoratul plutei la mal (Pn, NȘ, Co).

Țipă vb. I. Tranz. A da lemnele de pe munte la vale, a corhăni (Sl, Ma).

Țiîac s. n. v. **țuiac**.

Țiitui vb. IV. v. **țăitui**.

Țoaită s. f. Proptea Ț!a uluc, lemn înfipt în pămînt, care sprijină *bailonul* (VM). [Pl. *țoaitel*].

Țoampă s. f. Piatră colțuroasă pe fundul apei, care periclitează plutăritul (Co); v. boambă. [Pl. *țoampe*].

Țublant s. n. Butuc mai lung în tabla unei plute, de care se leagă cu sîrmă tabla următoare (Br); v. cheutoare, gin, ginjar, poștă, șpont. [Pl. *țublanturi*].

Țufircă s. f. Lemn pus de-a curmezișul pe tînjală, de care se prind ștreangurile cailor (ViS, Lr); v. hamfău, șpilvag.

Țugăș s. m. Cărauș, lucrător care transportă butuci cu căruța (Ms, Sl).

— Derivat de la **țug** cu suf. -aș.

Țugări vb. IV. Tranz. A cărauși, a căra lemne cu carul (Ms).

— Derivat de la **țug**.

Țuiac s. n. Unealtă folosită de plutăși, alcătuită dintr-un par gros, cu o bucată de fier ascuțit la un capăt, care se înfige în pămînt și se priponește pluta de el (Cl, Gl, PG).

Variante: **țiiac** (Cl), **țuiag** (CrI).

Țuiág s. n. v. **țuiac**.

Țurână s. f. Loc accidentat, pantă, hrăpă (Cr).

U

Ucenăș interj. v. **ucinaș**.

Ucinaș interj. Semnal prin care se anunță încetarea lucrului pe uluc seara sau cînd se întîmplă vreun accident grav în procesul muncii (Ms, Cr, Cj, Ma).

Variante: **ocinașă** (Br), **ucenaș**.

— Din sl. *o'čē naš* „tatăl nostru”.

Ulucăr s. m. Lucrătorul care muncește la transportul buștenilor pe uluc (PG).

— Derivat de la **uluc** cu suf. *-ar*.

Ulucări vb. IV. *Tranz.* A da drumul lemnelor pe uluc la vale. Și **uluci**.

— Derivat de la **uluc**.

Uluci vb. IV. v. **ulucări**.

Ureche s. f. (În expr.) **Urechea plutei** sau **urechea bocului** = Unul din cele două colțuri din față ale tablei de plută (Co, Gh, DA, Cr). Și **Scoc într-o ureche** sau **plancă într-o ureche** = uluc cu o singură margine.

Urmăriț s.n. 1. Sania mai mică din spatele sancului (Pp); v. **cățel**, **hinteu**.

Urs s.m. 1. Brad doborât la pământ, necurățit de crengi și necojit (Ms); v. **berbec**. 2. Dispozitiv pentru micșorarea vitezei buștenilor care vin pe uluc, alcătuit dintr-un butuc greu, prins cu un capăt pe o margine a ulucului și cu celălalt sprijinit pe marginea opusă, pe sub care trecând lemnele corhănite se freacă și-și încetinesc mersul (VS, Ms, Br, CrI, Gl, PG). 3. Ușă în partea de jos a peretelui de la hait, care se deschide atunci când se golește întreg haitul (Br).

Ursói s. m. Lemn care stăpânește jugul cu pînzele la gaterul țărănesc de apă (IA).

V.

Valț s. n. Lemn rotund pe care se deplasează *canapeaua*, la gaterul țărănesc de apă (ȘD, Co). [Pl. *valțuri*].

— Din germ. **Walze** „cilindru, sul, vălțuc“.

Vână s. f. Poartă la hait pe unde ies plutele (Cr).

Vârda interj. Semnal prin care se anunță datul lemnelor pe uluc (Hn, Pp, Gl, Pg, Cl, NȘ, Cr, DC, Gm, Os, VM, Ma, Br, Sl, Ms). (În expr.) **Vârda burhă** sau **vârda druhă** = atenție, vine un lemn greu pe uluc. **Vârda crivulă** = atenție, vine un lemn strîmb pe uluc. **Vârda huzărean** = atenție, vine pe uluc un lemn cu **huzărul** la vale. **Vârda plumbu!** = atenție, vine pe uluc un lemn foarte greu, mare. **Vârda virșanu!** = atenție, vine un lemn cu virful la vale.

Variante **barda** (Ms), **parda** (Cl), **vardo** (Co, Ms), **varta** (Br).

— Din ital. (dial. venețian) **vârda!** „păzește!, ferește! (< *guardare* < germ. **wardan**).

Vărdă s. f. Santinelă, lucrătorul care stă de pază de-a lungul ulucului (Ms, Br).

Variantă: **vartă** (Br, Ms, Vs).

— Din ucr. **vârda** „santinelă“, „paznic“, germ. **Wärter** „idem“.

Văgăș s. n. Locul unde a fost tăiată o pădure (Bx).

— Cf. magh. **vágás** „tăietură“.

Vărdăș s. m. Paznic, santinelă de-a lungul ulucului (VS, NȘ, GH).

Variantă: **vărtaș** (Br).

Vărtăș s. m. v. **vărdaș**.

Vécsăl s. n. 1. Locul unde se întîlnesc două ulucuri sau două linii ferate. 2. Contract pentru avansuri încheiat între lucrătorii forestieri și proprietarul unei păduri (Br).

— Din germ. **Wechsel** „idem“.

Vilă s. f. v. **viră**.

Viră s. f. Dispozitiv cu ajutorul căruia se trag plutele împotmolite într-o „închi-soare“ (GH).

Variantă; **vilă** (VS).

Vir (În expr.) **Virul apei** = firul apei, locul unde apa-i adîncă și iute (Cr).

Vizúna interj. v. **bizuní**.

Virșán¹ s. m. Lemn care vine pe uluc cu virful înainte (Hn, Gl, Cl, PG, Cr, Gm, Ms, Vs); v. **virvan**.

Variante: **virșancă** (Pn), **virșiac** (Ms, VS), **virșian** (Ms).

— Din ucr. **versak** (cf. varianta din Ms, VS: **virșiac**), prin înlocuirea suf. *-ac* cu *-an*., sub influența unor cuvinte ca **botan**, **huzărean** „copac cu virful la deal“.

Virșán² interj. Semnal folosit de muncitorii care lucrează la uluc, prin care se fac atenții cei din vale să se păzească, pentru că vine un lemn cu virful înainte, care poate sări în lături la cotituri (VS, Cl).

— V. **virșan**¹.

Virșancă¹ s. f. v. **virșan**¹.

Virșancă² interj. v. **virșan**².

Virșiăc s. m. 1. Virful bradului care se taie și se lasă în în pădure (VS, MS); v. ca l, căt ur, cruce, spic, pleas nă. 2. Lemn care vine la vale pe uluc cu virful înainte (Ms, VS); v. vîrșan¹.

— Din ucr. **versak** „virf de copac“.

Virșiân s. m. v. **virșan**¹.

Virván s. m. Trunchi căzut cu virful la vale (Bh); v. vîrșan¹.

— Derivat de la **virf** cu suf. **-an**.

Virvuî vb. IV. Tranz. A tăia virful copacului doborât (Bh).

— Derivat de la **virf**.

Voltă vb. I. Tranz. A rostogoli un buștean cu țapina (Sb, Pp, Bor, DA, Cr, Bx).

— Din ital. **voltare** „a rostogoli“.

Volta interj. Comandă prin care se fac atenți lucrătorii dintr-o echipă să rostogolească lemnul cu țapinele (Bh, Hn, Sc, Gl, PG, Sl, Os, Cl). (În expr.) **Volta la rampă!** = să se rostogolească bușteanul pe rampa de încărcare a cărușelor, vagonetelor etc. **Volta la spîț!** = să se rostogolească lemnul cu virful țapinei (Ms, Crl, Bor).

— Din ital. **voltare** „a rostogoli“.

Z

Za s. f. Verigă la cioflinc în care se învîrte cuiul de fier numit *firgău* (Hl, Hn, Gl, Bh, Cl, VN, Co, PG).

Zadăr s. n. Ultima tablă a plutei (VS, ViM, Ms). (În expr.) **Zadarul întii** = a patra tablă dintr-o plută, pentru că în trecut, cînd plutele se construiau numai din trei table, *zadarul* era tocmai aceasta de a treia tablă; cînd la plută s-a adăugat o a patra tablă, ea a fost numită *zadarul întii* (Br). **Zadarul doi** = a cincea tablă dintr-o plută (Br). [Pl. *zadare* și *zadaruri*].

— Din ucr. **zad** „parte posterioară“, **zadniî** „dindărăt, înapoi, în urmă“, cu suf. **-ar**.

Zadărnic s. m. Plutașul care stă pe ultima tablă a plutei (Ms); v. dălcauș, hozaș.

— Derivat de la **zadar** cu suf. **-nic**.

Zahată s. f. „Închisoare“ de plute, mai multe plute îngrămădite unele peste altele în parcursul unui riu (Gl, Co, Pn, ȘD, Ms, Crl, Br, VS).

— Din ucr. **zahata** „perete de nuiele“ (Scrib).

Zahătuî vb. IV. Refl. (despre o vale, un riu) A se închide, a se face o *zahată*. (Gl).

— Derivat de la **zahată**.

Zaviț s. m. Șeful unei lucrări de exploatare forestieră, al unei echipe de lucrători la pădure, intermediar între lucrători și proprietar (În trecut) (GH, Sl, Br, PG); v. drago man.

— Din turc. **zabet** „administrator, guvernator“, probabil prin intermediul limbii sirbo-croate sau slovene.

Zămărie s. f. Sevă de copac (Cl).

— Derivat de la **zeamă**.

Zăpódină s. f. Locul de la capătul de sus al ulucului, unde se adună buștenii înainte de a fi dați la vale pe uluc (Crl); v. bofîntău, huhal, lujniță.

— Cf. sl. **zapod** (Scrib. sub. **zăpodie** „strîmtoare (de riu, de drum)“.

Zăpór s. n. Puhoi, apă mare (VS).

Zătón s. n. 1. Baltă, loc liniștit în parcursul unui riu, unde pot fi legate plute (Hn, Cr, Chi, Bh, IA). 2. Baraj, stăvilar, homoancă (Ms). 3. Apa care iese prima dată din hait (Ms); v. f o r v a s.

— Cf. sirb. **zaton** „golf“, magh. **zatony** „banc de nisip“ (Scrib, s. v.).

Zgranț s. n. Bolovan sub apă cu mai mulți colți, care periclitează plutăritul (GH). [Pl. *zgranțuri*].

Zimte adj. zgrunțuros, colțuros (În expr.) **Piatră zimte** = piatră zgrunțuroasă în apă, care periclitează plutăritul cînd apa este mică (GH).

Zmidă s. f. v. **smidă**.

ТЕРМИНОЛОГИЯ ЛЕСОПРОМЫШЛЕННОСТИ И СПЛАВА ЛЕСА

Краткое содержание

Данная работа основывается на материале, собранном во время диалектологических аякет, которые были проведены, за последние годы, членами яесского диалектологического сектора, в горной местности Молдовы (долина реки Бистрицы), в нескольких селах Марамуреша и Буковины (верхнее течение реки Сучавы). Лексика этих народных говоров, между прочим, характеризуется и наличием богатой лесопромышленной терминологией. Это объясняется тем, что главным занятием местных жителей является рубка и обработка леса.

В Введении автор делает краткий обзор предыдущих работ, которые касаются лесопромышленной лексики, но не имеющих чисто лингвистического характера. Автор устанавливает также место, занимаемое лесопромышленной терминологией в словарном составе румынского языка. Большая часть этой терминологии не принадлежит так называемому „основному словарному фонду“, а „периферийному словарю“, имея несколько ограниченное „распространение“, как любая профессиональная лексика.

В первой главе автор ставит себе задачей объяснить происхождение лесопромышленной терминологии северной области Восточных Карпат. Выделяются три основных слоя терминологии, каждый из которых имеет тесную связь с техническим уровнем данного вида производства.

Первый слой терминологии включает слова, связанные с устаревшей лесопромышленной техникой, а также и целый ряд турецких элементов. В связи с этим автор делает краткий исторический обзор лесной промышленности Молдовы на основании некоторых ранних работ или на основании неопубликованных исторических грамот. Из них вытекает, что вывоз леса в Константинополь был особенно интенсивным во второй половине 18-го и в первой половине 19-го вв. Для изучения исторического прошлого, касающегося лесопромышленности Буковины, автор использовал „Лесной регламент для Буковины“ (Orînduiala de pădure pentru Bucovina) времен Иосифа II-го (1786 г.).

Турецкие элементы лесопромышленной лексики можно сгруппировать, с точки зрения её использования и распространения („циркуляции“) в три категории :

а) Термины, встречающиеся только в грамотах и которые, повидимому, никогда не проникли в румынские народные говоры. (Например *direccibaşa* „турецкий императорский уполномоченный, в обязанности которого входила доставка леса из Молдовы“, *ciubuciu* „дровосек который рубит *ciubuce*, т. е. стволы, с обязательством давать хозяину леса один из десяти стволов“ ; *criş cuşaciu* „вероятно один из обработанных сортов леса“ и т. п.).

б) Термины, проникшие в румынские народные говоры, но имея в настоящее время ограниченное употребление (например *dălcăuş* „сплавщик леса, стоящий на последней части плота, помощник более опытного сплавщика“ < турецкий *dalkavuk*; *poiânt* „деревянный кол, служащий в прошлом для постройки плота“ < турецкий *paianta*; может быть и *pălimăr*

„длинный лыковый канат, которым прикреплялся плот к берегу“, по происхождению гр. *palacári*, вошедшее и в турецкий язык, и т. д.).

в) Термины, употребляющиеся и в настоящее время румынскими лесопромышленными рабочими. Многие из этих терминов связаны с турецким судостроительством для которого сплавляли лес из Молдовы. В придубайском порту Галацы, показывают некоторые исторические документы, цитируемые автором, в 18 веке строились военные турецкие корабли. Первоначально эти термины называли различные части корабля. В настоящее время они называют различные сорта обработанного дерева, которые в прошлом служили для вышеуказанных целей. (Например *catárg* „прямой еловый ствол, длиной в 27-30 м, без коры“; ср. новогр. *Хата́ртион*, которое, повидимому, проникло и в турецкий язык; *galión* „длинный еловый ствол свыше 30 м“ < турецкое *kalion*, новогр. *γαλεώνι*, из итальянского *galeone* „военный корабль“; *cazic* „столб на берегу реки, к которому прикрепляется плот“ < турецк. *kazyk*, „с тем же значением“). Некоторые термины турецкого происхождения называют различные виды обработанного дерева не касающиеся обязательно судостроительством. (Например *şirin* „дерево от 14 до 16 см. толщиной, до 18 м. длиной, круглое, с корой на нём“ < турецк. *seren* „с тем же значением“; *taftalúc* „ствол длиной в 8 м“ < турецк. *tahta* „доска“, *tahtalyk* „бревно из которого пилат доски“, и т. д.). Относительно организации труда следует отметить слово *dragomán* „руководитель лесопромышленных работ“.

Далее, в связи с первым слоем терминов обсуждаются ряд элементов, указывающих на отсталую лесопромышленную технику, независимо от их происхождения. В настоящее время они редко употребляются. (Например *ciocírlie* „своего рода пучок обожженных и свитых прутьев, служащих для причаливания плотов“; *boinóc* „толстый деревянный клин (кол) у плота, к которому привязывают *ciocírlia*“ и т. п.).

Второй слой терминологии образовался к концу 19 в. и начала нашего столетия. Теперь видоизменяется лесопромышленная работа в Восточных Карпатах. Развивается капиталистическое производство, вводятся новые орудия, машины и усовершенствованные методы труда, создается областная лесопромышленность. Многочисленные предприятия нанимают опытных иностранных рабочих, которым удаётся расширить масштабы эксплуатации леса в Карпатах. Приезжают сезонные рабочие из Каринтии, Тироля, Крайны, Словакии, Венгрии, Украины и т. д.

Основываясь на данных, извлечённых из журнала „*Revista păduri-lor*“ и из других источников, автор намечает краткий исторический очерк указанного процесса развития капиталистического способа производства. Многочисленные факты свидетельствуют о том, что итальянские рабочие, приезжающие из Тироля, сыграли решающую роль в изменении лесотехнического производства. У них румынские рабочие заимствовали целый ряд орудий производства, методы труда, и т. п., а также соответствующие термины.

В параграфе, озаглавленном „Итальянские элементы в лесопромышленной терминологии“, рассматриваются итальянские слова, употребляющиеся по сей день в румынских народных говорах. К ним относятся :

zapin(ă) „орудие, используемое лесными рабочими для подъема стволов“ (< итал. *zapra* „цапка“, новословен. *capin* >, каринт. немецк. *zappin*; в долине реки Бистрицы „пачины“ были введены братьями Giacomuzzi тирольские итальянцы); *sprángă* или *şprángă* „толстая проволока, с помощью которой плот привязывают к берегу“ (< итал. *spranga* „железная проволока“); *a ştronţá* „топором округлить конец бревна, с тем, чтобы сберечь его от расщепления во время спуска“, *a se ştronţá* (о дровах) „столкнуться концами“ (< итал. *stronzare* „рубить“, *stronzo* „эtron“; валонское *stron*, средневек. лат. *strundius*, *struntus*, во фламандском *stront* „ordure, fumier“, из немецк. *strunzen* „morceau coupé“, *strunzen* „détacher en coupant; proprement ce que est rejeté“) и т. д.

В рамках того же второго слоя лесопромышленной терминологии рассматриваются и элементы немецкого происхождения. Из них некоторые (очень немногие) вошли от трансильванских сасов, другие от немцев, прибывших из провинции Крайн (немецкое *Gottschee*), но большинство от немецких рабочих, родом из Богемии, переселившихся в Буковину и Марамуреш в 18 и 19 вв., известных специалистов в этой области труда. Терминов немецкого происхождения очень много. Вот несколько примеров: *flúďár* „канал по которому течет вода из шлюза, называемого“ (< немецк. *Flúder* „канал, мельничный жёлоб“); *fóştă* „доска 5-6 см. толщиной“ (< немецк. *Pfosten* „толстая доска“); *riz*(ă) „жёлобок, по которому бревна спускают с гор“ (< немецк. *Riese* „с тем же значением“), и т. п., и т. п.

Из украинских элементов, проникших в этот же период, можно отметить следующие; *bócor* „плот“ (< укр. *bokor* „в том же значении“); *perédnic* „первая часть (tabla) плота“ (ср. укр. *perednii* „передний, впереди стоящий“); *serédnic* „средняя часть плота“ (ср. укр. *serednii* „средний, срединный“); *zadár* „последняя часть плота“ (ср. укр. *zad* „задняя часть“, *zadnii* „задний“); *corován* „срубленное дерево, с которого сняты ветви и шишки, с корой“ (ср. слав. *kora* „кора“, укр. *koravyj* „жесткий, крепкий“, *curuáti* „сдирать кору“); *homoáncă* „шлюз, плотина“ (ср. чешск. *ham* „столб“, „пилот у мельницы“, *hamovati*, *hemovati* „тормозить, преградить; приручить“, *hamovacka*, *hemovacka* „препятствие“, в польском *hamowac* „тормозить, приостанавливать, задерживать“ < нем. срвн. *hamen* соврем. нем. *hemmen* „приостановить, тормозить“; это слово следует, вероятно, объяснить через словацкое, хотя повидимому оно встречается и в украинских диалектах, расположенных на севере нашей страны и т. п.

Элементы венгерского происхождения находятся в меньшем количестве. Как и в предыдущих случаях, многие из них не засвидетельствованы в существующих румынских словарях. Вот несколько примеров: *hózaş* „помощник плотовщика, плотовщик, стоящий на задней части плота“, *támos* „короткое дерево, кусок дерева, при помощи которого поднимают брёвна“ (< венгр. *támasz* „опора, подпорка“); *răcăş* „место в нижней части желобка, где складываются стволы, которые спускают“ (< венг. *rakas* „куча, груда“).

К второму лесопромышленному терминологическому слою относятся и слова, заимствованные лесорубами из речи инженеров и лесотехников.

В распространении этих терминов важную роль сыграл и авторитет литературного языка. Несколько примеров, относящихся к этому параграфу: *a ancora* „привязать шлот к берегу“; *a monta* „построить шлот“ и т. п.

За последние годы процесс „технизации“ лесных работ сильно возрос. В то же время происходили и определённые изменения в организации труда. В связи с этим в речь лесороботников проникло несколько новых слов, сходных с теми, о которых говорилось в предыдущем параграфе. В нашем исследовании они фигурируют под заглавием „Третий терминологический слой“.

Во второй главе (Современное состояние лесопромышленной терминологии) автор разбирает весь лексический материал, собранный во время недавних анкет. Термины сгруппированы по смыслу, в зависимости от тех процессов лесопромышленных работ, к которым они относятся.

Первый раздел (А) включает слова, относящиеся к работе в лесу, рубке деревьев и их перевозке с гор к долинам рек. Специальное внимание было уделено системе „командования“ и „сигналов“, используемой лесопромышленными рабочими в манипуляции стволов и их перевозке по желобку. Она состоит из слов итальянского, немецкого или славянского (вероятно словенского) происхождения.

Румынские лесопромышленные работники используют в настоящее время такие слова как: *şiba!* „командование, которым бригаде рабочих передаётся сдвинуть с места бревно при помощи срудия, называемого „цашина“, с того конца, который взади“ (< нем. *schieben* „двигать“; *vólta!* „командование, которым ставят в известность о скатывании бревна“ (< итал. *voltare* „поворачивать“); *tira* и *tira-gránda!* „командование, которым сообщают о том, что бревно тянут вдоль, делая при этом постоянное движение“ (< итал. *tirare* „тянуть“ и *grande*; в венецианском диалекте *granda* „много“) и т. д.

К „сигналам“ используемым вдоль желобка, по которому спускают брёвна относятся: *várda!* „внимание, по жёлобу идут дрова“ (< в венецианском диалекте *varda!* „берегись“; в итал. *guardare* < нем. *wardan* „беречь“; слово это проникло и во фр. *garder*, пров., исп. и порт. *guardar*); *gárga* или *cárga* (последняя форма чаще всего употребляется) „сигнал, извещающий о „погрузке“ желобка брёвнами, о начале работы у жёлоба“ (< итал. *caricare* „грузить“, с выпадением *i* и озвончением начального *c*—, характерным для северных итальянских диалектов); *drécea* (или *habáuf drécea!*) „сигнал, которым извещается прекращение работы на жёлобе и разбор собравшихся в конце жёлоба бревен“ (ср. слав.-кroat *dresiti* „разбирать, развязать“, *drésavati* „развязывать“).

Система команд и сигналов была составлена первоначально в Карпийских Альпах, где в рубке леса участвовали рабочие, говорящие на различных языках: итальянском, немецком или словенском. Оттуда, в конце 19 и начале 20 вв., эта система была перенесена сезонными рабочими — лесорубами в Карпаты.

Часть II главы, озаглавленная „Транспорт леса“ (В) группирует эле-

менты, относящиеся к сплаву леса, постройке плотов, к разновидности плотов, к сооружениям на берегу реки, облегчающим и обеспечивающим сплав леса.

Последняя часть этой главы, озаглавленная „Обработка леса“ (С) включает слова, называющие различные части крестьянской пилы, приводимой в движение водой, либо различные ассортименты обработанного леса. В работе не обсуждается терминология большой лесной промышленности.

В третьей главе (Площадь распространения терминов) автор исходит от языковых различий, существующих между северной анкетированной областью (Марамуреш, верхнее течение реки Сучавы) и южной областью (среднее течение реки Бистрица). На севере преобладают украинские и немецкие элементы. Нам представляется, что граница этих двух основных площадей совпадает с бывшей границей, которая разделяла бывшую Румынию от австро-венгерской империи. Она проходила южнее низменности Дорны и продолжалась в Буковине. Нельзя сказать, чтобы между этими областями наблюдалось много различий.

В IV главе автор выявляет средства обогащения лесопромышленной лексики. Наконец, после „Выводов“ следует „Глоссарий“, включающий все собранные во время анкеты термины. Там, где было возможно, указано происхождение слова.

LA TERMINOLOGIE DE L'EXPLOITATION FORESTIÈRE ET DU TRANSPORT PAR LES TRAINS DE BOIS

R é s u m é

Le matériel linguistique de l'ouvrage nous a été fourni par les enquêtes dialectales effectuées, les dernières années, par les membres du collectif de dialectologie de Jassy, dans la région montagneuse de la Moldavie (la vallée de Bystritza) et dans quelques villages de Maramureş et de Bucovine (au bassin supérieur de la rivière Bystritza). Le lexique de ces parlers populaires se distingue, entre autres, par l'existence d'une riche terminologie forestière. Le fait s'explique aisément par l'occupation dominante des autochtones—l'exploitation forestière.

Les observations préliminaires se rapportent à maints ouvrages plus anciens, concernant le lexique forestier roumain, mais qui ne touchaient pas l'aspect purement linguistique. En outre, nous soulignons la place que cette terminologie occupe dans l'ensemble du vocabulaire roumain. La plupart des éléments de cette terminologie n'affecte pas, d'ailleurs comme tout langage professionnel, ce que l'on appelle „le fonds principal lexical“, mais le vocabulaire périphérique.

Le premier chapitre vise à l'éclaircissement de la constitution de la terminologie forestière du Nord des Carpathes Orientales. On peut distinguer trois principales couches terminologiques dont chacune se trouve dans un étroit rapport avec le niveau technique de ce domaine

de production. La première couche terminologique comprend des mots qui témoignent d'une technique forestière vieillie, ainsi qu'un certain nombre d'éléments turcs. Nous avons ajouté, à cette occasion, appuyés sur des travaux anciennement parus et sur des documents inédits, un compte-rendu historique de l'exploitation forestière en Moldavie. Il ressort de ces documents que l'exportation de bois pour Constantinople était particulièrement intense dans la deuxième moitié du XVIII-e siècle et dans la première moitié du XIX-e. Nous nous sommes servi, dans le dit compte-rendu, de l'Organisation de l'exploitation forestière pour la Bucovine (Orînduiala de pădure pentru Bucovina), datant du règne de Joseph II (1786).

Au point de vue de leur emploi, c'est-à-dire de leur circulation, les éléments turcs du lexique forestier peuvent être groupés en trois catégories :

a) Des termes attestés seulement par les documents écrits et qui n'ont jamais pénétré, probablement, dans les parlers populaires roumains (Ex.: *direccibaşa* „mandataire impérial turc qui pourvoyait à l'approvisionnement avec le bois en Moldavie“; *ciubuciu* „bûcheron, celui qui hache des *ciubuce*, c'est-à-dire des tronçets, à l'obligation d'en livrer au propriétaire un taux de 1 pour 10“ etc.).

b) Des termes pénétrés dans les parlers populaires roumains mais ayant une circulation limitée. (Ex.: *dălcăuş* „conducteur de train de bois, celui qui surveille se tenant sur la dernière partie du train de bois, aidé d'un conducteur plus expérimenté“ < turc *dalkavuk*; *poiânt* „clou de bois, utilisé anciennement dans la construction du train de bois“ < turc *paianta* etc.).

c) Des termes utilisés aujourd'hui encore par les ouvriers forestiers roumains. Nombre de ces éléments rappellent les constructions navales turques, dont le matériel était importé de Moldavie. Dans le port Galatzy, sur le Danube, les Turcs construisaient, au XVIII-e siècle, comme nous l'attestent les documents historiques invoqués, des navires militaires. Aujourd'hui ces mots désignent différents sortiments de bois destinés jadis aux constructions navales. (Ex.: *catârg* „tronc de sapin de 27—30 m. de longueur, oblong, écorché“: cf. n.-gr. *καταρτιον*, lequel, peut-être, a pénétré dans le turc; *galiôn* „tronc de bois dont la longueur doit être au-dessus de 30 m.“ < turc *kalion*, n.-gr. *γαλεωνι*, de l'it. *galeone* „navire militaire“; *cazic* „poteau au bord de la rivière auquel on rattache le train de bois“ < turc *kazyk* „idem“). Quelques uns de ces termes turcs désignent des sortiments ou des pièces en bois qui n'ont rien à faire avec les constructions navales (Ex.: *şirin* pièce en bois, de 14 à 16 cm. d'épaisseur, ayant la longueur de 18 m. près, non-façonnée“ < turc *seren* „idem“; *taftalúc*; „tronc de bois de 8 m. de longueur“ < turc *tahta* „planche“, **tahtalyk* „tronc dont on découpe des planches“ etc.).

Pour ce qui est de l'organisation du travail, il faut noter aussi le mot *dragomán* „dirigeant d'une exploitation“.

Toujours à la première catégorie nous discutons quelques termes relevant d'une technique d'exploitation vieillie, sans tenir compte de

leur étymologie. Leur emploi actuel est fort rare. (Ex.: *ciocîrlie* „faisceau de verges flambées et rétorsés, servant à rattacher le train de bois au rivage“; *boinoc* „gros clou de bois, auquel on attache le *ciocîrlie*“ etc).

La seconde couche terminologique s'est constituée vers la fin du XIX-e siècle et le début du XX-e. C'est l'époque d'un grand changement dans la technique de l'exploitation forestière dans les Carpathes Orientales. Pour le développement de la production capitaliste, nombre d'outils, de machines et de procédés de travail perfectionnés y sont introduits. C'est ainsi qu'apparut l'industrie forestière dans la région enquêtée. Bien des sociétés font appel à d'excellents ouvriers étrangers qui réussissent à donner une large ampleur aux exploitations forestières dans les Carpathes. Ils sont originaires de la Carinthie, du Tyrol, de la Kraïna, de Slovénie, de la Hongrie, de Bohême etc.

Appuyé sur des informations puisées dans la „Revue des forêts“ (Revista pădurilor) et sur d'autres sources, nous avons esquissé, ici également, un compte-rendu historique du développement de cette production de type capitaliste. Il y a de nombreux documents à fournir des informations sur les ouvriers italiens de Tyrol qui ont joué un rôle décisif dans l'amélioration technique de l'exploitation forestière. C'est à eux que les Roumains ont emprunté quantité d'instruments, de procédés de travail, de même que les mots qui leur correspondent.

Dans le paragraphe *Éléments italiens dans la terminologie du transport par les trains de bois*, nous discutons les mots italiens actuellement en circulation dans les parlars populaires roumains. En voilà des exemples; *șapînă* „griffe servant à soulever les tronchets“ (< it. *zappa* „bêche“ > n. sl. *capin*, all. carinth. *zappin*; dans la vallée de Bystritza l'instrument a été introduit par les frères Giacomuzzi, Italiens de Tyrol); *sprângă* ou *șprângă* „fil métallique à l'aide duquel on rattache au poteau du bord le train de bois“ (> it. *spranga* „fil métallique“); *a ștronța* „arrondir l'extrémité d'un tronc avec la hache, afin d'éviter les fissures du bois pendant le glissement rapide dans la rigole“, *a se ștronța* (en parlant du bois) „s'entrechoquer“ (< it. *stronzare* „couper, trancher, tailler“, *stronzo* „étron“; en vall. *stron*, dans le lat. du Moyen-Âge *strundius*, *struntus*, en flam. *stront* „ordure, fumier“, de l'all. *strunzen* „morceau coupé“, *strunzan* „détacher en coupant; proprement, ce qui est rejeté“) etc.

Affectés également à la seconde couche terminologique nous discutons les mots allemands de cette terminologie. Parmi ces éléments quelques uns proviennent de la langue des Allemands de la Transylvanie (nommés Sași); quelques autres, des Allemands originaires de la Kraïna (l'enclave de langue allemande Gottschee), mais la plupart sont provenus des Allemands originaires de Bohême, colonisés dans la Bucovine et dans le Maramureș au XVIII-e et au XIX-e siècles. Ces ouvriers sont estimés comme spécialistes dans ce domaine d'activité. Les termes d'origine allemande sont particulièrement nombreux. En voilà des exemples: *fludâr* „canal par lequel l'eau sort du barrage, auge de moulin, auge“; *fôștă* „planche de 5 à 6 cm. d'épaisseur (< all. *Pfosten*

„planche épaisse“; *riz(ă)* „rigole par laquelle glissent les troncs poussés du haut d'un versant“ (< all. *Riese* „idem“) etc., etc.

Parmi les éléments lexicaux ukrainiens, parvenus à la même époque, l'on peut noter les suivants: *bócor* „train de bois“ (< ucr. *bokor* „idem“); *perédnic* „la première partie du train de bois“ (cf. *perednii* „antérieur, situé en avant“); *serédnic* „la partie moyenne du train de bois“ (cf. l'ucr. *serednii* „de milieu, moyen“); *zadár* „la dernière partie du train de bois“ (cf. l'ucr. *zad* „partie postérieure“, *zadnii* „de derrière, postérieur“); *corován* „arbre abattu, les branches et les noeuds coupés, mais pas écorché“ (cf. le sl. *kora* „écorce“, l'ucr. *koravyj* „dur, qui présente des aspérités“, *curuati* „écorcher“); *homoáncă* „barrage“ (cf. le tchèque *ham* „pilier“, *hamovati*, „*hemovati* „barrer, endiguer“, *hamovačka*, *hemovačka* „barrage“, en pol. *hamovac'* „barrer“, m. h. all. *hamen*, n. h. all. *hemmen* „barrer, endiguer“. Si ce mot n'existe pas dans les dialectes ukrainiens du Nord de notre pays, ce qui est possible, il doit être expliqué probablement par le slovaque.

Les éléments d'origine hongroise sont moins nombreux. En voilà quelques exemples: *hózaş* „aide du conducteur du train de bois, le conducteur qui se tient sur la dernière partie du train“; *támos* „tronc de bois, court, servant de point d'appui dans le soulèvement des bûches“ (< hongr. *támasz* „support, appui“); *rácás* „lieu situé au bas de la rigole où s'amassent les bûches“ (< hongr. *rakas* „tas, amas“).

C'est à la seconde couche terminologique forestière qu'appartiennent les mots empruntés par les ouvriers au langage des techniciens et des ingénieurs silviques. Voilà quelques exemples: *a ancora* „attacher le train de bois à la rive“; *a montá* „construire un train de bois“; *stápie* „lieu au bord de l'eau, où les trains de bois font halte“ etc.

Les dernières années le procès de mécanisation de l'exploitation forestière s'est sensiblement accru. En même temps d'importantes transformations sont survenues dans l'organisation du travail. Les termes correspondants, peu nombreux, peuvent être vus dans le chapitre „La troisième couche terminologique“.

Dans le chapitre *L'état actuel de la terminologie forestière* nous présentons tout le matériel lexical acquis au cours des récentes enquêtes dialectales. Les termes sont groupés selon le sens et les phases de l'activité d'exploitation auxquelles ils se rapportent.

Dans un premier compartiment nous embrassons les mots concernant le travail à la forêt: abattement des arbres, leur transport du haut de la montagne, dans les vallées etc. Une attention spéciale a été accordée au système de „commandes“ et de „signaux“ utilisés par les ouvriers dans la manipulation des troncs et dans leur transport par la rigole. Ce système comprend des mots d'origine italienne, allemande et slave (peut-être slovène).

Les ouvriers roumains emploient actuellement des mots comme: *síba!* „commande par laquelle on annonce aux ouvriers de pousser le tronc par son extrémité d'en arrière, à l'aide de la griffe“ (< all. *schieben* „pousser“); *vólta!* „commande par laquelle on annonce que le tronc a

commencé de rouler (< it. *voltare* „rouler“); *tira!* et *tira-granda!* „commande par laquelle on annonce qu'on traîne le tronc au long de son axe, par un mouvement continu (< it. *tirare* „tirer“, et *grande* —dans le dialecte vénitien *granda*—„beaucoup, grandement“) etc. Parmi les signaux utilisés par les surveillants placés çà et là au long de la rigole, sont: *vardá!* „attention! il y a des troncs qui viennent par la rigole!“ (< it. dial. vénitien *varda!* „garde!“, en it. *guardare* < all. *wardan* „garder“, qui a pénétré aussi en français *garder*, prov., esp., port. *guardar*); *cárga!* ou *gárga* (la dernière forme est la plus répandue) „signal par lequel on annonce le chargement de la rigole avec des troncs“ (< it. *caricare* „charger“, avec la syncope de l'*i* et la sonorisation du *c-*, spécifiques aux dialectes italiens du Nord); *drécea!* ou *habáuf drécea!* „signal par lequel on annonce la cessation du travail à la rigole, en vue du démêlement des troncs entassés à l'extrémité basse de la rigole (cf. le s.-cr. *drēsiti* „démêler, débrouiller“ et *drēsavati* „délrier, détacher“) etc.

Le système de „commandes“ et „signaux“ s'est constitué, pour la première fois, dans les Alpes Carinthiennes, où travaillaient, aux exploitations forestières, des hommes appartenant, au point de vue linguistique, à l'italien, à l'allemand et au slovène. De là, ce système a été transplanté, vers la fin du XIX-e siècle et le commencement du XX-e, dans les Carpathes.

Le deuxième compartiment du second chapitre, intitulé *Le transport du bois*, inclut les éléments relatifs au transport par les trains de bois, à la construction de ces trains, au différents types de trains de bois etc. Le dernier compartiment de ce chapitre s'occupe de la transformation du bois en planches et en autres pièces de bois, en désignant les termes correspondants de ces opérations. Il décrit aussi les différentes parties de la scie à l'eau. L'on n'y discute pas la terminologie de la grande industrie forestière.

Le III-e chapitre — *Aires terminologiques* — part de la constatation de l'existence de certaines différences entre la partie de Nord de la région enquêtée (Le Maramureș et le bassin supérieur de la rivière Suceava) et la partie de Sud (le bassin moyen de Bystritza). Les éléments ukrainiens et allemands sont plus nombreux dans le Nord que dans le Sud de la région enquêtée. La limite qui sépare ces deux aires semble coïncider avec l'ancienne frontière d'entre la Roumanie d'avant la première guerre mondiale et l'Empire Autrichien - Hongrois. Cette frontière se trouvait au Sud de la dépression des Dornele et se continuait en Bucovine. Aussi ces différences ne sont-elles pas trop marquées.

Le IV-e chapitre s'occupe des *Moyens d'enrichissement du lexique forestier*. Les conclusions qui constituent la dernière partie de l'ouvrage sont suivies d'un *Glossaire* englobant tous les termes du lexique forestier de la région enquêtée.

I N D I C E

	Pag.
Introducere	
Cap. I. Formarea terminologiei forestiere	6
A. Vechimea exploatărilor forestiere. Primul strat terminologic.	
Elemente turcești în terminologia pădurăritului	15
Cuvinte legate de o tehnică forestieră veche	23
B. Al doilea strat terminologic	
Elemente italiene în terminologia pădurăritului	29
Elemente germane în terminologia pădurăritului.	36
Elemente ucrainiene în terminologia pădurăritului.	50
Elemente maghiare în terminologia pădurăritului	60
Elemente din limbajul inginerilor și tehnicienilor silvici.	62
C. Al treilea strat terminologic.	
Termeni de dată recentă.	65
Cap. II. Stadiul actual al terminologiei forestiere.	66
A. Munca la pădure.	
B. Transportul lemnului.	102
C. Prelucrarea lemnului.	
. . . . .	118
Cap. III. Arii terminologice.	121
Cap. IV. Mijloacele de îmbogățire a lexicului forestier.	124
Concluzii	127
Glosar	135

PREOCUPĂRI DE TEORIE LITERARĂ LA V. A. URECHIA

DE

AL. DIMA

*Comunicare prezentată la 30 aprilie 1954 în ședința Filalei Iași
a Academiei R.P.R.*

În aceeași vreme în care Hasdeu își desfășoară activitatea sa la Iași¹⁾, apărea aci și V. Alecsandrescu ce-și va zice apoi Urechia, rămânând pînă la sfîrșitul anului 1864, cu un an mai mult decît prietenul și apoi adversarul său. Publicistul venea din Franța și Spania unde făcuse studii, fiind de îndată numit judecător la Tribunalul din Iași în 1858 și apoi concomitent profesor la gimnaziul și la Facultatea de litere din Iași. Retrăgîndu-se însă imediat din magistratură, Urechia se pedică exclusiv carierei didactice și unei bogate și variate activități publicistice prin care agită, pînă la moarte, problemele culturale ale epocii, dovedindu-se mai ales un entuziast răspînditor de cunoștințe prin școli, manuale, societăți de popularizare, periodice etc. Răsunătoarea ieșire a lui Titu Maiorescu în așa numitul studiu de „patologie literară“, *Beția de cuvinte* în „Revista contemporană“ (1873) ca și *Răspunsurile Revistei Contemporane* (1873) și-au îndreptat săgețile și împotriva lui V. A. Urechia acuzat de grave erori de cunoștințe în domeniul istoriei universale și literare, al istoriei artelor și filozofiei, dar și de naționalism șovin. Ca și în cazul școalei lui Barnuțiu, execuția a fost sumară și unilaterală, referindu-se strict la cîteva texte și trecînd cu vederea peste meritele neîndoioase ale publicistului în domeniul învățămîntului și al difuzării în mase a culturii. Criticul a văzut doar — după cum scrie — „răul ce acești scriitori îl pot aduce unei literaturi începătoare“, sentință ce privea și pe Urechia, fără să se străduiască a pune în cumpănă și alte multiple manifestări ale publicistului. În *Amin-tiri de la Junimea* și în opoziție cu aceasta, G. Panu se arăta însă mai conciliant și aprecia cunoștințele, „natura complexă“, observa mai departe că „nu era lipsit de talent“ și că „a lăsat lucruri foarte intere-

1) Vezi *Preocupări de critică și teorie literară în perioada ieșeană a activității lui Hasdeu*, în *Studii și cercetări științifice*, seria III (Științe sociale), anul VI (1955), fasc. 1—2.

sante și instructive“. Al. Odobescu însemna apoi și el cuvinte bune despre dramele lui Urechia pentru că utiliza tradițiile populare; de asemenea „Evenimentul literar“ (1894, febr. 7, p. 2) apreciază prin Traian Demetrescu, *Legendele române* pentru același motiv „V. A. Urechia e unul din rarii noștri scriitori populari“, observa poetul socialist. Și mai înțelegător se arată — după moartea publicistului — Hasdeu cu toate polemicele dintre ei care au durat, după cum singur remarcă, timp de 30 de ani. Învățatul cercetător prețuia meritele lui Urechia, întemeietor și susținător de societăți și instituții în frunte cu Academia ca și serviciile aduse de el țării în străinătate. Caracterizarea lui Hasdeu poate fi citată și admisă și astăzi ca justă în ansamblul ei. Iat-o: „acțiune, iarăși acțiune... o forță gigantică de acțiune pe aceeași întinsă sferă a națiunii române. El a scris și tipărit prodigios de mult, dar om de știință n-a fost în înțelesul riguros al cuvântului“ („Familia“, 1902, p. 182). Constatarea lui Hasdeu se referea, desigur, mai cu seamă, la cercetările istorice ale lui Urechia, care grămădise multe opere mari și mici în acest domeniu, dar ea se aplică — în bună parte — și altor tărimuri printre care și preocupărilor de teorie literară asupra cărora urmează a ne opri aci. Acestea se vor manifesta și în perioada ieșeană a activității lui, asupra căreia va trebui mai întâi să aruncăm o privire generală.

Între 1858 și 1864, adică în această perioadă ieșeană a lui, V. A. Urechia e profesor de istorie universală la gimnaziu și de istorie și literatură română și universală la Facultatea de litere, apoi membru al Consiliului școalelor și de inspecție, director la Ministerul Instrucțiunii și Cultelor și în sfârșit — în două rânduri — chiar, ministru ad interim. El ocupă prin urmare posturi de mare răspundere în învățămînt în preajma unirii și îndată după ea, fiind în toată această perioadă un colaborator devotat al lui Mihail Kogălniceanu. Tot acum intră el în „Comitetul teatral“, creat în 1859, alături de Th. Codrescu, I. Tăutu, D. Gusti și-și începe totdeodată activitatea ca autor dramatic. Peste un an, în 1860, pune la Iași bazele primei sale instituții de răspîndire a culturii în mase: „Asociația ateneului român“, inaugurînd astfel o acțiune pe care o va continua mai tîrziu la „Liga culturală“, la „Ateneul român“ din București, la „Societatea macedo-română“ etc.

În acești ani ieșeni, începe însă și multipla și variata lui activitate publicistică. Urechia va colabora într-adevăr la ziarele și revistele ce militau pe linia unionistă susținută de Kogălniceanu, alături de care lupta și el, și pe tărîm publicistic. În 1858, Urechia redactează împreună cu Iancu Codrescu, „Zimbrul și vulturul“ pe care însă îl va conțopi în anul următor — cu „Steaua Dunării“, devenind secretarul de redacție al noului periodic. Colaborează de asemenea la revista humoristică „Bondarul“, apoi în 1860 și 1861 la „Instrucțiunea publică“ și „Dacia“, dar mai cu seamă la „Ateneul român“ pe care-l întemeiază și conduce cu avînt, publicînd — în paginile lui — numeroase articole, studii, fragmente de cursuri, notițe critice etc. În sfârșit, în cadrul învățămîntului, el publică mai tîrziu, în 1866, acel prețios „Anuar general al instrucțiunii publice din România“ în care se referea la viața

școalei din 1863—64 și în care-și înserează și câteva din lucrările lui cele mai caracteristice.

Referindu-ne acum la preocupările sale de teorie literară, observăm că ele nu apar în primul an al perioadei ieșenie în cadrul colaborării sale la „Zimbrul și vulturul“ în care dominau doar scurtele note de critică socială și politică, de caracter umoristic și satiric. Ele se ivesc însă în 1859 la „Steaua Dunării“ în care Urechia publică fragmente din cursul său de literatură română sub titlul *Schițări de literatură română* (nr. 128, 204, 218, 238) cuprinzând material semnificativ și pentru teoria literaturii, apoi în 1860 își continuă publicarea cursului în „Ateneul român“, ocupându-se îndeosebi de poezie (p. 7—8, 19—21, 28—29, 54—55, 70—72) dar extinzându-se și asupra altor domenii literare într-o serie de cronici intitulate *Curier literar* (p. 25—26, 105—106, 113, 137—138 și în 1861, la pag. 145, 173), tipărind aci și alte studii ca *Pasiunile și simțămintele la Românii vechi și moderni* (tot în „Ateneul român“, 1860, p. 126—28) și mai cu seamă cercetarea lui mai dezvoltată despre *Fabuliștii români* din noua serie a „Ateneului român“ (1861, p. 17—32). „Anuarului general al instrucțiunii publice“ îi încredințează în sfârșit Urechia două din studiile cele mai caracteristice și anume *O vorbă despre literatura desfrînată ce se încearcă a se introduce în societatea română* (p. IX—XV) și *Discurs în onoarea aniversării de 300 de ani a nașterii lui Shakespeare* (p. 197—207). Trebuie observat însă, că dedicându-se mai cu seamă cercetării literare, Urechia n-a fost lipsit de atenție nici față de celelalte arte. Muzica îl preocupa astfel din 1858 când publică un articol despre *Teatrul de operă* în „Zimbrul și vulturul“ (1858, nr. 4), apoi mai târziu în 1860 două articole în „Ateneul român“ (p. 5—6, 27). Îl interesează de asemenea pictura și primele ei manifestări la noi și despre ea publică însemnări și discursuri de caracter oficial în „Instrucțiunea publică“ (1860, nr. 1, *Pictori români*) în „Ateneul român“ (1860, p. 6—7, 123, aceeași temă), în sfârșit *Discurs rostit la expozițiunea școalei de pictură din Iași* (1863—64) și publicat în „Anuarul general“ (p. 190—192). Din acest variat material, vom putea extrage datele necesare conturării concepției estetice a publicistului nostru în cadrul curentelor epocii sale, în lupta dintre ideile progresiste și cele reacționare, rezemate pe forțele sociale în conflict.

În acele *Schițări de literatură română*, publicate în „Steaua Dunării“ (1859, nr. 128) și care cuprind de fapt — după cum am arătat mai sus — fragmente din cursul său, Urechia procedînd didactic și sistematic începe cu o serie de „definițiuni preliminare“, cum le numește el, în care se străduiește să precizeze obiectul filologiei și în cadrul ei al „esteticii literelor“ și al „poeticeii“. Filologia e divizată mai întîi în două ramuri: filologie generală și cea specială, cea din urmă în alte două despărțăminte: teoretică și practică, în sfârșit cea teoretică în încă două subdiviziuni: estetica literelor și critica estetică, iar filologia practică în gramatică, retorică și poetică. După cum se vede, Urechia e un spirit didactic, pedant, iubitor de clasificări discutabile, ambițio-

nînd însă preciziunea științifică. Ne vom opri numai asupra definirii disciplinelor legate de știința literaturii.

Îată — după Urechia — definiția „esteticii literelor“. Ea este „veriga prin care se unește catena filozofică și cea filologică“ și adaugă „aflările asupra frumosului absolut, asupra idealului, asupra sublimului, aplicate la litere formează estetica literelor“ (p. 504).

Critica estetică e apoi definită ca „judecata ce un literat face unei opere literare luîndu-și drept criteriu principiile adoptate de estetica literelor“ adică criteriul frumosului absolut, al idealului etc. În sfîrșit, Urechia definește și poetica prin care el înțelege „acea parte a filologiei care arată în ce mod cugetările minții se pot exprima în diferite imagini și ficțiuni și cu oareșicare cadență muzicală în vorbe și să aducă voluptatea auzului“.

Se văd, de îndată, cu ușurință, poziția și erorile acestor definiții. Situaarea criticii estetice în cadrul filologiei teoretice alături de estetica literelor nu e legitimă, o dată ce critica e — în bună parte — o aplicație practică a esteticii literelor, care e numai ea o disciplină — ce urmărește scopuri de generalizare. De altfel separarea teoreticului de practic e arbitrară, cele două puncte de vedere împletindu-se de fapt. De asemenea diferențierea poeticii de estetica literară nu are nici o justificare, căci ea e clădită pe o concepție greșită despre poetică înțeleasă într-un sens mai mult formalist.

Eroarea fundamentală a lui Urechia e dezvăluită însă de acel criteriu „al frumosului absolut, al idealului, al sublimului“ considerat ca obiectul central al esteticii literelor. E concepția sa idealistă în esență pe care o afirmă în chiar definiția disciplinei. După cum vom vedea de altfel, opiniile sale literare naufragiază — în cele din urmă — în genere în idealism, deși el își va însuși mai întîi o seamă de idei progresiste susținute de către cercurile revistelor lui Kogălniceanu și cel al „Romîniei literare“ a lui Alecsandri pe care el le va continua.

Ca și pentru predecesorii săi imediați — Kogălniceanu și Russo — „literele sînt — și pentru Urechia — expresia societății“ adică un important document social. Încă din primele lui studii, din *Schișări de literatură romînă*, el observă: „Literele sînt oglinda popoarelor, mai mult încă ele sînt oglinda secolului și a țării ce locuiesc acele popoare“ („Steaua Dunării“, p. 504) și el își întărește afirmația cu un citat din Taine pe care îl numește „junele și vigurosul filosof francez modern“ și care-și publica în acești ani primele lui studii.

În următoarele lui articole din „Ateneul romîn“, Urechia își reia ideea de numeroase ori în programul revistei chiar, apoi în studiul despre *Pasiunile și sentimentele la Romîni vechi și moderni* („Ateneul romîn“, 1860, nr. 5). Ceva mai tîrziu, în 1864, rostind discursul său despre W. Shakespeare cu prilejul aniversării a 300 de ani de la nașterea marelui scriitor, Urechia își propune a-i cerceta opera întrebîndu-se „care este secolul, epoca care l-a născut, care e mijlocul său, societatea în care a trăit și care e apoi și momentul literar ce a avut, vreau să zic care e zestrea literară ce a găsit geniul său și și-a apropiat-o spre a o însuti și înmii“ („Anuarul general“, p. 198). După cum se poate ușor constata,

publicistul nostru merge din nou pe drumul recent deschis de Taine, exponent ideologic al burgheziei franceze biruitoare, cel care publicase cu abia un an mai înainte *Istoria literaturii engleze* (1863) și precizase prin aplicare, așa-numita metodă naturalistă, deterministă, referindu-se și la Shakespeare.

Considerarea literaturii ca expresie a societății va fi mereu susținută și mai târziu după plecarea lui Urechia din Iași, de pildă în conferința din 1863 ce-i sintetizează ideile estetice, publicată sub titlul *De classicism, romantism, realism* și pînă la manualul lui din 1885 *Schițe de istoria literaturii române* în care va însemna: „totalitatea operelor literare oglindește societatea și deci națiunea din care fac parte autorii acestor opere“ (p. 4). Este evident că originea acestei concepții este pe de o parte locală, în atâtea afirmări anterioare începînd cu cele ale „Daciei literare“ și pînă la „România literară“, pe de altă parte — după propriile lui indicații — se trage din critica sociologică franceză a vremii care a culminat cu Taine, dar de fapt ambele izvoare se reazemă pe comandamentele societății noastre în transformare, în trecere tot mai rapidă de la regimul feudal la cel burghez, etapă socială ce mobiliza — printre altele — și forța literaturii în sprijinul progresului general, recunoscîndu-i — cu drept cuvînt — funcțiunea de reflectare și înrîurire asupra proceselor sociale în curs.

Considerarea literaturii ca expresie a societății e însă adîncită de Urechia într-un sens progresist cu totul explicit, atunci cînd observă — în articolul-program din „Ateneul român“ (1860, nr. 1) — că în producțiile noastre literare începînd cu poezia populară, continuînd cu cronicile și pînă la scrierile Văcăreștilor, se reflectă toată distanța ce despărtează „sclavia de libertate, mormîntul de resurrecție“. Literatura noastră a luptat deci, totdeauna, pentru libertate și istoria ei exprimă de fapt doar diferitele etape ale acestei lupte.

Într-un alt studiu al său dedicat *Fabuliștilor romîni* și publicat peste un an (1861), în noua serie a „Ateneului român“, V. A. Urechia accentuează încă o dată înrîurirea operelor literare asupra „progresului social“ (p. 29). Enciclopediștii și Voltaire sînt citați pentru influența pe care au exercitat-o asupra revoluției franceze din 89. Voltaire e caracterizat drept „părintele marei mișcări care se numește revoluția franceză, dar pe care noi vom numi-o revoluția rațiunii omenesci asupra sclavajului, în care fu atîtea secole încantenate“ (p. 29).

Fabula e prezentată, mai departe, ca una din speciile literare ce luptă mai aprig împotriva despotismului. Originea ei — observă Urechia — trebuie căutată în tirania care „a urmat guvernul familiei, guvernul patriarhal“. Apariția ei e legată de sclavagism. Citînd mai departe pe Donici, Urechia arată că „adevărul, gol din fire, fiind dat afară și-a luat alte vestminte și a pătruns la împărat“ (p. 23) și concluzia lui e precisă și justă: „fabula e o armă puternică“ (p. 23).

Urechia depășește deci, și el, concepția literaturii ca oglindă pasivă a proceselor sociale și subliniază sarcina ei educativă. În mai sus citatul articol-program al „Ateneului Român“, el vorbește despre noua revistă ca despre o „carte de învățătură, de educare și de delectare“.

Înriurirea literaturii se produce însă — socotește Urechia — prin intervenția individualității scriitorului care aduce „ideile sale proprii, originale“ ca „o reacțiune oarecare asupra societății“ și astfel publicistul nostru îndrumă greșit un bun principiu inițial opunând individul societății de pe o poziție romantică, individualistă de caracter burghez.

Asupra sarcinii educative, morale a literaturii insistă însă Urechia necurmat, combătând vehement unele tendințe licențioase ce se iviseră în cuprinsul ei. În „Anuarul general al instrucțiunii publice din România“ și apoi în broșură aparte, publică el articolul *O vorbă despre literatura desfrînată ce se încearcă a se introduce în societatea romină* în care respinge motivările ce ar susține direcția licențioasă mai sus pomenită.

Punctul de plecare al lui Urechia e — după cum se știe — discuția din jurul nuvelei *Duduca Mămuca* a lui Hasdeu, cu care ne-am ocupat într-un studiu anterior¹⁾. Urechia analizează pe rînd argumentele părții contrare. Aceasta susținea într-adevăr, printr-o greșită aplicare a metodei realiste, că „literatura trebuie să decopieze societatea așa cum este“ (p. 2, broșura) inclusiv deci toate viciile și deficiențele ei morale. Pentru a respinge această teză, Urechia analizează structura literaturii și găsește că, în cuprinsul ei, se asociază două elemente: impresiile simțurilor și concepțiunea rațională a frumosului (p. 4), cum scrie el. Primul duce la teoria imitației care e „imposibilă“ — observă Urechia — și care trebuie depășită prin cel de-al doilea element, prin „concepțiunea rațională a frumosului“. Acestuia îi dă el preponderența.

Ce înțelege însă Urechia prin „concepțiunea rațională a frumosului“? El răspunde astfel: „e raportul frumuseții ideale cu principiul său care e D-zeu“ (p. 5), adică sacrificînd cu totul realismul, Urechia cade în idealism tipic și anume de fapt într-un fel de misticism platonice. Dorind a combate excesele naturaliste, el se socotește autorizat să respingă metoda realismului însăși.

În combaterea celui de-al doilea argument care susține literatura desfrînată prin citarea unor pasaje licențioase din operele marilor clasici, Urechia se situează însă pe o poziție justă, căci el susține că „rătăcirile și extravagantele geniilor literaturii“ (p. 14) nu pot fi invocate ca regulă pentru îndrumarea generală a literaturii.

O altă trăsătură caracteristică a preocupărilor de teorie și critică literară ale lui Urechia se referă la combaterea vie a influențelor străine exercitate asupra poezilor romîni din epoca lui. El luptă îndeosebi împotriva cosmopolitismului francez ca, de pildă, în conferința din 1865 despre *Clasicism, romantism, realism* în care el continuă linia lui anterioară. „Să ne cultivăm limba și literele noastre naționale. Să ne ferim de molipsitoarele aburiri ce revin din apus“ (p. 31) și referindu-se mai ales la înriurirea franceză, o caracterizează drept „reaua direcție a inteligenței și gustului național“ (p. 6).

Atitudinea anticospopolită a lui Urechia și prețuirea caracterului original al literaturii noastre se situează pe linia mai veche a frontului

1) Studii și cercetări științifice, seria III (Științe sociale), anul VI (1955), fasc. 1—2.

ideologic progresist al cercului „Daciei literare“ și „României literare“ dar ea se dezvoltă din nefericire apoi — în sens șovin — ducând la supra-prețuirea valorilor naționale și la subaprecierea celor străine. Scriitorul părăsește poziția justă apropiindu-se tot mai vădit de oficialitatea patriotardă cu tendințe șoviste.

Printre problemele de teorie literară care-l preocupă pe V. A. Urechia, trebuie să reținem și pe cele care privesc structura operei literare. Considerațiile lui referitoare la această temă se află cuprinse în acele *Schițări de literatură română* despre care am mai pomenit.

După publicistul nostru, principalele elemente componente ale unei literaturi sînt două: cugetarea și limba a căror armonizare el o dorește ca pe o normă supremă a artei literare. Urechia se declară împotriva accentuării unui element în paguba celuilalt, dar observă totuși — cu drept cuvînt — că atenția pentru fond trebuie să predomine, „valoarea unei opere este de-apururea în raport direct cu importanța asemuită cugetării“ („Steaua Dunării“, nr. 173). E necesar ca aceasta să fie originală adică națională, să reprezinte — cum scrie el pe linia criticii și teoriei sociologice a vremii — „climatul moravurilor și starea de civilitate ori progres în care se află o națiune“. („Steaua Dunării“, 1859, nr. 238).

Deși valabilă, încadrată tendințelor înaintate ale epocii, prețuirea „cugetării“, a fondului, îl va duce însă pe Urechia — așa cum vom arăta de îndată — la o concepție idealistă a literaturii, la o metodă antirealistă.

O însemnătate deosebită o acordă apoi el în aceleași *Schițări* limbajului, pe care-l caracterizează în componentele lui, în sunete și cuvinte. Printre calitățile cerute cuvintelor, de fapt însă stilului, alături de corectitudine (adică accesibilitate), claritate, proprietate, el mai notează *deceța* în cadrul concepției lui generale despre moralitatea în literatură (rev., cit. nr. 238). Numeroase considerații despre armonie întregesc observațiile sale despre limbaj cu idei de caracter general și elementar.

Între preocupările de teorie literară ale lui Urechia deține însă un loc important și caracteristic opinia sa despre metoda de creație asupra căreia am anticipat unele considerații mai sus. Am arătat cum, pornind de la realism, scriitorul cade totuși pînă la urmă în idealism mistic. Să analizăm mai de aproape părerile lui Urechia cu privire la această problemă a teoriei literare pe care el o dezbate mai pe larg în conferința lui de la București din 1865, un an după plecarea lui din Iași și în care el continuă de fapt linia ideilor expuse în articolul anterior *O vorbă despre literatura desfrînată* și în discursul cu prilejul comemorării lui Shakespeare. În acesta din urmă, de pildă, cu toată marea prețuire pe care Urechia o arată operei shakespeariene îndeosebi pentru adîncia ei analiză psihologică, oratorul nu se sfiește a-și arăta rezervele sale cu privire la metoda de creație a dramaturgului. El socotește că Shakespeare nu ne poate „satisface pe deplin“ pentru că acest autor „decopează servilmente natura“ („Anuarul general“, p. 205) nu se „aridică“ deasupra ei, n-o „sublimează“ îndeajuns. În Shakespeare ar fi prea multă realitate și varietate. De aceea, conchide Urechia, opera marelui dra-

maturg trebuie depășită de vreun alt geniu al viitorului, care „din sufletele așa cum sînt“, cum le-a arătat Shakespeare, să facă „sufletele așa cum trebuia să fie“ (p. 207) adică să le idealizeze.

Tendința antirealistă a lui Urechia e dezvoltată apoi teoretic, după cum observăm, în conferința sa despre *clasicism, romantism, realism*.

Literatura se apropie de realitate — înseamnă Urechia — prin material, dar o depășește de îndată prin ideal, prin „frumosul“ către care tinde. „Poetul — scrie el — cunoaște frumosul, observă toate obiectele naturii, senzațiunea plăcută sau neplăcută ce produc și din examenul acestor frumuseți particulare se ridică prin raționare la tipul altei frumuseți care le covârșește pe toate“ (p. 8). Ar părea din acest citat că Urechia a gândit valabil o dată ce el îi atribuie poetului o procedare inductivă de la „frumusețile particulare“ din natură la „tipul frumuseții“. Alte pasaje ne lămuresc însă de îndată că drumul lui Urechia e eronat, căci — scrie el — „frumusețile din natură trebuiesc selecționate după un model al frumosului sau după un tip al lui, după un frumos etern“ și el dă un fel de definiție al acestuia: „frumosul e scînteia sburată din focarul cel etern al frumosului, de la divinitate“. Primii pași ai lui Urechia numai aparent realiști, se afundă în cele din urmă în mîlul idealismului mistic.

În aceeași conferință de care vorbim, concepția idealistă mai apare și cu prilejul comparării „școalelor artistice“, cum le numește el. Clasicismul e „echilibrul formei și idealului, romantismul e mai puțin ideal și mai multă natură, realismul prea multă natură“ (p. 24). Preferința lui Urechia e limpede, ea merge către clasicism căci acesta — scrie el — ne arată pe om așa cum este ca un îndemn către tipul lui ideal. Criteriul de apreciere e deci „idealul“ și nu „realul“, depărtarea de natură, nu apropierea de ea. Definierea clasicismului însuși ca „echilibru între formă și ideal“ dezvăluie o concepție idealistă, direct hegeleană, care nu-și poate da seama de elementele realiste cuprinse în clasicism.

Față de realism, Urechia arată acum o neînțelegere totală pe care o explicitează, de pildă, astfel: „Noi nu putem înfățișa realismul care reprezintă pe om așa cum n-ar trebui să fie, așa cum nu este decît prin triste decăderi“ și i se pare, mai departe, că „realismul e școala în care idealul dispare spre a nu rămîne decît materia cea mai infimă“ — sau că în realism idealul este înlocuit prin „un ideal al slutenii în raportul cel mai invers cu frumosul ideal“ (p. 25). Frumosul înfățișat de realism e confundat mereu cu concepția naturalistă despre el. „Frumosul în asemenea opere — scrie Urechia — este tot ceea ce e monstruos în ordine fizică, intelectuală și morală“ (p. 26). În sfîrșit referindu-se la marii realiști francezi din prima jumătate a secolului trecut — la Stendhal și Balzac — el îi critică pentru că ar dezvolta o tematică imorală: infidelitatea femeilor, adulterul, amorul curtezanilor și alte aspecte anormale ale societății, citînd astfel o serie de elemente secundare și nesemnificative ale operei lor.

Tendința antirealistă mai e, în sfîrșit, susținută și în cadrul unei teorii mai generale despre frumos pe care o schițează în aceeași mai

sus citată conferință. Întrebându-se, ca atâți alți cercetători, care este definiția frumosului, Urechia respinge pe rînd caracterizarea acestuia ca util sau agreabil ca și accepțiunea lui formalistă ca proporții și simetrie. Pentru el „frumosul e unitatea rezultată din varietate“ adică formula clasică, antică a frumosului. Varietatea e de caracter material — mai adaugă el — pe cînd unitatea care domină, e morală, de caracter ideal. Elementul material trebuie subordonat celui ideal, adică varietatea unității, și Urechia se situează astfel din nou răsplat pe o poziție idealistă. De altfel toată această demonstrație amintește de aproape pe V. Cousin, filozoful eclectic pe care Urechia îl citează deseori, autorul lucrării *Du vrai, du beau et du bien* ce se bucurase de un deosebit răsunet pînă la sfîrșitul secolului trecut, intrupînd o concepție idealist-mistică despre frumos.

Și în însemnările sale despre celelalte arte, mai sumare decît cele despre literatură, și anume cele despre muzică și pictură pe care le-am citat în introducerea studiului nostru, Urechia nu depășește linia categoric antirealistă. Toate artele liberale — cum le numește el — au drept scop „expresiunea dezinteresată a frumosului“ și prețuirea lor ierarhică trebuie să urmeze gradul acestei dezinteresări (în cuvîntarea la inaugurarea expoziției de pictură din Iași, 1863). Poezia e astfel superioară celorlalte arte fiindcă e și cea mai dezinteresată („Ateneul român“, 1860, nr. 1, p. 7). Pe aceeași linie antirealistă se situează și considerațiile lui Urechia despre muzică, definită — tot după V. Cousin — ca arta sentimentelor vagi, generale, ideale care a prezidat și la nașterea poeziei deșteptîndu-i imaginația („Ateneul român“, 1861, p. 77—78).

Reexaminînd, în ansamblul lor, ideile de teorie literară ale lui Urechia în lumina epocii lor, a luptei ce se ducea mai departe și în al 6-lea și al 7-lea deceniu al veacului trecut între forțele reacționare și cele progresiste după trădarea revoluției din 48, constatăm că și ele sînt sfîșiate de o puternică contradicție internă, expresie a conflictului social tipic al vremii. Într-adevăr, alături de unele însemnate teze progresiste ca de pildă literatura ca expresie a societății și ca reflectare a năzuințelor progresiste, ca armă de luptă și factor activ de înrîurire morală a societății sau combaterea cosmopolitismului, întîlnim altele — ca de exemplu — devierea spre naționalismul șovin, supraprețuirea individualității scriitorului ca focar de înrîurire socială și mai ales apărarea consecventă a metodei de creație antirealistă, opinii ce au un caracter net retrograd. Trebuie observat apoi că, în fond, cele din urmă anulează în mare măsură pe cele dintîi. Căci dacă mai sus citatele teze progresiste sînt desigur valabile în formulare generală, interpretarea lor le paralizează eficacitatea reală. Urechia susține astfel, în mod valabil, că literatura e expresia societății și că ea constituie un factor activ de transformare a acesteia, dar apoi cînd e vorba să precizeze direcția înrîuririi, el îi atribuie — după cum am văzut — o menire vag idealistă care se înfundă — în cele din urmă — în misticism. De asemenea, luptînd în contra cosmopolitismului, el cade de îndată în naționalism șovin. Atitudinea sa răsplat antirealistă în problema centrală a metodei

de creație, în sfârșit, exprimă categoric poziția reacționară a claselor dominante din vremea lui.

În preocupările de teorie literară ale lui Urechia se reflectă deci de fapt nu numai lupta dintre tabăra progresistă și cea reacționară a timpului, dintre unele teze înaintate și altele înapoiate, ci și trecerea limpede spre cele din urmă, părăsirea frontului ideologic progresist ce-l legase la început de cercurile lui Kogălniceanu și Alecsandri, și apropierea clară de concepțiile idealiste ale păturilor conducătoare pe care publicistul le va servi apoi de-a lungul întregii sale vieți ocupînd — după cum am arătat — importante funcțiuni politice și sociale cu rol diriguitor. Preocupările de teorie literară ale lui Urechia înfățișează astfel — după opinia noastră — o etapă de tranziție între poziția înaintată a lui Al. Russo și cea a lui Hasdeu, rezemată pe forțele democratice ale timpului, și cea reacționară, exponent al claselor dominante, pe cale de a se cristaliza în acțiunile mai precise ale Junimii întemeiată tocmai în această vreme.

ЗАНЯТИЯ В. А. УРЕКЕ ПО ТЕОРИИ ЛИТЕРАТУРЫ

Краткое содержание

В борьбе, развернувшейся после 1848 года между идеологическими силами прогрессивными и реакционными, в истории литературных теорий, возникших в пятидесятых и шестидесятых годах, характерное место занимает публицист В. А. Уреке. Его взгляды на литературу пропитаны сильными противоречиями, на которых лежит отпечаток эпохи. Наряду с некоторыми верными принципами, как например верными на литературу как на социальный документ и как на активный фактор в преобразовании общества в прогрессивном смысле, а также наряду с его борьбой против космополитизма, встречаются конечно и принципы идеалистического характера относительно метода литературного творчества и даже элементы шовинистского национализма. По существу во взглядах В. А. Уреке отражается не только борьба между прогрессивным и реакционным лагерем времени, но и его переход к последнему, являющийся выражением момента сплочения чудовищного союза, идеология которого будет выражена жунизмизмом вскоре после ухода публициста.

PRÉOCCUPATIONS DE THÉORIE LITTÉRAIRE CHEZ V. A. URECHIA

R é s u m é

Le publiciste V. A. Urechia occupe une place caractéristique dans la lutte entre les forces idéologiques progressistes et les forces réactionnaires d'après 1848, sur le terrain des théories littéraires agitées

entre 1850 et 1870. Ses opinions sur la littérature, agitées entre 1850 et 1870, sont déchirées par de fortes contradictions, typiques pour l'époque. En effet, on trouve chez lui certains principes justes, comme, par exemple, la considération de la littérature comme document social et comme facteur actif dans la transformation de la société dans le sens progressiste, de même que sa lutte contre le cosmopolitisme; mais on y rencontre également d'autres principes d'aspect idéaliste, relatifs à la méthode de création littéraire, voire même des éléments de nationalisme chauvin.

Au fond, dans les préoccupations de théorie littéraire de V. A. Urechia se reflètent non seulement la lutte entre le champ progressiste et les idées réactionnaires du temps, mais aussi son passage effectif dans le deuxième champ, expression du moment où se constitue la „monstrueuse coalition“. Du reste, l'idéologie de celle-ci sera formulée par le „junimisme“ (idéologie de la société „Junimea“) dès après le départ de notre publiciste de Iassy.

ȘTIINȚELE NATURII LA „ROMÎNIA LITERARĂ“ (1855)*

DE

I. LĂZĂRESCU

*Comunicare prezentată la 29 mai 1957 în ședința Filialei Iași
a Academiei R. P. R.*

Revistă cu preocupări sociale și de literatură progresistă, „România literară“ prelua și continua, la 1855, conducerea mișcării de educare și cultivare științifică a maselor populare. Legătura acestei reviste cu „Propășirea“ se realiza prin colaborarea scriitorilor de la 1844, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, A. I. Russo, V. Alecsandri și alții. Mai mult încă, la „România literară“ vor scrie și publiciști din seria mai veche a colaboratorilor „Albinei românești“: Ion Ionescu de la Brad, A. P. Calimah, M. Vitulescu și N. Șuțu.

În *Înștiințare* se arată că: „Înalta Ocîrmuire încuviințînd Domnului V. Alecsandri voia de a scoate la lumină o publicare periodică sub titlul de «România literară», D. Alecsandri face cunoscut publicului cititor din țările românești că, de la 1 Genar 1855, această foaie va ieși regulat o dată pe săptămîină, că formatul ei va fi ca acel al «Propășirii», foaie științifică și literară ce s-au publicat la anul 1844 și că fiecare număr se va alcătui de cîte o coală și jumătate.

«România literară» va primi numai articole originale de literatură, iar cît privește partea științelor pozitive, ea va deschide coloanele sale celor mai bune traduceri atîngătoare de descoperirile folositoare a veacului nostru¹⁾.

La 16 iulie, 1855, publicația condusă de V. Alecsandri făcea să apară în numărul 27, paginile 331—333, un articol intitulat *Istorie Naturală (Introducere)*. Scris de Grigore Cobîlcescu, articolul face parte din categoria lucrărilor originale anunțate în programul „Romîniei literare“. Sensul ideologic pe care tînărul colaborator (Cobîlcescu avea numai 23 de ani atunci) îl dădea articolului său, accentua în gradul cel mai înalt orientarea generală a revistei din 1855. Prin contactul direct cu mediul științific creat de energia doctorului Iacob Cihac și de priceperea

---

*) Fragment din lucrarea *Ideologia societăților și cercurilor științifice din Moldova de la 1839 la 1881*, realizată de Colectivul de istorie literară și folclor.

1) Cf. *România literară*, an. I, nr. 1, Iași, 1855: *Înștiințare*.

lui G. h. Asachi, Grigore Cobîlcescu arată cititorilor „Romîniei literare“ că istoria naturală este știința de bază de la care societatea poate și trebuie să aștepte rezultatele și învățămintele cele mai diferite. Articolul de sinteză culturală al lui Grigore Cobîlcescu nu se mărginește numai să dea informații instructive referitoare la cele mai feburite domenii. Valoarea lui constă mai ales în aceea că ridică probleme și sugerează idei al căror sens este necesar să fie relevat, cu atît mai mult cu cît știința burgheză, nu fără motiv, a ignorat debutul acestui învățat în paginile „Romîniei literare“.

Pentru Cobîlcescu, cultura nu era un joc plăcut cum declara Ion Ghica, un lux, o distracție aristocratică²⁾, ci o armă pe care burghezia trebuia să și-o însușească. Entuziasmul lui Gr. Cobîlcescu în fața frumuseților naturii, dovedește că știința îi dezvoltă sentimentul poetic în loc de a i-l stinge. Cultura științifică deschidea acestui învățat regiuni poetice, în care cel fără știință nu simte și nu înțelege nimic.

El afirmă că numai contactul direct cu natura, cu realitatea, înalță mintea omului, pentru ca „să-și recunoască nimicnicia fizică, deșertăciunea aspirărilor materiale, puterea inteligenței“³⁾. Gr. Cobîlcescu face prin aceasta o foarte transparentă aluzie la adresa acelora care nu au alt scop în viață decît să acapareze bunuri materiale în dauna celor mulți. Adept al materialismului naturalist, Grigore Cobîlcescu avea convingerea că numai cunoașterea științelor naturii poate duce la explicarea lumii și la desăvîrșirea fizică și morală a omului. Nimic nu i se pare mai curios decît ideile așa de deosebite pe care oamenii și le-au făcut în timp „despre proprietățile trupurilor, despre elementele ce le compun, despre pricinile ce mișcă materia și țin armonia universului“⁴⁾. Ceea ce-l interesează în mod special și ține să accentueze cu tot dinadinsul, este marea deosebire dintre felul cum înțelegeau popoarele vechi aceste lucruri și cum le înțeleg popoarele mai noi. „Ce școlari începători erau învățații vechimii! Cine ar fi crezut atunci că omul va ajunge, nu numai să descompună trăsnetul și să se apere de dînsul, dar încă, să se slujească cu el spre folosuri“⁵⁾.

Pentru Cobîlcescu, știința nu este un dar dumnezeesc, ca pentru Ion Ghica, care susținuse rubrica științifică în coloanele „Propășirii“ de la 1844, ci rezultatul unui proces îndelungat, care a dat omului posibilitatea să poruncească forțelor naturii și să le supui. Interesul omului pentru natură e conceput în funcție de varietatea și complexitatea problemelor pe care le ridică elementele naturii și legile care le cîrmuiesc. „Nimic nu prezentează omului atîtea atrageri, atîta interes, ca marea și nemărginita natură. De la firul de năsip, pînă la globurile nemărginite ce înnoată în spațiu, de la pricinile ce fac pe trupuri să cadă, pre nouri să scînteie și să detune, pe plante să răsară, să înver-

2) Cf. Dan Badareu, *O sută de ani de naturalism în România*, Iași, 1930, p. 115—117.

3) Cf. România literară, an. I, nr. 27, p. 331, Iași, 1855; Gr. Cobîlcescu, *Istorie Naturală (Introducere)*.

4) Cf. *Ibid.*, p. 382.

5) Cf. *Ibid.*

zească, să dea flori și fructe și pînă la aceea ce dă omului vroință și cugetare, îi înfățișează în adevăr, sujeturi colosale și sublime de meditat“⁶⁾.

Grigore Cobîlcescu vede succesul dezvoltării științei, în strînsă legătură cu realizările ei în practica vieții. „Ce sînt gloriile Alecsandrilor și ale Cezarilor, pre lîngă acele ale geniilor celor mari, care au vărsat torente de lumină, în mintea neamului omenesc! Ce sînt pietroasele monumente ale mîndriei! Ce sînt colosalele piramizi ale Egiptului, nemărginitele ziduri ale Chinei, pe lîngă mașinile ce ne transportă ca glonte, și pe lîngă acele prin care vorbim, ca și cînd am fi la trei pași cu oameni ce se găsesc în depărtări așa de mari încît, numai pentru a le străbate celor vechi le-ar fi trebuit ani întregi“⁷⁾. Constatăm că Grigore Cobîlcescu a știut să se ridice împotriva a ceea ce și-a trăit traiul, să nu recunoască fetișe în știință și totdeauna a căutat să-și aplece urechea la glasul experienței, la glasul practicii.

Cunoașterea tot mai temeinică a lumii anorganice a determinat pe om să-și îndrepte atenția spre lumea organică. „El (omul) își întoarce privirile asupra sa însuși; el cercetă în măruntaiele sale pricinile fenomenelor ce se produc într-însul. El îndrăzni să caute principiul său și al lumii întregi“⁸⁾. Din citatul acesta rezultă că Grigore Cobîlcescu și-a dat seama de interdependența dintre lumea organică și lumea anorganică. El a fost printre primii cercetători romîni, care pe baza studiilor personale, și-a dat seama în chip spontan că fenomenele din natură nu trebuiesc privite și studiate izolat, ci în strînsă legătură unele cu altele, condiționîndu-se reciproc.

Introducerea lui Grigore Cobîlcescu la *Istoria Naturală* are meritul că reflectă ascuțit problema lipsurilor de care sufereau locuitorii țării și încrederea nestrămutată a autorului în posibilitatea înlăturării acestor lipsuri prin progresul științei și tehnicii. „Voiu să mă încerc să dau o idee măcar slabă, despre bogățiile de tot felul ce cuprinde țara Moldovei, a cărei locuitori cu toate acestea sînt așa de săraci! Voiu să dau o idee despre animalele ce locuiesc în ea, despre plînte ce cresc, firește și despre acele ce ar putea să se aclimăteze într-însa; despre maniera de a le cultivi, despre folosurile ce pot să ne deie. Voiu să arăt comorile ce sînt îngropate în munții noștri, unde gem necunoscute și nefolositoare“. În altă ordine de idei, Grigore Cobîlcescu sugerează exploatarea bogățiilor solului și subsolului Moldovei în folosul poporului.

Cercetător pasionat și cu dorință vie de a lucra în folosul poporului, Grigore Cobîlcescu va căuta toată viața să descopere legile naturii, pentru ca omul să-i poată supune forțele și resursele, să le folosească pentru producerea de bunuri materiale și mijloace de trai, dîndu-și seama de necesitatea și rolul științei în societate. Cobîlcescu nu înțelegea să se închidă în domeniul așa-numitei „științi pure“. El căuta să găsească și să deschidă calea pentru progresul științelor naturii.

6) Cf. *Ibid.*, p. 331.

7) Cf. *Ibid.*, p. 332.

8) Cf. *Ibid.*

Încerca să facă maselor populare mai întâi cunoscute și apoi, pe cât posibil și accesibile comorile pământului Moldovei. După dînsul, știința nu trebuia să servească numai interesele stăpînilor. Știa bine că numai descoperirile științei puteau ușura viața oamenilor. Iată preconizate de Cobîlcescu, atît perspectivele creației științifice, cît și aplicarea rezultatelor ei în practica vieții. A scris articolul pentru a-și pune cunoștințele în slujba științelor naturii și mai ales în serviciul răspîndirii acestor cunoștințe. Articolul *Istorie Naturală* semnat de Grigore Cobîlcescu învătă pe cititorii „Romîniei literare“ să privească cu încredere spre viitor. Se vede limpede că ceea ce-l interesa pe tînărul colaborator al „Romîniei literare“ în mod cu totul deosebit, era locul pe care îl ocupa fiecare clasă socială în sistemul producției moldovenești de la 1855. Asociind fenomenele sociale fenomenelor naturale, Cobîlcescu subliniază faptul că în fața naturii oamenii devin egali, deși în această privință el socotește că oamenii sînt deopotrivă de slabi în fața forțelor atotputernice ale naturii. „Și apoi, cînd în alte ceasuri, și oceanul și cerul și pămîntul întăritate, se răzvrătesc și se cutremură, cînd vînturile pornite se izbesc cu furie, cînd nourii purtători de tunet, fulgeră și detună; atunci omul, uitînd mîndria și pretențiile sale, cade dinaintea puterii urieșe ce-l amenință cu urgie, atunci, cel mîndru se pleacă, și oamenii devin egali, căci sînt deopotrivă de slabi“⁹⁾.

Cînd la 1856, Al. Russo polemiza cu ardelenii pe tema mîndriei de a fi conlucrat la educația Principatelor și le opunea în domeniul activității instructiv-educative eforturile moldovenilor, care au știut să se ridice deasupra spiritului de coterie și să proclame doctrina „că dascălașul funcionar plătit sau neplătit, are a da seama publicului de știința sa, de învățătura sa și de duhul învățăturii“¹⁰⁾, Grigore Cobîlcescu era poate singurul om de știință romîn din vremea aceea, care se găsea pe calea cea adevărată. Alături de lupta îndîrjită pe care Al. Russo, C. Negruzzi și V. Alecsandri o duceau în contra sistemelor lingvistice venite din Ardeal, prin colaborarea sa la „Romînia literară“, Grigore Cobîlcescu răspunde și el cerințelor progresiste ale vremii. Legînd problemele științifice cu cele sociale, Cobîlcescu împletește în acest articol marea lui dragoste pentru adevăr cu democratismul sincer al intelectualilor progresiști care luptau pentru pregătirea unirii principatelor.

Față de *Introducerea* lui I. Cihac de la 1837, *Introducerea* lui Gr. Cobîlcescu se găsește pe o treaptă superioară, pentru că nu se adresează numai elevilor de școală, ci cercului mai larg al cititorilor „Romîniei literare“. Cobîlcescu, care cunoștea bine limba națională, nu mai simte greutatea lipsei unei terminologii științifice de care se plîngea Cihac, ci se exprimă în limba vie a poporului.

În sfîrșit, Cobîlcescu nu mai este tributar concepției teologice despre lume ca Iacob Cihac, care subordona fenomenele naturii „voinței

9) Cf., *Ibid.*, p. 331.

10) Cf. Al. Russo, *Contra Ardelenilor*, Steaua Dunării, 1856, nr. 5, la Haneș; Al. Russo, *Scrieri*, Buc., 161—165.

a Totputernicului plămuitoriu“; „...toate poartă în caracterele lor, spune Gr. Cobîlcescu, pecetea unui spirit nepătruns, unei înțelepciuni nemărginite, unui geniu neimitabil, ce se pare că au creat universul și îl guvernează. Și omul face parte din natură; el datorește legilor ei ființa lui și plăcerile lui. El e fiul ei, copil favorit, înzestrat cu facultăți mai înalte decât celelalte ființe produse de dînsa, și nu-i domn peste ea înseși“¹¹⁾.

Dacă Iacob Cihac în *Introducerea* la manualul său de istorie naturală, este un adept al deismului, Grigore Cobîlcescu chiar din *Introducere* ne apare ca un adept al materialismului naturalist.

Ca om de știință, Grigore Cobîlcescu și-a împlîntat rădăcinile științei în pămîntul patriei, în aspirațiile și nevoile poporului. Miezul articolului semnat de dînsul în coloanele „Romîniei literare“, îl constituie ideea că la baza dezvoltării societății stă condiția lumii adevărate, reale, cunoașterea lucrurilor și a oamenilor. Legătura lui Gr. Cobîlcescu cu „Societatea de medici și naturaliști“ din Iași, unde un Berzelius și atîția alți oameni de știință străini erau popularizați, și-a avut importanța ei în formarea concepțiilor acestui învățat.

Prin studierea pozitivă a faptelor și tratarea materialistă a problemelor, precum și prin stilul literar ales, de popularizare, folosit de Gr. Cobîlcescu în paginile „Romîniei literare“, el accentua în mod cu totul deosebit orientarea progresistă a revistei, precum și tradiția creată pe linia preocupărilor științifice de periodicele anterioare anului 1855.

Cu totul altă direcție dădeau, în coloanele „Romîniei literare“, cercetărilor științifice: M. Vitlimescu, I. A. K., A. P. Calimah și N. Suțu. Fiecare tratează cîte o singură chestiune. Problemele discutate continuă unele preocupări mai vechi, ale acestor specialiști, manifestate în coloanele periodicelor „Albina romînească“ și „Icoana lumii“. Exponenți ai burgheziei din Moldova antrenată în dezvoltarea capitalismului industrial, ei pun cu precădere accentul pe aspectul economic al problemelor ce tratează, deformînd însă întrucîtva realitatea. Astfel, M. Vitlimescu, în articolul *Despre albine*, publicat la paginile 288—290, 301—302 și 317—319 ale „Romîniei literare“, vorbind despre țelul de căpetenie al statului, ține să propage falsa teorie burgheză despre stat, că, fiind deasupra claselor sociale, nu are alt scop decât să servească satisfacerea năzuințelor tuturor cetățenilor. „Țelul de căpetenie al oricărui stat, spune el, este înflorirea și propășirea sa! Mijlocul acestui țel însă e înavușirea, iar izvorul înavușirii este industria și agricultura. Așa dar, se cuvine tuturor celor ce au simțiri de patriotism și doresc înflorirea și propășirea patriei lor, să întrebuițeze toate silințele spre a cultiva aceste minunate comori, la care prevedința au dat privilegiu tuturor oamenilor!“¹²⁾.

„Cultura albinelor este, după acea a viermilor de mătasă, un al

11) Cf. Romînia literară, an, I, nr. 27, p. 331, Iași, 1855; Grigore Cobîlcescu, *Istorie Naturală (Introducere)*.

12) Cf. *Ibid.*, p. 283: M. Vitlimescu, *Despre albine*.

doilea ram de economie casnică producătoare de un însemnat folos¹³⁾.

Tot M. Vitlemescu semnează și articolul intitulat *Industria matasei*. Și aici însă, perspectiva dezvoltării viitoare a acestei industrii în țara noastră este frînată de socotința autorului „ca noi să începem aice deodată numai cu creșterea viermilor de mătăsă, după metoda zis, și pe coconurile ce vom produce să le vindem la fabricile de depănat mătasa de pe coconuri (filatariu) din Austria, din Prusia și din Franța¹⁴⁾. „În sfîrșit, spune autorul, să ajungem numai la aceea ca să avem coconuri multe și bune..., fabricanții de stoffe de mătăsă ne vor da și bani înainte și un preț folositor¹⁵⁾.

Convins că fără anumite cunoștințe științifice din domeniul industriei mătăsii, acumularea de bogății nu era posibilă, M. Vitlemescu înștiința că: „Pentru întîmpinarea greutăților să nu se teamă nimene, căci iscălitul se pregătește ca să poată înlesni pe toți acei ce vor îmbrățișa acest ram de industrie, sperînd că în curînd timp vor afla la el toate cele de trebuință pentru niște asemenea întreprinderi¹⁶⁾. Este cît se poate de limpede că ajutorul pe care îl dădeau articolele lui M. Vitlemescu industriei și economiei rurale moldovenești, nu era de natură să servească interesele întregului popor.

I. A. K. și A. P. Calimah popularizează telegraful electric. I. A. K. arată că: „Telegraful și-au dobîndit un loc însemnat în economia socială din minutul ce au încetat a fi spre întrebuițarea exclusivă a ocîrmuirilor și s-au dat și îndis punerea particularilor¹⁷⁾. Este în afară de orice îndoială că, prin *particulari*, aici trebuie să înțelegem burghezia și moșierimea din Principate și nu clasele exploatare. În aceeași accepție întrebuițează termenul și N. Suțu în articolul *Folosința unui drum de fier*, cînd spune că: „De vreme ce fiecare muncește pentru un cîștig și cîștigul acesta nu se poate căpăta decît prin schimbul produselor, apoi cu cît schimbul găsește îndeminări, cu atîta foloasele particulare și, prin urmare, bogăția generală sporesc în proporție și produc înstărirea mulțămire și îmbunătățirile care-i sînt ținta de căpetenie¹⁸⁾.

Este adevărat că progresul tehnic servește toate clasele. Una însă trage mai multe foloase decît toate celelalte.

Cînd autorul vorbește de *foloasele particulare* și de *bogăția generală* care sporește și produce înstărirea, este lucru de la sine înțeles că nu poate fi vorba decît de bogăția „jalnicului individ izolat“ după cum spunea Fr. Engels și nicidecum de vreo avuție socială.

Dacă în articolul scris de Grigore Cobîlcescu se oglindește patriotismul, umanismul, preocuparea de caracterul popular și respectarea adevărului vieții, din articolele scrise de ceilalți colaboratori științifici

13) Cf. *Ibid.*

14) Cf. *Ibid.*, p. 109: M. Vitlemescu, *Industria matasei*.

15) Cf. *Ibid.*, p. 109.

16) Cf. *Ibid.*, p. 108.

17) Cf. *Ibid.*, p. 24: I. A. K., *Telegrafia electrică*.

18) Cf. *Ibid.*, p. 32—34: N. Suțu, *Folosința unui drum de fier*.

ai „Romîniei literare“ nu rezultă decît grija continuă a autorilor de a îndepărta mereu atenția cititorilor de la cele mai arzătoare probleme sociale ale vieții moldovenesti ce se puneau la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea.

ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ В ЖУРНАЛЕ „РОМЫНИЯ ЛИТЕРАРЭ“ (1855 г.)

Краткое содержание

Наряду с такими писателями как М. Когэлничану, К. Негруци, А. Руссо и В. Александри, на страницах журнала „Ромыния литерарэ“ сотрудичили также учёные как Гр. Кобылческу, Ион Ионеску де ла Брад, М. Витлемеску, А. П. Калимах и Н. Шуцу. Соприкосновение Гр. Кобылческу с научной обстановкой, созданной усилиями доктора Якоба Чихака и умением Г. Асаки позволили ему поднять на должную высоту идеологические установки журнала за 1852 г.

В статье озаглавленной „Естественная История (Введение)“ Гр. Кобылческу показывает читателям журнала „Ромыния Литерарэ“, что естественная история является той основной наукой от которой общество может ожидать самых разнообразных результатов и поучений. Для Кобылческу культура не являлась приятной игрой, каким её считал Ион Гика, а оружием которое он старался себе усвоить.

Как сторонник натуралистического материализма, Гр. Кобылческу был убеждён в том, что только знание естественных наук открывает путь к объяснению мира а также к физическому и нравственному совершенству. Кобылческу не смотрел на науку как на дар от бога, а как на результат длительного процесса, давшего человеку возможность приказывать силам природы и покорять их. Молодой учёный (Гр. Кобылческу было тогда всего 23 года) видел в 1855 г. успех развития наук в тесной связи с её достижениями в практической жизни. Он указывал также на взаимодействие между органическим миром и неорганическим. Он был одним из первых румынских исследователей, которые на основании своих личных наблюдений убедились в том что явления природы нужно рассматривать и изучать не отдельно, а в тесной связи одно с другим. В своём „Введении“ Гр. Кобылческу ставит вопрос недостатков, которые ощущались жителями страны и выражает свою непоколебимую веру в возможность устранения этих недостатков путём прогресса науки и техники. Он знал, что только открытия науки могут облегчить жизнь людей. Гр. Кобылческу учил читателей журнала „Ромыния литерарэ“ верить в будущее. В статье, написанной им в 1855 г. проводится мысль о том, что в оснине развития общества лежит знание настоящего мира, знание вещей и людей. Связи Кобылческу с „Обществом яссских врачей и натуралистов“, где Берзелиус и много других труженников науки были популярны, оказали известное влияние на образование убеждений этого учёного.

Применяя позитивное изучение фактов и материалистическую

трактовку вопросов и пользуясь литературным и изящным слогом, Кобылческу подчёркивал прогрессивную направленность журнала „Ромыния литерарэ“, а также традицию, созданную в области научных занятий периодическими изданиями до 1855 г.

Совсем иное направление давали своим научным исследованиям, печатавшимся в журнале „Ромыния литерарэ“, М. Витлемеску, И. А. К. и А. П. Калимах и Н. Шуцу. Являясь выразителями буржуазии в Молдавии, вовлечённой в развитие промышленного капитализма, эти ученые отдаёт предпочтение экономической стороне исследуемых ими вопросов, становясь при этом на буржуазно-помещичью точку зрения и искажая таким образом действительность. В этом отношении представляет интерес статья М. Витлемеску „О пчёлах“, и статья Н. Шуцу „Пользование железной дороги“; И. А. К. и А. П. Калимах „Об электрическом телеграфе“.

Если в статье, написанной Гр. Кобылческу отражается патриотизм, гуманизм, стремление придать работам популярный характер и не нарушать правду жизни, то статьи, написанные другими научными сотрудниками журнала „Ромыния литерарэ“ характеризуются постоянным стремлением авторов отвлечь внимание читателей от самых жгучих социальных вопросов молдавской жизни, назревавших в начале второй половины XIX-го столетия.

LES SCIENCES DE LA NATURE DANS LA REVUE „ROMÎNIA LITERARĂ“ (1855)

R é s u m é

Des hommes de science tels que Gr. Cobîlcescu, Ion Ionescu de la Brad, M. Vitlemescu, A. P. Calimah et N. Suțu ont collaboré dans les pages de la revue „Romînia literară“, à côté d'écrivains comme M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, Al. Russo et V. Alecsandri. Le contact de Gr. Cobîlcescu avec le milieu scientifique créé par l'énergie du docteur Iacob Cihac et par la diligence de Gh. Asachi l'a incité à pousser jusqu'au plus haut degré l'orientation idéologique de cette revue de 1855.

Dans l'article intitulé *Istoria naturală (Introducere)*, Gr. Cobîlcescu montrait aux lecteurs de „Romînia literară“ que l'histoire naturelle est la science de base d'où la société peut et doit attendre les résultats et les enseignements les plus divers. Pour lui, la culture n'était pas un jeu amusant, comme le déclarait Ion Ghica, mais une arme dont il fallait se munir.

Adepte du matérialisme naturaliste Gr. Cobîlcescu avait la conviction que la connaissance des sciences naturelles seule peut nous conduire à l'explication du monde et au perfectionnement physique et moral de l'homme. Pour Cobîlcescu, la science était l'aboutissement d'un long procès, qui a donné à l'homme le moyen de commander aux forces de la nature et de les soumettre. Le jeune homme de science (Gr.

Cobilcescu avait alors à peine 23 ans) voyait, en 1855, les succès du développement des sciences en étroit rapport avec leurs réalisations dans la vie pratique. Il s'est rendu compte ensuite de l'interdépendance entre le monde organique et le monde anorganique. Il a été un des premiers chercheurs roumains qui a compris spontanément que les phénomènes de la nature ne devaient pas être regardés et interprétés isolément, mais en étroite liaison les uns avec les autres.

Mais *Introducerea* de Gr. Cobilcescu reflète avec acuité aussi le problème des déficiences dont souffraient les habitants du pays, ainsi que sa confiance inébranlable dans la possibilité de les écarter par les progrès de la science et de la technique.

Il savait bien que seules les découvertes de la science pouvaient alléger la vie des hommes. Gr. Cobilcescu conseillait aux lecteurs de „Romînia literară“ d'entrevoir avec confiance l'avenir. L'essentiel de son article est l'idée que, pour assurer le développement de la société, il faut connaître le monde vrai, le monde réel, les choses et les hommes. Les rapports de Cobilcescu avec la *Société des médecins et des naturalistes de Iassy*, où un Berzelius et tant d'autres hommes de science étaient popularisés, ont eu leur importance dans la formation de ses conceptions.

Par l'étude positive des faits, par l'interprétation matérialiste des problèmes, ainsi que par le style littéraire de popularisation, employé par Gr. Cobilcescu dans les pages de „Romînia literară“, il soulignait tout particulièrement l'orientation progressiste de la revue, la tradition créée dans la ligne des préoccupations scientifiques manifestées dans les périodiques antérieurs à 1855.

Des collaborateurs comme M. Vitlemescu, I. A. K., A. P. Calimah et N. Suțu imprimaient une tout autre direction à leurs articles scientifiques, publiés dans la „Romînia literară“. Comme représentants de la bourgeoisie moldave engagée dans le développement du capitalisme industriel, ils insistent de préférence, sur l'aspect économique des problèmes traités. Envisagée du point de vue des bourgeois et des gros propriétaires, la réalité est déformée et faussée. Les articles de M. Vitlemescu *Sur les abeilles* et *L'industrie de la soie*, *L'utilité d'un chemin de fer* par N. Suțu, ainsi que *Du télégraphe électrique* par I. A. K. et A. P. Calimah, illustrent ce point de vue limite de classe.

Il perce dans le souci permanent des auteurs d'éloigner toujours l'attention des lecteurs devant les problèmes sociaux les plus ardents qui se posaient en Moldavie, au début de la deuxième moitié du XIX-e siècle.

E R A T Ă

<i>Pag.</i>	<i>Rîndul</i>	<i>In loc de</i>	<i>Se va citi</i>	<i>Greșeala</i>
1	— 4	lexicului al unei	lexical al unei	redacției
7	— 2	a terminologiei	al terminologiei	autorului
9	+ 10	exporta	transporta	„
13	+ 11	exportau	transportau	„
32	+ 19	cunoscută	cunoscut	redacției
49	+ 5	al germ.	ale germ.	tipografiei
55	+ 1	<i>pîlîha</i>	<i>pîlîha</i>	redacției
69	— 9	al cărui	a cărui	„
125	+ 4	-șeică	-eică	„
139	— 21	Bîrcățul	Bîrcățul	autorului
164	— 5	Sérciér	Serciér	„
172	— 10	Trinchét	Trinchét	redacției
184	— 13	decertains	de certains	tipografiei
187	+ 13	pedică	dedică	„
187	+ 14	publicistice	publicistice	„